GABRIELIS Faloppii Mutinensis

MEDICI NOSTRA
TEMPESTATE
CLARISSIMI.

Libelli duo. alter de ulceribus: alter de tumoribus præter naturam.

Nunc recens in lucem editi.

ILLVSTRISSIMO IOANNI IACOBO PHVCHARO
Comiti Vueissenhorem, Kirchberg, & Phirt,
Cæsareo Consiliario,
DICATI.

CVM PRIVILEGIIS.

Venetijs, apud Donatum Bertellum.

M D LXIII.

ILLVSTRISS. D. IO. IACOBO PHVCHARO,

COMITI VVEISSENHOREM, KIRCHBERG, ET THIRT, M. CAESAREAE CONSILIARIO,

Et D. S. ſingulariſſ. Donatus Bertellus

P. F. O.

Gabriel Faloppius Mutinenſis, chirurgus ille, & Phyſicus tempeſtate noſtra clariſsimus, tamq́; ubique locorum quàm in Patauino Gymnaſio lectione, & opere celeberrimus, ut Philoxenus alter, vel alter Eulepides & dicendus ſit, & iurè habendus: multa ſuæ artis ſcripta, ſumma referta doctrina, & non vulgari dicendi copia, poſteris reliquit; plurima uerò relicturus, niſi ineuitabili fato diem ſuum ante diem (vt ita dicam) obijſſet. In quibus hoc de Vlceribus, ac Tumoribus egregium opus, cũ altero de Vulneribus, quod mox quoq; annuẽte Deo typis dabimus excudendum, cum diligenti cura, tum non mediocri pecuniarum largitate in manus noſtras deuenerunt, ita pura quidem, atq; ſimplicia ut ab autore ipſo compilata, manuq́; propria conſcripta, fuerunt inuenta. Quæ nos in præſentia publicæ

consulentes utilitati, correctè satis edenda curauimus. Et ne fortè contra mordaces obliteratores nobis foret vt eorum natura est, obsistendum, ad rem nostram, & autoris simul honestatem tutandam, vnum te columen protectionis delegimus, cui nunc id opus dedicandum esse censuimus. Tanta enim magnitudinis tuæ dignitas est, vt huius tanti nominis rationem habentes, à suis maledictis abstineant, & à praua natura propria resipiscant. Sed etiam subsecuta est illa ratio, quia tibi non ingratum in ea re facere arbitrati facilè sumus, qui omnium virtutis amantium, nedum virtute ipsa præditorum amator, & cultor es maximus; vt solus Mecænas nostri temporis, præsidium, & decus literatorum omnium sis prædicandus. Quod munus quanquam non satis est dignũ ut amplitudini tuæ nunc deferatur à me, si benigno tamen vultu, vt illud spero, à te susceptum cognouero, in dies alia, ac multò etiam maiora tibi polliceor, dum se nobis dederit facultas, quam obrem et promissis manere, et integræ nostræ fidei non deesse possimus. Tu interim patronus omnium clementissimus, minimi etiam clientuli, vt tua est humanitas, memor esse ne dedigneris. Vale seculi nostri, et quantum sol ipse aspicit, ornamentum. Venetijs IX. Calen. Maias. MDLXIII.

Index eorum, de quibus in singulis utriusq; libelli capitibus tractatur. in quo numeri nota chartam: litera uerò paginam indicat.

In libro de ulceribus.

In libro de tumoribus præter naturam.

GABRIELIS
Faloppii Mutinensis,
VIRI NOSTRA TEMPESTATE CELEBERRIMI,
LIBELLVS DE VLCERIBVS.

Propositum authoris, atque ordo in tractando seruandus. Cap. I.

HOc unum melior, iuuenes Ornatissimi, ut tertiam artis curatricis partem, quã Græci θεραπευτικὴν appellant, uos doceam. Atque ob id, primo ulcerum sanationem atque artem aggredior, ea conditione, ut innotescat, quomodo chirurgus ope duarum reliquarum curatricis partium, medicamentariæ, s. & illius, quæ uictum instituit, ulcera omnia sanare possit. Et quoniam quædam communia prius sunt discẽda, antequam ad hoc minus commune deueniam; illa propterea aggrediar in hac arte communia, quorum unum est: quid sit ista chirurgia: secundo quod subiectum: tertio qui finis: quarto quæ sunt agenda, ut assequamur hunc finem, s. agendorum illorum ratio, atque modus: ultimo an hæc tantum praxi sint noscenda, an ex libris, an ex utrisque: & qui libri de hac materia extent, & qui scripserint de hac materia.

Quid sit Chirurgia, quid eius subiectum, qui finis. Cap. II.

PRimo igitur sciendum, quòd uox ista chirurgia (si eius ethimologiam inspiciamus) manuariam operã significat, sic Gale. primo de usu par. 7. appellat chirurgias omnes actiones, uel munia omnium artium, quæ manibus agunt. Aliquando uox ista non est

ita communis, sed maximè angusta, atque significat quamlibet actionē, quam medicus chirurgus edit, apud Galenum primo de dignosc.puls. primo, qui instrumentorum, compaginum, laqueorū, fasciarum usum & explicationem, & dissectiones omnes istas, uocat chirurgias. Hinc ortæ sunt innumerabiles illæ diuisiones chirurgiæ apud recentiores, quòd ad primum significatū chirurgia generaliter sumpta, chirurgia speciatim sumpta; ad secundum significatū chirurgia theorica, chirurgia practica, quę omnes sunt nugę. Vltimo chirurgia nobis notat artē quandam, de qua loquimur: quę ēt à Celso chirurgia, & pars medicinæ, q̄ manu curat, uocat, lib. 7. à Cicerone. 4. epistolarū ad Atticū, chirurgia. Huius natura hoc modo à recētioribus, Guidone pręcipue explicatur. Chirurgia est sciētia docens modum & qualitatē operandi principaliter consolidando, incidēdo, & alias manuum operationes exercendo; sanans hominem secundū quod est possibile. Dimitto multas alias diffinitiones recentiorum, Gulielmi Placēt. Lanfranci, & aliorū. Hæc diffinitio mala est, quia cōstituit chirurgiam scientiā, cū ars penitus sit: nā si est pars artis curatiuæ, ut audietis, & medicina, cū respiciat ποίησιν, idest operationem uel factionem, ars sit, atq; ποιητικὴ. i. factiua; merito, & ista ars est; ut inter mechanicas sit penitus enumeranda, non tamen uiles, aut uulgares; sed inter nobiliores. Secundo est mala, quia inquit, consolidando; quasi quòd chirurgus consolidet, aut uniat partes disiunctas, quod tamen falsum est; quia natura est, quæ hæc agit, natura quæ consolidat aut per se aut alterius ope; per se, mollia consolidantur, si iuxta ponantur: alterius ope fit in duris partibus, ut in osse, poro illo, qui osseus dicitur; uel in neruosis, carne, quæ gignatur ibi. at porus ac caro sunt opera naturæ, non chirurgici. Secūdo accedit authoritas Gal. 3. Methodi. 4. qui ait coalitū orarum atque ulcerum esse opus naturæ. At dicet quis, per consolidationem intelligit illud, quod sigillationem barbari uocāt. i. cicatricis inductionem. Respondeo, quòd hoc uis medicamenti facit, quod siccat, & astringit, superficiem carnis cuti maxime similē reddens, ut docet Galenus 3. Meth. 5. ergo hæc diffinitio mala est. Authór diffinitionum medicarum ita à scopo aberrat, ut tantū constantium motum manuum per chirurgiā nobis exponat: tunc aūt actionem chirurgicā nobis describit, non autem artem ipsam. Author introductorij hanc diffinit cap. 18. quam dicit esse ablationem

nem cum methodo, ac ratione, alienam incidendo aut concinãdo: atque ulcerum & uulnerum curationem, quæ fit in humano corpore. Sed neque hic satisfacit, cum quædam faciat chirurgicus, quæ non ad ablationem reduci possunt, neque ad concinationem. exẽplo adsit suffusionis depositio, imfibulatio ipsa præputij: apertio pudendi muliebris, atque ani: separatio palpebrarum connatarũ: aut occipitio setonum quos appellant, impositio: ac similia. Vltimo autem ait esse curationem ulcerũ: quod nimis commune est, & nõ huic soli conuenit: quædam enim ulcera curant̃ sine opera chirurgica, ut in gallico morbo pustulæ ulceratæ, uariolæ ulceratæ infantium, ac similia multa, quæ manum nõ postulant. Quare ego hoc modo dicerem. Chirurgia est artis curatricis pars certissima, quæ propellit, ac uincit omne genus morborum corporis humani, quod sine instructione manus aut organi ope sanari nõ possit. Partem curatricis artis, dixi, authoritate Gal. pluribus in locis, & Celsi in præfatione. Certissimam, quoniam, ut ait Celsus lib. 7. cap. 1. cum eadem sæpe salutaria & sæpe uana sint, potest dubitari, an ualetudo secunda, corporis beneficio, uel medicina potius contigerit. idem de medicamentis dicendum, cum oculi diu uexentur à medicis, qui postea sine his sanescunt. At chirurgiæ euidẽtissimus est effectus: etiã luxata, fracta, uarices, ustiones, dẽtiũ euulsiones hoc indicant. Organũ adiunxi, quia quibusdam organis utitur chirurgus, quæ eo etiã non agente agunt, dum abest, ut glossocomium, canalis, ferulæ, fasciæ, ac similia. Talis ergo sit natura huius artis. Subiectum artis constabit, si totius artis medicæ subiectum nouistis. est enim corpus humanum sanandum uel conseruandum. Et quoniã subiectum æquale cum arte esse debet; ideo non corpus humanũ tantum; sed corpus humanum sanãdum, quatenus manu sanari potest; non autem absolutè sanari subiectum est. Finis etiam constat, nam ob sanitatem inuenta est hæc ars, ut expellat morbos. Possem diuisionem recentiorum proferre: ac dicere, chirurgiæ partes, aliæ communes, aliæ speciales; commmunis, exercens operationes in mollibus, exercens in duris; specialis circa tumores, plagas, ulcera, luxationes. Sed inutiles sunt istæ diuisiones, atque in infinitum procedunt.

Quæ agenda ut finem chirurgiæ assequamur. In quibus ars consistat. & particulatim à quibus actiones in arte perueniant. Cap. III.

QVartum erat cap. propositum de agẽdis.hęc enim nos docet, qua ratione hunc finem assequi possimus. Proponuntur tria utilissima capita, in quibus tota ars consistit, teste Gal. 1. in. 6. de mo to uulg. 6. primum est à quibus: secundum per quæ: tertium de quibus: in his enim cõsistit tota ars, atque in his optimè eruditus esse debet chirurgicus. A quibus proueniunt actiones in arte. hoc respicit ipsum agentem, ut confirmat Hippocr. 1. de off. med. text. 6. Circa agentem igitur hæc nos docet ars ut obseruemus: primo, locum, in quo sit agendũ: secundo habitũ etiam agentis: tertio modum, quo agat agens: quæ Hippo. per ubi, & quomodo explicat. Per locum intelligimus, ut sit in loco, & situ commodo, & congruẽti. Locus autem & situs erit congruens aut ratione sui, aut ægrotãtis, aut luminis: sui ratione, ut sedeat; nam commodius agitur res: ægrotãtis ratione, ut rectus locetur uel curuus, ut non sibi curãs, sed ægro inseruiat. luminis, quod duplex est, ratiõe & arte paratũ; aut sit sub lumine. i. ut sit propè lumẽ paruum, aut longe à lumine magno, ea tamen ratione ut pateant uidenda; aut sit ante lumen, i. prope lumen paruum aut magnum, uel sub sole, uel sub die, nisi impediãt calor, frigus ue ambiẽtis, ut propè ignem, uentus, sol, & similia: curãs aduersus curandum: curandus aduersus lumẽ. Iam si sedeat, pedes sint æquales, recti: genua superent rectitudinem inguinum; atque ita distent, ut spatium agentibus brachijs relinquant. Hæc docet ars chirurgica. Si rectus esset atque ægro inseruiat; hac ratione fiat, ut artes certiores sint. insistat utriq; pedi, ac cruri alteri recto, alteri, sub manum agente, alteri in opposito fixo, ut sedentis. Brachiorum etiam situs sit talis, & accommodatus, ne genua excedant, aut citra costas trahatur cubitus; ne manus agat supra locum mammarum, aut infra genua. semperque angulum rectum efformet cubitus, ne ad dextram aut sinistram. Si quid flectitur, hoc fiat cum motu sedis; sed semp firma maneat. Habitus, indumẽtũ, honestũ, syncerũ, æquale, succinctũ toti corpori ac brachijs: nõ sarcinis sit onustũ, ut possit agere: nõ digiti annulis pleni, ne filamina ac fascias ĩpediat: manus oppor-

opportuna; atque oculi: manus strenua sit, stabilis, atque intremescens, ut ait Celsus, tam destra quam sinistra, ut assensit Hip. acies oculorum acris, clara, animus intrepidus, misericors, ut notat Celsus. per misericordem uero constantē intelligimus. Quare uerum est, quod dicit Celsus, Chirurgum expeti adolescentem, aut propiorem adolescentię. Hipp. addit, ungues non deficiāt, neq; excedant digitos, qui sint apti ad actiones, ut possint intendi & extendi. Hæc in habitu agentis requiri nos docet ars. Succedit modus, in quo plura obseruanda. primo ut bene agamus illud quod agēdū est, s. ne plus aut minus agat quam oporteat. secundo ut pulchrè agat. pulchritudo enim maxime probatur, quæ idem est cum decoro, qui ita probat̄ à Gal. in præfatione de fascijs. tertio ut iocunde agat, omnemq; penitus dolorem uitet, si fieri potest, quod Gal. de fascijs in principio. quarto celeriter: quoniā quædam turpia, quædam cum dolore, quædam cum fluxu sanguinis, quæ celeritatem postulant actionum. quinto concinne, ita ut actionum seruet̄ ordo, analogia, & rythmus oīs. sexto expedite, ne inter agēdū fascijs aut linteis inuoluatur. Habetis primum caput, s. à quibus, & quæ nobis præcipiat ars ipsa obseruanda in agēte, locus, situs, habitus, modus.

Per quæ actiones in arte fiant. Cap. IIII.

SEcundum erat, per quæ, quæ ab Hip. hoc modo explicantur. ministri, cōmoda, instrumenta. Hæc uero nobis proponit ars ipsa. primo debemus ministros eligere optimos & in his numerus locus, habitus. numerus, semper tot sint, quot requiruntur. nam multitudo impedit, ut & angustus numerus officit. locus, nunquā sint ante lucem, ne illam impediāt, neque agentem impediāt. ita collocetur, ut partem ægram medico exhibere possit, prout mandatum sit, & reliquas ægri partes quietas ac īmobiles seruet. Habitus sint prompti ac expediti, bene morati, non loquaces, sed taceāt, atque libenter audiāt, ut mandata exequantur. secundo loco, commoda, uocat Hip. atque intelligimus, quę ex domestica supellectile ægri assumunt̄. Numerus talis est, peluis, labrum, ollula, alueus, lintea magna, aut parua, coria, lana, strata, sedes, puluinaria, ceruicalia, pruna uel ignis, & similia. locus sit opportunus ne

ægro

misericors dicit Celsus: n autor ia bu rit textum communem

ægro noceat, aut agentem impediat. Habitus ac ratio rerum ſit opportuna in magnitudine, figura, conſiſtentia, pulchritudine. tertio loco ſuccedunt organa ipſa.i. ea quibus utitur Chirurgus ad actiones perficiendas. Hæc ars nobis proponit duplicia. altera mollia, altera duriora: mollia.i. ex molli materia facta, ut faſciæ lintea, ſplenia, uel plagulæ, penicilli, uel peniculi (at penicelli uox apud Celſum potius aliquam materiam ſignificat quàm linamentum, ut potè ſpongiam aut quid ſimile. aut ſpongiam dixi, quia Plinius lib. 9. c. 45. aſſerit ex quodam genere ſpongiarum fieri pãniculos) deſſertoria corpora, lina; faſciarum numerus, multæ, longæ, latæ. multæ, longæ, anguſtæ. multæ mediocres. faſciarum habitus, mundæ, lenes, molles, tenues. Faſciarum appoſitio hoc requirit: ut ſit pulchra, ſimplex, ſyncera, ſimilis, æqualis, ſimiliter & æqualiter. inæqualis, diſſimilis, inæqualiter, & diſſimiliter. lintea ſint multa, tenuia, mollia, munda, lata, non conſuta, non lacerata, ſed ſana, ut poſſint trahi. non arida unquam, ſed ſucco aliquo opportuno madẽtia. linamentum implicitum in longitudine, implicitũ in peniculis, uel penicillũ idẽ ſunt, teſte Celſo lib. 7. cap. 10. & 28. Linamenta ſint tot quot requiruntur, uel ſint multa. Magnitudo opportuna. ſ. longitudo, latitudo, craſſitudo, ut opus fuerit. materia ſit opportuna, quæ facillime formari poſſit, ut cãnapis, uel linũ, uel ex his ſtuppa, uel ſpõgia, uel lintea diuulſa, de quibus meminit Galenus 2. ad Glauc. 2. Materia nõ ſit talis, quæ ex ſui natura ul ceribus nimis hæreat ut goſſipiũ: ſpongia quæ ſanguinẽ ducit, quæ facile non concidat, ut bombicina, materia præcipue cruda, aut lanea. detergentia, ſint mollia, admodum candida, ac pura, goſſipium inter oĩa probatur, & mollitie, & candore, & copia. lana probabatur antiquis, ſed magis placet goſſipium. locus opportuniſſimus omnibus aſcribatur, & ſuo loco quęq; ſita ſint. Tempus pariter, & occaſio, omnia opportuna ſint. Dura organa .i. ex dura materia, uel lignea, uel argentea, uel ferrea, uel ęnea, uel oſſe, uel cornea: quorum alia ſemper domi manent, neque facile loco moueri poſſunt, ut Hipp. ſcamnum, ſcalæ pro luxatis, gloſſocomium Nilei, ac ſimilia organa, quæ nobis paranda pręcipit ars: quę plurima in lib. Oribaſij de machinamentis uiſuntur. alia ſemper ſecum affert Chirurgus oporteat, ut forficẽ inciſorium, ſpecillũ, uel inſpecillũ dictũ, quod à Galeno ἄλαςια diciturin 6. de admi. anat. cap. 10. Et lo-

cus ille corruptus est, ut ex codice græco patere potest, qui error idẽ est in præfato lib. 6. passim. Huius duplex genus uidetur, alterũ latũ, alterum angustum, & rotundum. Item alterum magnum, alterum paruum. & quia in capitulis extremis capitulum est quoddam pomo simile, à græcis μήλη .i. pomum uocatur. & capitulũ hoc aliquando est in utroque extremo: & huiusmodi instrumentum à Galeno ἀμφίσμηλη uocatur 6. de admi. anat. i. utrinque globosum, qđ in caput geminũ insurgit, quorũ alterũ loco suo est, alterum loco quo cauda. aliquando ẽt loco mali erat ueluti nucleus oliuaris. aliquando inerat foramen, ueluti auris acus; in quod aliquid transmitti poterat. Paulus lib. 6. c. 25. aliquando habebat spatham altero extremo, aliquando habebat cauitatem in altero capite aptam ad accipiendũ latũ specillum erat, quod latiorem spatham habebat, quod nostris tẽporibus etiam uisitur. Vulsilla apud Celsum reperitur, à uellendis pilis dicta. Ex hac uulsilla & spatha nostri organum illud composuerunt, quod spatulam uel moletas uocant. Succedit Nouacula, quæ Scalpellus à Celso uocatur. Huius uaria sunt genera. primum est illud organum quod secum deferunt chirurgi, quod uocant gamaut. huius figura talis est, ut habetur ex Galeno lib. 8. de adm. an. cap. 4. secundo est nouacula, quod prius debebat collocari. tertium genus erat apud Galenum in 5. de administr. anat. primo. quartum genus quod est curuum, de quo Paulus lib. 6. & Gal. 6. meth. c. 4. quod organum credo tale esse, ut nõ pũgat, & uno tantum latere incidat, quod constat ex Galeno loco allegato; uel est genus illud nouaculæ geminę, quę latitat in fistula ferrea: qua utuntur ad extrahendas glandes plumbeas, hami postea uocati. Horum alius acutus est alius retusus Celso, alius perforatus, & à Galeno 8. de adm. an. 4. σιδήριτον ἄρκιστρον uocatur. Alius erat in prima parte incidens, qui uncus incidens à Celso uocatur, lib. 7. cap. 29. Acus alij latissimi ac maximi, alij angustissimi pro uulneribus: nunquam tamen sint rotundi, sed hastulæ similitudinem habeant, ut uult Celsus. Alius rotundus pro suffusione reprimenda. Hęc sunt semper secum ferenda. Inter ea quę non semper secũ ferenda sunt: primo sunt clysteres uocati, quorum usus erat ad infundendũ in intestinum aliquid. qui uerò minores erant, atque aptiores ad uuluam, à Galeno 5. meth. c. 11. μητρεγχύται uocantur. secundo requiruntur syringę uocatæ à nostris, ex ære uel argento.

in his

in his ſemper cyathus deſideratͣ, ut expurgari poſſint, ſic & auricu li. tertio forfices ſuccedunt, alius pro dẽtibus uocatur, alius ad col liganda oſſa à Celſo poſitus, qui à recẽtioribus roſtrum ceruinum uel ſerpentinũ uocatur, alius ad excidenda oſſa, alius ad extrahen das glãdes plũbeas ex carne, alius ad extrahendũ polypũ, alius pro ſetone apponẽdo. quarto ſuccedunt ſpecula uocata à recẽtioribus, aliud quidem pro uteri fundo inſpiciendo, aliud erat quo lingua deprimitur, aliud pro ano aperiendo, ſpeculũ ani uocãt recẽtiores. Quinto Scalper inciſorius dictus, quo oſſa comminuuntur, & exſcinduntur, alter rectus cõmuniſſimus quẽ malleolo adigimus; alter ſemicircularis, ac conuexus. tertius lẽticula à chirurgis. Sexto raſorius Scalpellus, uel Scalper, primum genus rectorum, ſecundum rotundorum, & horum duplex eſt genus, tertium genus acutorũ. Septimo ſerra, alia pro exſcindendo artu ſatis magno, alia pro exſcindẽdo oſſe capitis paruula, cuius meminit Paulus in lib. 6. ter tia rotũda ac penitus circularis, quã modiolum uocat Celſus, Octa uo ſunt terebræ. harum aliæ ſimpliciſſimę quibus fabri utuntur, aliæ ſunt ſecundum genus Celſi. Nono ſunt limæ, aliæ magnæ, aliæ par uæ, mediocres, uariarũ formarũ. Decimo forcipes pro ſagittis euel lendis. Vltimo ſunt cauteria dicta apud Celſum. Horum materia ſit opportuna uel ferrea uel chalybea, argentea, aurea, ænea: forma ſit optima, neq; quicquam deſit aut partium aut magnitudinis, aut alterius rei: numerus non deficiat: tot ſint quot requiruntur. tem pus: opportuna tantum præponantur, nõ autem importuna. locus; ita collocentur ut poſſint facilime aſſumi, ne alterum ab altero im pediatur, neue actionẽ impediant. & ſi ab alio denͣ prompte & ex pedite dentur & quando iuſſeris. Hæc de eo, per quid ſit actio chi rurgica.

De quibus ſit ars. *Cap. V.*

TErtium & ultimum capitulum erat, de quibus. i. ſubiectum ip ſum circa quod ſit actio. in tertio enim multa ſunt obſeruanda, ut optima fiat actio. Et primum circa ægrotãtem ipſum multa ſunt noſcenda. An conſtanti ſit animo atque intrepido: & ſi nõ ſit, ſemper illum hortetur chirurgus: actionemq; futuram leniorem ac mitiorem uerbis depingat: æger libenter partem affectam exhi

beat

beat ad uidēdū & tractādū:& partibus ſanis chirurgo inſeruiat, ob actionem, ſtans, ſedens, iacens. atque ſemper figuram, formam, ſitum ne neceſſarium ſeruet in exhibitione: & dum tractat, neque retrahat partē affectam, ne ue tremulus ſit: medico fidat: illi penitus obediat in omnibus, quę ille imperarit: poſt actionem opportu ne pro ratione morbi decumbat, molliter, æqualiter, inæqualiter, etiam cum opus fuerit: pars affecta collocetur in æqualitate, mollitie. & ſi inæqualiter, ut plura rurſum ſpectet. figuratio partis in ſitum ea ſit, quam nobis indicabit conſuetudo, uel natura partis, uel etiam morbus ipſe ſecūdum eſt ipſe morbus, qui cognoſcēdus eſt: aliter ſanari non poſſet æger. Si eſt ſoluta continuitas, indicat conſeruationem, unionemq;. ſi eſt ſuperaddita quantitas, imminutio paranda cognoſcitur: ſi eſt contractio atque coniunctio, diſtinctio cognoſci tanquam contrarium notatur, ut in connatis alijs: ſi eſt numerus auctus, ablō indicat̄, ut in ſexto digito. Si obſtructio, apertio indicat̄, ut in caruncula in urinario meatu, et in ſuffuſione: ſi fuerit anguſtia, extenſio & dilatatio cognoſcitur, ut in pudendis: ſi ſit ſitus immutatio, reſtitutio in locum proprium cognoſcit̄. Morbi igitur natura atque ſpecies optime eſt cognoſcenda: dico organici: nam illos penitus damno, qui chirurgo cognitionem morborum ſimpliſſimarum partium aſcribunt, cum ad illum non ſpectent. ſimiliter damno eos, qui medicorum rationem chirurgis, quatenus chirurgis, aſcribunt: cum hoc ſit falſum. nā ſi ars medica hæc agit, ut uictum inſtituat, ut medicamēta adhibeat. tertio ut manu tractet: non uideo ego ſi chirurgo pertinet tantum manuum actio; quomodo medicamentū debeat tractare, cum ad ſuam artis partē non pertineat. quaſi qui medicamenta, quæ partibus apponuntur, non ita ſint medicamenta, ut in os aſſumpta: & ſi hæc non ad chirurgum pertinēt, tanquam chirurgum; nec pariter ea. Quare damnandus ille eſt, qui Ioānis Tagaultij libris ſextū addidit de materia chirurgica. i. de medicamentis extra apponendis. Hanc rem uidit oculatiſſimus Celſus in præfatione 7. libri dicens. Ipſe autem huic parti ea reliqui, in quibus uulnus facit medicus, non accipit: & in quibus uulneribus, ulceribusve, plus perfici manu quàm medicamento credo: tunc quicquid ad oſſa pertinet &c. Ergo medicamētorum ratio. ergo morbi partium ſimilarium qui in intemperie cōſiſtunt, chirurgo, ut chirurgo, non ſunt cognoſcendi, neque ſanā-

di,quia manus non respiciunt. At quæret aliquis, deberet ne hæc nosse? respōdeo id quod Celsus: atque ubi se diuiserunt, eum laudo qui quàm plura percipit. Moneo ut chirurgus non tantum chirurgus esse uelit, sed integerrimus medicus. Et ego non solum chirurgiam, sed integram ulcerum medicationem docebo; non ut chirurgus, sed ut medicus, qui omnes partes artis amplexus sit. Præter cognitionem agendorum, chirurgus etiam an agendum sit, cognoscere debet. uel an hoc tempore agēdū sit, nota natura morbi; nota natura ęgri, ac morū cognita natura, positiōe, numero, applicatione partium inter se: atque optime perspecta anatome. Cognito an aliquod periculum immineat, facta actione, necne. Tertio cognoscen. à chirurgo, causa morbum, per quæ agen. sit: quæ nobis indicantur à situ, magnitudine morbi, à natura partis, à substantia, ac similibus, de quibus dictum est in superioribus in proprio capite. Hæc nobis cōmuniora obseruanda præcipit ars, atque in huiusmodi theorematibus consistit.

Quomodo ars discenda. Ac quo deinceps ordine de eo agendum sit, quod primo fuit propositum. Cap. VI.

VLtimum cap. propositorum erat, unde petenda est hæc ars: an ex praxi, an ex libris. Dico quòd ex utroque; sed potissime ex praxi. In praxi ego uobis comes, non dicam ductor, uel præceptor ero. Aderunt & alij non contemnendi in hac arte uiri optimi: quos iam breuitatis causa, & honoris prætereo. Libri iam plurimi sunt: At Hip. prima tenet in lib. de uulneribus capitis, de fracturis, de articulis, & officina medici. secundo Gal. in lib. methodi. in cōmentarijs in Hip. de articulis, & de fract. & offic. med. tertio Celsus in septimo, & octauo. quarto Paulus in sexto. quinto Albuchasis. sexto Guido à cauliaco, & cum Guidonē nomino, Tagaultium etiam intelligo, qui Guidonē latinum fecit. Hos tantum probatissimos censeo: reliquos nihili facio; ut inutiles: quos furti, inscitiæ, ignorantiæq; redarguere facilimum esset. Habito quid Chirurgia, quid subiectū, qui finis, quæ theoremata cōmuniora, unde addiscenda ars, iam ad institutum nostrum descendo. Inter ea quæ etiam manu curantur, ulcus iam dictum cōnumeratur: ego de ipso tractaturus, non Auicē. aut aliquem interpretabor; sed uos rationē

curan-

curandorum ulcerum docebo. ordinem eum ſeruabo, quem Guido ſeruauit, non quòd ſim lecturus Guidonẽ, aut Tagaultium, ſed eum ordinem ſeruabo in docendo: & tota doctrina ex Hip. Galeno, Paulo, Celſo, ac ſimilibus erit: & ſi quid probè dixerit Guido, illud probabo: ſi cõtra; illud accuſabo. Eius igitur librum in tractatũ de ulceribus legite, & Tagaultium, qui idẽ eſt, differunt tantum uerbis latinioribus & barbaris. Multum iuuabit & lectio Auic. 4. quarti, quam interpretatus fuiſſem, niſi aliquando confuſe rem iſtã tractaſſet. primum igitur quid ſit ulcus: ſecundo quot differentiæ, & ſpecies: tertio quæ cauſæ ulceris: quarto quæ ſigna: quinto quæ prognoſtica: ſexto quæ medicamenta ulcerum cõmunia: ſeptimo medicatio ſpecierum ulcerum: octauo & ultimo localis ulcerum & capitis, & oculorum, ac ſimilium curatio tractabitur.

Quid ſit ulcus. Cap. VII.

VLceris nomen frequens apud recentiores à uoce græca deductum eſt, nam græci ἕλκος dicunt ἀπὸ τοῦ ἕλκειν .i. à diſtrahẽdo, quaſi quòd in cõtrarias partes, atque in oppoſita, illud, quod ulcus patitur, diſtrahatur. Vulnus pariter à uellendo dictum eſſe uidetur: quaſi, quòd in contrarias partes diuidant uulnerata corpora. Inde quid ſit hoc, quod ulcus appellamus, uidendũ eſt. Aliqui dixere eſſe ſolutam continuitatem, ſeu ſolutum continuum immunditiẽ habens pluſquam per ſpatium ſeptem dierum: quod eſt deliramentum. quam plurima ſunt ulcera, quæ neque ſeptem diebus emittunt ſordem: & tamen ulcera ſunt dicenda. Auic. quarta quarti dixit ulcus nominari ſolutionem continuitatis in carne, quando facit ſaniem & pus. quæ differentia etiam uulneri conuenit, quod tamẽ diſtinguit ab ipſo Auicen. in eodẽ libro. nam uulnus eſt ſoluta continuitas in parte carnoſa, ex qua egreditur ſanies uel pus. & tamen omnes excipiunt diffinitionẽ hanc tanquã optimam, cum tamen nobis non explicet naturam rei. recẽtiores aliam addunt, quòd ulcus eſt ſolutio continuitatis in carne, in qua conſiſtit una uel plures diſpoſitiones, quæ conſolidationem impediunt, ex quibus ſanies aut putredo cauſatur. Iſta diffinitio, nõ quid ſit ulcus nobis oſtẽdit. Præterea aſſumit differentias nimis remotas, quæ ſpecierum ulceris ſunt differentiæ, non autem ipſius ulceris. Nam uulnus inflãma

tum,uel eryſipelatum eſt ſolutio continui cum diſpoſitione impediente conſolidationem,& egreditur ſanies: ergo hæc uulneris inflãmati eſt diffinitio. ſecundo dantur quædam ulcera ſicca,& ita ſicca,ut nihil egrediatur neque pus,neque ſanies,neque tantillum humoris: quod in morituris apparet. quæro tunc, ſi ex uulnere debet exire ſanies uel pus, hæc non erunt ulcera proculdubio. tertio datur ulcus cum putredine,& ulcus ſine putredine: ſi putredo eſt differentia ac ueluti forma ulceris putridi,quod eſt ſpecies:ergo non ulceris,quod eſt genus. aliter forma humana eſſet animalis generis, cum ſit ſpecies.ſ.hominis.Quare alia diffinitio mea ſententia inuenienda eſt,quæ magis faciat ad rombum. Author de conſtitutione art.cap.6.uidetur ad rem magis acceſſiſſe,cum inquit,quòd ſolutio cõtinui ſi puenit ex eroſione in oſſe, uocatur teredo,in reliquis partib⁹ mollioribus, uocat̃ ulcus. tacitè nobis ĩnuit, quid ſit ulcus. dico igitur ego,ꝙ ulcus,de quo ſum tractaturus,eſt ſolutio cõpoſita continui carnoſi,immediate facta.Nulla melior à me inueſtigari poteſt diffinitio,ſi uolumus hãc ſpeciem ſolutionis eſſe diſtinctã à uulnere,aut à cauſa eſt aſſumenda ratio. aut igitur unà cũ Galeno omnem ſolutionem carnis,à cauſa iſta,uel illa prouenientẽ ἕλκος, & ulcus uocemus,aut quemadmodum facit Celſus,li.5.&.6.qui hæc cõfundit,& aliquãdo plagã,aliquãdo uulnus, aliquando ulcus idẽ appellat.Dixi eſſe ſolutionẽ cõtinui,quia Gal.de ulceribus tanquã de ſolutione continui loquitur. nam decem ſpecies ſolutionis continui in 3.&.4.Methodi. conſtituit: Inter quæ eſt ἕλκος, per quã uocem græcam, quandoque intelligit uulnus, quandoque ulcus. Sed aliquis ueſtrum dicet,ſoluta iſta cõtinuitas,de qua iam loqueris,eſt per te compoſita,ut ais: ſed Gal.nunquã hæc prodidit. Auicẽna,Cõciliator, & omnes recentiores infinitas ſpecies ſolutionis enumerant,quas nunquam ad immediata ſua genera reuocant. Sciatis igitur ſolutionem continui ex ſententia Gal.in lib.de diff.morborum cap.4.&.9.in. 2.&. 5.&. 8. Meth.& paſſim,eſſe morbum ſimplicem, quia una tantum qualitas uel diſpoſitio naturalis corporis patiẽtis aufertur,quæ eſt naturalis unio: nam ſimplicis morbi,& compoſiti hæc ratio eſt, quòd hic plures diſpoſitiones naturales aufert, ille unã tantũ,quod patet exẽplo in qualitatibus.ſequet̃ ergo quòd ulcus,cum ſit ſolutio continui, ſit morbus ſimplex, quod Domini

falſum

falſum eſt. ergo compoſitus.concedo.ergo ſolutio cõtinui aliqua compoſita.concedo.ergo malè Gal. nego conſequentiam. Nam ſciendum,quòd ſolutio continui uerè eſt morbus ſimplex; & optime dicit Galenus: nihilq; eſt niſi illa partium unio diſiuncta & ſeparata: ut plurimum tamen iungitur iſta ſolutio cõtinui cum alijs morbis ſimplicibus & intemperie uaria, cum ſit cum imminuta quantitate & quantitate adaucta,cum ſubſtantia immutata, ac ſimilibus; & ita fit morbus compoſitus.Sed quoniam ex adiunctis intẽperiebus aut morbis unaquęq; prius ſanatur quàm ſolutio,atque illa uſque ad integram ſanitatem,ſemper remanet; hac ratione huiuſmodi morbi appellationẽ potius à ſolutione cõtinui,quã à quantitate,aut intemperie,aut quid ſimile ſumpſerunt. Exemplum patet in quolibet ulcere,aut herpete,cancro,fiſtula, ulcere cauo,ac ſimilibus,cum carne addita aut imminuta. Quare doctiſſime Gal.in.3. Meth. 10. loquens de ulcere ſimplici,ut,eo,quod uere eſt ſolutio continui, dicebat eos falli,qui credunt cauitatem, inflammationẽ, carnem ſupercreſcentem,eryſipelas,cancrum,dolorem, eſſe differentias ſimplicis ac ſolius ulceris,uel ſolutæ continuitatis, cum hi ſint magis morbi quidam compoſiti quàm ſimplices, quod etiam optime obſeruauit.4. Meth. cum loquitur de eroſione, quam dicit eſſe affectionem unitatis & quantitatis. Igitur ulcus de quo nos loquimur,cum ſemper diſiunctione partium habeat, ſoluta eſt continuitas.cum ſemper de ſubſtantia aliquid deſit,aut ſupercreuerit,aut quid ſimile adſit; fit quòd compoſitus ſit morbus,uel ſolutio compoſita,cum à diuturniori nomen accipiat. atque hac ratione differt ab ulcere ſimpliciſſimo, uel uulnere. Et quoniã ſunt quædã ſolutiones continui compoſitę,ut uulnus inflammatum,uulnus cauum,uulnus cancroſum,neque nos de his tantũ compoſitis fuſius ſumus loquuturi,ſed de ijs,quæ ab iſtis ulcera uocantur; propterea adiunxi cauſam efficientem pro differentia,ſ. intemperie uel cauſa interna:nam in ulcere cauo deeſt quantitas, in uulnere cauo deeſt quantitas,pariter in carne: & in uulnere,quia à ferro exciſa eſt: in ulcere,quia ab intemperie eliquata. Dicamus igitur,ſic.Vlcus eſt ſolutio continui carnei, ſine ſectione facta, cum deperdita quantitate. Et quando dicimus continuum carnoſum; cutem,cuticulam,& carnem intelligimus,ut facit Gal.3. Meth. 1.qui inquit, ulcus eſt ſolutio continui in parte carnoſa.poſtea cap.4.ait ulcus eſſe ſolutionem

tionem continui uel in epidermide,uel in cute tota,uel una cum cu te subiecta. Vnde colligimus carnosum cõtinuum intelligi pro carnosa parte & cute etiam,quæ naturam carnis sapit.Sic enim ego intelligo. Ex hac diffinitione patet ulcus esse morbum organicũ, nõ autem similarem. primo quia est in quantitate morbus: secundo, quia est in continuitate,quia solutio continui. est etiam passio organorum secundum Gal. quamuis ego in hac sim sententia, quòd sit tantum organorum morbus.Sed ualeat pro nunc.

Causæ ulcerum. Cap. 8.

IAm uidendum,quæ sint ipsius ulceris causæ, quoniam inde etiã oriuntur plurimæ morborũ differẽtię.Aui.quarta primi cũ dicat quòd ulcera generantur à uulneribus & ab exituris eruptis,& à pustulis; uidetur constituere causam ulceris.s.uulnus, exituram, & pustulas;non tamen id huic uiro imponendũ est: sed quòd generetur à uulneribus,intelligitur,quòd succedat illis. Nostri chirurgici Dinus,Guido,& alij,geminas causas proponunt,alteram antecedentem,alteram coniunctam. Antecedens causa cachochymia est aliquando cum quantitate,aliqnando sine quantitate.humores enim fluunt ad partem cutis,& cum sint maligni & erodentes,illam exulcerant,ut Gal. 5.de loc.aff.cap.5.Huius autem ex Gal.sententia assignantur causæ,uel totum corpus male affectum,uel hepar,uel lien, unde fluunt in totum hi uitiosi succi. Hæc causa appendiculam requirit quandam. nam non semper ob communem cacochymiam fiunt ulcera,neque affecto hepate aut liene: sed tamen ob humorem prauum.ulcera enim pedum ac manuum ob frigus oriuntur, quia sanguis fluit ad partem dolentem,ibiq; hepar,putrescit, & ulcus facit. hæc igitur altera est causa antecedens,malus humor qui talis fiat in parte,pariter excrementum quod gignatur in parte ipsa,illamq; exulceret,uel aliunde descendat,ut salsum phlegma à capite ad pulmones.Secunda causa quæ ab ipsis proponitur, est coniuncta intemperies.s.uelut aiũt,malitia illa complexionum, quæ in parte uulnerata uel tumida,uel pustulosa excitata est, atque eadem maligna.Causam procatarticam diuidũt,& ratio hęc est,quòd quãuis illud,quod incidit, laxet,disrumpat, commoueat causas internas ad saniem gignendam;tamen non subito facit: nec statim cum

causa

causa agente inest pus uel sanies.Sed hi nõ merito propter hoc pro catarticas causas pertranseunt,cum sanies nõ faciat ad naturam ulceris, ut antea dixi. At supponamus uerum id esse; nihilominus datur causa procatartica ulcerum aliquando,ut testatur Gal.4.Meth.1.cum loquitur de erosione, quæ ulceris ac soluti continuitatis est species:nam illa habet causas internas & externas,ut ualens medicamentum,uel etiam illud,quod scepticum uocatur, quantitatẽ imminuit,cõtinuum soluit,& simul & semel sanies adest.Certe hoc apparet.sed sanies illa quamuis non sit præsens,nihil facit ad rẽ. intertrigo, quæ oritur inter femora ob iter & inter digitos pedis, est ne ulcus? A quo fit? non ã causa interna, sed ab externa: ergo & corpus fricans & causa externa ulcerum dicẽda est. sed miror quo modo reliquerint contagium, quod est tãti momenti.Exemplo ad sit ulcus pectoris:à qua causa hoc oritur? nonne à uaporibus illis infectis putredine, & erodentibus atq; ulcera excitantibus? scabies nonne eodem modo excitatur? si quis enim tantum cum scabioso dormiat, uel in lecto scabiosi iuuenis,nonne scabie occupatur?Nõne cariem in cole patitur iuuenis,si cognouerit mulierem, quæ cariosum habeat pudendum, neque optime se abluat postquàm coierit? quæ causæ sunt istæ? sunt ne internæ? minime. ergo & ulcerũ dantur causæ procatarticæ,aliquando medicamentum,& ignis, aliquando corpus fricans, aliquando materia contagiosa,uel corpus fricans,uel tactus contagiosus. Habetis iam quæ sint ulceris causæ efficientes, tum internæ, tum externæ, tum coniunctæ. descendo modo ad differentias,& species.

Differentię ulcerum *Cap. 9.*

SEquuntur differentiæ ulcerum: in quibus inueniendis recẽtiores ita inepti sunt, ut nihil dicãt quod ad rem faciat,quia artem ignorãt. Haliabas 8. Theor. c. 19. multas differentias ulcerum nominat,sed inordinatè.Ita Auicẽna,& Rasis.Vlceris istius,de quo nos loquimur,Galenus differentias non assignat,sed simplicis solutionis continui. in quo decepti sunt iuniores. Tagaultium dico, ꝗ ea quæ dixi Galenus optime, confundit cum præceptis Guidonis. Differentias igitur ulcerum à tribus posse sumi asserunt, à causis, à symptomatibus,& membris, quãuis has à membris postea mixtas faciant

faciãt. Quare dimissis illorum nugis, uobis fontes, unde nascantur, non solum ulcerum differentiæ, sed etiam omnium morborum: ante oculos ponã. Hos credo esse fontes differẽtiarum. primus est compositionis ratio. i. ipsius morbi ratio, & ut dicam, natura, & essentia. secundus causæ ipsius affectus. tertius effectus ipsius morbi. quartus à partibus ipsius affectionis. quintus & ultimus ab extraneis rebus, & quæ nihil fermè ad curationem faciant; unde differẽtiæ accidentariæ sumuntur. A primo igitur fonte tot significãtur, unde possint oriri differentiæ. essentia morbi, & quantitas discreta ac decisa, immutata magnitudo, uel quantitas, figura, numerus, magnitudo secũdũ omnẽ dimẽsionem. Vlcera igitur alia sunt magna, alia parua. magnum ulcus in magna solutione continetur, hoc est longa uel profunda: paruum quod breui ac superficiali solutione constat. & quoniam in ulcere semper cum solutione est cauitas, igitur ulcus aliud erit multum cauum, aliud paruum: ulcus totum patens, ulcus ex parte rectum quod cauernosum uocãt. ulcus pariter latum atque amplum, uel angustum ac breue. quare miror de Guidone & Tagaul. qui dixerint ulcus profundum, sinuosum, ac similes species ulcerum, constitui à differentijs sumptis à causis. nescio quæ causa profunditas uel sinus ulceris cõstituat ipsum ulcus tale. A figura etiam nascuntur differentiæ, à rotunda, ab inæquali, obliqua, recta, intorta pampini modo, fistulari: unde ulcus fit rotundũ, quod difficillime sanatur ob figurã illam. Inæquale ulcus est, illud, in quo maior copia remota est carnis in hac parte quàm in illa, in quo magis caro supercreuit hic quàm ibi, uel creuit supra modum, uel in quo solutio continui inæqualis facta est. rectum ulcus fit, quod per rectam lineã est solutum, uel per rectam figuram patitur cõminutionem: obliquum & intortum fit ulcus ad pampini modum, ut in fistulis dictis, plurimis accidit. fistulosum, quod angustum, rectum, ac productum est, ac circulare, ut fistularũ cauitas. Numerus etiam nobis uarietatem ulcerum indicat, an sit unum ulcus, an simplex, an compositum: & si compositum ut hoc de quo nos agimus, an in hoc genere aliud compositius alio: atque ita à componente morbo oriuntur differentiæ, atque appellatio speciei. Morbi autẽ, qui possunt coniungi cum ulcere, sunt intemperies, abscessus, inflãmatio, erysipelas, corruptio, uel gangræna, cancer, callus, uel ostracosa durities, os cariosum, uarix. hinc fit ulcus cum intemperie calida,

lida, frigida, ſicca, humida, in quo copia ſaniei atque ſordis, caro humidiſſima, ac molliſſima. ulcus cum apoſtemate apoſtemoſum appellant, quod ob adiunctum morbum differt ab alio. ulcus inflãmatum, ulcus eryſipelatum, ulcus corruptum, fœtidum, putridum, ac gangrænoſum, ulcus canceroſum, ulcus calloſum, oſtracoſum, denigratum, ulcus cum oſſe corrupto, uaricoſum. iſtę ſunt ſpecies ulcerum ſumptis differentijs à compoſitione, ac uarijs modis compoſitionis, uel à uarijs componentibus, ut rectius dicam. neque poſſum ſatis mirari, quomodo recetiores has differentias ex ſymptomatibus oriri dixerint, cum hæc non ſymptomata, ſed morbi ſint penitus. Habetis iam quot ſint ſpecies ulcerum, quæ conſtituũtur à ſumptis differentijs à natura ipſius ulceris. ſ. à magnitudine longa, lata, & profunda: à figura circulari, recta, obliqua, ęquali, apparẽte, & non: à numero, uel ſimplicitate, uel compoſitione cum hoc, uel illo morbo; eo denique ſimplici, uel compoſito. Hæc penitus naturam ac modum eſſentiam uc ulcerum ſequuntur. At aliquis nobis dicet. Tu nobis has differentias enumeraſti, cum tamen Galenus non ulceris differentias dicat, & illos reprehendat, qui differentias uocãt. Recte Galenus, quoniam in eo loco ulcus ut ſimplicem ſolutionẽ continui explicat. hæ autem ſolutioni additæ, non ſimplices ſpecies efficiuntur, ſed compoſitæ ſolutiones. at nos loquimur de compoſito morbo.

Coniungenda hæc ſunt, quæ impreſſoris oſcitantia diſiuncta fuerant.

SVccedunt cauſæ: quarũ aliæ, efficientes, quæ erãt cacochymia, intemperies partis, acre appoſitum, corpus contagioſum. Ab his differentiæ ſumuntur: hinc ulcus cacochymum, ulcus rheumaticum apud Galenum, ulcus melancholicum apud Auic. Ab intemperie nulla differentia ſumitur, cum ſit cauſa coniuncta atque ſemper magna, aut parua, aut minima adſit. Ab extrinſeco erodentę aut urente, ulcus ambuſtũ. Ab atterẽte, intertrigo, uel intertriginoſum ulcus. A contagio, ulcus dicitur per contagium acquiſitum. Atque ita differunt ab ulcere, quod cauſam internam habebat. Cauſa materialis nobis etiã differentias ſubminiſtrare poteſt. Scitis materiam morborum duplicem proponi, alteram ueluti ex quo conſtẽt morbi: ut materiam inflammationis dicimus ſanguinem, athe-

romatis phlegma; quia hi tumores ex hac materia fiũt & cõstãt: alteram eſſe ueluti ſubiectum in quo conſiſtat morbi, & ab hac oriuntur differentiæ ulcerum. nam ulcus cutaneum eſt, ulcus carnẽ arripiens, ulcus tunicas oculi occupans, ulcus in parte duriori ac ſicciori, ulcus in parte molli, ut muliere & puero, ulcus capitis, ulcus oculorum, faciei, aurium, oris, colis, totius corporis, & ſimilia. A fine etiam, qui eſt ſanitas, differunt ulcera, de quibus nos loquimur, ulcus ſanabile, ulcus lęthale: à fine enim hæc oriuntur. Tertius fons differentiarum proponebatur effectus. per effectum intelligimus aut proprietates, aut accidẽtia, uel ſymptomata. Proprietates ſunt mores: unde ulcus rebelle, malignum, ulcus contagioſum, nõ contagioſum. hæ ſunt proprietates uniuſcuiuſq; morbi. Accidentia ſunt actiones læſæ, ulcus doloroſum, crucians, pungens, pruriẽs, pulſans, exurens, ac ſimilia quæ ad ſenſum pertinent: ab operibus naturæ, ut ulcus excrementoſum, ſordidum, purum, ulcus ſanioſum multum, ulcus putridum, ac fœtens. Quartus fons partes affectus uel morbi continet: ulcus incipiens, creſcens, declinans, ac ſaneſcens: ulcus recens, uenuſtum, chronicum, ac inueteratum. Vltimum capitulũ erat ex numero eorum quæ non faciunt ad naturam affectus: ulcus Chironium, quod Chironem requirat, ulcus Thelephium quod Telephus paſſus ſit, ulcus gallicum, S. Lazari, uel Iobi, & ſimilia. Habetis ergo omnes fontes, à quibus differentiæ ulcerum duci poſſunt. Sequuntur iam ſigna et prognoſtica.

De ulcerum ſignis & fontibus. Cap. 10.

DE ſignis ulcerum recẽtiores multa nobis ſcripta reliquerũt: de ijſdem Auicẽna in fine primi cap. tertij tract. quartæ quarti. Verum ex his, quidam confundunt prognoſtica cum diagnoſticis: alij diſtinguunt, ſed ea ratione, ut quid proſit ad ſigna inueſtigãda, neſcire ſi indicent. Ego tamen lucidiſſime, & breuiſſime de his quantum potero, tractabo. Scitis quòd à medico exercẽt ars medica, & quòd in illa nihil aliud continẽt, nihil intenditur, aut quęritur quàm ſanitas, cauſæ ſanitatis, & effectus ſanitatis, uel morbus cauſæ morbi, effectus morbi, uel conſtitutio neutra, cauſa neutra, effectus neutri. Scitis prætereà ſignorum uſum maxime facere ad cognitionẽ

gnitionem uniuſcuiuſque horum. Vlcus eſt morbus: habet ſuas cauſas, & habet ſuos effectus: quæ omnia à medico ſunt cognoſcenda. ratio cognoſcendorum eſt ſignum. De ſignis igitur agamus. ſed methodo procedendum. primo ergo uideamus, quæ nobis ſunt cognoſcenda circa ulcus, & quid ſit ſignificandũ. ſecundo, quot ſint ſignorum fontes, à quibus omne genus ſignorũ pro cognoſcendis ulceribus oriatur. Ad primum nos cognoſcere debemus, primo an aliquod ulcus debeat oriri, nec ne: ſecundo ſi ortũ ſit, quæ ſit natura ac eſſentia ipſius, quæve ſpecies: tertio quæ pars ipſius ulceris, uel ſpiritus, quis motus, quæ ſucceſſio: quarto, quæ ſint cauſæ præſentes, uel antecedentes: quinto, quis ſit locus affectus: ſexto quis nam effectus, ut mos, proprietas, ac ſymptoma. Hæc nobis ſunt cognoſcenda ſumma diligentia, ſi uolumus rectè ulcera curare. atque de ipſis ſignis dicendum. Quare fontes, unde ſigna ſumuntur, iam enumerabo. Quorum primus proponitur à Galeno in art.med.c.8. cum inquit [horũ autem dignotiones ſunt ab ijs quæ ſecũdũ eſſentiæ rationẽ ipſis inſunt.] Igitur eſſentia uel natura rei, & quæ illam conſequuntur, primo fonte nobis proponitur cognoſcendorum. ſecundus fons ſignorum elicitur ex Galeno in primo de differẽt.feb.tertio, cum quærit ſigna febris ephemeræ. primum ſignum dicit aſſumendum eſſe à cauſa procatartica: neque hoc ſolum in febribus ſeruit, ſed ẽt in omnibus alijs morbis. ergo ſecundus fons erit cauſa uel cauſæ ipſius ulceris. tertius fons ſignorũ pariter traditur aperte in art. med. loco alleg. cum inquit [& ab ijs quæ ex neceſſitate cõſequũtur operationibus ſymptomatibuſq; quæ nihil aliud ſunt quàm effectus] ergo effectus ulcerum uel morbi erit tertius fons, locusve atque origo ſignorum. quartus atque ultimus, nõ quidẽ proponitur à Galeno aliquo in loco, quod ego ſciã, quàmuis utatur eo crebro pro exẽplo, ut primo ad Glauc.5. quærit ſigna febris tertianæ: & plurima enumerat: inter quæ hoc unum eſt, quòd ſi contingat plurimos, qui eodem tempore laborarent, tertiana eſſe correptos, poſſumus pariter dicere hãc tertianam eſſe. hoc ſignum non ab eſſentia, non à cauſis, non ab effectibus ſumitur: ſed ego dicerẽ, quòd ab analogia ac ſimilitudine quadam ac proportione ſumitur, quæ reperitur inter morbos, eodem tempore. igitur quartus fons & ultimus, unde ſunt petenda ſigna, erit analogia, ac proportio, uel ſimilitudo ipſa. Antequàm ad

rem ueniamus, unum est uobis notandũ, quòd in quolibet capite quæsitorũ non omne genus signorum requiritur: nam causę aliquã do rem patefaciunt, aliquando forma rei, aliquando symptomata, aliquando analogia. Ad primum igitur cap. in quo futurum ulcus, per signa præuidenda est, à forma, ac natura rei nullum signum habere possumus: res enim quæ non est, nihil nobis indicare potest, quare nullum signum inde. ab effectibus pariter, cum consequanť rem ipsam ueluti umbra corpus, & res ista non sit; signum nullum oritur. quare duo tantum loca remanent, à quibus oriantur signa, quæ futurum ulcus nobis indicare ualeãt, à causis.s.& ab analogia. A causis igitur efficientibus nos possumus pręuidere ulcus: atque primo à remotioribus, ut a mbiente aere, ac statu cœli, ut si hyems aquilonia fuerit, & sicca, uer aũt pluuium aut australe: ut plurimũ solent in æstate succedere ulcera, ac tormina intestinorum, teste Hippo. tertio Aphor. 11. similiter aduentante uere nos præuidemus lepras, scabies, ac pustulas ulcerosas, quæ eo tempore solent oriri, teste Hippoc. eodem lib. 3. Aph. 20. A causa existens si apponimus dropacem, ita uocatum medicamentum, aut sinapismum alicui parti corporis, ut coxendici affecto; statim præ uidemus ulcus successurum. ideo paramus quæ requiruntur. si quis dormierit cũ infecto scabie, aut ulceribus gallicis, aut elephãtiasi, & cognoueris mulierem infectam gallico morbo, nos pręuidemus ulcera ab hac causa oriunda, atque præ cautione statim utimur. A causa uero interna efficiente si uideamus cacochymiam in corpore esse præsentem; atque præcipue humores serosos, uel bilem crassam quæ cutem impetere solent. nam si fricatis dẽtibus ac scalptis, sanguis egrediatur salsus, si pruritus quidam leuis occupat cutim, si color plumbeus, liuidus adsit, si calor cutis sit satis acris, si uictus fuerit ex salsioribus omnibus rebus; tunc censemus esse cacochymiam ex salso phlegmate. quod de hoc dixi, de reliquis etiã superabundantibus humoribus dici posset: sed singula dimitto, ut breuis sim. A subiecta materia etiam signum aliquod oritur, si præsentibus reliquis subiectum uideamus aptum ad hunc morbum, ut in iuuentute tabes, si reliqua adsint. Ab analogia pariter hoc idem dicere possumus: sæpe accidit ut plurimi laborent hyeme quartana eaque finiat in scabiem: cum igitur hoc uiderimus eo tempore, in plurimis; eodem morbo affectos præuidere noscimus. Secundo

cogno-

cognoſcendum eſt ulcus,quod quidē ſignis non eget,cum ſit ex ijs quæ oculis ſubijciuntur,præcipue ſi fuerit in exterioribus,& tactui ſubijciatur.quod ſi fuerit in partibus internis,& cęci s,utpote in ueſica, primo à cauſis cognoſcimus, ut ſi ſciamus bibiſſe cātharides, uel acrem urinam ipſum ut plurimum excernere hominem: ab effectu,ut ait Hippoc.4.aph.75.ſi ſanguis,uel ſanies uel urina craſſa cū furfuribus quibuſdam, ſi dolor grauis in his partibus adſit, ſi urina admodum fœtens ſit,inquit Hippoc.ſigna ſunt exulceratæ ueſicæ. ab analogia etiam,ſi aliqua æſtate(ut fit) uagentur dyſenteriæ epidimiales,ſtatim cum quis quæritur de dolore uentris,iudicamus inesse ulcus,& præcipue cum non adſit cauſa alia,ut pharmacum,abſceſſus,uentus,ac ſimilia . ulcera igitur occulta per hęc ſigna cognoſcuntur: atque ipſorum ſæpenumero compoſitio cognoſcenda eſt; an cum intemperie calida,uel frigida,uel humida,uel ſicca. hæc uero à cauſis cognoſcuntur gignētibus,ſi ab humore calido, ſicco, frigido,& humido. Si ab extrinſeco calido ut igne,medicamēto adurente,ſeu erodente. Ab affectionibus,ſi æger calorem uſtionémue ſentiam eſt loco affecto,& iuuetur à frigidis.ſi frigus ſentiat,atque iuuetur à calidis.pariter ſi humiditas,uel ſiccitas, adſit; mollities, uel durities,uel aſperitas,teſte Gale.4.Meth. Color ruber inquit Auicen.indicat calidam intemperiem,albus frigidum, uiridis, uel niger,frigidam,& ſiccam. Cognoſcendæ ſunt ſpecies. cognoſcendum eſt an cum aliquo alio genere morbi ſit coniunctum. quare ſigna illorū morborum ſunt petēda.Aliqua ex parte à Tagaultio; id factum eſt in cap.de ſignis ulcerum.Ab ipſo ergo petatis,nam à me habebitis tantum curationem ſingulæ ſpeciei. Tertiū quod cognoſcendum proponebatur,eſt pars ipſius,uel tempora quibus ulcerū ætates diſtinguuntur. primum igitur principium dignoſcitur à natura rei,tactu,& uiſu,à cauſis quæ incipiunt tam externis quàm internis, ab affectibus,incipiente dolore,pruritu,uel alio morbo qui coniunctus ſit. ſecundum,augmentum per collationem ad principium à re ipſa ſenſu,tactu,ac uiſu,à cauſis quæ augeantur atque intendantur,ab effectibus,qui et ipſi intendantur. idem de ſtatu, & declinatione dicendum. Cauſæ,quæ erant quarto loco cognoſcēdæ,ſignificantur ab eſſentia morbi: ſi eſt canceroſum, ſcimus cauſam eſſe materiam aduſtam. ſi herpes, ſcimus eſſe à materia bilioſa. ſi inflammatio,ſcimus eſſe à ſanguine putrido.Si ſiccū & calidū, ſcimus

ſcimus

ſcimus eſſe ab huiuſmodi intemperie.Si augeatur,ac magis erodatur,idque nõ à medicamento fiat;arguit cauſam præſentem,ſ. acres humores,ab effectibus,ſi color ulcerum & totius corporis fuerit candidus,purpureus,fuſcus,citrinus,cauſam hepar eſſe indicat, atque corruptionem in tota maſſa ſanguinea . Si malignum,ambiguitatem cauſari ab analogia,ſi in uere,ob crapulam præteritam hyemis,plurimis orta ſcabies,ſi in ſcabioſo,per analogiam indicabitur cauſa. Si plurimis ob auſtrinos, flatus oriantur ulcera oculorũ, in affecto eodem tempore poterimus dicere ſimilitudinem nobis indicare cauſam.Quinto locus affectus cognoſcetur oculis,tactu manuum,uel ſpecilli,ac ſimilium: & à natura ulceris. nam ſi ſit carioſum ſignum eſt ipſum in pudendis paſſum ac ſimilia. aliquando à cauſis externis; ut ſi ſciamus ſubſtantiam colocynthidos per clyſterem infuſam,ſcimus rectum inteſtinum tantum ulceratum eſſe. Si quis medicamentum exurens biberit,ſcimus gulam ac uentriculum exulceratum eſſe. Si ſanies mingat̃, neque ſciamus an à renibus an à ueſica; ſi ſciamus hominem cãtharidas bibiſſe,erit ſignum ueſicam eſſe affectam.Ab effectibus,primum ex actione læſa,ſi quis non poſſit deglutire aut cum magno dolore id agat,gulam aut uentriculum exulceratum cenſemus. Si ſanies uomatur, ſi mordicatio, ſentiat̃ à ſumpto cibo,uẽtriculum iudicamus ulceratum. & reliqua ſigna ſumentur,quæ ſunt cõnumerata in cognoſcẽda affectionis eſſentia.Sexto loco cognoſcẽda erat effectus proprietas,ut malignitas.hæc noſcitur à cauſis & ab effectibus. à cauſis ſignum,ut ſi uideamus continuum eſſe fluxum ſanguinis uel humoris maligni, utpote exuſti & melãcholiæ, uel ſi per contagium factum ſit ulcus.nam contagioſa cauſa,ſemper malignitatem coniunctam habet. ab effectibus ipſis ſymptomaticis, ut à dolore, ſi doloroſa eſt prætermodum caro,ſi continuo doleat ac mordeat,ſi nullo medicamento bene ſe habet, ſi nulli medicamento cædit,ſi cicatrice obduci non poteſt,ſi,ut inquit Gal.ſanatũ ſit & poſtea deliteſcat, ſi longiſſimo tempore perduret: hæc malos morbos indicãt,& eadem difficultatem ſanationis oſtendunt. pariter ſi pili circa ulcera decidant, malignitatem indicant, teſte Hippo.6.aph.4. ſi rotundum ſit ulcus, ſi caro ſuperflua, non bene expurgatum oſſis abſceſſum,longitudo tẽporis; natura ulceris ut fiſtula locus affectus,exiens, ſanies ichoro-

ſa mortis futuræ, à loco affecto, à natura morbi, ariditas,liuiditas, pallor,ſanies,à natura rei cauſis à loco ab affectu.

De curatione ſimpliciſſimi ulceris. Quæ in eo indicationes ſint. agiturque de cauſis gignendæ carnis. *Cap.* II.

VLceris curatio ſequitur. in hoc duo capita nobis proponuntur,alterum ſimpliciſſimi ulceris: alterum compoſiti. per ſimpliciſſimũ intelligimus illud cui uel adiunctum eſt, præter cauitatẽ, & ſolutam cõtinuitatem.per compoſitum,illud intelligimus, quod aut cauſam coniunctam habet, aut aliquod genus morbi, aut ſymptomata. A ſimpliciſſimo incipiamus.Recentiores dicunt,ulcus in quantum ulcus requirit exſiccationem, quod Gal.4.Meth.5. & 5. Meth.& alibi docet. Hipp.adiungitur ſententia in principio lib.de ulceribus,ſiccum eſt proprium ſano,humidum eſt uicinum non ſano: ulcus humidũ ergo ſignificatur, quòd ulcus quatenus ulcus, ſiccandũ eſt.Præterea idem Hippoc.ſemper exiccantia in ulceribus ponit,ſic & in ulceribus capitis. Hæc uera ſunt,ſed nõ recte dicta. nam ulcus ut ulcus,nihil eſt aliud quàm ſoluta continuitas,aut imminuta quantitas. Si hoc uerum eſt quod à Gal.tot ies inuenitur in 2.Meth. & in 9.quòd unum non indicat niſi unum. et in rebus præternaturam indicatio fit ratione cõtrarietatis, in rebus naturalibus indicatio fit ratione ſimilitudinis:In ulcere,quod eſt morbus,eſt ſolutio continui,& quantitas imminuta: ratione contrarij indicatur unitas ipſa, & indicatur repletio, quæ ſunt ipſis contraria: ergo ulcus,ut ulcus,replẽdũ eſt carne,& uniendum. tãdem igitur caro addenda.caro iſta quomodo adiungatur,docet Gal.3.Meth.3. carnis gignendæ duplicem eſſe cauſam dicens,alteram efficientem, alteram materialem. efficiens cauſa eſt ipſa natura, non dico totius corporis tantum;ſed etiam partis,quæ carne eſt explenda.ſ. temperies,à qua fit attractio,fit concoctio,fit appoſitio, & fit aſſimilatio. hæc nullam ſiccitatem indicant, ſed ſui conſeruationem: materia cõſeruationis partium,uictus eſt ratio opportuna.ſ.cibus & potus. nam quæ ſanguinẽ calidiorem,acriorem, & aquoſiorem reddunt, omnes partes tandẽ alterant, & præcipue affectas.Motus & quies. neceſſarium,ut particula quieta maneat, mota incaleſcat, & intemperies oboriatur.Somnus & uigilia multum cõferunt,alter quo humiditates plurimæ exoluuntur,alter quo ſiccatæ partes humectantur,

tur,præcipue neruosæ.Excrementorum euacuatio opportuna,est, optima:non dico seminis,quia illa nimis corpus exsiccat. Animi perturbationes,ut totius corporis statum immutāt,ita animi quies eum conseruat. Vltimo ambiens aer maxime facit ad hanc temperiem conseruandam,ne nimis incalescat,ne frigidior,humidior, sic cior sit:nam uentus meridionalis multum temperiem partis afficit: sic frigidus aer et quoddam cœlum est mutandum, quod ob aerē est inimicum ulceribus, cum immutet temperiem partis. Referunt recentiores,quòd in urbe.Auineone aer est inimicus ulceribus tibiarum: contrarius Lutetiæ Parisiorum. sic Pisis,& Ferrariæ inimicus est:optimus Florentiæ. Hæc sunt optime obseruanda in ulceribus,pro conseruanda causa efficiente,i.temperie partis,si præsens fuerit.Altera causa carnis,erat materia,hæc est sanguis purus, simplex,& sincerus,qui si adsit,nihil indicat, nisi ut ijsdem rationibus conseruetur,quibus seruatur intemperies totius corporis,& partis: quòd si non adsit,ille præparandus est per alteratione massæ sanguineæ partium,quæ alimentum concoquunt,per euacuationem illorum,quæ admixta sunt:Si nimia copia adsit,illa imminuenda; si parua copia; illa uictu opportuno augenda.Sed Galen.addit, quòd in omni actione ac generatione uel concoctione quę fit à corpore nostro,hic effectus sequitur,ut semper excrementum duplex gignatur: alterum tenuissimum:alterum crassius. Tenuissimū illud est, quod per insensibilem halitum,aut aliquando per sudorem excernitur: crassius illud,quod sordes corporis uocatur. Cum in replendis ulceribus carne fiat coctio, & nutrimenti assimilatio; proculdubio hic copiosiora excrementa reperiri debent, alterum humidius,alterum crassius. Illud, quod humidius, humectabit partem eam ne cito exhalet;illud quod crassius,inhærebit,& carnis additamentum impediet.Quid igitur tunc agendum? Indicatio patebit inspecta eorum natura. sunt præternaturam.ergo contraria indicantur.humidum igitur illud excrementum est siccādum:& crassum illud,cum noceat,quia hæret,cōtrarium indicat.s. abstersionē: & quoniam à principio ad finem in simplici ulcere, non quatenus ulcus solutum aut cauum, sed quia ulcus humidum excremento abundat;& crassum hæret: igitur hoc ulcus primo indicat carnis restitutionem,& exsiccationem,& detersionem.

Digreſsio de excrementis ulcerum. Cap. 12.

SEd quoniam excremẽtorũ facta eſt mentio,& ſemper fiet, non inepte de his aliquid eſt dicendum. In libris recentiorum uaria genera excrementorum reperiuntur uarijs nominibus appellata,ut ſanies,ſanioſitas,uirus,uirulentia,ſordes,ſordities, aquoſa humiditas apud Cornel.Celſ.lib.5.cap.26. leguntur multa nomina, quæ declarauit in tractatione de uulneribus,concordans nomina illa omnium tam græcorum & latinorum quàm Arabum. Quare cũ uaria ſint genera excrementorum ac uarijs nominibus appellata, quæ ob uarietatem nominum poſſint nobis confuſionem afferre, ideo notandum,quòd ex ulceribus emanant quædam excrementa quæ nullam alterationem ſenſerunt,ſed puta fluunt,qualia in uenis uel in carne continentur. Hi humores in lib.de tum. præternaturã cap.1.Ichores uocãt;& nos ſemper ichores appellabimus,& ichoroſum ulcus,quod his abundat.emanant etiam quædam alia excrementa,quæ alterationem ſenſerunt,uel ob alterationem talia ſunt facta. hæc uaria eſſe neceſſe eſt, cum alterationes in ulceribus uariæ ſint,& uarium ſit agens,& ſæpe uaria materia illius, quod alteratur; quod hoc modo patebit.Gal.in 5.de fac.ſimpl.6.inquit, quòd alteratio una fit à calore naturali in materia admodũ familiari; atq; in hac dominatur natura,& calor ingenitus ſuperat,ut in cibo, uel ſanguine,ac ſimilibus. Vos qui latinum Gal.legitis, notate ubi inquit,ut ex familiari animantis natura fiat alteratio legendũ eſſe,nõ natura,ſed materia. Secunda alteratio in corpore facta,huic cõtraria eſt; nam à calore putrefaciente potius fit.quàm à naturali; atq; in materia inutili ac putreſcibili: de qua meminit Gal. 2.apho.47. ubi dicit quòd fit cum putredine olida. hæc materia alterata penitus inutilis eſt.Tertia alteratio inter iſtas quodamodo media eſt, & ueluti mixta ex naturali,& hac contraria.nam materia ex qua fit alteratio,prorſus benigna non eſt,neque tamen omnino maligna uel aliena: agens uero ingenitus eſt calor;ſed non omnino ad uſum corporis conueniens,uel rectius,ut in cõm.nuper allegato neq; ſolus calor extra naturam,neque ſolus ſecũdum naturam calor agit;

ueluti mixtus ex utroque. Iam ergo ab alteratione, quæ à puriſſimo calore naturali fiat, in ulceribus non credo oriri excrementum aliquod; quoniam, quamuis non adſit intemperies manifeſta, quãuis fiat nutritio, quamuis gignatur caro; tamen quòd non perfectiſſima nutritio ſit, credo: & quòd calor, acuis, ſemper aliquid patiatur, cenſeo. A ſecũda alteratione, quæ erat præternaturam, ſanies ac excrementum ſemper apparet, quod Gal. crudum uocat, quia nõ elaboratum à calore naturali, aliquando tenuiſſimum, quia non coctum (nam coctio craſſiora reddit cocta) aliquando etiam ob exuſtionem craſſum fit, ita ut ſit ſordes nigra, fœtens, aliquando uiſcoſa, diuerſorum colorũ, pallidum, nigrius, luteum, male olidum, ac fœtens, quoniam à calore putredinali penitus elaboratum: atque in his magis & minus datur. nam quamuis calor putredinalis ſit idem: tamen quia materia uariatur, aliquando magis putrida, aliquando minus, uſu uenit, ut iſtæ ſaniei notæ, aliquãdo mitiores, aliquãdo intenſiores fiant: nõnunquã tamẽ accidit, quòd non adſit aliquis feruor, & inæqualitas ſubſtantiæ, & colorum. igitur omne huiuſmodi excrementum ſanies cruda, olida, craſſa, uirus, uel uirulentia uocabitur: à tertia uero alteratione, quæ à calore fit naturali & non naturali ſimul, non ſolum excrementum oritur quoddam, ſed paucum, & tenue, quod à Gal. 3. Met. 3. & 2. ad Gl. 8. coctũ dicitur, alterum craſſius, quòd noſtri pus: à Gal. quod, ſed impropriè, ſordes appellatur. huius materia duplex, altera recenſetur à Gal. 5. de ſimpl. c. 6. quæ humiditas nihil eſt niſi ſanguis ipſe paſſus tantũ aliquid: altera materia eſt caro confuſa, ut ex ijſdem locis Gal. cõſtat. nam in hac alteratione, quæ à Gal. 2. aph. 47. dicitur, excrementum hoc gignitur. Huius igitur conditio prima puris eſt, ut ſit albũ, ſed non quocunque albo, at colore, cinereo, ut teſtatur Gal. 7. de fracturis 32. ſecunda æquale nullis cum grumis tertia æquale cum ſuperficie. quarta ſine ullo fœtore. quinta ex Celſo, quòd ſit leuiter craſſum ac uiſcidum. Sed uſu uenit aliquando, ut hoc pus ſit craſſiſſimũ ac glutinoſum, non ratione efficientis alterationem, neque materiæ; ſed aut medicamento nimis ſiccãte, & aſtringente; aut ab ambiente nimis frigido, quod ſiccat; aut quia diutius in loco ſeruatum ſit, & ibi ſiccatum; aut quia pars ipſa ex ſui natura ſit ſymmetro ſiccior. Tunc hoc excrementum non tantum pus, ſed ſordes uocabitur. Colligamus igitur.

à calore

Omne excre-mẽtum ulce-rum aut
- *alteratũ*
  - *a calore putrido ex materia putredinali*
    - *magis talis*
    - *minus talis*
  - *alteratione media*
    - *tenuius*
    - *craſſum mediocre, pus,*
    - *craſſiſſimum, ſordes*
- *non alteratum. hic eſt tenuis & aquoſus carnis loturæ ſimilis*

In ulceribus exſiccandum eſſe; id uerò qua materia: et ad quem uſq; terminum agendum ſit. obiterq́; de effectrice carnis gignendæ cauſa dubitatur. Cap. 13.

REuertamur ad rem noſtram in puro ulcere, reſtituenda caro. dum reſtituitur, excrementum humidum oritur, quod continue exſiccandum excrementum craſſum adiungitur, quod ſemper detergendum ecce medicamentorum exſiccatiuum indicatio, atque detergentium. ſiccatio quid ſit, ſatis patet; à quo fiat, ſatis conſtat. detergens medicamentum non ita quid ſit apparet. loquor de proprio, nam improprium etiam chirurgicus nouit. Dãtur medicamentorum qualitates primæ, ut calidum frigidum, humidum & ſiccum. dantur ſecundæ, ut induratio, mollities, repletio. dantur tertiæ, ut prouocatio urinæ, & aliæ id genus, quæ omnes à primis oriũtur. exterſio ex ſecundis eſt, quia non magis hoc quàm illud reſpicit. Si ſciamus, quæ ſint actiones ſimplicium, proculdubio & quid ſit exterſio. & humidi actio nihil facit ad rem: frigidas pariter, cũ illius ſit denſare, & diuerſorum generum corpora coniungere. ſicci autem ſiccare eſt, & paruos meatus aperire, laxum & rarum facere, coniuncta diſiungere. hæc ſunt illa quæ ad ſiccitatem conſequuntur. calidi eſt calefacere, dilatare, rarefacere contraria ſeparare, ſimilia iungere, eliquare, & erodere. Si uulgaris interrogaretur, quid eſt exterſio? reſponderet ſeparatio ſordium inhærẽtium alicui corpori. ita & medicus. at ſordes hæret carni, uiſcoſa quadam humiditate: ergo illa ſiccanda, & uinculum auferendum: ergo ad exterſio-

nem requiritur,ut adſit ſiccitas; quia gluten abſumatur. Quod ſi ſic citati adſit aſtrictio; tunc non ſuccedet res: quia, quamuis ſiccitas diſiungat,tamẽ aſtringit. quare ſequitur,quòd exterſio fiat per ſiccantia medicamenta minime aſtringentia nequaquam frigida; uel ſaltem ita frigida, ut nihil aſtringant:& quæ præterea ſint tenuium partium. quòd ſi addatur temperata caliditas, quæ non multum at trahat; magis etiam fiet. ergo extergens medicamentum erit ſiccans ſine aſtrictione,ſine frigiditate exquiſita, uel etiã ſine magna caliditate,atque tenuis ſubſtantiæ. hæc requiruntur in gignenda carne,nam ratione ſiccitatis abſumit humidum ratione tenuitatis cum ſiccitate,abſumit gluten: ratione calidis cum tenuitate,ac ſic citate,ualidius gluten etiam abſumit,atque tale medicamẽtum ſar coticum uocatur. Sed quantum ſiccare debet? nõ eſt,ut carnem ab ſumat? Igitur ſicca in primo gradu aut ſaltem; quæ non excedant ſecundum,quoniã,quẽ ordinẽ conſtituit Gal. ſiccitatis. ſed quoniã non omnia ſunt æqualia,ideo hæc tribus òrdinibus ponuntur. In primo òrdine thus,farina fabacea,farina hordei. In ſecundo ordine reſina terebinthina,laricina,abietina,mel coctum & diſpumatũ mel roſaceum,pompholix. In tertio ordine eruif arina, multo magis ariſtolochia,myrrha,mel crudum,opopanax,ac ſimilia. Et compoſitis baſilicon,de matris ſilua unguentum reaſinum. Vidẽda etiã quantitas,qualitas,ordo,ac modus. Expleto ulcere carne, nihil aliud agendum eſt,niſi ut tegatur. hoc tegumẽtum carnis eſt ipſa cutis. itaque ſicut caro deperdita eſt reſtituenda,ita etiam & cutis. ſed unum ineſt impedimentum; nam cutis eſt neruoſa ſubſtãtia,& pars, ex ſemine facta; ergo non poteſt natura eam denuo gignere. Quare loco ipſius, aliud tegumentum inueniemus, quod à noſtris cicatrix dicitur: eſtque ſuperficies ſumma carnis ita exſiccata, ut cutis naturam referat. ut igitur cicatrix oriatur, opus eſt ut caro ſumma ſiccatur. In carne gignenda erant cauſa: efficiens,natura; materia, ſanguis. hic pariter requiritur materia, quæ eſt caro ipſa ſiccãda, ac obduranda,efficiens quæ ſit cauſæ, dubium eſt; nam uidetur natura. Ego ſæpe uidi ulcera obducta cicatrice per inſcitiam medicorũ ijſdem medicamentis utentium,quæ carnem generant; præterea oriuntur ulcera ſatis magna, quæ manantia ſunt; abſumitur cutis:, oritur ſuper cruſta; ſæpe eã decidente ſubeſt cicatrix, nullo appoſito medicamento. Vnde hoc niſi quod à natura hoc fit? tertio niſi

nisi à natura hoc fieret non seruaret talis ordo,ut prius circum circa oriatur cicatrix,& tandem in medio.Contrarium appositum in re ipsa. Si cicatrix est summa caro siccata; fit ne à natura ista siccitas? quomodo potest natura densari & siccare hanc carnem? nam in generatione carnis caro gignit carnem,at cicatricem non uideo quomodo caro illa possit gignere.præterea Gal. uidetur cõtrarius, & omnes ferè medici,qui medicamentis épuloticis hoc ascribunt. Ego credo, quòd ab utroque fiat.nam agit usque ad constitutũ terminum,non affecta neque impedita; explet ulcus usque ad superficiem: cum noua non amplius addatur caro,sequitur quòd illa,quę in summo est, cum non ita nutriatur,siccior fiat.secundo quod pars carnis contermina cuti prima ob siccitatem cutis & ipsa sensim siccetur,& post hanc alia.tertio ab ambiente et hoc fit, quod in cute tota fieri cernimus: nã ortis puerulis tota cutis mollis, sanguinea est,ambiens postea frigidus illam siccat, magis repellit sanguinem & ob id fit durior,cutis.Verum si expectemus actionem naturæ cutaneæ partis uicinæ; tarda fiet actio: & aliquando tam humida est caro,ut non possit per hæc siccari.quare ut citius agatur ac certius, ac magis iuuetur natura; aliud efficiens existens est apponendum. hoc,quale sit à natura cicatricis indicatur: est caro mollis quæ debet siccari,ac indurari; est caro laxa,quæ debet stipari,& astringi: ergo medicamenta siccantia,& astringentia requiruntur; neque mordacia; neque ualde astringentia,nec siccantia.quoniam non solum ichores,non solum sanguis est siccandus; sed caro ipsa atque innata humiditas ipsius.hæc medicamenta sarcotica uel epulotica uocantur.& hæc quædam simplicia,quædam composita.Inter simplicia,primum locum obtinent,aloe,cyperi radix, cadmia, plumbum ustum,minium officinarum,quod sandix Plinij & Vitruuij est. secũdo loco constituuntur galla immatura,malicorium,mirabolani citrini balaustia,myrtilli,sanguis draconis rubrica. Tertio loco æs ustum,squamma æris mysi minima pars (quia multum mordet & & excedit carnem) calcitis,pariter alumen scissile. Composita plurima habent ex Gal.ut illud ex Cadmia,plura ex Asclepiade atque alijs in quarto med.per genera quasi per totũ. In officinis habetis ceratum de bolo armeno,ceratum de minio,unguẽtum de minio, unguentum de tutia,diapalma, quæ omnia cicatricẽ gigniunt.Ego tamen sæpe soleo uti linamentis siccis tantũ; aliquando madidis in

uino,

primi ordinis

uino,in quo coctum ſit abſinthium,roſa,& galla,& minimum aluminis,& ſupradictum diapalma. Aut utor quodã unguento, quod de tutia magiſtrale appello; quod hoc modo componitur optimum inter omnia,quæ ego uiderim ex oleo roſ. oleo omphac. an. ℥.vj. ol. myrthi, unguenti populeonis an. ℥.iij. fol. plantaginis ſolatri hortẽ.ana.m.ij.inciſis herbis omnia miſceant̃ per octo dies,& quottidie miſceantur. hoc facto, colentur, & colaturę adde, ceræ ℥ iiij. & miſce ſupra ignem donec eliqueſcat: poſtea baculo miſce,& cum tepidum eſt,adde lithargirium auri uel argenti ℥ vj. ceruſæ ℥ ij. Tutiæ præparatæ ʒ ij. plumbi uſti ʒ vj. æris uſti rubri ʒ iiij. camphoræ ʒ j. .s.& ducantur in mortario plumbeo per duas horas. Iam remanet ſcrupulus. propoſita ſunt ſarcotica imbecilla,mediocria, & ualida. Ita & epulotica. ſunt ne omnia applicanda eidem, ut incipiam à leuioribus, & ad mediocria deſcendam, & tandem ad ualidiſſima? Minime. Vnde igitur applicandorum indicatio? Aliqui ex Galeno reſponderent,ex ſubiecto corpore,nam mollius & humidius leuiora: ſolidius & durius ualidiora indicant. Quare non ualidiora ſarcotica in corporibus puerorum ac mulierum, neque imbecilliora in corporibus adultorum ruſticorũve ſunt applicanda. Ratio eſt, cum omnis indicatio ſit à re, à cauſis, à ſymptomatibus, ab his ſi indicatur medicamentum, qualitas qualitatem, quantitas quantitatem,locus locum,celeritas celeritatem, ac ſimilia poſtulant.ab humido igitur excremento, à ſorde ipſa,ſi fuerit ſolida & magna ſarcoticum ualidius indicatur,ſi leuior,leuiſſimum. Hic notandum quòd leuiora & grauiora aliquãdo ſunt per colationem, nam in ulcere puerili ſit cochlear ſaniei, in eodem adulti ſit tantundem, humidius dicetur ulcus pueri quàm adulti ratione ſubiecti corporis,& ita ualidius requirit medicamẽtum.ſic de cicatrice à cauſa materiali indicatur uis medicamenti, ſi in carne humida humore, & aere, excitanda cicatrix. ſi ex carne humida,ſed humido craſſiore ac terreo excitanda cicatrix. illa leui medicamento ſiccabitur,hæc ualidius poſtulat. Quare ut uos doceam mederi,ſi curandus uobis aliquis erit,primo uidendum an ulcus purum & ſimplex eſt, ſecundo an ſubiectum corpus molle ſit, an durum; an in eodem corpore pars quædam durior an mollior, ſtatim implendum carne,ſi molle terebinthina cum farina fabarũ, aut hordei aut thure, aut minimo ſacchari aut mellis cocti,ſi in par

te duriori eiusdem, ualidiori aliquo utimur, ut laricina resina, melle cocto copiosiori, pauca myrrha, si in corpore duriori, in partibus carnosis, utemur unguento basilicone, uel laricina resina, cum melle rosſ. myrrha, pompholige, iride, ac similibus. si in parte duriori, unguento de matrisilua, aut abietina, uel laricina terebinthina, cum erui farina, aristolochia, opopanace, melle crudo ac similibus cicatrix inducenda. si ex carne humida aerea, ut in puero, utemini epuloticis primi ordinis, ut aloe, cadmia, plumbo usto, minio officinarum, uel unguento de minio, uel unguento de tutia simplici, si humiditas erit mediocris, ex secundo ordine galla, myrtillis, mirabolanis citrinis, cerato de minio, diapalma. Si humiditas crassior & in corpore duriore, tunc ex tertio ordine linamentis madidis, decocto aluminis, aut cerato de boloarmena, squāma æris, aut ære usto, aut unguento de tutia.

De composito ulcere. Qui in eo scopi. Et quo ordine absoluendi. Cap. 14.

SImplex ulcus curatum est, s. minus compositum succedit modo compositum. Per compositum intelligimus tribus modis, aut cum sua causa generante, aut conseruante: aut cum symptomatibus, aut cum alio morborum genere. Et, ut breuibus dicam, illud non est simplex, sed compositum in quo plures duabus dantur indicationes, loquendo de ulceribus. Nam si cum causa est, indicatur causæ ablō, expletio, & cicatrix: nec curabitur, nisi oēs scopos assequamur. Sciendum quo ordine res agenda, ratio traditur à Gale. tertio meth. 9. Videamus ergo si habeantur scopi, an unus sit causa alterius, ut temperies replicationis: an unus, quamuis nō sit effectus causa, sit tamen causa sine qua non, ut puritas ulceris in replicatione: an unus sit magis urgens, & ad hunc maius commodū sequatur, uel incommodum, si illud non assequamur, ut doloris mitigatio: si erit magis urgens unus, certē inde inchoandum. sin aūt sit causa aliorum, cum nihil fiat in hac arte sine causa: prius ille est scindendus. Vltimo si esset sine qua non, certe & hic primo obseruandus est optime. igitur in ulcere curādi causa, cum tres sint scopi, unus ablō causę, secundus repletio, tertius cicatrix: quemadmodum repletio est causa sine qua cicatrix proba & æqualis duci

non

non poteſt: Similiter cauſæ extinctio eſt id ſine qua non replebi: neque ſanabitur ulcus. ab hoc igitur incipiamus.

De cauſarum ulceris ablatione. Multaque hic de fluxione adnotantur. Cap. 15.

DIxi cauſas geminas eſſe, internas & externas. has dimitto: quoniam facile illarum abló. illas, geminas propoſui, humores ipſos fluentes, & intemperiē coniunctam parti, quæ ulceratur de quo poſtea. humores acriores facti ac corrupti ſubiectum credunt, atque ulcus conſeruant. igitur ſi uolumus cauſam remouere, opus eſt ut plus humorem fluentem auferamus. humor ſuperfluus auſrtur tribus rationibus, ut docet Gale. 4. meth. 2. prima, ſi fluxit, euacuando ac ſiccando. ſecunda ſtringendo partes ac conſtipando, & ſimul exprimendo. tertia auferendo cauſam fluxionis ſiccabimus hunc humorem, ſi utemur ſarcoticis paulò ſiccioribus quàm ſi non adeſſent hic humores, ut pote ſiccantibus tertio ordine, uel ſiccioribus. exprimetur, appoſitis medicamentis repellentibus (quorum natura aliàs oſtendetur) circa ulcus, ac partes ſanas ſuperiores, ut poſca, uino auſtero, atque acerbo. unguento de lithargirio, de ceruſa, de tutia magiſtrali, inſperſis pulueribus aſtringentibus uocatis ex roſis, ſandalis, bolo armena, ſangue draconis, ac ſimilibus, vltimo inducta faſcia, ut nos docet Hipp. primo de fract. 24. bis, aut ter, ſupra ulcus, poſtea ſurſum ad partem ſanam ut illis finiat. Vtemur aūt his duabus rationibus, cum ſanguis non fluat nimis multus, uel parum à naturali immutatus. Quòd ſi nihil profit, ad tertium deueniendum, cum fluxus ſit paſſio humorum, atque ſi in fieri, opus eſt. ut ſemper preſentem habeat cauſam, & quòd illa ablata firmetur. Cauſa igitur fluxionum eſt auferenda. ſed quot ſunt fluxionum cauſæ? oſtendit Galenus in 2. de dif. feb. 11. & in 13. meth. 3. 4. & 5. & reliquis, duas proponit attractionem, & tranſmiſſionem. i. partes corporis tranſmittentes, uel partes attrahētes. poſſumus nos addere tertiam cauſam impetum illum ſine attractione aut impulſione. humor ſeipſum mouet huc atque illuc, quòd autem humores aliquando fluāt abſque duabus cauſis prioribus, conſtat in hydrope, cum humores deſcendāt ad pedes ſuo pondere, nō autem quia expellātur, natura enim & pars ita imbecillis eſt, quòd hoc

hoc facere non poteſt. pariter in his qui faciunt iter, quibus tument pedes. unde & poſtea humores recurrunt ſi dormierint eleuatis pedibus. igitur tranſmiſſio uel attractio, uel proprius motus humoris erit firmandus, an tranſmittit pars aggrauata multitudine, aut qualitate humoris, aut utroque, teſte Galeno 13. meth. ſi igitur humoris multitudine, cuius ſigna iam non enumero: illam imminuemus, aut tenui uictu, aut pharmaco, quod non lædat ſanguinem, aut ſecta uena, reuocantes ſemper ac uacuantes per diuerſam partem frictiones, balnea, ac ſudores: exercitationes ſuperſunt, q̃ ſolent minuere multitudinem: ſed in hoc fugiendæ, quoniam ſanguinem eliquant: atque inde facilius fluit; ipſum ãt leuiter remorẽt. ſin uero mala qualitate ſtimulata pars expellit, ut hepar, quod in morbo gallico tranſmittit ad inguina, ad colem, ad anum, ad fauces, tunc cognita qualitate humoris illam educemus, aut uarijs medicamentis alterabimus, aut uictus ratione optima. Et ſi pars mandans fuerit illa quę etiam gignat, tunc ipſam medicinam requirit, qua affectus ille, qui hanc malam materiam gignit, corrigatur. hepatis igitur, lienis, cerebri curam habebimus, cum ut plurimum hæc membra mandãtia ſint. tertio ſi utraque cauſa inerit: utroque utemur, & euacuatione, & alteratione iam humoris fluentis. Quòd ſi humorum confluxus ad ulcus non ex tranſmiſſione ſit, ſed ex attractione: huius proponitur gemina cauſa à Galeno partis intemperies calida, & dolor ut 4. meth. 2. & 13. meth. tertio. Hæc igitur auferenda, dolorq; ſedandus, ſed qua ratione? dicam cum intemperiem coniunctam cum ulcere, quæ erat altera cauſa ulceris ſanabo. Ita & de dolore, cum de dolente ulcere tractabo. tertio ſi humor fluat neque tranſmittatur, quod fiet quia ſit eliquatus & fuſus à calore quodam intrinſeco, ut ab animi motibus, ab affectu ut febre, à medicamento quodam purgante: tunc denſandus, quiete corporis & animi, febris extinctione medicamentorum ablatione, medicinis ſanguinem craſſiorem reddentibus, ut potè potibus frigidioribus ex endiuia ſolano, ſoncho, iulep uarijs, decocto iuiularum myrtillorũ, zucchero roſ. uiolaceo, & ſimilibus, uictus ex lactuca; cicorea, pane puriſſimo, hordeo, amilo, oryza, carne humidiſſima, ouis durioribus, piſcibus in poſca decoctis, uino auſtero, ac aſtringenti ac ſimilibus, lactis uſu, ac caſei recentiſſimi. igitur ul

cus rheumaticum, uel cōiunctum cum sua causa.s.fluente humore; ita curabitur.

Quid agendum si ulceri iuncta est intemperies. deq, intemperum signis e curationem. Cap. 16.

IAm ad aliam causam.s.intemperiem ueniendum. Cum ulcus habet cōiunctā intemperiem, scopi sunt temperies, repletio, & cicatrix. sed cum primus habeat rationem efficientis causæ ad reliquos; in ipsum est inspiciendum. Intemperies igitur primo sunt auferendæ suis contrarijs: sed prius sunt cognoscendæ, postea curandæ. Intemperies sicca ulceris his signis patebit, quoniam sicca uisui squallens apparebit: nullus inde fluor, aut quàm minimus: tactus ipsius aridus, ac durus aliquo modo: impositio medicamentorum nimis siccantiū. tunc ergo humectandū est. hoc duabus rationibus fiet, altera euocando humiditatē naturalem ad locum affectum, relaxatis meatibus ob siccitatē contractis; & fricatio optima est: alter, substantia etiam medicamēti humiditatem augēdo per aquam fontis uel puteï uel amnium puram ac calidā: calor aūt non sit multus, sed tepidus tantum; ut possit fundere humores & liquare, ut substantia aquæ possit penetrare, ut pars possit trahere. In hac re unum obseruate, quòd aqua calida est ex ijs, quæ humectāt, atque ex ijs, quæ resoluunt & siccant. nam quando uolumus restituere partem aliquam humidam, ut gracilis fiat, ea utimur. & in fracturis etiam ut humores acres euacuentur. sed discutit, primo hac ratione, si ualde calida fuerit, quia nimis fundit, ac eliquat humores, qui statim in halitum uersi resoluuntur. secundo si non ualde calida, sed temperatior diutius perfundatur, atq; in illa stet pars affecta, humectant. modus igitur sit talis, ut non sit ualde calida, sed tepidior: neque in illa diu seruetur pars. Sed quis erit terminus huius, cū non omnes partes æqualiter hac humectentur? Gal. 4. meth. 2. duo proponit pro termino, quantitatem partis, & colorem. nam aqua tepida uel calida, ex ijs est, quæ attrahendo humectant, & ipsa humectat etiam illud quod attrahendū est, id aūt est sanguis. cum igitur attractum uidemus: tunc quiescendū est. Sanguis cognoscitū colore. Igitur cum uidemus partem non ita squallentem, sed rubicundiorem; tunc quiescendū. secundo cum uidemus mollem partē ac humentiorem, desinendum est: nam si sequemur; attractus humor

mor discuteret. Modus uerò exhibendi, triplex est, aut fotu, aut perfusione,aut balneo. totu spongia, panno,stuppa,gossypio, hicque optimus est modus. nam perfusio sæpe dolorem excitat, si cadat crassa, aut ex alto: sępe etiam pars non potest balneo agitari. Quare fotus ex spongia optimus est,magis etiam probatur hydrelæum uocatum ab antiquis,quod constat ex oleo & aqua simplici, quorum uttunque teste Gal. 5. de simplici. 5. humectat, & magis simul sumptum. hydrelæo igitur calido perfunderem locum, idque pręcipue hyeme: nam,quãuis aqua dũ fouet, sit calida,tamen post fotum refrigerat partem,propter euocationem caloris ad superficiem, ut ait Galenus 3. de offic. med. comm. 15. Et quia humidum aqueum quo humectata est, semper frigidum continet: igitur ne exhalet calor,oleum optimum est, quòd meatus obstruit. Verum unum nos monet Galen. 3. de offic. medic.quòd antequam utamur hoc medicamento,uideamus an corpus sit nimis repletum:nã si nimis repletum,nimis ad locum attraheretur. Videndum est an cachochymum:nam malus humor attraheretur.ergo euacuandum prius, & purgandum.Sed erit hic scrupulus. nam Hipp. in præfato libro de ulceribus inquit.ulcera uniuersa humectare non oportet, nisi uino,si non fuerit ulcus in articulis.Secundo addit Hip. siccum sano propius est; humidum non sano,ergo ulcera non sunt humectanda; minusq; aqua. Tertio Galenus 3.meth. nullum humectans conuenire ulceribus tradit. At in primo de comp. med.per genera cap.6.ait in summa nullum humectãs uel primario,uel ex accidẽti ulceribus cõuenire,& multo minus aquã.Quarto Gal.4.meth. 2.inquit.aqua uerò nullatenus abluendum est,sed uino,aut posca ulcus abluendum est.ergo sequitur quòd fotus aquæ nequaquã conuenit, neque per se, neque per accidens. eo tñ utitur Galenus:ergo non est sibi constans. Hoc non est dicendum. Dico quòd ubi fuerit sicca intemperies,aquæ usus tunc optimus est. Ad Hipp. dico, quòd loquitur de ulcere simplici, in quo nulla intemperies, nulla humiditas,nulla excedens siccitas: tunc non humectandũ,sed conseruanda est siccitas naturalis partis:nam siccum est maxime secundum naturam.s.proprium partis,nõ aũt excedens. sed si excedit ad siccitatem,est adiuuandum humectante medicamento, non tamen infra symmetrum est humectandũ: quoniam ulceri quatenus ulcus,atque per se,siccans medicamentũ conuenit,tale ut seruet tem-

periem partis: at per accidens.i.per aliud adiunctum,intemperiem f.ficcam,humectans medicamentum quærit. Ad authoritatē Gal. dico quòd non ita intelligendum eſt, quòd neque primario neque per accidens ſit cōmodum. ſed quòd humectans per ſe uel per accidens non utile in ulcere, quatenus ulcus eſt: ſed humectans per ſe uel per accidens ulceri conuenit aliquando, ut ibi conſtat, quia ſupra loquitur de frigido,quod per accidens exſiccat,& aliquando non. De aqua uerò dico Galenum ſummopere damnare, quia loquitur de intemperie humida, & tunc maxime damnanda. Igitur nos fotu aquæ aut hydrelæi utimur. poſt totum apponemus aliqđ cataplaſma,quod ex ſui natura iam humectet,ſed tale ſit ne ſordem nutriat. aſſumemus igitur cremoris hordæ lib. 5. fol. maluæ cocto rū in aqua ℥ ij. farinæ tritici, ℥ 5. pulpæ amigd. d. ℥. ij. mell. cocti ℥ j. croci ℈. 5. pinguedinis porcinæ aut humanæ parū. miſce & tere in mortario pro emplaſtro. poteramus etiam uti hoc medicamento. R. olei com. unc. ij. terebinthinæ unc. 5. ceræ parum miſce pro linimento. Vidi etiam quòd olei puriſſimi uſus facit ad ulcera,ac ea replere madidis linamentis. Si uerò intemperies humida ſit,conſtabit ex copia excrementorum,mollitie carnis ipſius,ex ſupercreſcentia,nam in humidiori temperatura ſu percreſcit caro aliquando ablata omni humorum fluxione. his rationibus quas dixi,ſiccantiori utemur medicamēto,quod quidē nō in primo gradu ſit, ſed ſecundo & etiam excedat. Quare optima erunt ſarcotica,quæ dixi ex tertio genere, uel ſpuma argenti acerrimo aceto abluta,ac ſiccata. Galenus primo de comp. med.per genera.9.anethum combuſtum, & 6. de ſimpl. plumbum uſtum, ſtibium præparatum, ferri ſquammam, ſtomoma, æris ſquammam, ſpumam æris ut 4. de comp. per genera primo his optime tritis atque aceto acri bis æſtiuo tempore lotis uti poterimus, aridis uel in medicamento, quod Greci ἔμμοτον appellāt, quaſi pertineat ad linamenta. ſic Hipp.uocat quarto de articul. 55. homines illos qui patiantur ulcus cauum,ita ut egeat linamentis, quod Gal. eodem nomine appellat uarijs in locis,& Paul.lib.6.c.62. De hac conſiſtē tia qualis requiratur,ſciatis aliquos medicos habuiſſe compoſitorum medicamentorum duo genera,conſiſtentia uaria: alterū molle ac humidum,alterum durum non humectans. primum inquinās uocarunt. ſecundum non inquinans. Itaque durum & ſiccum, ut

nequaquā

nequaquam inquinaret manus. mollium & humidorũ ẽt quatuor sunt genera, teste Gal.7.de comp. med. genera. c. 11. primum est in quo tanta copia olei ingreditur,& ceræ ut fluere possit: hoc correspondet nostris linamẽtis. secũdũ erat ẽt molle quo inungebant loca ob lassitudinem dolentia, uel alia de causa, talis erat miscela ut olei quatuor essent partes,ceræ,una tantum. hoc medicamentũ nostris unguentis respondet,quæ secũdum saladinũ recipunt olei libr.unam ceræ ℥.iij. Tertium medicamentum erat olei partes duæ, ceræ pars una,quod medicamentum respondet medicamẽto Paul. lib.7.c. 24. Quarto fiebat copiosiori addita cera,sed parum. Secundum genus non,inquinantium erat, quod tantum coquebatur, donec oleum & cera non inquinaret. horum duo genera, alterum altero durius,sed neutrum inquinabat,Gal.7.de cõp.per genera cap. secundo. Emplastrorum etiam substantia magis seu minus dura uel mollis erat,hæc nostris cerotis respondent,cõsistentia durioribus. tanta & talis erat uarietas consistentiæ medicamentorum quæ ulceribus apponebantur. Ex his igitur,quæ poterant extendi super linamenta mollia admodum sine calefactione,à græcis ἔμμοτα uocabantur,quoniam erat aptissima,ut extenderentur supra linamenta, ac illa unguento illinere,Gal.5.de comp.per genera cap.14. sed quoniam penicilli illi his mollibus illiti non poterant supra locum conseruari,superducebat aliquod durius ex emplastrorum uel ceratorum genere,quod idem nos facimus. Itaque uos poteritis hæc simplicia medicamenta componere ad consistentiæ diuersitatem secũdum uarios usus: ut puta quando aut in ulcere aut circa ulcus uolumus medicamentum applicare, possumus etiam uti cerato ex pice nauali,sanguine draconis,sandalis,gallisque ac oleo liliorum alborum,facto: ac circumponere. Lauandum quoque est ulcus ob detergendã sordem ac situm. tunc posca atque uinum laudatur à Gal. sed in his sit aliquod decoctum siccans ac astringens,ut rosa, absinthium,betonica,saluia,pentaphyllon album & nigrũ. Nam. Hipp. duorum meminit in lib.de ulceribus, optima omnium urina humana,nam siccat & detergit,& summopere comendatur à Gal.in hoc usu lib.10.de simpl.cap.de urina. Vltimo nihil ego inueni præstantius aqua apponi (die abbano)cum aluminosa sit optime siccat,detergit,ac etiam repellit,si hac abluantur ulcera,ac foueantur. Et huiusmodi aluminosæ aquæ in ulceribus humidis summopere commendan-

mendatur à Gale. 1. de simpl. 7. & nos possumus etiam illam parare, sed ea ratione ne nimis aluminosa sit, quoniam exasperat. in his autem uino decocta aut urina madeant lintea, spongiæ, aut fasciæ, quæ imponendæ sunt loco affecto. Ablata intemperie, siccato ulcere; tunc explendum carne, ac obducendum cicatrice purum ulcus. Si intemperies calida sit, constabit colore, quantitate, sensu medici, & ægrotantis, ut testatur Galenus 4. meth. tunc utemur medicamentis factis ex terebinthina pluries in aqua plantaginis abluta, ex cadmia, ex plumbo usto nouies ablutis, ac cera alba, atque oleo rosaceo secũdum hanc formam. R. terebinthinę lotæ, olei rosacei an. unc. j. farinæ fabarum, hordei an. unc. j. s. misc. vel ex oleo rosaceo, uiol. unc. j. s. cadmiæ, plumbi usti, pompholigis lotorum an. scrup. ij. ceræ albæ q. s. misc. pro unguento. partibus propinquis illiniemus triapharmacum, uel unguentum de tutia magistrale, oleo rosaceo cõpl. madefacta fascia posca, uel succo plantaginis uel solani, uel lactucæ, ac similibus. Si intemperies sit frigida, constabit colore, quantitate situ, ac causis. tunc usus sarcoticorum ultimo gradu conuenit, laricina resina, & abietina optima, oleo hipericonis compl. optime partes liniãtur, oleo de spica, de hyperico ne irino, madeant fasciæ in decocto uini potentioris, de mentha, saluia, ruta, lauro, ac similibus, continueq; calidis pellibus aut pannis foueantur. Ablatis intẽperiebus his, ulcus carne & cicatrice finiat.

De doloroso ulcere. *Cap.* 17.

IN hoc curando proponuntur solutio continui, cauitas, cicatricis defectus, dolor, nã dolor rationem habet urgentis. citoq; leuandus: nam periculum est in mora. dolore. n. neglecto hæc super uenire solent, ulceris summa humiditas, quæ inimica est, nam maxima fit attractio à dolore ipso, ulcerum exacerbatio, inflãmationes, atque erysipelata oboriuntur, cõuulsiones ut plurimũ, animi deliquius, uirium defectus, quod in ueteribus doloribus constat. & mors sequitur. Dolor igitur mulcendus. neque hic laboro ut distinguam, an dolor sit symptoma aliquod sequens tristẽ sensationẽ. an sit tristis ipsa sensatio: sit quodcunq; uoluerint, semper eadem indicatur curatio. oẽs sensuũ functiones, q̃ à Gal. 1. de simplicibus, & alibi centies ad Platonis imitationem pathos uocantur, in fieri sem

per

per esse, optime nostis, ita, ut semper fluant: quæ tales sunt passiones, semper præsentem habent causam, qua ablata, cessat passio. unde colligimus in dolore semper esse causam efficientem coniunctā cum subiecto ipso corpore patiēte. ex his tria indicauit capita Gal. curationis. sed tacite ac obscure lib. 5. de simpl. c. 19. cum loquitur de medicamentis dolorem sedantibus, quæ hoc modo distinguit. medicamenta anodina alia sunt quæ uerè anodina uocantur, quæ neque causam ex toto auferunt, neque organum subiectum auferunt, aut corrumpunt. alia, quæ causam facientem dolorem auferunt, & per consequens dolorem. tertia, quæ organum ipsum auferunt, uel tanquam ablatum reddūt, ac illum stupidum ac sensus expers efficiunt. primum est ablatio causæ efficientis dolorem, uel ipsius obiecti. secundum est ablatio ipsius passi uel præparatio ne sentiat, neque sit illius obiecti organum. Tertium est utriusque obiecti, uel efficientis atque passi aliqua ex parte immutati. Atque ad hoc ultimum dico, quòd medicamenta, quæ uerè anodina dicuntur, requiruntur. quæ qualia esse debeant, uideamus. Non est auferenda causa ullo modo: neque corrumpendum membrum. sed quid agendum est? mitior causa reddenda, & organum minus aptum ad patiendum. Quomodo mitior reddetur causa? scire debetis, quòd sæpenumero dolor fit à materia fluēte, quæ aut solutione continui, aut intemperie ipsum excitat; aliquando ab intemperie. Materia quæ fluit, aut sua crassitudine dolorem facit, aut cruditate, aut inæqualitate aut acredine, aut lentitie. quia adeo est lenta ut non possit disiungi à particula, & ita in halitum conuerti: aut spiritus huius generis facit: ab intemperie enimut plurimū acres spiritus ob calidum aut frigidum excitantur, qui cum non possint egredi, mordent ac stimulant, & dolorem cient: aliquādo pars ipsa affecta ita stricta est et stipata, ut huiusmodi halitus, & excremēta retineantur, neque possint egredi, quod cōstat in refrigeratis partibus, quibus statim succedit pruritus dolorosus: item in generatione cicatricis fit pruritus ita magnus, ut uix proferri possit, idemq; in ferruminatione ossium. igitur uerè anodina medicamenta erunt ea, quæ sui natura possunt humorem uel flatum crassum attenuare concquere si sit crudum; abstergere si nimis hæreat parti; digerere, & discutere; si acris sit materia, acerbationem partium lenire, ac mitigare, ipsius substantiam sanare, atque aperire, si arcta sit; ut quæ stimu

lant egredi poſſint. Hæc fiunt à medicamento calido & tenuium partium; non tamen quolibet calido,ſed ut docet Gal.ita in primo gradu nam calidiora importuna ſunt.quæ medicamenta, aliquando cauſam imminuunt,quia contraria,ut in intemperies ſit frigida aliquãdo ſimilia ſunt cauſæ,ſed quia illum temperant aut diſcutiũt aut aperiunt ob id dolorem ſedant.quæ ſimilitudine ſubſtãntiæ leniant dolorem, ſunt balneorum fotus,lactis fotus, oleum maturũ dulciſſimum butirũ,æſipus,lana ſuccida,adeps ſuillus, gallinaceus recens,uitulinus,humanus,anguille,oleo ex uitellis ouorum; quæ uere calida & tenuium ſunt partium ſunt fotus ſiccorum fomentorum,ut pannorum,ſacculorum,milij,ſalis,ac ſimilium.uel oleo antiquius chamæmelis anethum & ſem.lini fœnugræci,altheæ,amig. dul.lumbricorum,uulpinum,ex lutra,uel ex erino (quod erina ceũ dicitur) oleo ex flor.ſambuci,ſapa,uinum dulciſſimum, caſſiæ flos, hoc nihil præſtantius, mala dulcia cocta cum modica croci. his ſimpliciſſimis utemini. Vel hoc compoſito optime R. oleo roſ. lumbricali chamæmel. aneth.ana.℥.ij.furfurum chamæmel.far.hord. ana. ℥.ij.æſipi.℥.j.s.ſapæ dulciſſima ʒ.x.uel q.ſ.in ſartagine formetur emplaſtrum.poſtea fouendus locus. Hæc duo expertus ſum in ſeuiſſimis doloribus ulcerum articulorum, neque aliud præſtantius uidi; alterum quo internũ ulcus expleuimus oleum ex cera pura lutea; alterum,quo linei panni madeant, & circumquaque ponãtur, hoc eſt oleo coctum cum ſulphure ignis experti. Et ſi non habemus,utemur ſulphure iſto communiori.Piſis curaui præſbyterũ ex ſummo dolore in ulcere humeri periodico,hoc medicamento, ſed quis quæret, quando hæc ſint apponenda? prima occaſio, quando cauſam quæ ſit,ignoramus.ſecunda quando uidemus nos non poſſe ſtatim cauſam extinguere,niſi diuturno tempore. Alterum cap. eſt cauſæ extinctio,ſi ſit humorum fluxio,illa diuertẽda ſectione uenæ,purgatione,ac ſimilibus.Si intemperies ſit calida oleo roſ. uiol. nenuphar.coercenda,& ſuccus plãtanginis & lactucæ optimus eſt. ſi ex ſiccitate aliquis dolor ſuccedat, tunc & hydreleo utemur. ſi ex frigiditate,ut plura.n.fieri ſolet in ulceribus, quòd aliqua refrigeratione doleant,non ſummopere calidis utemur, ſed præcipue oleo terebinthino uocato: quod hoc modo paratur. R. terebinthi. lib. ij. laterum recentium lib.ſ.maſtiches,ſtyracis m. unc.j. lateres igniti oleo extinguuntur;& friati miſcentur reliquis, & per

clambicũ

elambicum excipiuntur tres liquores: primus est aqua: secundus est oleũ luteum: tertius est oleũ nigrum. & secundus & tertius optimi sunt. oleũ ẽt florum roris marini, oleũ de euphorbio optimũ, oleũ ex radi. cucumeris syluestris, et similia. Aliquãdo in ulceribus orit magnus dolor, eo quòd supercreuerit caro aut multa, aut pauca, cum intemperie calida, aut humida, uel maligna: tunc hæc medicamenta non sunt opportuna, neque reliqua enumerata: sed requiruntur siccantia ualida, & catheretica optima essent. ægyptiacum unguẽtum, nisi dum agit, maiorem excitaret dolorem, optimum esset, & alumen combustum, sed & hic dolorem facit. nihil præstantius præcipitato uocato argento. (Iam.n. non loquimur de dolore proueniente à ueneno, uel ictu uenenoso, sed locus erit cum de ulceribus loquemur) quòd si neque uerè anodinis cædit dolor, neq; nos possumus statim auferre causam, ne incommoda sequantur, cõfugiemus ad illa quæ stupore afficiãt partem. Simplicia hæc sunt, mandragora, hyosciamus, altercus, cicuta, opium, quod erat lachryma: nostrum mechonium, nunc ex Aegypto etiam defertur, nam Indi ad luxuriam utuntur. his compositis ego utor. Emplastrum super loco affecto. R. folij mandragoræ, cicutę, hyosciami an. m.j. croci scrup. ij. castorei ʒ ij. folia illa uiridia sub prunis in carta madida coquantur, deinde terantur et fiat emplastrum additis reliquis. vel isto utor. R. terebinthinæ ℥ ij. mirrhæ ʒ j. styraces, pyrethri, an. ʒ. ss. croci scrup. j. opij nostratis, castorei an. ʒ ij. mellis despumati q. s. m. in mortario optime. Imponitur supra ulcus tectum panno tenuissimo. Ablata causa atque dolore tandem, postea loco affecto cum oleo de terebinthina ac similibus opem afferemus, ut torpor cedat.

De supercrescente carne, pluraq; hic de causticis scribuntur. Cap. 18

HIc duo nobis tractanda sunt, primum de carne molliori, quæ in ulceribus oritur: secundo de carne ipsa, quæ aut mollior aut durior supercrescit. Ad primum aliquando mollior oritur in ulceribus carnosis, aliquando in ulceribus cum osse detecto. quid tunc agendum? siccanda proculdubio, si fieri potest. namq; hoc indicatur. atque id medicamentis, quæ non exedant, ut sunt galla, thuris cortex, aloes: metallica, ut tutia, antimonium, quæ cocta

sint & sæpius abluta, postea inspersa; linamenta pariter imponant sicca, uel madida hac decoctione. R. thuris masticis an. ℥ j. fol. rosarũ myrtillorum, rutæ an. unc. ʒ. saluiæ m. ʒ. aluminis roch. ℥ j. cum aqua fiat decoctum. Verùm unum est obseruandum, quòd si non potest siccari caro, tunc exedenda est ea ratione, quam iam in supercrescente carne tradam: excepta ea, quæ supercreuit ossi detecto. sæpius enim in capite osse detecto atque eo siccato, si natura uult squammam mittere, erit hæc caro mollis, in qua siccanda non multum est laborandum, neque in illa eximenda: nam statim exēpta squamma, pars siccatur, ac solidior facta, cicatrice obducitur. Satis igitur erit factum, si imponatur puluis, capitalis dictus, uel linamentum siccum cum cerato de minio magistrali. Alterum, quod prius erat caput, est carnis adauctæ. Hic primum scopum habemus quantitatis auctæ imminutionem, & partis æqualitatem secundus scopus cicatricis est generatio. primũ de diminutione. cum habeat rationẽ sine qua non, dicebat Galenus 3. meth. 6. quòd additio carnis & ulcerum agglutinatio, caloris naturalis sunt opera: ablatio autem non potest fieri à natura, sed à medico. nunquàm uidi putridum membrum dissectum à natura. & quàmuis Galenus nobis proponat organum unum, per quod agendum, pharmacum.s. sciatis tamen id etiam ferro fieri posse. sæpenumero forcipe aut nouacula decidimus carnem, & ulcus obducimus cicatrice, si possumus organum apte admouere. Quare prius tentandum erit ut forcipe carnem secemus, postea eam æqualiter tegamus cicatrice, nisi aliquid obstet. Tria autem sunt quæ impediunt, primum particula ipsa, cũ sæpe non possimus apte adiungere ferrum. secundum æger, præcipuè mulier, quæ ita timida est, ut aliquando animo deficiat, si tantũ forcipe rangatur, uel guttam sanguinis fluentem uideat. tertium est natura carnis ita mollis & humidæ, ut præter diminutionem, siccitatem etiam magnam requirat, quod utrunque fit medicamento. Caro ista, si auferenda est, inquit Galenus, id fit medicamentis siccãtibus, qualia sunt, quæ auferentia uocantur. Antiqui habebant diphrygem, squammam æris, florem æris, æruginem æris, testas combustas, mysi & similia. Erant in usu plurima, optima quidẽ quæ à Galeno & Paulo uariè describuntur. nostri etiã seplasiarij in officinis ad manus habent alumen combustum, quod optimum est, squãmam ęris, æruginẽ æris, puluerem hermodactylorũ, puluerẽ asphodelorum

delorum.præcipitatum omnium optimum, quia agit sine dolore. Ex compositis unguētum ægyptiacum, apostolorum, isidis paratũ, quæ omnia has carnes exedere solent. ualidius in omnibus ægyptiacum: sed aliquando accidit, ut caro non quolibet leuiori possit auferri. Sed propterea quòd cum ægyptiacum diffunditur, aut apostolorum, stimulant integram carnem, unde nimius fit dolor; ideo ego soleo uti linamentis excerptis ita paratis. R. aquarũ plan tag. rof. solani an. unc. iiij. opij ℈ j. medullæ panis unc. ij. argenti sublimati scrup. iiij. sublimatum super lapidem porphiritidem teratur, deinde misce, & buliant ad consumptionem medietatis, & colentur cum linteo solidiori. postea impone fila excerpta, & simul parum buliant. postea extrahe, exprime, & serua. quibus utitor. Adæquata carne, ulcus cicatrice obducatur. Dantur medicamenta concoquentia: dantur & medicamenta caustica. In concoquentibus calor naturalis agit symmeter ac purus integérq;. in causticis contraria caloris agunt: calor naturalis in medio consistit ueluti temperatus. ergo duo contraria habet, s. duo extrema frigidissimum atque calidissimum: stupefacientia igitur medicamenta erunt frigidissima, quæ primo insultu calorem corrumpentia suo frigore, sunt in causa ut corrumpantur partes. erunt etiam calidissima, ita ut excedant tertium gradum caloris, atq; eo ualidissimo calore incendentia partem, absumentiaq; humidum innatum, in ignẽ uertunt, ac corrumpunt partem. Neq; tamen ob id credatis, quòd omnia calida ultra tertium gradum, sint incendentia & caustica: piper enim & cepa & similia, tertium gradum excedunt, tamen non sunt caustica. ratio hæc est, quoniam, quamuis succendant partem & calefaciant; tamen, quia in tenui consistunt materia, illa dissolui tur, at tandem à calido naturali uincitur. igitur requirit, ut corrumpentia calidum sint calida ultra tertium gradum, & habeant crassam substantiam, uiscosam, & terrestrem, quæ perduret. nam calore igniunt corpus, & terrea permanent. hęc exedentia medicamenta uocantur. hæc carnes, callos, ac huiusmodi eliquant, siccãt, ac ueluti ignis, absumunt. Et quãuis proprius sermo de causticis sit de ijs, quæ potentia sunt talia; tamen ratione solitudinis, & de actu causticis aliquid dicam. Cauteria quæ uel ignis more corpus exurunt, alia sunt actu talia. s. actu ignea: alia potentia talia. quæ sunt actu, infinita sunt, uerùm non omnia in usu apud medicos sunt. ex

his alià sunt ex sicca materia constantia,atq; dura: alia ex humidà, atque eliquata. Quæ ex sicca,uel ex metallo,uel ex uegetabilibus. Quæ ex metallo,ex auro,argento,ęre, ferro, chalybe. Quæ ex uegetabilibus: radix gentianæ accensæ, aristolochiæ, asphodeli optimi,lignum ex uite, lignum oleaginum, nucleus oliuarum. Quæ uerò ex humida materia, alia ex arte facta, alia sua natura talia sunt. Ex arte facta,ut ex sulphure eliquato, plumbo eliquato. Quę sua natura,ex aqua feruente, & oleo feruente. Ista sunt, quæ ignem in se continentia actu,carnes eliquant, absumunt, atq; siccant: & sunt in usu apud medicos. Alterum caput erat,quòd caustica alia sunt in potentia. hæc sunt medicamenta,quę uerè caustica sunt, & dicũtur: & omnia calida & sicca sunt in quarto gradu; uerum non sunt unius generis tantum: differũtq; inter se secundũ magis & minus in caliditate,& crassitie substãtię,ac appellationib⁹. quamuis.n. omnia sint calida in quarto gradu; & habeant crassam ac uiscosam materiam; tamen nõ omnia æqualiter. nam calx uiua calida est in quarto intensissimo, squamma æris in quarto remissiori. Itẽ sori est crassarum partium. item & ęs ustum. contra anemone & sinapi magis tenuiũ,i. minus crassarum;nam omnia sunt crassarum:sed hoc magis,illud minus.atque pro uarietate hac quatuor constituuntur genera causticorum,quorum primum est illud,quod uocatur escharoticum à Galeno uarijs in locis, præcipue in 5. de simpl. 15. quasi crustam inducens.hoc medicamentum calidum est supra omnia medicamenta,& crassissimum omnium: multum terræ in se continet,atque astringit. hoc quãuis crassitie partium nõ possit penetrare in fundum,tamen tanta est uis caloris atque constantia,ut tandem penetret subiecta corpora,sed difficilime, & profundas partes exedat. hinc oritur dolor uehemens, primo ob calorẽ uehementem atque copiosum introductum, secundo ob penetrationem difficilem. Vnde imposito hoc medicamento sibi uidentur à clauo aliquo infixo exuri homines, ut Galenus dicit ibi. secundũ est illud paulò minus calidum escharotico; magis tamẽ tenuis substantiæ,minusq; terrestris,neque quicquam astringentis.hoc medicamentum facilius penetrat,atque non ita cõfertim, ac ita ualde calefacit; & ob id non tantum dolorem excitat. & quãuis Galenus dicat in 5. simpl. quòd aliquãdo nullũ dolorẽ faciat:tamẽ ĩtelligatis de dolore continuo atque intensissimo,aliter uanus Galenus: nam

hoc

hoc dolorem inducit,& per uices,& sunt ueluti discurrentes acus, ignei,pungentes,qui tamē dolor statim cessat.ucque superiori me dicamento pars corrupta ob siccitatem atque eius crassitiem uoca batur escharotica; ita cum caro ab hoc corrupta,non crustæ similitudinem,sed potius putrefactæ carnis habeat,atque sit laxa, decolor,ac humectissima; hac ratione uocatur scepticum à Gale. & reliquis medicis hoc medicamentum,quale est arsenicum,quod auripigmentum uocatur. Tertium est genus medicamentorum,quæ ut sceptica calida sunt,uerum etiam magis tenuium partium,ita ut dissoluantur, atque in cutim tantum possint,ut caustica agere;in profundioribus autem partibus,ut attrahentia.Vnde cum cutim exurant,tantumq; humorum attrahant,ut fluentes ad cutim,illam disiūgant,ac in bullam forment; uesicatoria uocata sunt: idque agunt, quod aqua feruens si etiam uix tangat cutim , & sicut ignis; nam cutis corrumpitur, cumque illa statim non exurat, tamē relicta attrahit , & excitantur uesicæ. Vesicatorium igitur hoc sit anemone,ac cantharis,ac similia,de quibus suo loco.Quartum est genus & ultimum eorum,quæ omnibus sunt minus calida,ita tamē caustica ut possint urere,sed imbecilliter ac tardè,ut calida in quarto gradu,& sicca:sed sunt crassarum partium,& adstringentia:unde substātia illorū ex sui natura,neque ratione ualidi caloris potest penetrare,sed medicamenta hæc tantum superficiem ipsam carnis absumunt,& eliquant,subiectam;siccant,& ueluti nouacula summam partem deradunt,unde catheretica uocantur. non magnum inferunt dolorem nisi acribus admisceātur,quales sunt squamma æris, & præcipitatum: hæc tamen,si abluantur optime; relicta siccitate, & adstringentia, caloreque extincto,epulotica fiunt,& sarcotica:similiter si abluātur ac tēperent̄,fiunt catheretica; & si magis abluantur,fiunt epulotica. Iam escarotica enumeremus. Alia sunt simplicia seruata in officinis,alia composita.Ex simplicibus alia sunt sicca substantia,ut calcitis,mysi,sori,atramentum sutorium ustum,& nō, cadmia exusta,& sublimatum.Humida sunt simplicia,aqua sulphuris,oleū sulphu.oleū uitrioli. Ex compositis,alia sicca,ut capitellū cum opio,& cum arsenico,& sine,trochisci de minio,Ioānis de Vigo lib.8.c.13.qui hoc modo componuntur.R. medullæ panis crudi bene fermentati,℥.iiij. sublimati optim.℥.j.minij.℥.v.tunc misce, & tere,& formentur trochisci & pineoli,& ita tepido furno siccen

tur

liquida. tur,& uſui ſeruentur. Alia ſunt humidiſſima,ut aqua erodens, quæ fit uarijs modis. Alia ſunt mediocria,ut cauſticum ductile ex aqua ſaponis & calcantho & opio,cauſticum ex aqua erodente & opio, unguentum Maſſæ.R.argenti ſublim.ʒ.ij.s.opij, lapidis hæmatitis, ruſæ an.℈.s.miſce cum ſuffi. quant. unguenti populeonis,& fiat unguētū. Itē ægyptiacū Auic.cū alumine ac calcantho. ſunt autē hæc alia ſimplicia,alia compoſita. ſimplicia alia humida,alia ſicca,humida oleū arſenici, quod fit ex arſenico,ſale nitro,& ammoniaco,qui ſale ſublimatur.alia ſicca ex animalibus pithiochampe. ex plantis, achonii radix una, altera flammula Iouis. ex metallis, auripigmentum,arſenicū criſtallinū,ſandaracha græcorū, chriſocolla, realgar. Ex compoſitis,hoc habeo in uſu ad cancros,& ad omnes carnes ſuperfluas R.arſenici criſtallini,citrini,ana.ʒ.s.ariſtolochiæ,æruginis æris,ana.ʒ.iij.opij ℈.ij.axungiæ q.s.tritis terendis miſce pro unguēto. Veſicantia ex ſimplicibus ſunt,& primo ex animalibus. Canthavesicantia simplicia. rides,animalia in frumento repentia uario calore,luteis lineis, optimæ; unius coloris nō bonæ: parantur ab Albuchaſi in tertio tractа.ſeruitoris cum oleo ueteri,donec marceſcant:ſed aliter præparantur à Gal.& Dioſc.cum fumo aceti acris,quod melius eſt: nam ab oleo corrūpitur uis ipſarum; ab aceto mordacior fit. noſtri medici utuntur tantum corpore reſectis pedibus & alis & capitibus tanquam ueneno;author tamen ille,ſiue ſit Hippo.ſiue non,in quarto reg.acut.t.122.ijs etiā utitur, quem uſum improbat Gal.ſed pedes eſſe ueluti antidota corporis quoſdam aſſerere refert,ut in ſecundo de ſimplicibus,& in ſecundo de antidotis ex ſentētia Aſclepiadis,ſic & Aetius id cōfirmat lib.13.c.49.Gal.quoſdam eſſe ait, qui ſolis alis & pedibus utendum eſſe ſenſerunt,ipſe tamen utriſq; utebatur ijs.Caut uentre. Pro ueſicatorio parādo,hoc componitur. aſſumitur paſta fermentata,& pro ʒ.j.paſtæ ponit ℈.j.cantharidum, miſcentur aceto ſquillitico,addito croco.ſemper ſuccedit ſuppreſſio urinæ; at nihil timendum: ſed non nimia portio ponenda, præcipue in iſchiade. ueſicat etiam ex plantis ſinapi, radix ranunculi piloſi, anemone,cortex intimus ſambuci.ex compoſitis,ut mixtū ex cantharidibus. Catherætica pharmaca ex ſimplicibus,ſquamma æris,ærugo æris,aſphodeli,hermodactyli,alumen uſtum.ex compoſitis unguentum damaſcenum,apoſtolicū,iſis,ægyptiacum,fila à me ſuperius enumerata. Quibus nam ſit potius utendum,his cauterijs

actuatis, postea dicam. In maximis doloribus, & inflãmationibus, anodinis ac refrigerantibus succurrendum; febri, potionibus refrigerantibus. escara maturatur axungia, tetrapharmaco.

maturatur escara.

De ulcere liuido, calloso, ac duro. Cap. XIX.

ALiquando sanguis niger fluit circa ulcera, uel ibi incrassatur calefactus. Si nigrum liuidumve sit, uel nimis rubrum. Hipp. Auic. que præcipientibus, scarificandum; sanguis euacuandus bis, ter ue: & si nõ fluit per se, sanguisuga est apponẽda, ut monet Auic. aut cucurbitula. postea spongia sicca imponẽda, uel postea aliquod medicamentum siccum imponatur, & curetur ulcus, et reliqua ulcera. Si uero labra ulceris sint dura, callosa, ac ostracosa, ut isti dicunt; ea non solum scarificanda sunt, sed excidenda, ut docet Galen. 4. Meth. nouacula aut medicamento aliquo uehementi sunt erodenda, ut aqua erodente, oleo uitrioli, aut similibus. Verùm utilior est sectio, quoniam minor dolor ac breuior: neque magis siccatur locus, quod fit à medicamento ualido, à quo semper aliqua malignitas transmittitur; ideo hac de causa potius actuali cauterio utendũ, quàm potentiali propter incommoda enumerata.

liuidus.

durus, callosus.

De ulcere uaricoso. Cap. XX.

NOn potest sanari ulcus uaricosum, nisi prius uarices sanẽtur, authore Gal. 4. Meth. 2. ratio ẽ, quia semper malus succus affluit. Quid sit uarix, declarat Gal. 4. Meth. ultimo, & Paul. lib. 6. cap. 32. quòd intelligimus dilatationẽ præternaturalem, atque antiqui omnes uenas cuiuscunque generis uocabant κίρσους .i. uarices, cum fuerint dilatatæ, teste Gal. in lib. de tum. prætern. c. 16. sed postea arteriarum ἀνευρίσματα, uenarum proprie κίρσοι uocatæ sunt. Loca in quibus oriuntur, sunt circa tempora, infra umbilicum, ut Paulus inquit, circa testes Gal. 13. Meth. ultimo ut plurimũ in cruribus. Causæ, aliquando imbecillitas ipsarum uenarum, quæ etiam benignũ affluentem sanguinem non potest expellere, ac regere, Gale. lib. de tum. prætern. 16. & in lib. de atra bile cap. 4. Atra bilis exusta uel sanguis atrabiliosus atque feruens, descendens ad uasa inferiora, atq; ibi impacta & obstructa uenas dilatat Gal. teste li. de atra bile cap. 4. quilibet

causæ Varicis.

4.quilibet etiam alius humor crudus,uiſcoſus,ac craſſus admixtus ſanguini facit uarices,& phlegmonem Gal.teſte lib.de artic. cóm. 4.aliquando etiam maioribus & amplioribus alimentis refertę,atque obſtructæ uenę,fiunt uarices Gal.eodem loco. Varices ſignis non egent,nam nigræ ex atro,pallidiores ex phlegmone, rubicundiores ex puro ſanguine. Curatio.in hac maxima eſt difficultas, an ſint curandæ uarices ac intercipiendæ; nam ſæpe utiles ſunt. Non ſunt ſecandæ,ſi à malo humore,oriuntur. Hippo.3.de art.lex.4.gibberum ſolui uaricibus,ac alios morbos infra thoracem,teſtatur,& furorem curari, etiã in 6.epid.cõ.2.teſtatur &.6.aphor.21. purgari totum corpus à feculento ſanguine: ergo non ſunt ſecandæ; tanto minus ſunt auferendæ,quia hæc incommoda ſequuntur,aliquando teſte Gal.in lib.de v.ſ.aduerſus Eraſm.cap.6.& in lib.de atrabile c. 4.atra bilis,inſania,pleuritis,renum dolor,fluxus ſanguinis ex ano, tuſſis cum ſanguine ex thorace,attonitus morbus,aqua inter cutē. Adde, quòd ſæpe reſecta uarice ſanatur ulcus; uerum illud factum uarice non ſanatur teſte Gale.4.de comp.per genera ſecundo, & de atra bi.4.ergo nõ ſanandum:ergo ulcus nunquam ſanabitur. Dices ergo fruſtra Gal.4.Meth.præcipit ſanandas uarices.ergo male Paulus,& omnes alij,qui nos curationem docēt. Dicam & ego ſententiam meam.niſi maximæ,ac tenſiſſimæ ſint,& timeam,fracturam uaſis,atq; fluxum ſanguinis, quod uidi in monaco ex Capucinis,quē diſruptæ uarices fermè iugularunt: niſi inflammentur, atque non multum doleant; niſi adſit ulcus malignum,& magnum,nullo modo ſunt ſanandæ. Si uero hæc adſint,ſunt ſanandæ;ſed non præpropere,atque immaturè ſunt curandæ,ut faciebãt aliqui medici,quos accuſat Gal.lib. aduerſus Eraſ.6.nam huic ſuccedunt ea mala, quæ narrata ſunt.ergo cũ diligẽtia atq; ĩduſtria agere oportet. primũ ut docet Gal.in quarto de comp.per genera ſecũdo,et de atra bi.quarto,exẽplo Stratonici ſui præceptoris.mittendus ſanguis multus, uacuandum eſt bis,terreue,atque optime hepar eſt temperandũ:lien, ſi idem ſit malus, corrigendus; poſtea ad uaricem ueniendum. qua ſecta,ulcus nouum prius ſanetur; poſtea illud, cuius cauſa factum eſt nouum.Sectiones plures ſunt.una,quę non profunda;altera quę fit auulſione: ſed neque hæc, neque prior eſt utilis. tertia a Paulo optima lib.6.cap.82.

De ulcere uerminoso. *Cap. 21.*

VErmes quandoque in ulceribus oriuntur. causa immediata est humiditas nimia putredinalis, calor magnus, excrementorum copia. Hoc prouenit, aut quia neglectum sit ulcus, aut quia talis sit intemperies totius corporis, aut quia non possit bene expurgari, ut in aure, sinu, & huiusmodi. Curatio talis est, ut primum uermes auferamus, postea humiditatē, atq; putredinem ulceris. sed cum sæpe accidat quòd uermes non possint organo auferri, neque corripi: aut si corripiātur, ita hærent carni, & cauernis, ut euulsi maximos cruciatus pariāt; ideo opus est illos prius interficere medicamentis, quæ simul etiam humiditatem, ac putredinem ulceris auferant. quare instillabimus hoc decoctum cum melle mixtum. R. absinthij, centaurij maioris, marrubij, calamenthi montani, ana ℥.j. aquæ q.s. misce & coque ad cōsumptionē medietatis, cola & exprime. Huius R. libr.j. mel. crudi libr.s. misce, & infunde. Vel uteris hoc ualidiori. R. rad. elebori albi, capparis, gentianæ, dictamni albi, ana ℥.s. aquæ q.s. & f. decoctio secundum artem. R. huius decoctionis libr.j. vrinæ humanæ ueteris, succi absinthij ana ℥.ij. unguē. ægyptiaci ℥.j. misc. optime in mortario, & infunde. Hoc optime interficit, & ulcus detergit, & siccat. Ex Archig. etiam habemus optimum medicamentum R. cerusę, polij montani, ana ℥.s. picis naualis liquidæ q.s. misc. optime in mortario pro linimento. Iam si totū corpus fuerit illud quod peccat, tunc imminuendus sanguis ualde, dieta tenuissima utendum est. & tandem etiā si opus fuerit, guaiaci decoctum, uel aliud quod hanc humiditatem absumat, dandum. supra ulcus autē iisdem temperatū, aut præcipitatum cum unguēto ros. aut unguētum apostolorum ponemus, ut optime siccetur ulcus, atque caro. Reliqua agenda, ut in simplici ulcere, ac puro.

De ulcere cum osse corrupto. *Cap. 22.*

ACcidit os aliquando corruptum, cariosum, atque aliquando apparens, aliquando non apparens. solidabitur enim aliquando ulcus, & sanabitur; postea denuo aperitur; & ita os detectum remanet, & apparet; quod nos uitiatum esse cognoscemus his signis.

Videtur ueluti pingue,liuidum admodum, nigrum etiam, nisi hoc perueniat à medicamento,cariosum,& exesum, saniem quandam oleaginam mittit.ultimo si imponatur linamentum siccum,postea altero die auferatur,atque fœteat ualde. Signū etiam adiungit Celsus,quando præierit fistula,uel aliud ulcus,quod admodum uetustū sit; tunc signum est detectum ulcus malum esse.Quid hic agendū? auferēda est pars ossis corrupta,si debet sanari.Qua ratione remouenda? duplex est ratio,altera fit manu,altera fit à natura quæ expellit id quod noxium est.utraq; ratio probatur maxime; sed quandoque hæc magis, quandoque illa. manu est os separandum quando parua est portio ossis corrupti, atque superficietenus.Quando timemus naturam tardè expulsuram; & citam curationē quærimus, ut in thorace,ac similibus locis; organis uti poterimus.Tunc igitur fiet resecta carnē,quæ supercreuerit; atque optimē detecto osse.illud autem scalpris comminuimus,prius tamen terebra adactis quibusdam foraminibus ad sanum usque os; aut etiam utimur scalpris rasorijs,& id tutius fit,atque abradimus donec ad partem sanā deueniamus, quæ cognoscetur,cum alba pars ossis appareat, cruoris aliquid emanet,totum cariosum sit absumptum,atque denigratum uel liuens.Hoc facto siccum medicamentum imponendum,ut aristolochia,ac myrrhæ puluis,donec caro supercrescat,ac denuo expleatur ulcus.Quòd si uideamus nos nimiam esse partem ossis corrupti,neque posse ferro auferri; id naturæ relinquimus agendum; eamque adiuuamus medicamentis,quæ cum sicca ualde sint, atq; tenuium partium,siccant os ipsum atque partem integram siccam seruant,& calefaciunt,aut saltem calorem conseruant. id medicamentum,ad auferendas squammas uocamus,inter quæ duo præponuntur à Paulo,quæ mihi non multum placent. Vnum est papaueris syluestris,& ficus folia simul trita,& cum farina triticea ac uino mixto super imposita; quod mihi uidetur leue,neq; aptum ad siccādum; neque ad penetrandum id profundum.Scitis ne cur os siccemus corruptum? ut copula auferatur, & integrum roboretur.Alterum medicamentum est semen hyosciami cum calcantho æquali pōdere tritum, simul,& impositum.sed neque hoc plurimum. nam quamuis calcanthum siccet ualidissime atque calefaciat; tamen nō generabit subiectum os,quia crassarum est partium, & nimis hyosciami semen additum est; nisi forte quædam nobis ignota faculta-

te agat.quare præstantiora sunt inuestiganda,quale est peucedani radix sicca, atque in pollinem redacta,iridis communis radix, aristolochiæ rotundæ radix,oppopanax etiam hoc facit.multum laudant aliqui aquam sulphuris pro squamma excitanda,& optima est inter omnia. Ego nunquam ullum præstantius euphorbio inueni, neque quod faciat citius.hoc à Diosc.proponitur.Terminus uero naturæ ad expellendum ossis squammam desecti ac corrupti, cum siccatum sit,est ut plurimum 40.dierum aut 34.quod si imponatur hoc medicamẽtum,citius ac facilius discedit squamma. Sed unum est obseruandũ,quòd caute imponẽdum est super os, ne in carnem circumpositam distillet, causticum enim est atque exurens,& illam exureret.Si ergo solo uti uoluerimus,stipandus circumquaque erit locus linamentis siccis,postea supra os ponendum medicamentũ. uel hoc modo quo ego utor.R.pulu.rad.peucedani,iridis an.℥.j.euphorbij.℈.j.tere optime,& misce. deinde excipe cũ medulla molli panis frumenti, & fac emplastrum durum,cuius portio ponatur supra os,stipata prius carne.uel ceroto ut emini tantum supra.R.pul. peucedani aristolochiæ rotun.oppopanacis,euphorbij an.ʒ.s, tere binthinæ ℥.j.s.ceræ.℥.s. aceti ʒ.j. misce & coque ad cerati durioris consistentiam. Verum aliquando accidit ut tanta sit copia ossis corrupti,ut medicamento non possit satis siccari,sed ualidiori adiumento egeat natura. Tũc authoritate chirurgorũ recẽtium, os exurimus corruptum,aliquando in superficie tantũ,aliquando profundius,terebra tribus aut quatuor in locis aut pluribus aliquantũ proforato osse,& in illa foramina inijciemus cauteriũ oliuare ignitum. At in exurendo osse unum obseruandum,ne caro exuratur si fieri potest.quare utemur quibusdam fistulis ferreis,quibus defendatur caro, atque medicamentis subinde frigidioribus. fistulæ debent esse tres aut quatuor,ut cum una est calida,imponatur alia. secundo est aduertendum quòd aqua quæ ex adustione ossis resudat, debet continue spongia aut panno exsiccari; aliter cum sit calida, exuret partes circunstantes.quin si non possit fieri, quòd caro non exuratur;post exustionem statim locus aqua ros. & albo oui & stuppa madeat,ac frequẽtius,ut ĩflãmatio & ab osse & a carne arceat,simul & carnis dolor.postea axungia aut butyro aut tetrapharmaco escaram maturabimus,& supra os exustum, aut peucedanum solũ, aut ceratum ex euphorbio semper imponatur, donec os exustum

 abscedat.

abſcedat. Hic notandũ,quod aliquando aut tibiæ maioris aut minoris os corrumpitur,aut digiti,& uſque etiam ad medullam; tunc nihil timeatis radere atque ſecare uſque ad medullam; aut exurere. & aliquando tibia integra minor corrumpitur; & tota exurẽda aut ſecanda,aut eximenda, quod ego feci: & idem in manibus.quędã tamen ſunt loca,in quibus igne aut ualida inciſione nõ eſt utendũ. ut in corrupto oſſe capitis,femoris, aut in corruptis uertebris.tunc enim non eſt utendum ſecante ferro, neque igne, ſed tantùm potentialibus.

De cutis ulceribus et affectibus ulcerosis Cap. 23.

VArias uoces reperio,apud Græcos ſatis confuſas,& apud barbaros. uarias etiam morborum ſpecies inuenio perturbatas admodum,in quibus non parui nominis medici lapſi ſunt.Reperio apud Paulum lib.4.c.2.has uoces, lepram,& pſoram,& in cap.3.lichenas,& in cap.9.exanthemata,quæ omnia ad ſcabiem noſtrorũ temporum referri poſſunt. apud Marcellũ cap.19. reperiuntur hæ uoces,ſcabies,lepra,mentagra,impetigo,lichenes, ita etiam apud Plin.lib.26.cap.1.Apud Q.Serẽ.cap.6.& cap.11.reperiuntur papulæ,ſcabies,pruritus ſalſus,& impetigo. Apud Celſum lib.5.ca.28. reperiunt̃ hæ, ſcabies,papulæ,impetigo.Apud Auicẽ.lib.4.fen.7. tr.2.&.3.& apud reliquos reperiuntur albaras nigra,ſaphati, impetigo,ſcabies,ſerpigo,pruritus,ſcirrones,pediculi, impetigo ſcorticata,derbia, phlegma ſalſum,& ſimilia. Manardus lib.7. epiſto. 2. uult pſoram eſſe ſcabiem,atque illos accuſat,qui pſoram eſſe albaras nigrum Auic.aſſerunt.Alij aliter ſentiunt.Quare,ut res pateat, nos diſtinctè hoc modo exponamus.Scabies inter cutis affectiões cõnumerat̃,& latè patet apud nos:neq; de iſta tantũ,ſed de pluribus etiam. Iam uideamus, quæ ſint iſtæ affectiones propriæ cutis. Geminæ ſunt affectiones. alteræ in quibus tantum accidentia cutis alterant̃, atque immutantur: altera in quibus ſubſtantia ipſa patitur. primum genus quaſdam habet affectiones, quæ morbi non uidentur,affectiones tamen ſunt, & ad decorationem ſpectare uidentur:atque circa colorem huiuſmodi genus affectuum uerſatur. aliquando,ut in morbo regio,cutis inficitur pallido,uel luteo colore, & ob id regius morbus uocat̃. aliquando atro,in icteritia à liene, & nigra

nigra hac ratione uocatur. aliquando nigro ex ſole. Iſtæ cutis affe-ctiones ſunt,non tamen morbi,cum nihil actiones patiatur. aliquã do cutis color in album ac candidum colorem immutatur, non totius corporis,ſed in hoc uel illo loco. aliquando in nigrum & atrũ, uel ſanguineum: atque hæc affectio duorum generum eſt: nam altera tantum ſummam cutim inficit,neque pilos tingit, atque vitiligo à Celſo uocatur lib. 5.c.28.à græcis ἀλφὸς morphea ab Auicenna,& recentioribus,quæ ſi prædita colore albo, uocatur à græcis ἀλφὸς λευκὴ.i.alba,à Celſo vitiligo alphos,morphea alba Auicennæ. Si autem alio colore infecta ſit, & nigro,liuidove aut citrino,à græcis ἀλφὸς μέλας.i.nigra, à Celſo uitiligo melas, morphea nigra Auicẽnæ.hæc ſub ſe panos, uulgo uolaticas dictos, liuores,atque baſia uel morſus diaboli dictos continet. Altera quando non ſolum cutis, ſed caro ſubiecta albo inficitur, atque pili albi ac caui naſcuntur. hæc a Paulo leuche.i.alba uitiligo,& à Celſo itidẽ. ab Auicẽnæ albaras uocatur. Aliquando inficitur cutis maculis quibuſdam lentium magnitudine,atque colore,lentes à græcis, lentigines à latinis,lentigie uulgo. aliquando punctis quibuſdam minimis nigris: à græcis ſtigmata, uermicata à quibuſdam,ut à Fuchſio uocantur. hæ ſunt affectiones circa colorem cutis,quarum ueſtigia ſemper remanent,niſi alius morbus ſuperueniat. Iam ad illas affectiones,quibus corpus patitur ac ſubſtantia,ueniemus prætermiſſis elephantiaſi,uerrucis,acrochordonibus,ac ſimilibus, quorum curationem nõ ſumus tradituri. Aliquando patitur cutis, ut in ſenibus, morbum, qui prurigo à græcis,pruritus ſalſus à Q. Sereno,cap.6.uocatur, cũ ait. Pruritus autem ſalſos leuat humor aceti, ſiue maris rapidi ſudor &c. ſcabies non ulceroſa neque ſquammoſa uocatur à Gordonio,ac reliquis: uidentur hi ſibi habere cutim ſalitam. Aliquando oriuntur quædam animalia in ſubſtantia cutis minima,atque uix uiſibilia,quæ illam exedunt, atq; ueſicas excitãt. ſcirrones uocantur à barbaris, pediculos nos uocamus. aliquando afficitur cutis pluribus ſquammis,& puſtulis,paruiſq; ulceribus cum pruritu multo,ueluti quodam circulo afficiens: cutim non admodum ſiccat, atque in medio circulo aliquando munda eſt cutis. uulgo hæc uolatica uocatur.antiqui greci,lichenas,latini impetiginem,& mentagram, à Marcello c.19.& Plinio lib.26. c.1. Impetiginem uocant ab impetu, quo aggreſſa eſt homines, unde Serenus ait c.11. Si uerò ui-

tium

tium est,quod ducit ab impete nomen : hoc matutina poteris cohi bere saluia.Cassius Fœlix pariter impetiginem et ternam uocari te statur.Celsus lib.5.c.28.uocat papulas,cum quo etiam Serenus cō sentit.c.6.ubi ait Feruentes papulas oleo curato liquenti. Saphati Auicennę, nō quod in capite tantum nascitur.Videt̄ mihi conueni re cum hoc impetigo uel derbia, uocata à chirurgis nostris. hæc duorum generum,nam altera lichen quæ ab authore introductorij c.17. mitis & facilis uocatur. Celso prima papularum species est, & papula simpliciter uocatur,uera impetigo chirurgorum nostrorum,uel derbia,& uera uolatica,uel ignis uolagrius. altera est quæ eodem introductorij authore ἄγριος & χαλεπώτερος lichen. i. syluestris & molestus uocatur à Celso papula agria dicitur. Impetigo agria Marcello.c.19. à nostris serpigo uocata est magis serpens & exulcerans.Volatica etiam ista uocatur, atque inter species scabiei siccæ squammosæ connumeratur ferè ab omnibus. Tandem mor bus iste totam cutem occupat ualdeq; siccas squāmas mittit cum pruritu atque ardore,atq; ulcere,phlegma salsum à quibusdam uocatur,ut à Io.de Vigo,impetigo à Celso. Cuius quatuor ponit spe cies, sic & Auicēna.Hæc si mitior sit, à Paulo psora dicitur & impe tigo non ulcerata : barbaris scabies sicca cum squammis,si sęuior, ita ut etiam profundiorē cutem adurat, à Paulo lepra, & Marcello ca.18. īpetigo ulcerata.ab Auicēnę uel albaras nigra,uel serpigine, & Gordonii malo mortuo non distat. Vltimo aliquando cutis hu more quodam putrido corripitur : inde nouæ ac nouæ pustulæ oriūtur,inde ulcuscula dolorosa prurientia, sanies egreditur. sunt & aliquando sicciora, serpunt per totum corpus, atque statis temporibus oboritur talis affectio. hæc uerè uocatur scabies à Celso, Sereno,ac Marcello : & Auic. & barbaris uocatur uel simpliciter scabies, uel scabies humida,uel saniosa. de hac nisi sub nomine gene rali exāthematum loquuti sunt græci,certè non tractarunt. ut ego credo sunt ἐξανθήματα ἑλκώδεα.i. pustulæ ulceratæ,de quib⁹ Hip.3.aph. 20.nam scabiei species est secundum Oribasium, uulgo uocatur ro gna, forte ad epinyctidas Pauli posset referri.

De pruritu. Cap. XXIIII.

PRuritus ex genere symptomatum est,teste Gal.de sympt. dif.3. qui ad actionem animæ sentientis læsam reuocatur. est.n.doloris species, qui tactus sensui contingit. Causa pruritus à Galeno in.2.de sympt.c.6.est substantia quædam excrementosa prurigino sa,uel excrementa pruriginosa. nam pruriginosum corpus Gale.in lib.de multit.prima species mordacium censetur, ubi mordacium succorum quatuor species enumerat. prima leuiter mordacium,& hæc pruritum ciet. secunda magis mordacium; hæc ulcerosum efficit sensum. tertia est magis mordacium,quæ horroris sensum excitat. quarta & ultima illorum,quæ sua mordacitate rigorem gignunt. Ergo dicimus quòd leuiora mordentia sunt illa,quæ pruriginosa sunt: ac ista qualia sint, patet etiam ex Gal.2.de sympt. cau.c. 6.nitrosa uidelicet,& salsa,uel amara.Etiã corpora sunt illa,quę pruriginosa sunt, & talia excrementa & succi pruritus sunt causa, seu causa constituuntur: quod exẽplo patet in ijs,quæ corpori apponũtur,ut urtica,scilla,muria,at similia pruritum ciẽt,quia amara,nitrosa, at salsa. Domini, non mihi uidetur hæc causa immediata pruritus: nam ipse cum sit symptoma, ergo inuestigandus est morbus, ad quem immediate consequatur,& tunc uidebimus,an pruriginosa corpora sint causæ immediatæ.Diximus ipsum esse symptoma in tactu læso. Tactus læditur duobus modis, ab obiecto tangibili intenso nimis calido,aut frigido,aut duro, aut à soluente continuũ. Iam pruriginosa nõ possumus dicere,quòd hoc faciant,quia ita calida,ut exurent partem: non enim talia sunt: neque caustica, cum inter mordacia imbecillia cõnumerentur: quare relinquitur, quòd sit solutio continet affectio illa,qua sentiens pars afficitur.nam corpora salsa & amara calida sunt omnia,& ualde calida, uerùm habẽt aliquas partes terreas exustas,ac crassas. cum igitur caloris ui penetrare ac permeare uelint per cutis substantiam, calida sua ui impulsa,atque cũ substantia sint crassa, opus est,quòd aliqua in poris ipsis fiat continui solutio,atque ea minima quæ fieri possit, uerùm sensibilis:atque pruritus est huius affectionis symptoma à quo affectio ipsa nomen suscepit. propria pars pruritus,cutis est, ut Galenus testatur. Est & aliud genus pruritus, quo genitalia laborant, præcipue iuuenum: nõ ob succos ortum, sed ob quædam animalia,

lia, quę pediculi uel plactolæ appellantur. ab Arist. lib.5. de hist. an.c.31. feri pediculi uocantur. Excrementorum pars, ut aliàs dictum est, per halitum absumitur: pars ad cutim transmissa per sudorem purganda. hæc si retinent in cute, neque expurgātur, tunc putrescunt. quòd si acria sint, atque leuiter mordacia, pruritum gignunt. si exulcerantia, cutem exedunt. si crassa, neque acria, tumorum uaria genera in ipsa gignunt. si aūt fuerint disposita ad aīalis generationem, etiam uaria animalia generant. retinent autem hæc excrementa, quia nimis crassa, aut quia cutis sit imbecilla; aut etiam quia meatus nimis angusti sunt, idq; aut naturali angustia, aut non naturali, quę fit aut qualitate quadam frigida stipante, ac astringente, aut cōtactu à corpore aliquo meatus ipsos obstruente, ut potè sorde corporis, uel medicinæ. hinc fit quòd in puerulis, nisi frequenter caput abluatur, sordes pelliculæ innascuntur: pariter in pauperibus; quia sordes copiosissima obstruit meatus. ita in ægrotis ob olea aut pinguedines illitas hoc fit. obstructio igitur cutis præcipue à sordibus retentis extra, est in causa, ut gignantur ista animalia: quorum tria sunt genera: unum pediculorum cōium: secundum pediculorum agrestium: tertium scirronum. Excrementū autem proprium, ex quo gignunt hæc animalia, à Galeno explicatur, quòd sint humida corpora, & calida, non tamen ita calida, ut sint acria lib.1. de comp. per loc. cap.7. & quoniam fœminæ & pueri his excrementis multum abundāt, propterea & animalibus pleni. unde sequitur quòd quidam cibi, qui hoc excrementum gignunt, sint pediculorum causæ, ut caricæ: nam si quis eas continuè comedat, multos pediculos gignit, ut testatur Galenus 2. de alim. fac.8. in castaneis idē reperitur in pueris, qui ex longo usu ipsarum, abundant pediculis. ergo materia (ut colligam) plactarum erit humor quidam calidus satisq; crassus, non erodens, in cute uaria ex cā retentus, præcipue ob sordes cutis, ad animalis formā proueniēs: cuius causa efficiēs est calor putredinalis in ipso genitus. Indicat hæc affectio propensionem ad lepram, ut testatur Gordonius, citante Guidone. Curatio itaque erit per ea quę ualde siccent, atque ex alto, ut ait Galenus humores euocent, ut staphis agria ac similia. Chirurgi hoc medicamentum proponunt, sed non uerum, ut ego expertus sum. Volunt quòd assumatur aloes & aqua rosacea, & simul coquantur, & ex hac decoctione colata foueatur locus, statim interfi-

interficiantur. Vos illinetis locum ſapone nigro per dimidiam horam, & ſtatim moriuntur. Si hoc non profuerit; hoc utumini, quod ferè à tota ſubſtantia agit. aſſumite cingulum laneum, latum duos digitos, & inungatis hoc medicamento, & ungatur uenter nudus, & omnes decedent. R. olei cõmunis unc. iij. argenti uiui unc. j. ceræ albæ unc. ſ. miſce, & in mortario fiat unguentum, quo cingulus inungatur. Vel aſſumite unguentum roſac. Meſue, & miſcete argentum uiuum. Vel aſſumite pulpam mali dulcis coctam, & cõmiſcete hydrargirum. Vel ab artifice ſumite pannum ex cannabi, uel pedem leporinum illum, quo detergunt argentum, cum deurunt, & illis fricate locum, & ſtatim concident. Scirrones uerò hoc modo curantur, ferè cum omnibus ijs, quibus pediculi, præcipue uerò perforatis uaſculis illis quos excitant, poſtea abluatur locus cum decoctione piſcium ſalitorum, aut cum muria. Laudatur medicamentum ex aceto acerrimo, & aloe. Laudatur ualde aqua ſalita in qua decocti ſit cancri. Herba eſt, quæ hedera terreſtris uocatur recentioribus, cuius ſuccus conuenit. ſuccus pariter foliorum perſici cum aceto mixtus ualde iuuat. Omnia ſuperat oleũ uitrioli, uel aqua ſulphuris. uix locus tangatur, ſtatim occiduntur animalia. & ſaneſcit locus. Iam ad curationem pruritus deuenio. Dixi, fieri ex humoribus impactis in cute mordacibus (non tamen exedentibus) ſalſis, amaris, atque nitroſis. huius affectionis cauſę proponuntur tres à Galeno: extrinſeca una, quando ſorde abundat cutis, panni ſunt immundi ac ſordidi, tunc obſtruitur cutis, & non poſſunt ita libere meare, atque inde pruritus. ſecunda interna illa cruditatum abundantia, quæ acres factæ & ad cutim delatæ pruritum faciunt. tertia ab ijs, quæ in corpus aſſumuntur, ut mala uictus ratio, uſus acrium nitroſorum, ſalitorum, piperis, ac ſimilium. hæc tria cũ ſint in ſenibus decrepitis, ut plurimũ fit, ut corripiantur hoc morbo, atque inſanabili. quare de his curãdis non loquimur: ſed de alijs ætatibus. Si ſanandi opus eſt ut cauſa remoueatur, primũ remotior ſeu antecedens; demum coniuncta. ſi à ſorde, ex pannis ſordes auferatur, poſtea materia pruritum faciens detergatur ex cute. pori aperiãtur optime in balneo cum aqua calida atque ſapone, quod optimũ erit, & ita ſanabitur ſtatim. ſi uerò ratione mali uictus; ille ſtatim corrigatur. contra frigida aut temperata, & humida edulia parentur, poſtea humores, ſi cum ſanguine abundauerint, uenę ſectione

Curatio prur.

minuantur. postea paratis humoribus cum syrupis de fumoterræ, de lupulis, & cicoreæ, atque aquis uel decoctis fumiterræ, lupulorum, cicoreæ, boraginis, & adianti, purgentur uarijs medicamentis, præcipue uerò cum confectione hamech, & sero lactis: senam & serū maxime probo, si ex cruditatibus pituitosis, quæ caliditate hepatis salsa fiunt; tunc uentriculos purgandus cassia, rhabarbaro, agarico, ac similibus. Si uerò abundauerint ichores salsi, ac serosi. ipso sero expurgabuntur cum succo fumiterræ, aut lupulorum, aut sero solo: postea in balneo abluatur corpus, & detergat̄ succo betæ, farina fabarum, eruina, decocto cucumeris syluestris, lixiuio, nitro nostro cōmuni, alcyonio, elleboro nigro, mirobalanino oleo, uel strigmento, sinapi. Tria medicamēta proponit Serenus, quæ ualde probantur his carminibus. Pruritus autem salsos leuat humor aceti, Siue maris rapidi sudor, cocleæq; minutæ, Quarum contactu perimetur acerba libido. Cocleas teramus cum oxymelite, uel cum melle tantum, ut facit Paulus. Optimus autē est sapor niger, aut alius albus.

De mentagra. Cap. XXV.

Ignis uolaticus.

MEntagra, impetigo Plinij & Marcelli, Terna Cassij Fœlicis. papula Celsi, lichenes græcorum, saphatum Auicennæ impetigo, serpigo, & derbia chirurgorum, uolatica, ignis uolagrius, ignis seluaticus uulgi. morbus iste antiquissimis temporibus in Asia frequens fuit, atque ea parte Greciæ quæ Asiatica fuit. Vnde Hipp. toties mentionem fecit. at in Italia nullus fuit, & inauditus usque ad Claudij Tiberij principatum. In medio autem Tiberij principatu aduectus est ex Asia, à quodam Perusino equite Romano, qui quæstorius scriba erat Romæ, ubi ignotus erat, etiam in tota Europa, maleq; Fuchsius lib. 2. parad. cap. 17. accusauit Plinium, qui dixerit ante Tiberium toti fermè Europæ fuisse ignotū morbum: cum tot de ipso scripserit Hipp. quasi quòd Choos & Hipp. non fuerint Asiatici, & in Asia non uixerint. Hic morbus primo mentum corripiebat, unde mentagra dicta. Solebant Romani ciues sese osculari, ut nunc Venetijs fit, unde per contagium statim inter primates serpsit tanta fœditate (non enim dolorosus est morbus) ut turpissimū esset, & tanto magis sæuiebat, quanto nullus reperiebatur, qui huic mederi sciret. Ex Aegypto medici uenerunt,

qui

qui tamen nulla alia ratione medebantur, quàm causticis, exusto morbo usque ad ossa, remanente postea cicatrice morbo scæuiori ratione fœditatis. tanta fuit fœditas ista, atque odiosa molestia, ut compertum sit Manilium Cornutum ditissimum hominem, atq; prouinciæ Aquitaniæ Legatum, cum morbo hoc scæuo corriperetur, dum ad sanitatem esset reductus, persoluisse 200. sestertia. ualebat autem sextertium quodlibet ex aureis nostris 25. ut expleret tota summa ex aureis nostris nũmis 4000. In Aquitania Galliæ tertia parte, nunc Auignone, sed uocata Vasconiæ, tantum uiguit, ut Soranus medicus, se locarit 200. hominibus, qui hoc morbo laborarent. teste Marcello medico. Motus huius morbi erat primum ad mentum, postea ad totum uultum (oculi tamen immunes) tum ad collum, ad pectus, ad manus etiam deueniebat, quod & nostris temporibus agit. morbus autem iste, inquit Paulus, fit, cum humores atque excrementa quædam crassa & melancholica cutim infarciunt admixtis quibusdam liquoribus leuioribus. Recentiores inquiunt esse humiditatem corrosiuam malam, quæ cũ sanguine crasso, & melancholico in cutim infarcitur. Causa, antiquorum temporibus una erat Romæ, & in Italia, contactus: per contagionẽ enim oriebatur. nunc factus est morbus familiaris, & certis de causis oritur, ut apud Græcos, primo ob aliquam partem principem, quæ infecta ad cutim transmittit, ut si hepar sit. secundo ob malam uictus rationem oriuntur. tertio amaris ob ambientem nimis calidũ, qui urit in cute humores, & plurimos uidi ego ea tempestate paciẽtes. quarto ob ambientẽ nimis frigidum, qui constipat meatus, neque exitum excrementis his exhibet: unde aliquãdo etiam hyeme oritur, ut testatur Auicẽ. hoc igiẽ est expultrix facultas: nam uere ex alto solet natura oẽs malos humores transmittere ad cutim, qui cum tales fuerint, hunc morbum gignunt, qui ab Hipp. 3. aph. 2. inter uernales morbos numeratur. Curatio uaria est, ut & morbus. alius est mitis, alius ferus. ita curatio mitis & ualida. primum mitis proponitur à Sereno hoc modo, Si uero est uitium quod ducit ab impete nomen, Hoc matútina poteris cohibere saliua, Seu folio platani, quod mansum mane uorabis. Saliua etiam simplex à Celso probaẽ. lolij farina aceto subacta, & imposita optima est. uel radicem lapathi maioris in aceto seruato, & quotidie uolaticam fricato. Vel illam in aceto coques, & postea incoque oryzam, hoc iure

causæ.

Curatio.

locum madefacies. plantago ex aceto trita. quinque folij radix ex aceto cum lapathj radice. si uerò fuerit sçuior; si adsit plenitudo, leniatur uenter primo: secundo mittatur sanguis: tertio attenuetur materia oxymelite, syrupo de fumoterræ, de lupulis, cicorea capillo uene. cũ decocto origani, lupulorũ, borraginis, buglossi, cetrach, ac similiũ. purget postea cũ electuario Indo, cõfectiõe hamech, uel cũ sena in sero, uel cũ magna quãtitate seri una cũ succo fumiterræ. Facta purgatione, ad ualidiora deueniẽdũ. Primo lichẽ est Plinij prima, quam non optime noui, altera Diosco. quæ figatella dicitur, optima, quæ forte est muralis Celsi. si non cædat, chelidoniæ succus optimus, uel decoctũ cucumeris asinini, uel oleũ tritici, uel oleũ lupinorum, uel uiperarum, fæce uini arida, qua tinctores utuntur, & tartarum dicitur, cum aqua elinita, donec tumores cessent. Vide Marcellum c. 19. Multa ex Io. de Vigo. colliguntur optima ad hanc materiam. Præter medicamenta dicta poterimus uti hoc. R. adipis uituli marini, pinguedinis porcinæ an. ℥.j. unguẽti rosſ. Mes. ℥.s. auripigmẽti, arsenici christallini an. ʒ.ij. lithargirij aurei, & argentei, cerusæ an. ʒ.iij. misce, & in mortario fac linimentum. Vel utetur hoc. R. thuris ʒ.ij. bituminis Iudaici, sulphuris uiui, an. ʒ.j. gummi Arabici, atramenti sutorij, an. ʒ.j.s. aceti q.s. misce, & fac linimentum. Vel Scillam contrito, & cum aceto imponito. uel utamini aqua erodente, aliquando pura, aliquando mixta cum rosſ. ut necessarium uidebitur. Sed aliquando accidit, ut inquit Paulus, ut ita fera sit, quòd neque leuioribus cædat, ualidisque prorritetur. Quare inquit, eligenda sunt quædam, quæ ualde agant, sed parum mordicent, inter quæ principatum obtinet lac uirgineum uocatũ, quod etiam ad ornatum mulierum facit, omnemque cicatricẽ tollit. R. aceti acerrimi libras v. litargirij aurei & argentei an. ℥.iiij. tere lithargirium & cum aceto misc. & ad elambicũ accipito: quod seruatur ad usum. Item R. aluminis plumæ, salis gemmæ an. ʒ.j. thuris masculi ℥.s. camphoræ ℈.ij. aquæ rosſ. libr. j. ole. tartari ℥.vj. tritis terendis, in elambico misce, & aquam collige: cuius gutta cum tantundem superioris in uola manus miscetur, & statim lactis colorem accipit. Vnde nomen trahit, ad liuores, maculas, & lychenas.

De psora & lepra *Cap. 26.*

TAndem lichen totum corpus occupat. quòd si tantùm summã cutim occuparit, psora Paulo uocatur: cuius squammæ mino res, tenuioresque sunt, atque uaria figura constantes, & ueluti furfureæ. quod si profundam cutim depascitur huiusmodi affectus, squammæ uero crassæ, & quales piscium rotũdæ cum maximo pru ritu, lepra à Paulo, & reliquis gręcis, & à Marcello uocatur, quia ue luti cortice squamoso, atque inæquali obducatur corpus humanũ. hæc duo genera indistincta, phlegma salsum uocant quidam, Auic. impetiginem, & primum genus leuius, impetiginem: secundum au tem genus impetiginem excorticatam, quod idem cum albaras nigra est. Impetigines uocat & Cels. & in plura genera distinguit, quę tantum differunt secũdum magis & minus. Causa morbi eadem est cum ea, quæ in lichene, humores crassi, melancholici, sine tenui humore admixto: nam eo resoluto lichen transit impetiginem. ambiens, præterea uictus ratio, pars interna peccans, contactus similiter sunt causæ, ut in uolatica. Purgatio præmittenda instituto uictu humido & temperato. misso sanguine, qui intemperatus est. At tenuato humore purgandus est æger: idque duabus aut tribus uicibus: postea serum caprinum, aut ouinum, aut asininum, cum nõ adest caprinum, pluribus diebus exhibendum, quod proponit Auicẽ: & quocunque tempore dari potest. Hoc facto, nos mouet Auicẽ. quòd hirudinum appositio est de melioribus medicinis. Sed dubiũ est, ubi applicandæ? quia possunt apponi ano: possunt apponi cuti affectæ. Vtrunque prodest. sed magis tamen ego laudo, ut cuti apponantur, ut eadem fermè sit localis curatio. nisi impactus atque crassus humor egrediatur, nequaquam poterit passio sanari. hirudines illum extrahunt suctu. uerum harum loco utimur nos in balneis cucurbitulis ex cornu, atque scarificationibus optimo cũ successu. Post hoc ad localem affectionem deueniemus, atque ad ea medicamenta, quæ possint detergere, attenuare, atque ex alto reuocare materiam illã, & simul siccare. Paulus proponit hæc simplicia, lilij farinam, saluiam, anemonen, capparum radicem, brioniæ albę rad. asphoderon, staphidem agriam, nitrum, calcanthum, calcẽ extinctam, sulphur ἄπυρον, & multa alia simplicia ac composita. Ego

tam

tã his uti ſolet cũ ablutus fuerit in balneo optime hac decoctione. R.fol. maluæ, fumiterræ, lapathi an. m. iiij.hordei, furfurũ, an.m. ij. miſce & f.decoctio cum aqua q.s.Poſtea ſiccatur æger pannis, & inungitur tribus ulcibus hoc medicamẽto.R.fol.ſaluiæ, roſmarini, ellebori nigri, menthæ, matricariæ, hederæ, ſabinæ, lauri, an. m.s. (omnia ſint uiridia)rad.ciclaminis, rad.brioniæ nigræ, an.℥.j. thuris maſculi unc.j.ſal nitri ʒ.s.laridi ſuis maſculi, ſaliti, libr.iij. miſce, & tere optime cum gladio ſupra tabulam, non autem in mortario.Poſtea igni appone, & coque, donec herbæ quaſi ſiccatæ, & coctę ſint. Tũc cola.& huic adde refrigerati ſulphuris ignẽ non experti unc.ij. miſce in mortario, & utere.Aliquando utor iſto ex Io.de Vigo, quãdo cortices ſunt ablati, & ulcera adhuc remanent, & pruriũt.R.ſucci lapathi acuti, plantaginis, ſolani, an.unc.s. pinguedinis porcinæ, unguẽti populeon.an.unc.ij.ol.roſ.omphac.unc.iij.lithargirij aurei unc.ij.tutiæ ʒ.vi.ceruſæ unc.j.s.argenti uiui ʒ.x. miſce in mortario optime:& præcipue utor, quando ulcera ſunt cortice detecta ui alicuius medicamenti acrioris.Vſus ſum fœliciſſimo ſucceſſu ol. de uiperis arte facto. Cuius R. libr.s.ſepi hircini lib.j.miſce, & hoc inungito, optime facit ſupra omnia.Nitrum pſoricis ac leproſis affectibus prodeſſe cõſtat.Sulphur pariter idem præſtat ex Gal. & Paulo:& ſulphureæ aquę optimæ ſunt mea ſentẽtia, quæ doctiſſimè proponuntur ab Auic.in cap.de aqua, & ad ſcabiem & impetiginem: quòd ſi aluminis aliquid continerent, magis etiam probanĩ cũ aluminoſæ, teſte Gal.1.de ſimpl.c.7.ẽt hmõi ulceribus proſint.quare & optime ſunt apponi aquæ, & de Corſenna, uel montis S. Iuliani Piſis.quod ſi minus calidę requirãtur, utor aquis in agro Piſano.

De ſcabiei Curatione. Cap. XXVII.

SCabies dicta Celſo lib.5.c.28.Sereno, Marcello, & Auicennæ idem morbus eſt cum ſcabie humida barbarorum recentiũ, & uulgo rogna dicĩ, benignior inter oẽs ſpẽs ſcabiei. ab hac ſcolaris dicĩ aĩal ſcabioſũ. à Celſo hoc modo deſcribĩ. ſcabies eſt humor cutis rubicundus, ex quo puſtulæ oriuntur, quædam humidiores, quædam ſicciores. exit ex quibuſdam ſanies, fitque ex his continuata exulceratio, pruriens, ſerpitque in quibuſdam cito, atque in alijs quidem deſinit ex toto, in alijs autem certo tẽpore anni reuertitur.

titur. Huius duæ species Celso, altera mitis, altera agria dicta, quia asperior sit & ualidius prurit, difficiliusque tollitur. Causas materiales, uarias uel uariè mixtas esse necesse est, pro ratione pruritus atque pustularum. Sanguinem quidē corruptum esse testatur Auic. admixtum tamen aliqua bile, aliquando phlegmate salso, aliquando ex usto humore & melancholico. Hinc sæpe accidit, ut pustulæ sint uel aqua plenæ, uel scateant flauo humore, uel cruento, uel sint sicciores, uel magis pruriant, uel minus. Aliquando, ut ait Auicennas, ex pustulis aliquæ ex sanguine calidiori, & acutiori, productiores, & acutiores sunt; aliquæ contra latiores, contractiores, atque profundiores, ex materia minus calida, & acuta. Duas alias causas addit Serenus, his carminibus. sed imotiores Illotus sudor uel copia nobilis escæ Sæpe graui scabie correptos asperat artus. Immundities corporis sępe est causa corruptionis & intentionis humorum in cute, aut nimia copia, escarum, aut earum nobilium. i. opipararum, & lautarum, saccaro, pipere, cinnamomo, ac uarijs rationibus conditarum, quod confirmat Auicennas, à quo aliæ addūtur causæ, imbecillitas cutis, cruditas in uentriculo. Addatis, uis ualida profundarum partium. ultimo contactum partium corporis scabiosi. Signa per se nota sunt, ut non egeant explicatione. Deueniamus ad curationem. Curatio erit. primo uenter cassia leniatur. mittatur sanguis multus: nam semper adest plenitudo. paretur materia si tenuis, cum illis quæ illam refrenant, ut syrupo de cicorea, endiuia, rosato, acetoso. f. de succo acetosæ. Si uero crassa, præparetur oximelle, syrupo de cicorea, de betonica, de capillis uen. melle rosac. & similibus. Materia parata, purgetur cum rhabarbaro, agarico, sena, electuario rosato, ex succo rosa. confectione hamech. Corpore purgato, si nimis copiosa materia cuti impacta sit; tunc euacuanda in balneo, uel per sudorem ualidum, nisi ualidam corporis incalescentiam timeamus: uel cucurbitis ex cornu positis, & scarificationibus. Euacuato corpore, & cute: hac decoctione abluamus loca affecta. ex foliorum maluę, uiol. fumiterræ, betæ, ellebori nigri an. m. j. hordei m. ij. misce, & f. decoctio. Hac facta ablutione, siccato corpore, ungemus. Quòd si scabies non ualde magna fuerit, dimisso balneo atque scarificationibus pariter & ablutione, his medicamentis utemur. quorum hoc leuissimum est. R. terebinthinæ, butyri recentis, an. lib. j. m. & lauetur

tur optime nouies, primo posca, reliquis uicibus aqua communi, olei rosacei, oleo myrt. an. ℥ iij. ouorum uitella numeri.vj. cerusæ lib. ʒ. salis candidissimi ℥ iij. misce optime per horam in uase cum spatha lignea, & utere. Vel isto alio medicamento. R. laridi saliti lib. j. tere optime, terque ablue cum aqua rosa. sulphuris triti unc. j. s. ter ablue cum aqua rosa. succi limonum unc. ij. misce optime. Potest etiam fieri cum unguento rosa. Mes. uel sic. R. terebinthinæ, butyri recentis, an. unc. iij. abluantur pluries, unguẽti rosa. Mes. unc. iij. olei laurini unc. iij. cerusæ unc. ij, sublimati supra marmore triti ʒ ij. misce optime in mortario, & utere. Vel isto alio medicamento. R. pinguedinis porcinæ, uitulinæ, an. unc. ij. olei mastichini, laurini, rosa. an. unc. ʒ. terebinthinæ unc. j. s. lithargirij aurei, cerusę, ellebori nigri, an. ʒ ij. styracis liquidę unc. ʒ. argenti uiui extincti unc. j. s. m. diu in mortario, & utere. Si uero post uacuationem scabie sanata relinquatur pruritus, tunc balneo aquæ tepidæ ac fontanæ tribus aut quatuor uicibus auferetur.

FINIS.

GABRIELIS Faloppii Mutinensis,

VIRI NOSTRA TEMPESTATE CELEBERRIMI,

Libellus de Tumoribus præter naturam.

Propositum authoris. Qui authores eligendi. quæ & quo ordine tradenda. *Cap. I.*

ACturus de apostematibus eundem ordinẽ seruabo, quem de ulceribus aliàs seruaui. Tumor igitur præter naturam morbus est satis difficilis, quoniam impedit constructionem. et si morbus sit difficilis, difficilior tamen est tractatio propter discrepantiã authorum: secundo, quia longa est, & multos continet morbos. Vnde assidua eget meditatione, ut cognoscantur ea, quæ à ueteribus dicta sunt. Priusquàm materiam hanc aggrediar, proponã quædam capita, & primo qui nam authores sint eligendi. secũdo, qui ordo à nobis sit obseruandus. In medicorum electione inter græcos hi sunt. primus est Hippocrates: in hac tamen materia nõ reperitur apud nos eius uolumen. Gal. scripsit librũ de tumorib. præter naturã, & secũdũ ad Glauconẽ, & 14. Meth. de hac materia optime. Sequitur Paulus Aegineta, & Aetius partim in in tertio li. & partim in 14. & 15. Ex latinis pauci sunt antiqui, quorum primus est Octauius Oratianus, qui pauca scripsit. Habemus Cornelium Celsum optimum inter latinos, qui in 5. 6. 7. & 8. li. hanc materiã perstrinxit. Ex Arabibus primum locum tenet Rasis in secundo contin. Sequitur Haliabas in octauo suæ Theor. quamuis meo Iudicio non sit legitimus, sed

potius cuiusdam Israelitæ, qui Isaac dicitur, qui scripsit multa in medicina: & ille liber à me probatur, nam multa digna tradit. Albucasis etiam de hoc egit. Cui etiam nullus est conferendus, Auicenna. nã in primo lib. uniuersaliter tractat de hac materia: in 4. lib. fen. 3. tradit causas, signa, & curationem. Inter recẽtiores nostrates unus est Nicolus Florẽtinus. Alter Gulielmus Placẽtinus, Brunus, Theodoricus, Lanfrancus. Petrus ab Argilata malè hanc materiã pertractat. Hi autem diligẽtius. Io. de Vigo, Leonardus Fuchsius. Verum Guido de Cauliaco longè melius istis, quem sequutus sum. Et quoniã eius barbaries abhorretur, habemus Tagaultium, qui ad unguem Guidum trãsposuit optima latinitate. In hac nostra tractatione hic erit ordo. primo dicemus quid nominis tumoris. Secũdo eius essentiam. Tertio de causis tumorum. quarto de differẽtijs, & speciebus, quinto de symptomatibus, quæ sequuntur tumorẽ. sexto de signis & prognosticis: septimo de curatione tumorum in uniuersali, i. quatenus tumor est. Vltimo quomodo unusquisque tumor partialis sit curandus, incipiẽdo primo ab exterioribus tumoribus. Quòd si dabitur tempus, etiam de internis tractabo, à capitis tumoribus externis incipiendo.

Quid nominis tumoris. Cap. II.

VT igitur à communioribus inchoemus, s. à quid nominis; Græci, teste Gal. in li. de tumoribus, præcipue appellabãt tumorẽ omnem ὄγκον, quæ uox secundum Leonicenum significat magnitudinẽ, ut uertit in 4. aphor. cõm. 4. & 3. inflãmationem & optime possumus etiam hanc partem eminentiam appellare, quam uocant latini tuber, aut tuberculum, præcipue Celsus. Verùm eminentiæ corporis humani tres sunt, quædam prominent naturaliter, ut in eminentijs capitis, humeri, femoris, & huiusmodi. quę naturales sunt eminentiæ, de quibus, quoniam sunt secũdum naturam, nõ loquor. secundæ eminentiæ sunt, quæ non sunt naturales; tamen nõ ẽt sunt præter naturam, ut uenter mulieris prægnantis, ut mammillæ turgidæ ob lactis generationem, quę non præter naturam sunt, quia perpetuo sic non permanẽt: in quo secundo genere reponi potest mẽtula parata ad actum uenereum, quod genus Gal. uocat quasi supra naturam. tertium genus inflammationis est, quæ ex toto est præter naturam,

naturam, quoniam eſt inimica finis naturæ,quæ eſt debita proportio membrorum,& dicitur præter naturam tumor;ut quoniã tumeſcit aliquod membrum corporis. De tertio ergo tantum tumoris genere agendũ eſt. hũc appellare poſſumus tripliciter, tuberculũ, eminentiam,inflammationem,& multa alia.Tumor uerò ſemper ſignificat tuberculum præter naturam,ut apud Celſ. Ciceronem, & Plin.Alia ſunt nomina apud Hippoc.3.apho.unde colligitur, quòd hæc uox φῦμα apud Hippo.ſignificat uocem uniuerſalem & naturã communẽ ad omnes tumores,& quamlibet inflammationem. Vnde Philotæus dicit, quòd phymata appellãtur propter generationis ſimilitudinem eorum,quæ generantur in terra,Notandũ,quòd, quamuis phyma apud Hippo.ſignificet uocem uniuerſalem, & nomẽ commune ad omnes tumores, & quamlibet inflammationem; apud Græcos tamen,& Celſum ſignificat tantum unam ſpeciẽ tumoris.Hippo.4.aph.34. appellat omnes tumores œdema,quę uox idem ſignificat apud Hippoc.quod phyma,quæ tamen apud alios græcos ſpeciem unam ſignificat, quã Arabes undimiam appellant. Arabes etiam explicarunt hanc uocem uniuerſalem,apoſtema; ſub qua omnem tumorem uolunt contineri. Notandum quòd hæc uox apoſtema,apud Græcos eſt ſpecies quædam tumoris. Notandum item, quòd quandoq; Arabes appellant apoſtemata tumores, qui fiunt ab humore,quandoq; tamen qui ſunt tumores magni, quandoque uniuerſaliter omnem tumorem apoſtema appellant. Ideo uox iſta ſæpe æquiuoca eſt.Bothor apud Arab.ſignificat tumorẽ cũ ſolutione continui,& non ſolũ apud Arab.ſed etiam apud hębreos. qua uoce triplici ſignificatu utuntur Arabes. nam Auicẽna in tertia primi,appellat paruos tumores bothor: quandoque Auicenna & alij Arab,per hanc uocem bothor, appellant omne apoſtema.i. omnes tumores,quæ uox ab interpretibus Arab.appellatur eminẽtia.Vnde hæc etiam uox æquiuoca eſt. apud Galenum appellatur, ὄγκος, παρὰ φύσιν.

Diffinitio tumoris. *Cap. III.*

Diffinitur apoſtema à Tagaul. ex Guidone.Apoſtema eſt groſſities & inflatio facta in mẽbro ultra propriam naturam & formam.Quam diffinitionem accuſat Guido,ut nimis uniuerſalẽ, quia

continet ea, quæ sunt secundi generis, quæ dicũtur supra naturam. Aliam dat diffinitionem Guido, quæ mihi uidetur male probata. nã ex Lanfranco sumit. dat deinde Haliab. diffinitionem in octauo suę Theor. Apostema est tumor præter naturam, in quo materia aliqua extendens & replens est aggregata. Quæ diffinitio non est Haliabatis, nec est probanda: sed potius ista est Haliabatis. Apostema est grossities, quæ membro fit ex materiæ abundantia, eiusmodi materia replete concauitates spatiorum illorum. sed neque hæc est bona diffinitio. quia plura continet quàm debet continere. primo, cõtinet illa secundi generis. secundò, quia apostema & tumor sunt synonima. Tertia est diffinitio apud Guidon optima, quæ est Auic. in tertia primi. apostema est ægritudo cõposita ex triplici genere morborum in unam magnitudinem aggregata. Hæc diffinitio à Guidone summe laudatur, & commendatur. Auicẽnas exponẽs illam, explicat illa tria genera ægritudinis. quorum primum est malitia complexionis. uult enim Auicenna, quòd semper cum apostemate sit mala temperies. hoc patet inductiue in omnibus apostematibus. secunda ægritudo siue secundum genus est malitia compositionis, i. mala cõformatio, aut compositio partis, in qua aut figura aut situs, aut dimensio destruitur, quòd patet exẽplo. nam ponamus, quòd in media manus parte oriatur tumor aliquis, statim figura & superficies redditur inæqualis: de dimẽsione non est dubitandum, quia in crassando membrum dimensio deperditur. tertia ægritudo communis omnium partium est solutio continui, quæ in omni apostemate reperitur, ut patet in abscessu, in quo est cauitas, quæ propriè est solutio continui & partium disgregatio. Et sic necessario in tumore sunt illa tria genera ægritudinum, quæ reducuntur ad numerum senarium ad summum, ad minus ad quinarium. Hunc autem cõmendauit Guido, uolens quòd diffinitiones Gal. sint descriptiones. sed hallucinatur. imò Galen. diffinitio breuis & ponderata optima est, & exquisita. & Auicennę est pessima, quia includit non includenda, & relinquit necessaria, quosdam. s. tumores. Ad diffinitionem Auicennæ dico, quòd tumor est simplex, loquendo de tumore, ut non habet accidentia, & symptomata. Pro quo notandum ex Gal. 1. de dif. symp. quòd corpus humanum tripliciter alteratur. Vna alteratiò est, quæ non corrumpit nec destruit actiones corporis humani, ut si cui manus sub sole, & cutis nigrescat; nunquam talis nigredo

impediet

impediet actiones perfectè,quod patet in Ethyope.& talis alteratio ex quauis intensione non potest lædere operationes,quam Gal. appellat passionem.alterum genus alterationis est,quod ex toto genere est præter naturam,etiam quòd parum fit;ut suffusio,qui morbus cataracta dicitur. hic morbus incipiens subito lædit actiones: ita & luxatio est huius secundi generis.Tertium genus alterationis est,quòd partim sunt accidentia, partim morbi,quæ si intendantur sunt morbi,ut caliditas,siccitas,frigiditas,humiditas,quæ cum parua alteratione non sunt morbi; ut etiam contingit in parua solutione continui,quia non ex quauis solutione continui causatur morbus. uerum si hæ intendantur,quandoque impediunt operationes, & tūc dicitur morbus.sub hoc genere cōtinetur tumor, qui quādoque est paruus,& dicitur aut passio aut symptoma,ut etiam de dolore dicitur,qui cum est intensus,morbus dicitur.idem & de tumore dicitur impediente operationes,de quo nunc loquimur; de quo ēt loquitur Auicenna,quia,quando non impedit operationes, passio dicitur.Dico quòd tumor talis de quo loquimur,est morbus in magnitudine: ergo erit morbus simplex.Aduertendum,quòd Auicen. dicit,quòd tumor sequitur intemperiem,ut Conciliator differētia 70.& Gal.in li.de inæq.intemp.primo,& ultimo,dicit,quòd tumor est inæqualis intēperies cū fluxione eius,in quo est.Ecce quòd uidetur cōtradictio in Gal.Ad rationes Cōcil.dico,quòd si obseruamus tumores partiales,certum est quod plurimi habent intemperiem; sed de his non loquimur,sed tantum de tumore distincto ab ipsa intemperie: quia intemperies est morbus simplex,ut omnes concedunt;sed cum tumore esset compositus.Quòd si remoueamus ratione intemperiem,tunc est morbus simplex.Præterea fit tumor in arteria,qui dicitur aneurisma,& ibi (ut recte Gal.14.Meth.) nulla est intemperies.alius est tumor,quando quid cadit in scrotum aut intestina aut aliquod aliud,in quo nulla est intemperies; & tamen est tumor.Præterea Gal.enumerat tumores osseos,in quib⁹ nulla est intēperies.Item Gal.14.Meth.17.facit mentionem de quodam tumore, qui dicitur exossatio,in quo nulla est intemperies: ergo horum opinio falsa est.Ad Gal.uerò,qui sibi uidetur contradicere; aduertendum,quòd Index Brasauoli in Gal.sæpe ducet uos in errorem, quia adducit loca Gal.quorum sententia falsa est. Dico ad contradictionem Gal.quòd ibi loquitur de morbo composito, constante

ex intemperie & tumore.similiter ubi Galenus dicit,tumòr est &c. non profert id quod ipsi ascribunt: sed loquitur de mala intẽperie. Vnde colligo tumorem esse morbum simplicissimũ, ut tradit Galenus 2.de symp.cau. Addit Auic. quòd figura corrumpitur à tumore: quod non est sempiternæ ueritatis. nam oriunt̃ in pedibus œdemata, quæ sunt tumores, tñ nec figura deperditur, nec immutatur situs. præterea sunt aliquæ mulieres rusticæ, quæ necessario post partum subito redeunt ad solita opera: unde manus earum redduntur pingues & tumidæ, & manuum prohibent̃ operationes; tamen nulla est mutatio nec figuræ nec situs. ergo falsa sententia Auic. ꝙ semper tumor habeat deperditionẽ situs & figuræ. cõcedo tãtũ, ꝙ dimẽsiones corrũpat̃, quia ẽ morbus in quãtitate, & ratione magnitudinis dimensio deperditur. Solutio continui etiã duplex consideratur: uel quatenus manifesta. (nam alio modo etiam est duplex, in fieri & in facto esse, de qua uniuersaliter falsum dicunt) alia est occulta: & de hac conuenimus, de qua infra dicemus. de ea uerò, quæ est in fieri, non semper est uerum, comitari tumorem. Hinc colligo omnes illas diffinitiones malas esse: & quòd tumor est morbus simplex. Superest ut Galeni diffinitionem optimam in mediũ afferam, quamuis rudis in exterioribus uideatur. quæ colligitur ex.13.meth. primo, in quo lib. loquit̃ de tumoribus præternaturã, de inflammatione &c. Diffinitio hæc est (in hoc uero totius operis.13.de tumoribus qui præternaturam incidunt, differere incipiemus, in quibus.s.partes à naturali habitu in quantitate recesserũt) ex quibus uerbis colligitur, quòd tumor est morbus, in quo mẽbra à naturali habitu in magnitndine recedunt. Genus tumoris est morbus instrumentalis, morbus.n. hic sumitur loco generis. Galenus in lib. de dif. morb. tertio, dicit triplicẽ esse constitutionem membrorum nostrorum, seu conformationem: in secunda conformatione continentur organica primi, secũdi, tertij, & quarti ordinis (quartus aũt ordo est artuũ) & tantum unum genus organicorum nobis constituit. & sic tumor erit morbus instrumentariarum partium, ut primo de cau. morb. secundo. Vnde dico, quòd talis affectio est passio organicarum, quia partes simplices nõ determinant sibi magnitudinem, ut caro quæ generat, assimilat, & apponit, tamen eius magnitudo non facit ad operationes ipsas: sed tantum facultas & uirtus eius. Idem de reliquis partibus simplicibus intelligẽdũ est. Su-

persu nt

perſunt adhuc quædam ſcabroſa,quia oppoſitum uidetur apud Galenum in lib. de diſ. morb. 12. ubi loquens de morbis partium ſimilarium dicit, quòd œdema, ſcyrrhus, inflammatio ſunt morbi compoſiti partium ſimilarium. ſequitur ergo quòd non ſint per ſe organicarũ partiũ. Alia eſt authoritas Gal.eod.in lib.cap.5. ubi loquens de ſimilaribus, dicit quòd quandoque patiuntur intẽperiem nudam,quãdoq; cum fluxione humorũ. & ſic duplex morbi genus conſtituitur apud Gal. Addit Galenus, quòd alterum genus morbi partium ſimilarium eſt manifeſtum. Gal. eodẽ lib. c.13. inquit,quòd inflãmatio eſt paſſio ſimilarium,non autem organicarum: ſed inflãmatio eſt tumor, ergo ſimilarium.Quis poſſet dicere Galenum intelligere exarſionem,quod non eſt dicendum:quia Galenus in lib.de diſ.morb. in 12.& 13. meth. à principio dicit, quòd antiquì appellabant inflãmationẽ,ubi tantũ erat intemperies,quæ exarſio dicitur, quæ reperitur in febribus hecticis tantùm: quia ſuperius declarauit, de qua inflãmatione loquatur dicens, quòd eſt intemperies cum fluxione. quarto partes ſimilares ſunt quantæ, ſed quantitas eſt ueluti paſſio ſimilarium, ergo quantitate mutata, quæ eſt tumor præter naturam, erit paſſio ſimilarium, non autem organicarum. Adeo ſunt ualidæ hæ authoritates,quòd aliqui reliquerunt alteram partem Galeni,quia non potuerunt conciliare controuerſiam in Galeno ipſo apparentem. Conciliator differẽtia 75.tandem colligit,quòd tumor eſt morbus cõmunis organicis & ſimilaribus.Sed errat errore magno contra Galenũ, quia ſtante ſua poſitione neceſſario dareẽ quartus morbus,à neceſſitate enumeratus. nam Galenus enumerans omnes morbos primos, dicebat, quidam ſunt in intemperie calida, frigida, humida, ſicca, & ex his compoſiti:ſecundum genus erat aut in formatione, aut magnitudine,aut numero,aut ſitu: tertium genus erat ſolutio continui utriſq; communis,nam ſecundũ tantũ organicarũ erat: primum uerò (per ſe primo intelligẽdo) ineſt ſimilaribus. Conciliatoris ergo ſolutio nulla. Alia quærenda eſt. Dico,quòd tumor tantum eſt enumerandus inter affectus organicarum. Pro authoritate Galeni & eius contradictione. Notandũ, quòd qualitates ſimplices dantur ſimplicibus: nam, ſi quis præter modũ frigeſcat,tunc frigidas illa debetur ſimilaribus.Sed ſi hæ qualitates ſint combinatæ,ut caliditas,& ſiccidas,frigiditas,& humiditas,nõ debenẽ ſimilarib⁹,ſed organicis.No

tandum

tandũ ſecundo,quòd qualitates hoc modo complicari quandoque cõtingit,ut quòd humiditas actu copuletur cũ caliditate,et ſiccitate: exẽpli gratia fluat bilis, certum eſt ꝙ fluẽdo humectat:habet tamẽ cũ humiditate ſiccitatẽ applicare partibus: ſi quis uero uoluerit explicare hunc morbum,dicet quòd eſt qualitas.i. intemperies talis cũ humore. Tunc dico,quòd quando tales complicationes fiũt, neceſſario ſequitur una ſpecies tumoris diſtincta, ut eryſipelas. nã medici ſolent hos morbos per unam tantum partem explicare.ꝙ ſi aliam partem uolumus appellare, Galenus appellat illam partem totum morbum eryſipelas.ſ.Tunc dico quòd Galenus in cap. 12. de dif.morb.explicat nobis tantùm partem illius morbi cõpoſiti, ut dictum eſt. Et quando dr̃,quòd talis eſt paſſio ſimilarium, audit tantum de parte morbi,nec intelligitur de exarſione,ut aliqui putarunt. Vnde colligimus quòd raro qualitates compoſitę reperiunẽ ſine magnitudine adaucta, & compoſitam intemperiem appellat eryſipelas. Idem facit etiam quandoq; de altera parte tantũ: nã loquens Galenus de ulceris inflãmatione,dixit duplicem eſſe: nam uel impedit operationes uel non,& hanc ſecundam appellat accidens,quia non impedit operationes:tamen appellat illam nomine totius,quamuis tantum de qualitatibus immutatis loquatur; quod facit,ne uno nomine ſingulatim appellet. Alia difficultas tertia in ordine eſt, quia Galenus dicebat,quòd ſimilarium duplex eſt morbus, alter cum intemperie tantum, alter uerò cum magnitudine. ergo tumor erit morbus ſimilarium. Dico,quòd quandoque fluente humore fit obſtructio,quæ eſt formæ imperfectio.aliquando fiũt morbi in quãtitate. aliquando uero humore ſemper fluente ſequitur morbus cõmunis omnibus partibus.i.cõtinui ſolutio, quod patebit exẽplo: dente dolente fluat humor bilioſus, nam bilis fluens actualiter humectat partem, tamen influit caliditatem, & ſiccitatẽ quæ tantum eſt intemperies: cùm uerò adeſt humiditas actualis, tunc eſt morbus compoſitus. unde colligo quòd primo ueniunt qualitates ſimplices, quæ ſimilares afficiunt: poſtea ſequitur humiditas actualis, quæ cauſat aliud genus morbi,& ſic concludiẽ quòd tumor eſt morbus organicarum. quarta ratio erat. partes ſimilares ſunt quantæ: ergo in magnitudine læduntur. Domini, dico quòd ſimilares ſunt quantæ, ſunt etiam ſubſtantiæ uegetales, quia creſcunt, attrahunt,apponunt, expellunt; tamen paſſiones quanti,ut

quanti

quanti non ſunt paſſiones uegetabiliter corporis, & econtra paſſiones uegetabilium non ſunt quanti ut quantum, corpus quantũ ut quantum, patitur has affectiones: ſed uegetabile corpus non patitur hos tumores, nec ſimiles paſſiones, ſed patitur non nutriri, nõ expellere &c. Exẽpli gratia, arbor inciſa adhuc emittit folia, fructus, flores &c. quamuis deficiat quantitas illa remota & ablata. Idem dicitur de ſimilaribus, quæ quando ĩminuuntur, patiuntur ut quantæ, non autem ut uegetabiles ſunt. & quando loquimur de ſimilaribus, loquimur ut ſunt uegetabiles, non autem ut quantæ: quia conſiderãtur ut nutriuntur, augentur &c. Notandũ quòd quãdo dico ſimilares patiuntur, ut quantæ .i. ut organicæ intelligitur. Probo, nam quãtitatis munus .i. illius ternæ dimenſionis eſt inſtrumentalium partium. probatˀ, nam quantitas eſt ueluti inſtrumentũ, quo ſubſtantia agit ſecundum magis & minus. probatur, quia in corpore magno & intenſo actio eſt magna & intenſa, cuius oppoſitum ſequitur de corpore paruo. Ecce quòd ſubſtantia eadem eſt, & differunt tantũ quantitate. concluditur ergo, quòd ſimilares, ut quantę, patiuntur ut organicæ, quia oportet ad tale opus talis moles. Differentia tumoris erat, quòd diſtent à naturali habitu per magnitudinem. Hinc duo colliguntur, primo quòd tumor eſt morbus ſimplex, ſecũdo quæ ſit eius forma. Simplex eſt, quod tantum unã habet formam: compoſitum quod plures habet formas refractas in mixto. cum ergo ſit morbus in magnitudine tantum, erit morbus ſimplex. Galenus primo cap. li. de tum. præter nat. dicit, quòd eſt dilatatio partium ſecũdũ omnes dimẽſiones, quia augetur, &c. Forma tumoris eſt compoſitio corrupta partis & immutata, lædẽs operationes in adaucta magnitudine. Galenus dicit, quòd ad talẽ morbum & extenſionem ſæpe ſequitur ſolutio continui, non tamẽ neceſſario. diffinitio ergo uera tumoris erit iſta. Tumor eſt morbus inſtrumentalis, ſimplex, in magnitudine extenſa conſiſtens. Hic etiam eſſet quærendũ, an omnes partes poſſint pati inflãmationes, ut oſſa, dentes & ſimilia, de qua materia aliàs tractabo.

Cauſæ tumoris. *Cap. IIII.*

Tumoris etiam ſunt cauſæ quemadmodum & reliquæ res habent cauſas quatuor. ſ. materialem, & efficientem, formalẽ, & finalem.

finalem. Cauſa materialis à Guidone coniuncta appellatur,cum dicit,quando materia eſt inculcata, & incuneata,tumor ex eius præſentia cauſatur. qua remota remouetur tumor. Domini hic bonus uir uidetur ignorare,quid ſit cauſa coniuncta. Auicenna ſecũda primi doct. prima,ſex cauſas affert tumoris.prima ſanguis, ſecunda bilis,tertia pituita, quarta melancholia, quinta flatus, ſexta aqua. quæ enumeratio eſt deficiens, quia aliqui fiunt tumores, qui nullum horum ſunt, ut carbones, qui generantur in apoſtemate, non poſſunt reduci ad tumores,ut etiam quando generantur pili in apoſtemate. Quando dicitur,quòd ex humoribus fit tumor, intelligẽdum quòd nunquam ex puris humoribus generantur tumores. Addit Guido,quòd tumores fiunt aut ex humoribus naturalibus, aut pręternaturalibus. naturales humores apud Galenum in lib.de atra bile ſunt multiplices, primo eſt ſanguis, qui quandoque ſumitur pro maſſa quatuor humorum æquali.i. quòd non excedat ſecundũ proportionem naturæ eius maſſæ. ſecundo loco eſt maſſa pituitoſa, quæ ſanguis appellatur, quoniam omnes humores in maſſa illa continentur, prædominium tamen eſt pituitoſum. tertia eſt maſſa bilioſa, quæ eadem eſt,ut de phlegmatica eſt dictum. Idem & de melancholia dicendum. hi ſecundum quid ſunt humores naturales,nec alij reperiuntur,nam maſſæ illæ quandoque ſortiuntur nomen ſanguinis à prædominio uel bilis,uel aliarum eodem modo. Humores præter naturam ſunt illi,qui ſunt extra maſſam, & ſunt actu tales. Notandum,quòd humores in maſſa nunquam ſunt actu, ſed potentia:& quando humor eſt in actu,ſemper eſt extra maſſam, etiam quòd ſit in uenis ipſis, & talis tumor dicitur non naturalis, nõ quod præter naturam, quia nondum eſt diſpoſitus ad partium nutritionem:& hi humores ſunt quatuor, ſanguis, phlegma, bilis, & melancholia. Notandũ, quòd ſanguis nunquàm reperitur purus quemadmodum alij humores. vnde errat Galenus ponẽdo ſanguinem non naturalem. Sex ſunt capitula obſeruanda rerum, quæ reperiũtur in parte tumore affecta,primo eſt maſſa ſanguinea, quæ eſt prima materia faciens tumores,aut ſecundum naturam aut præter naturam exiſtens,dummodo huius maſſæ fluat aliqua pars,quæ à Galeno,& ab Auicenna proponitur: quæ maſſa quandoq; putreſcit in loco,quandoque extra locum,& putrida fluit ad locum tumoris, ſecundo ſunt humores ſynceri,qui faciunt tumorem, & hi

dupliciter

dupliciter hoc faciunt, aut naturaliter existentes aut præter naturam. & quando humores putridi(quod idem est quod præter naturam) faciunt tumorem;tunc tantum sunt tres humores. unde credo errare Guidonem & eum sequentes ponẽtes sanguinem putrere: quia quando Galenus dicit fieri tumores ex sanguine,audit massam sanguineam. tertium caput faciens tumores,est quando partes aliquæ mutant locum, ut si aliquod ossiculum à sede remoueatur. nam situm immutãdo facit tumorem, quod idẽ facere possunt intestina,omentum,& caro in scrotum excidentia. de quo tumore nec Guido nec eius sequaces locuti sunt. quartum caput est quarundam partium,quæ ab humiditate aquosa,aquetur nominantur. & sunt partim naturales partim præter naturam. exẽp. gratia in peritonęo semper adest aliqua humiditas, quæ cum sit naturalis, quãdoque descendit in scrotum, & facit herniam aquosam. quandoq; hæc humiditas facit ascitem,qui est tumor aquosus in uentre.quintum caput est, quando quidam uapores, flatus, uel salitus, qui aut naturaliter aut præter naturam faciunt tumorem, naturalem causant satiriasim,non naturalem uerò tumorem faciunt,quãdo in aliqua parte recluduntur. sextum caput est, quod continet corpus, quod est omnino præternaturam,quæ corpora sunt multa,ut excrementa,quæ faciunt tumores sanies, pus, & omnia illa, quę à Galeno in.2.ad Glauc.& in li. de tum. præter nat.sunt enumerata: ut gũmi, polenta, ungues,carbones, pili, meliceris, & omnia quæ (ut utar uerbo Auicennæ) currunt eodem cursu: quibus addimus globulos plumbeos. Vltimo sunt animalia,quæ & ipsa faciunt hos tumores, & hæc ultra adducta sępissime contingunt, ut experimenta confirmant. Nam ego sæpe uidi in apostemate inciso lutum merũ: quandoq; uidi mucum durum in apostemate, quod uidebatur glacies concreta aut chrystallinus humor congelatus:sæpe etiã uidenẽ pili,filamẽta,ossa etiam, saltem squammas uidi semel. porros multos uidi,ut Ferrariæ in laborante podagra, in qua reperiebatur materia porrosa & gypsea: uidi in muliere quãdam patiente apostemata in ilio,lapidem ex apostemate reiectum,nam exhibui ei terebinthinam, et tũc temporis ruptus est abscessus,& cum pure eiecit lapidem magnum,ut ouum:& medici credebant mulierem illam laborare colicis doloribus,seu colica affectione.Vngues nec pilos uidi,tamen Galenus testatur se uidisse: quod credibile est. Animalia

faciunt tumores:& ego uidi in puella tumorem magnum inter iliũ & inguinem,quem incidendo chirurgus quidam me præſente reperit plenũ uermibus. Quidã miles Mutinen. in hoſpitali Carmelitano habebat multos tumores intrinſecos,& extrinſecos, quos uidimus poſt eius mortem (nam ex illis mortuus eſt) qui tumores erãt pleni uermibus paruis,qui uidebantur pediculi. materia igitur apoſtematum talis erit. Sequitur tunc dari ẽt neceſſario cauſam efficiẽtem & mouentem quæ duplex in genere eſt: aliæ ſunt externæ,uel primitiuæ,à Celſo euidentes,à Galeno procatarticæ dictæ:aliꝫ ſunt cauſæ antecedentes,à Celſo continentes & abditæ, à Galeno προηγούμεναι dicunt.per cauſam exterioré,intelligo id,quod dicit Galenus lib.primo de cau.pulſ.c.primo id quod facit tumorem aut concurrentibus alijs cauſis,uel non concurrentibus. Cauſa primitiua ſecũdum Guidoné duplex eſt, aut caſus, aut percuſſio: quæ cauſarũ enumeratio imperfecta eſt. Auicenna ſecunda primi doct. ſecunda.c. 18. meminit de his cauſis,ſed quarta primi addit iſtum & morſum eſſe cauſas horũ tumorũ. vnde tres cauſæ primitiuæ tantum ſecũdũ iſtos colliguntur.Tagaultius & ipſe has cauſas enumerat,addendo quaſdam,quæ ad tres illas reducunt.Sed quæro ego,ſi quis effodiẽdo thapſiã, patiatur burſarum tumoré,quænam erit hæc cauſa primitiua?Domini,aliud genus cauſæ completum eſt inquirẽdũ:quod nec deficiat,nec redundet. Ego uerò inter primas cauſas enumero aerem ambientem,qui aut æſtu uehementi, aut nimio frigore, aut contagio inducit morbos,& tumores.ſ.intemperie & cõtagio: qđ patet ex Galeno in.2.de natura humana condito.ſ. ubi dicit, quòd aer ambiẽs eſt cauſa tumorũ & morborũ diuerſorũ ſecũdũ eius diuerſitaté,quod in æſtate,in hyeme,& in balneis contingit, quod ẽt contingit,ſi quis diu ſub lunam maneat;tunc enim generãtur tumores ex aëris contagio.Etiam nos uidemus,quòd ſi ſit aliquis patiẽs bubonem;qui diu in illa,& eadem domo cõmorãtur,bubone corripiũtur:& id contingit propter aeris cõtinuitatem. cõtingit ẽt alicui dormiẽti ſub arbore aliquo:& idẽ cõtingit effodiẽti thapſiam, quãdo burſæ inflãtur.Colligendo ergo dico,quòd prima cauſa extrinſeca eſt aer,ſicut dictũ eſt.ſecũda cauſa extrinſeca eſt purus ſimplex que cõtactus,ſiue qualitatemanifeſta,ſiue à tota ſubſtãtia agat.Exẽplũ. marmor per cõtactũ facit apoſtemata,ut in muliere quadã uidi,queꝫ ſedẽdo ſuper marmore paſſa eſt tumoré pręter naturã ꝑ ſeſ-

ſionem

ſionẽ in marmore, qđ ſua frigiditate affecit: qñq; ẽt ex calido, & ſic co cõtingit, ut ex ferro & aqua cãdẽti. medicamẽta calida ĩ quarto gradu idẽ faciũt, tumores. ſ. idem eſt, qñ à tota ſubſtãtia agit & pec cat, ut indumentũ leproſi, quod lepram inducit portãti: Idẽ de patiente bubonem dicitur. tertia cauſa exiſtens eſt ut fricatio corporis, quæ intẽſa tumorem facit. Idem, ſi quis habeat caligas ſtrictas, & alia indumenta, ut patet etiam in fabris. quarta cauſa exiſtẽs eſt, quando apponitur aliquod corpus attrahens corpori, ut ſi applicẽtur cucurbitulæ, quæ trahant humorem ad partẽ. Quinta cauſa extrinſeca eſt corpus faciens ſolutionem continui extra. aut manifeſte aut immanifeſte. primum corpus eſt illud, quod facit uulnera, ad quæ uulnera ſequuntur apoſtemata diuerſa ſecundum uulneris diuerſitatem, quod etiam uidetur in oſſium fracturis, ad quam ſequũtur apoſtemata magna. Corpus etiam quod luxat, cauſat tumores, quia ad luxationem ſequuntur tumores. Ab animãtibus etiam mordentibus fiũt tumores, ut colligitur ex 6. lib. Dioſco. ubi dicit quòd morſus aranei & quorundam aliorum pariunt tumores. id uerò quod ſoluit continuum in percuſſione & caſu, neutrum illorum eſt ſoluens, ſed corpus reſiſtens. ſexta cauſa eſt uapor partis aut ma lus uſus partis. exemplum, quando multum equitamus, quandoq; oriuntur bubones ad inguina, quorum cauſa eſt equitatio, concurrentibus alijs cauſis, ut etiam contingit ex paruo ulcere tibiarum et ſuperfluo, & immoderato motu. Septima cauſa eſt, quoniam ſumimus aliquid intra corpus, & hoc fit tripliciter, aut nimia quantitate, aut qualitate manifeſta, aut qualitate occulta, aut à tota ſubſtantia. quòd quãtitas hoc faciat, quotidie experimur. quòd etiam qualitas, uidi ego quandam mulierem, quæ cum antea non biberet uinum, coacta ducto marito uinum bibere, correpta eſt eryſipelate. tertio à tota ſubſtantia, ut ſi quis pertractet ſubſtantiam calidam in quarto, tunc aliqua membra intumeſcũt. Ex his colligitur quòd ſeptẽ ſunt cauſæ extrinſecæ ſuperius enumeratæ. Sequuntur cauſæ internæ, quæ duæ ſunt: aliquando materia eſt in parte aliqua, coaceruata, quæ non poteſt egredi: ſecunda cauſa eſt deriuatio materię de uno loco ad alium locum. Notandum, quòd talis cauſa non ſimpliciter proponitur, quia oportet quærere cauſam conculcationis materiæ, & retẽtionis, ut Auicẽna ſecunda primi doct. ſecũda dicit, Et Gal. in lib. de diſ. morb. declarat. Dicunt hi quòd uirtus digeſtiua debilis

ua debilis causat attractionem.secundo expultrix, tertio retentrix nimis ualida.quartam causam addit Auic.quæ est obstructio meatuum.Vltimo addit,quòd uas paruum & angustum est quod nõ potest continere debitam proportionem sanguinis,ut si manus nõ debeat nisi tres partes continere;tunc attrahendo ut quatuor,fiũt tumores.Ad transmissionem,dicunt iuniores sex causas requiri,quod ex Haliab.coll.6.Teor.c.8.prima est ualiditas expellentis. secunda debilitas recipientis.tertia quantitas materiæ & reliquæ,quæ possunt uideri apud Tagaultium.Notandum, quòd apponunt quintã conditionem,quæ non est Haliab.Sed aliam proponit Haliabas, dicitur ergo quòd transmissio humorum non est sola,sed triplex causa,primo quòd transmittatur: secundo quòd recipiatur à membro apto: Tertio quòd partes,per quas transit humor & uasa sint idoneæ,& oportet quòd humor moueatur de loco ad locum,quod fit dupliciter secundum Galenũ, aut quia attrahitur,ut Gal.13. Meth. aut quia expellitur.Tertia causa addenda est, quando natura ui sua ex massa sanguinis aliquid trãsmittit ad partem uel partes;quod patet in ualde exercitatis,in quibus massa funditur,ex qua fusione humores fluunt ad aliquam partem,quod probatur experientia in his qui iter diu faciunt: nam duæ sunt causæ Gale.13.Meth.3. prima causa motus est uirtus expulsiua ab humorum quantitate grauata. secunda quando humor est frigido aut acris: potest addi tertia ex utrisque mixta: alia est addenda causa,& est,quãdo humores peccãt à tota substantia,non ut calidi,frigidi,humidi,sicci; sed quando materia à tota substãtia est nocua,ut tempore pestis,quæ causa erit quarta addita tribus illis Galeni tertius modus,quo mouet humor de loco ad locum,est attractio.Sed notandum, quòd loquor de attractione uera & uniuoca,de qua Arist. meminit 7.Physic.10.quia alia est attractio æquiuoca,quæ à proprietate attrahentis fit, ut magnes ferrum,medicamenta humores,& caro nutrimentum,& similia.Causæ uero huius tertiæ sunt,duæ secundum Gale.lib.2.de diff. feb.10.prima est calor excedẽs particulæ,qui attrahit per accidẽs, quia ex calefactione partis calefiunt humores,& redduntur subtiliores, & uiæ ampliantur (nam calidi est rarefacere) quibus humores facilius fluant,secunda causa est dolor attrahens per accidens, quia stimulat principem facultatem,& exasperat partem:Vnde uirtus transmittit spiritus & sanguinem pro defensione partis læsę: &

hæc

hæc attractio habet quandam similitudinem cum æquiuoca.similitudo est, quia attrahens quiescit,& attractum mouetur (hoc addidi:quia aliqui Gal.impugnant in hac re) nam idem est principium motus in magnete,ad quem mouetur ferrum.similiter calor partis est principiũ motus, ad quam mouetur humores, & sic de reliquis. Erat causa secunda opportunitas transitus,i.quia locus, quo humores debent transire,sit idoneus:nã aliter nec dolore, nec alia de causa attraherentur humores.tertia causa est receptio humoris in parte,sine qua nõ fieret tumor,quod patet in materia turgẽte,quæ mouetur de loco ad locum,tamen non facit tumores,quia non recipitur in parte.Notandum ex Gal.in lib.de cau.morb.6.quòd quãdoque omnes illæ causæ sunt necessariæ.imbecillitas partis tribus modis contingit,aliqua fit post ortum contrahendo paulatim aliquam malam complexionem, calidam, frigidam, humidam,uel siccam: quæ intemperies quandoque talis ab ortu contrahitur.Secũda causa est, quando natura aliquas partes generat debiles,ut recipiãtur excrementa aliarum partium,ut cutis nostra; quæ naturalis imbecillitas dicitur.tertia causa est, quando aliqua pars ex sui natura & substantia est nimis rara,aut laxa,etiam quòd habeãt alias uirtutes ualidas:& tale est corpus glandosum.alia causa additur,& est humiditas naturalis cum amplitudine partis,& tunc facilius humor recipitur. Vltima causa est situs partis,nã superiores partes sunt minus idoneæ ad suscipiendum humores quàm inferiores: econtra uerò de halitu,nam superiores facilius illum recipiunt.

Differentia tumoris. Cap. V.

NOtandum,quòd differẽtiæ specificæ & species adinuicẽ sunt mixtæ,ut non possimus illas diuisim enumerare:sed quoniam hæc materia est longa; ideo tantum loca tradam à quibus poteritis differentias & species colligere. Septem sunt loca à quibus possumus colligere differẽtias & spẽs. primus locus est morbi,ut quãdo est talis, quæ recipit magis & minus.Secundus locus est causa materialis,quæ cum sit diuersa,diuersas dat differentias & species.tertius locus est causa efficiens,quæ cum sit multiplex,multas differentias & species tradet. quartus locus est fons accidentium,quæ consequuntur morbum,nec sunt causæ,nec materiæ,sed consequentia

tantum

tantum: à quibus multæ differentiæ reperiuntur. Quintus locus est tẽpus, quod in causa est multarũ differentiarum tumorum. sextus locus est subiectum tumoris, i. partes tumorum. Vltimus locus est motus morbi, nam morbus agit, ut homo, qui cum uiuit, mouetur: similiter & omnes morbi mouentur dum uiuunt: exemplo omnia patebunt. à forma quædam non recipiunt magis & minus, ut carbo, & inflammatio, quia non dicimus hunc esse magis carbonẽ aut inflammatum altero: nec forma humana recipit magis & minus: sed formæ elementorum suscipiunt magis & minus. forma tumoris erat illa magnitudo adaucta in membro organico, & hęc recipit magis & minus. ex quibus eliciuntur differẽtiæ & species diuersæ. nam totius manus tumorem appellamus magnum tumorem, furunculum uerò tumorem paruũ. alter est tumor maximus, qui elephantiasis dicitur, nec datur maior tumor illo. secunda species in magnitudine est anasarca. dantur minimi tumores, qui dicuntur sudamina, & sunt uesiculæ, quæ ob caliditatẽ oriuntur. habẽtur & tumores mediocres, & strumæ, & bubones inguinum. ergo forma recipiente magis & minus multæ eliciuntur species & differentiæ. Notandum, quòd quandoque tumor associatur cum quibusdam magnis morbis: tunc resultat unus morbus compositus, ut si humiditas coniungatur cum intemperie calida, & humida, erit inflammatio: si uero cum caliditate & siccitate, erit erysipelas. idem de alijs qualitatũ combinationibus. exemplum à materia: tumores alij sunt aquosi, alij flatuosi, & sic de alijs. hoc modo sortiuntur differẽtiæ & species ab ipsa materia. Præterea tumores alij sunt calidi alij frigidi, & hoc apud omnes medicos reperitur: qui tales dicuntur nõ ab actu, sed quoniam dependet à tali materia calida uel frigida, ut pituita, bile, & alijs humoribus, quod etiam contingit, quando intestina cadũt in scrotum, & dicitur tumor intestinalis: idem de reliquis dicendũ. eodem modo dicitur de materia in qua, subiectũ. s. i. partes, in quibus est humor: potest uerò dici materia ex qua fiũt tumores. agẽdum est igitur de sexto loco, qui est subiectum, in quo consistunt tumores. nam quædam conueniunt in causis & materia; & solum differunt ratione subiecti: nam cancer est tumor cum intemperie calida, & sicca, licèt addatur adustio. pariter elephantiasis causatur ab eadem causa & materia, differunt tantũ ratione partis, in qua cõsistunt. nam cancer est determinatæ partis: elephantiasis uerò totũ

occupat

occupat corpus. aliquando aliæ oriuntur differentiæ,ut inflammatio,alia faucium,alia oculorum,& ſic de reliquis. aliquando oriuntur differentiæ & ſpecies ratione ætatis, nam aliqui tumores ſunt iuueniles,&ut uariolæ,talpæ,& huiuſmodi. à ſitu etiam ſumuntur differentiæ morbi,ut aliqui ſunt interni aliqui externi. Notandum quòd non ſumuntur differentiæ morbi à cauſa efficiente extrinſeca, quia dantur aliæ cauſæ magis manifeſtæ. A cauſis internis efficientibus oriuntur differentiæ,quia alij tumores fiunt ex congeſtione,alij ex fluxione.quòd hoc ſit uerum, patet ex diuerſitate curationis. Addebam,præter cauſas efficientes dari fontem accidentium,quæ conſequuntur tumores,ſed ab hoc non oriuntur ueræ differentiæ. Additur tempus,nam alij ſunt hyemales,alij autumnales, alij uernales,alij æſtiui,& hæ ſunt differentiæ non ſpecificæ, aut ſpecies. A motu tumoris ſumuntur differentiæ, nam cum tumor habeat uitam,habebit principium,augmentum,ſtatum,& declinationem. præter has differentias aliæ etiam ſumuntur, nam alij ſunt celeres,alij uero tardi,in quibus quatuor illa tempora uariantur. dicũtur etiam recentes,& chronici,quia fuerunt breues,& paruum ſpatiũ mediauit inter illa quatuor tempora;chronici uerò ratione cauſæ contrariæ.alij ſunt morbi,qui poſt natiuitatem oriuntur; alij uero connaſcuntur: quæ differentiæ à tempore ſumuntur.Morbi quidam breues,quidam longi: aliqui habent ſucceſſum,alij non:aliqui ſunt ſanabiles,alij non: nam ſphacelos non ſanatur niſi ex remotione ſubiectæ partis: alij ſunt ſanabiles,ut maior pars morborũ. à conſequentibus ſumuntur differentiæ,inter quæ eſt dolor,nam alter dolet,alter non.differentiæ etiam ſumũtur à colore,duritie,pulſatione,& ſimilibus: à colore cancer eſt liuidus, inflãmatio rubea, eryſipelas flauum. à tenſione,œdema cædit,inflammatio minime.à moribus,alter benignus,alter malignus,alter uehemens,alter blandus,& ſic de alijs, ut inductiuè patet.alia ſunt conſequentia remota, nam morbus alter eſt teſtudo, alter elephantiaſis, alter nodus, & ſic de alijs.

Cur de ſymptomatibus & ſignis tumorum non agat. quæ ad exactam tumorum notitiam ſcienda. ſignorum fontes. *Cap. VI.*

POſt hæc de ſymptomatibus,& tumorũ ſignis eſſet agẽdum:ſed quoniam talia in curatione tractantur, ideo cum curatione

ſunt tractanda. Ideo prius quædam ſunt inueſtiganda, quæ nos ducunt ad exactam cognitionem tumorũ. primo ſciendum an futurus ſit tumor, necne, ut in magnis uulneribus. ſecundo an non ſit futurus, ſed prius ſit: uerbi gratia, quando obſtruitur urina, tũc quæſtio eſt, an ſit tumor impediens, uel quid aliud. ſecundo quærimus magnitudinem tumoris. tertio tumoris ſpeciem, ſine cuius cognitione non poſſumus rite curare. quarto cauſas, quæ quandoque, imò plerunque ſunt cum morbo coniunctæ; quandoque etiam nos latent; & tunc per ſigna inueſtigandæ. quinto inueſtigandę ſunt partes affectę, præcipue internæ, ut abdominis & inteſtinorum & aliarum internarum partium, quod eſt ualde difficile. ſexto tempus tumoris. ſ. an in ſtatu, an augmento: quia ex diuerſitate temporum uariantur curationes. ultimo, ſunt ſymptomata tumores ſequentia. Signorũ uero loca ſunt quatuor, primo ſumũtur à forma & natura rei, ut patebit infra. Secundo ſumimus à cauſis, ut ex qua materia, & ex quibus morbis fiant. tertio à ſymptomatibus ſumuntur ſigna, ut à colore, pulſatione, & renitẽtia. ultimo ſumũtur ſigna à proportione ſeu analogia, ut ſi in aliquo tempore contingant carbunculi maligni, ſi cauſetur in aliquo carbo, dicimus illum eſſe malignum, & hoc propter analogiam.

De curatione in uniuerſali, ac primum quæ in curandis tumoribus conſideranda. *Cap. VII.*

QVi tumores curaturus eſt, oportet nedum, quòd norit ſcopos curatiuos; ſed etiam indicationes ſcopos præcedentes. In curatione primo uidendum eſt, an humor ſit fluxus an fluxurus. nam hæc multum differunt. nam humor fluxus & tumor factus, quod idem eſt. incipiens requirit curationem, & præcautionem; quia partim materia eſt fluxa partim fluxura; facies curationem. ſi uero ſit in primo illo inſultu morbi, tunc tantum præcautione utimur. Idem eſſe obſeruatur in tumoribus factis ex cõgeſtione, teſte Gal. 13. Meth. 2. Proponatur nobis tumor ex materia fluente curandus. tunc à tumore, ut tumor incipiens à materia fluente ſumenda eſt indicatio. poteſt ignorari, quæ nam ſit fluxio, & quãdo incipiat. dico quòd tunc debemus recurrere ad ſpeciem tumoris; ut puta ſi ſit inflammatio, quæ tantum ſit à puro ſanguine, tunc cognoſcimus quomo-

do fluat humor,& à quo pendeat talis fluxio; ut etiam de carbunculo fiente à materia biliosa adusta,quæ uel à toto,uel ab aliqua parte fluit.cognoscitur tumor a materia peccante,quæ materia ex cutis colore cognoscitur,quia cutis imitatur colores, substantias, & naturas humorum,ut recte Gal.1.aphor.commento.2.&.4.aphor. cõm.2. causa est, quia, ut demus exemplum; inflammatio non generatur ex congestione materiæ.Cognoscuntur etiam tumorum diuersitates ex qualitate corporis, ut si corpus sit plethoricum aut cacochymum.ex habitu.i.an sit biliosus,an sit sanguineus.& ex motu tumoris,nam aliquando tumores seniim mouẽtur,& tardè:quãdoque breuissimo tempore crescunt.Notandum, quòd ex morbo gallico tumores fiunt per congestionem,& tales fiunt longo tempore. qui uero ex fluxu materiæ fiunt,breuiter fiunt.ultimo cognoscuntur ex symptomatibus consequentibus tumores,ut si sit dolor (nisi sit dolor periodicus,ut in morbo gallico,qui prouenit ratione materiæ aggregatæ in nocte uel in die) continuus,qui uel est tantũ ex intemperie,& talis est in his tumoribus factis ex congestione,alter dolor fit ex solutione continui,aut cum intemperie,uel sine intẽperie. Tumor fiens & eius tempora cognoscuntur à forma tumoris,quia magnitudo adaucta oculis subijcitur,præcipue cum aliquo modo lædit operationes,& si non multum.

Qui scopi in tumoribus oriantur, qui irritata ob multitudinem expultrice ui fiunt deq; euacuatione in his eligenda. Cap. VIII.

QVo ad curationem tria sunt instrumenta. primum est analogismus seu ratio.secundum experientia.tertiũ indicatio, Gal. 13.Meth.20.dicit quòd debemus in principio ꝓhibere, ne tumor fiat,& hoc per eius cõtrarium.ergo primus scopus est ut remoueatur eius augmentum.Sed est uidendum, quibus instrumentis hoc sit agendum.secundo cognoscere oportet qualitatem rerum applicandarum.Gal.13.Meth.6.dicit.quòd impedimus tumoris generationem,si auferamus causam,qua ablata auferetur tumor:sed hanc non possumus auferre, nisi prius illam cognoscamus.Tumoris causa est fluxio humoris ergo fluxionum causa auferenda.Notandum quod tres sunt species fluxionis:alia est in parte sana: alia in parte

ægra: tertia in ipso tumore. Ad primā eā, quæ est in sana parte, fluxio ē ꝙ ipsa sana pars prouocata à quantitate, uel qualitate manifesta, aut quantitate, & qualitate simul, aut à tota substātia expellit. si materia stimulat partem ratione quantitatis, tunc quantitas auferēda est. sed oportet primo uidere quomodo euacuāda sit quantitas: secundo modum euacuationis: tertio qua opportunitate id sit agendum, cum uaria sint genera euacuationis, aliud per sanguinis missionem, aliud per balnea, aliud per magna exercitia: quarto frictionibus, quinto per medicamenta digerentia, ut quando damus lignū guaiaci, imò & partibus applicatum digerit: sexto inedia euacuat. ultimo est euacuatio per medicamenta purgantia. Tot sunt modi euacuationis. Sed notandum quòd incipiente tumore ex fluxu, exercitium totius corporis seu partium non conuenit. ratio est, quia tale multum calefacit & calefactio attrahit humorem ad partem pariter nec euacuatio per fricationē ualet in principio tumoris. nec balnei euacuatio prodest, quia calefaciendo totam massam illam eliquat; ex qua maior fit fluxio. nec ualet euacuatio ex medicamentis digerentibus, quoniam multum tēporis requirit ad eius operationem. Idem dicitur de euacuatione per inediam. Vltimo est euacuatio, quæ fit per medicamenta purgantia, quæ etiam non ualet, quia non æqualiter euacuat omnes humores, sed tantum qualitates humorum prædominantium: Ideo à phlebotomia est inchoandum, quæ potissima est in tali fluxione.

De uenæ sectione in tumoribus. & à qua parte sit facienda. *Cap. IX.*

DE modo uerò huius phlebotomiæ, quomodo agenda sit, an semel euacuandum, an uicibus interpollatis; dico, quòd quando est plenitudo ad uasa, tunc euacuatio debet fieri continuata. Cōtra si fuerit plenitudo ad uires, tunc phlebotomia est partienda, ut primo parum euacuemus, post tres aut quatuor horas iterum eandem repetamus, quia uires non ferunt continuatam illam euacuationem. De loco phlebotomiæ an. s. in loco extremo, an in remoto sit uena secanda. Notandum, quòd deriuatio (.i. euacuatio à parte proxima partis affectæ) non conuenit in principio tumoris, quoniā maior fieret fluxio & attractio ad partem affectam, de qua locutus

est Gal.6.de comp.per loca ca.6.loquens de passionibus gurgulionis,& 6.epid.cōmētario secūdo,cōm.56.ubi loquit̃ quomodo de riuandum sit patiente uesica,& intestinis,sed conuenit reuulsio,quę fit in parte opposita partis læsæ.Gal.5.aphor.68.tres proponit oppositiones membrorum,alia est à superioribus ad inferiora, ut caput & pedes. secunda est lateralis ut dextrum & sinistrum. tertia est secūdū profunditatē: ut ante & retro:quas oppōnes habet Gal. in lib.de hyrudinibus,reuulsione,& scarificatione,qui liber an sit legittimus Gal.nec ne,sat est doctriuā esse Gal.Quarta spēs oppōnis proponitur quarto de san.tu. ubi loquitur de uaria humorum repletione, & est à centro ad circunferentiam,& econuerso. Colligitur ergo in corpore octo esse loca contraria, septem interna superius enumerata, & unum externum. Quòd si uolumus facere reuulsionem,debemus cognoscere locum fluxionis, ut per partem oppositum ualeamus reuellere. ponatur quòd sit fluxio in dextra parte capitis, tunc debemus in principio à parte opposita reuellere. Quænam erit pars ista? erit interna. sed quoniam internè non possumus euacuare, ideo externè in sinistro brachio euacuabimus. sed quoniam hæc oppositio est multum proxima, ideo alia oppositio est quærenda, & talis erit deorsum. pariter si fuerit pleuritis in sinistra,tunc sectio uenæ debet fieri interius.patiente uerò utero,per superius in brachio. Sic etiam si ren dexter patiatur, secamus uenam brachij sinistri. Sed quærendum est, quæ nam membra dicant̃ sursum & deorsum secūdū Galenū? Respōdet̃ quòd oēs partes supra umbilicū dicuntur superiores, includendo hepar:quæ uero sunt infra hepar, dicuntur inferiores, Hipp.6. epid. sect. 2. aph. 14.Sed dubium est de liene, & uentriculo. Ego censeo quòd lien collocetur cum hepate.sed de uentriculo magna est difficultas, cum sit infra hepar, tamen Galenus in lib.cur.per s.miss. in affectibus uentriculi secat uenas easdem quas in affectibus iecoris:& hac ratione uidetur contineri in superioribus,sed Hipp.dicit quòd est in partibus inferioribus. Dico,quòd Galenus loco allegato 6. epid. 5. secūda aph. com. 14. exponens locum illum,dicit quòd Hippoc. uult illa esse inferiora,quæ habent principiū inferius.i.terminum à quo. sed uentriculus carens cibo continetur in eadem cauitate in qua hepar continetur: ergo ijsdem pręsidijs erit succurrēdum uentriculo, quibus (quo ad uenę sectionem) succurritur hepati. Galenus in prædi

cto

cto lib.c.18.in affectibus renum & coxendicis & uteri uult in brachio secari uenam: imò,cum quis laborat apoplexia, uult in eodē libro fieri sectionē in poplite,quod confirmat Galenus 6.epide.5. sect.cōmen.9. Sed circa dicta dubitatur maxime,quoniam medicorum usus est in oppositum,qui nunquam secant uenas inferiores,nisi uterus afficiatur. nam in passionibus hepatis & aliorū membrorum nunquam secant uenas inferiores: quod idem obseruat Galenus in affectibus colli & capitis,in quibus semper uenas cubiti secat, ut patet 13. meth.ij.in lib.curan.per sangu.miss.cap.18.19.20. & primo ad Glauc.20. contra laborantibus partibus inferioribus semper per inferiora mittit sanguinem,quæ omnia sunt contra determinata. Hæc materia est satis difficilis: sed conabor pro uiribus eam exponere. Superius supponebam,quòd oriente fluxione ex expulsione,expulsio indicat,si fiat à quantitate materiæ,ut quantitas,aut reuocet,aut euacuetur. duplex ergo erit indicatio,alia de reuulsione,alia de euacuatione. hoc stante, aliud est obseruandum quòd materia dum fluit, tria habet loca.i.terminum à quo mouetur:terminum ad quem,& est pars læsa: tertius locus est per quem transit materia. Hoc stante, uidendum est,quomodo talis materia à termino à quo sit euacuanda, ne transeat ad alia loca. secundo est obseruandum,ne materia fluxa, quæ est in uijs ductuum (iam non loquimur de materia infarcta) non fluat ad locum læsum. tertio obseruandum,ut illa materia quę nōdum fecit tumorem,illum faciat: exempli gratia, sit angina, quæ est morbus peracutus faucium,fingamus quòd incipiat tunc, materia erit partim in uenis loci,alia uero in uia, altera in partibus in quibus fluit: tunc,si fiat iterum reuulsio,quæ fit à partibus remotis: dico quòd materia remota diuertetur, sed non materia proxima, & illa quæ est in uijs, euacuabitur, nisi longo tempore,& multa sanguinis copia euacuata. ideo oportet quærere locum,quo mediante fiat reuulsio, & euacuatio materiæ fluxæ.secundo oportet ꝙ obseruetur regula illa Hip. obseruatio s.rectitudinis uasorum. per rectitudinem duo audit Hipp. primo rectitudinem partium,ut sinistra cum sinistra,dextra cum dextra,anteriores & posteriores,quæ maximū habent consensum: secundo appellat Hipp. rectitudinem quā habent uasa inter sese, ut uena,uerbi gratia, iecoratia brachij habet rectitudinem cum uenis ascendētibus ad caput: adeo quòd fluente sanguine à naribus posita cucurbitula

bitula super hepate, puta, si fluat à dextra nare,cessat fluxus. tertio quòd sit aliqua oppositio, sed quòd non sit eiusdem uenę, à qua fluxit materia. His obseruatis reperio apud Galenum duas species reuulsionis.alia exacta est,& prima reuulsio,quæ fuit primo adducta, s.à superioribus ad inferiora,à parte dextra ad sinistram, & sic de alijs oppositionibus,in qua specie reuulsionis exactissima duæ sunt occasiones, quæ nos mouent ad illam peragendam. prima quando materia paulatim fluit. secunda quando uolumus remouere seu præcauere aliquem ab aliquo morbo,in quibus casibus tali utimur qua etiam utebatur Galenus locis superallegatis. & ratio est,quia non egemus subita motione materiæ. secunda species reuulsionis est non exacta: qua utimur quando materia est multa, ut immineat periculum rupturæ alicuius uenæ,aut suffocationis uirtutis. quæ reuulsio primo respicit totum corpus: secundo respicit partem affectam. erit ergo hæc secunda species reuulsionis, in qua non obseruamus ueram oppositionem & exactā, sed respicimus ut possimus euacuare à loco affecto aliquo modo, & quòd sit aliqua oppositio, etiam quòd non sit exacta: & hac secunda specie usus est Galenus,ubi in morbis superioribus reuellebat incidendo uenas superiores. Hoc stante,dico,quòd utimur tali specie reuulsionis,quia non tantum egemus reuulsione,quo ad quātitatem materiæ & eius fluxum ad locum: sed quòd talis reuulsio fiat cito,quia imminet periculum aut suffocationis,aut alicuius uenæ rupturę. exēpli gratia, si fiāt tumores in capite uel circa caput,tunc uena humeralis eiusdē lateris est incidenda, nā & aliqua etiam est oppositio, ut ex Galeno colligitur.6.epid. comm. secundo com.14.ubi Galenus dicit quòd prima corporis uera oppositio est inferius scilicet & superius.sed si comparamus membra ad inuicem,tunc dantur oppositiones in mēbris superioribus & in inferioribus. quòd si sit tumor in thoracis parte dextra,aut in hepate,tunc debemus secare uenam iecorariam in cubito aut mediam secundum exigentiam, & erit oppositio (secundum quòd dictum est)duplex secundum superius & inferius,& secundum centrum & circunferentiam. Vltimo si in uesica, coxa, aut inguine incipiat tumor, tunc secabimus uenam in poplite aut in malleolo oppositi lateris: si tumor fiat in brachio dextro, secabimus uenam in sinistro brachio. Ad medicos respōdeo, quòd ut plurum(loquendo semper de ignaris) nesciunt quid faciant: nam ego

in angina ſecaui uenam brachij,& ſtatim aufugit humor, & euaſit. dico ultimo quòd ex hac noſtra ſectione propoſita multę utilitates ſolent oriri. nam quandoq; contingit, ut oriantur tumores ueneno ſi (puta in ſubaxillis) in quibus ſi ſecamus uenas inferiores, tūc trahimus materiam illam ad cor: quod idē contingit, ſi tumor ſit internus, & ſecemus uenas ſuperiores, ut in bubone, ſanguis qui per ſuperiora extrahitur à bubone, cum debeat pertranſire per uenam cauam, uena caua cum tranſeat per cor, neceſſario afficiet cor. hæc ergo erunt incommoda talis ſectionis.

De euacuatione materiæ ſui qualitate moleſtantis. *Cap. X.*

QVòd ſi tumor ſeu fluxio non fiat ratione quantitatis materiæ aggrauantis, ſed ratione malæ qualitatis ſtimulantis, ut contingit in materia turgente, uirtutem ſtimulante, quæ nō quieſcit donec fluat ad aliquam partem niſi euacuetur; in hoc caſu duo ſunt agenda & conſideranda: primo an hæc mala qualitas poſſit alterari, ut ſi ſit calida, frigefieri, & ſic de alijs qualitatibus, uel non. Si ſecundum. quòd non poſſit immutari, puta propter turgentiam; tūc oritur alia indicatio, & eſt remouere ſubiectū in quo fundatur illa mala qualitas. i. humores ipſos: quæ euacuatio, cum ſit multiplex, ut ſuperius declaratū eſt, tantùm duplex probatur: aut ea quæ pharmaco, aut quæ uenæ fit ſectione. Quòd ſi uires uigeant, tunc ſanguis eſt mittendus. ſin minus, utimur medicamento purgante talē materiam redundantem. Quòd ſi cōtingat materiam ſtimulare uirtutem, tunc ratione qualitatis malæ, tum etiam ratione quantitatis duæ inſurgunt indicationes: alia circa quantitatē, alia circa qualitatē: tunc conſtante uirtute ſecamus uenā. Quòd ſi non; utimur pharmaco purgante: ut ſi inflāmatio ſit in membranis cerebri, tunc exhibemus medicamenta euacuantia materiā illam qualitate, & quantitate peccantem: quandoq; nedum qualitas aut quantitas peccat; ſed etiam tota ſubſtantia: in quo caſu tota ſubſtantia eſt expellenda. & duo nobis indicantur, primo quòd talis materia penitus extrudatur, cum ſit à toto genere contraria: ſecundo quòd, ſi quid remaneat, alteretur, ut ex toto poſſit remoueri. Modus extrahendi talem materiam per ſanguinis miſſionem non uidetur conueniens, uti in bubone peſtifero nō debemus à principio ſecare uenam, quoniam

niã tunc uirtus est debilis, dato quòd cõmunis indicatio hoc requirat. Sed quid agendum? Recentiores longè melius quàm antiqui, cùm missio sanguinis non satisfaciat, ad aliud remedium recurrũt, in quo magis confido. quod est pharmacum, quod prompte & cito euacuat. & cum morbus sit ualidus, eget medicamento ualido, & propriè conuenit corporibus robustioribus, & est mirabile. Capiũt præcipitati præparati. s. primo abluti. aqua ardenti, secundo aqua rosata, prius tamen siccati, grana iiij. zuccari ros. ℥ 5. simul. miscēt exhibentque. hoc medicamentum purgat per inferiora, & per superiora: & cum sit uenenum ex sui proprietate, trahit etiã secum uenenum, eõ modo quo dicit Galenus de theriaca, quæ secum ducit uenenum, tamen præparatur seu componitur cum anguibus. Notãdum quòd præcipitatum debet esse præparatum, nam mortale est medicamentum, cum non præparatur. sed quoniam reperiunt homines non tanti roboris, tunc leuius medicamentum est exhibendum. Notandũ quòd præter medicamentum euacuans debet exhiberi medicamentum resistens uenenositati, quod potest esse tale euacuans materiam exustam: nam materia uenenosa semper exusta est. R. confectionis hamech, electuarij rosac. Mes. an. ℥ 5. uel de diaphenic. uel alio cõsimili (ne uideatur uobis dosis magna, quoniam cum morbus sit magnus, oportet ut dosis sit ualida) lapidis armeni, lapidis lazuli an. ℈ 5. aut an. gr. v. (Et ego gr. xv. exhibui feliciter) sed uterque lapis est terendus super lapidem porphiritidẽ, postea abluatur nonies in aqua sub sole, quia hoc modo præparatur. post hęc omnia adiungimus theriacæ optimæ ʒ j. sed quoniam non habemus optimam theriacam, iuniores ordinãt loco theriacæ mixtionem quandam. cuius dosis est à ʒ j s. vsque ad ʒ iij. mixtio talis est. R. baccarum iuniperi, gariophyllorum, nucis moscatę, rad. enulę an. ʒ ij. rad. utriusque aristolochiæ, rotundæ. s. & longæ, gentianæ an. ʒ vj. sem. portulacæ acetosę, doronici, been albi, been rubei an. ʒ j. spodij de canna, ossis de corde cerui, ligni aloes, corallorum omnium, rasuræ eboris, baccarũ lauri, masticis, croci an. scrup. ij. rutæ ʒ j. caricarum, passularum, carnium palmularum. i. dactylorum an. ℥ j. cinnamomi, liquiritiæ, an. ℥ s. tormentillæ, cardi benedicti, dictamni albi, an. ʒ iij. amigd. dul. pincarum, sem. cõmunium an. ℥ j. agarici trochisc. ʒ vj. peucedani ʒ ij. terræ sigillatæ, terræ melitensis, quæ uul-

go dicitur terra di malta', boli or. an. ℥ ij. mumiæ communis, zedoariæ an. ʒ j. camphoræ ʒ s. specierum triũ:sandalorũ, specierum diarhod. abbatis an. ʒ ij. corticum citri, fragmentorum smaragdi, an. ʒ j. musci scrup. j. theriacæ communis, mithridati communis an. ℥ j. foliorum mali armeniaci ℥ s. terenda terantur optime, & misce cum syrupo de cortice citri, & syrupo de acetositate citri an. partes æquales. fiat electuarium coquẽdo omnia simul secundum artem. de hoc electuario dosis est usque ad ʒ ij. miscendo cum medicamento soluente. potest etiam dari ʒ s. aut ʒ j. cum zuccharo rosac. & optime medetur humoribus malignis, & passionibns pestiferis. Notandum, ut quidam Florentinus narrauit, in fragmentorum smaragdi exhibitione esse iuuamẽtum mirabile, & ego uidi ferè miraculum in smaragdi exhibitione.

Curandi ratiò ubi materia ob sui tenuitatem fluxerit, & tumorem fecerit. *Cap. XI.*

SI tumor incipiat fluente materia, & non expellatur ratione quantitatis aut qualitatis, sed ratione multæ caliditatis eliquantis sanguinem, tunc talis causa est remouenda. si sit externa, putà aer, sol, aut ignis, illa est extinguenda: si uero interna, ut feruor hepatis, aut cordis, aut alterius partis, tunc talis feruor remouendus, & temperandus est: nam aliter non potest remoueri intemperies sanguinis. Verùm si causa adhuc non sit pręsens, sed tantum sit intemperies sanguinis, tunc incrassando sanguinem resistimus eliquationi: & hic oritur duplex indicatio. prima est de uenæ sectione, dummodo stet uirtus, qua sanguis & totum corpus frigescit. quòd si uirtus non tolerat, tũc recurrimus ad uictus rationem, quæ secunda indicatio est, ut ex oryza, ex hordeo, ex lactucis coctis, ex endiuia cibus conuenit. adde panem salitum conuenire. aqua semper sit mixta cũ syrupo acetoso simp. uel iulep uiolato, uel zuccharo rosato uel uiolato. Concedimus pisces, præcipue saxatiles. locus sit frigidus. quiescat, odoret frigida. possumus ẽt exhibere succum limonum, aranciorum, mali punici, quæ ultima, quòd infrigidant, astringunt. his ergo omnibus sanguis crassescit.

Si corrigi materiæ tenuitas nequeat, reuellendum esse. atque id quomodo agendum sit. *Cap, XIIi*

NOtandum, quòd quandoque ratione uictus non possumus resistere fluxioni. Quid agendum? aliud erit medium. s. considerando motum sanguinis. ut si sanguis moueatur ad oculos, debemus illum reuellere phlebotomia, constante uirtute. quòd si senex sit, puer, aut prægnans: in his utimur reuulsione, cum non liceat uti nec pharmaco, nec uenæ sectione. Reuulsionis quatuor sunt species secundum Galenum, alia quæ fit cucurbitula sicca. i. sine scarificatione, ut si fluat sanguis à nare dextra, hypochondrio eiusdē lateris admouemus cucurbitulam, de qua reuulsione loquutus est Oribasius in 6. Class. Galeni. secundo proponit Galenus uinculum dolorosum interius, & facit cessare fluxum. Notant iuniores, quòd priusquàm applicemus uinculum, debemus fricare partem ligandam. secundo quòd debemus primo fœmur, secundo genu, tertio uerò mallcolum ligare. rationem reddunt, quia materia disponitur ad descensum interius. tertium instrumentū seu species sunt frictiones dolorosæ, quæ reuellunt à centro ad circūferentiam. sub hac specie continentur dolores, qui fiunt per compressionem factā in digitis, aut alijs in locis. vltimo enumerat Galenus quòd, quando partes sunt obstructæ, debemus illas exobstruere medicamentis. quæ operatio cum sit multum longa; ideo est omittenda, quia non facit ad propositum. Habent & moderni alia genera reuulsionis: primo habent lauacrum aquæ calidissimæ artuum, nam inducēdo dolorem reuellit: secundo modo reuellit aperiendo meatus & porositates cutis, quod sæpe experimur in febrientibus, quibus conciliatur somnus lotione artuum cum aqua calida, cuius uapores etiam petunt caput. secundum organum modernorum est medicamentum uesicatorium, & idem est maxime in usu, præcipue in morbo apoplectico, & similibus, quæ trahunt ratione doloris, & synapismata dicuntur. Vltimum horum organorum est cauterium actuale, aut quando imponimus funiculum ex setis, aut quādo fiūt fontanellæ, quæ omnia sunt in magno usu tēporibus nostris, ut patiente fluxionem in oculis, exurimus occiput, postea imponimus setones, & tale genus reuulsionis est ualidissimum. & ego plusquam

centum homines laborantes lippitudine curaui hoc auxilio. & sic tres sunt modi aut species reuulsionis, quæ ad duas causas reducuntur. prima est dolor, qui in parte causatur: secunda est partium calefactio, qua partes redduntur laxiores. vnde materia facile potest fluere ad illam partem. Hoc stante, cum multa sint in usu, & talia non iuuent; quo instrumento sistemus sanguinem? Notandum quòd reuulsio indicatur à parte, à qua fluit humor, non autem ab humore fluente: ideo necessario debemus cognoscere partem affectam: qua ignorata nunquam poterimus curare. Cognita uerò, tunc scimus eius partem oppositam, ad quam debemus reuellere, aut deriuare. sed quódnam erit instrumentum, si contingat occipiti aut dorso fieri reuulsioné, cũ nec lauacrũ nec frictiones dolorosæ (tales.n.fiũt qñ fiũt ꝑ trãsuersum) cõueniãt? Dico quòd in his locis apponimus cucurbitulas, synapismata, medicamenta adurentia si opus erit.

Si tumor fiat affecta attrahente particula, qui scopi offerantur, ac de intemperiei ablatione, quæ fluxionis est causa. Cap. XIII.

SVccedit tertia causa, quæ fit per attractionem partium (nam superius tres recensuimus causas, quarum prima erat, quando humor expellitur ratione uirtutis expulsiuæ partis. secũda erat ratione caliditatis humoris eliquati. tertia est ratione partis attrahétis) quę causa est in parte affecta, teste Gal. 13. Meth. c. 4. quandoque etiam non prouenit à parte affecta. exemplum. sit ulcus in manu, tũc dolor ibi existens trahit materiam, quæ postea retinetur in subaxillis: ecce quòd illa attractio axillæ nõ est in parte affecta. Sed loquamur de attractione partis affectæ, tunc remouebimus attractioné partis auferendo causas; quæ causæ duæ erant, alia laxitas, & intéperies partis, alia erat dolor. erit ergo primo intemperies remouenda cum suo contrario actu, & potentia mediocri secundum exigentiã partis affectæ: quandoq; causæ externæ causant fluxiones affligentes & alterantes partes, ut contingit fabris, & fornarijs. Tunc locus est cõtemperandus. & pars debet oleo rosacompl. frigido, ol. uiolarum cum linteis frigidis oblinirí, semper obseruãdo quod qñ linteamina composita sint, calida, debent remoueri, aliaque frigida

gida superponi. Tertio imponimus oleũ nenupharinũ quoniam magis infrigidat: postea adiungimus succos frigidos secundum opportunitatem. ex unguentis unguẽtum infrigidans Gal. refrigerat. adhuc magis unguentum ros. Mes. intensius uerò unguẽtum de cerusa Rasis, adhuc magis & intensius unguentum populeon. possem normam decoctionum explicare, quibus possemus uti; sed quoniã superius adducta sunt optima, ideo prętermittenda sunt. Notandũ, quòd in applicatione unguentorum debemus obseruare ne unguẽtum impediat exhalationem uaporum, ut faciũt quidam inepti chirurgi, qui immediate applicant unguẽtum cuti, & tale hoc modo applicatum infarcit cutim, & tunc unguentum infarctum impedit uaporum exhalationem, unde magis augetur caliditas: Ego nõ impono unguentum cuti, sed emplastro linteum subtile, & tale admoueo cuti, & linteum est causa ne unguentum exsiccetur, nec prohibeat exitum uaporum seu halitus: & hoc est obseruandũ, quòd multum iuuabit: & nisi hoc fiat, tunc causatur obstructio, quæ est causa, ut uapores detineantur, & illi augeant caliditatem.

Si ob dolorem tractio fiat, quomodo is sedandus sit. multa uerò obiter de uenenis scribuntur, quæ inter dolorificas causas reponuntur. Cap. XIIII.

SI uero attractio ob dolorem fiat; tũc primo debemus sedare dolorem, quia aliter fluxio non sisteretur. an uero dolor sit tristis sensatio, an uero symptoma sequens morbum, nihil facit ad rẽ. hoc patet, quod dolor est ut reliquæ sensationes, quæ omnes sunt in fieri, non autem in facto esse. erit ergo dolor primo causa efficiens. secundo pars affecta. tertio alteratio. Hoc stante, ab his sumitur indicatio curandi, ut Gal. 5. de simpl. c. 19. optime declarat, & tertio de medic. per genera. ad remouendum dolorem primo remouenda est causa: exemplum, si sit materia soluens continuum; illa remota: remouetur dolor: & talia medicamenta anodina & mitigantia dicuntur. secundum genus respicit partem affectam illam afficiendo; ut puta remouendo dolorem per priuationem sensus partis. tertiũ genus est eorum, quæ uerè dicuntur anodina; & talia sunt, quæ stante causa & parte male affecta, ungendo & liniendo tantum operantur, ut dolorem mitigent, quamuis recentiores impugnent, & male.

le, Gal. Debemus ergo si uolumus remouere dolorem, ut remoueamus causam, quam non possumus remouere, nisi prius illam cognoscamus. Tres sunt causæ doloris secundum Gal. prima est actio quatuor qualitatum simplicium. Secunda causa est uenenum, ut Gal. & experientia testatur 13. Meth. ut in ijs qui punguntur ab angue, aut ab aliquo alio uenenato. Tertia causa est solutio continuitatis siue interna siue externa sit. Quod agendum? dico quòd si in parte soluta sint corpora aliqua, sunt extrahenda aut medicamēto aut instrumento aliquo: si ex intemperie, dolor curatur cum suo cōtrario, ut contingit delicatis tempore hyemis, qui patiūtur perniones in pedibus (uulgo buganze) aut manibus, quæ destruūtur ab aliquo medicamento actu, & potentia calido; & hoc priusquam tumor accedat: nam tunc utimur repercussione, ut dicam interius. quòd si dolor fiat à ueneno, tunc corpora sunt curanda ut corpora uenenosa, quando uenenum est in corpore humano. Galenus multis in locis præcipue in 5. de simpl. c. 18. nos docet, quod primo debemus considerare, an uenenum sit pessimum, ut arsenicum, opiumve, quæ medicamenta primum caliditate, secundo frigiditate, & siccitate interficiunt. Secundo uidendum, an agat à tota substantia, an aliqua mala qualitate. Tertio in lib. de semine c. 16. nos monet ut consideremus an talia uenena tardè uel cito agant. Gal. dicit illud medicamētum agere cito, cuius qualitates cito per corpus transmittuntur. ex quo elicitur, quòd secundum Gal. non possumus statuere medicamenta agere in tempore determinato. bene uerum est, quòd aliqua cito, aliqua uerò tarde agunt, ut patet in morsu canis rabidi, qui diuersimodè agit ratione diuersitatis agentis & passi. Et quod dicunt Turcarum dominum iubere, ut sumatur homo rubeus in quem inijciunt secundo angues, qui postquam mortuus est, iubet ut uenæ secentur, & sanguis ille extrahatur & exsiccetur: qui si alicui exhibeatur, (dicunt) agit tardè & tempore determinato. Hæc omnia mihi uidentur fabulæ. Domini dico, ꝙ tale uenenum debet expelli medicamento: ut si uenenum sit frigidum, exhibemus mitridatum, theriacam, confectionem anachardinam, & uinum calidissimū ualens prouocare febrem, quia febris multū resistit ueneno frigido, quod ego expertus sum Pisis in homine anatomizando. Nam Princeps iubet ut nobis dent hominem, quem nostro modo interficimus, & illum

illum anatomizamus: cui exhibui ʒ. ij. opij. & adueniens paroxismus (nam hic patiebatur quartanam) prohibuit opij actionem. Hic gloriabũdus rogauit, ut bis adhuc exhiberemus, quòd si non moreretur, ut procuraremus pro eius salute apud Principem. rursus illi exhibuimus extra paroxysmum ʒ.ij. opij, & mortuus est. In ueneno frigido optime conueniret confectio anacardina, quia inducit febrem. quòd si uenenum sit maxime calidum, tunc magis refrigeramus. quòd si uenenum agat à tota substantia, tunc requirit medicamentum agens à tota substãtia, ut inquit Gal. 5. de simpl. ubi loquitur de uipera, quæ in magna quantitate sumpta est uenenũ, mediocriter tamen sumpta iuuat. idem de bolo orientali & terra cretensi dicendum. Notandum, quòd Gal. prætermisit multa blanda medicamenta, ut ranas, quæ maxime comendantur à Dioscoride, & agunt à tota substantia cõtra uenenum, ut Galenus testatur: de uẽtre mustellæ, quæ est remedium magnum contra omnia genera ueneni. Ruta etiam ex tota substãtia destruit uenenum. Reperitur etiã in agro Ciuitatis Noceriæ aqua quædam fluẽs frigidissima, quæ uirgo dicitur, quæ resistit cuicunque ueneno, & alia multa commoda parit in alijs etiam morbis, ut dicam infra. uincitur uenenum etiam ab aliquo extrahente materiam à loco, ut in ulceribus uenenosis utimur applicatione ceparum, aut illarum succo. Aliud est medicamentum Gal. agens à tota substantia, quod partim uenenosum est, partim uero non: non tamen adeo est uenenosum, ut primum: sed si sumeretur in magna quantitate, tunc interficeret: opitulatur tamen ueneno, ut in morsu scorpionis, si capiatur scorpio, & apertus superponatur loco læso, illum curat. Dimisit Gal. aliud caput necessarium, & dignissimum, extrinsecum: nam pastinaca marina adeo est uenenosa, ut si quem mordeat, statim ferè interficiat; tamen hepar eius si sumatur, optime adiuuat. præterea piscis, drago, uenetijs appellatus, habet spinas uenenosas; illis tamen amotis gustui delectabilis, & commodissimus est. Vnde Gal. reliquit caput unum necessarium in rebus extrinsecis, ut in rebus intrinsecis assumendis fecit. Ego iam superius dixi, quomodo conueniat præcipitatum, & uidi in patria mea Mutina rusticum quendam, qui curabat omne genus morbi uenenosi contingentis ex morsu alicuius animalis uenenosi, dummodo occurreret morbo ad plus in tertia die. Et quoniã tunc uenenum petit partes internas; ideo ducebat ægrum ad locũ

ubi

ubi læsus est,& ibi faciebat ponere pedem, & circum circa pedem ducebat lineam,postea effodiebat terram illam in superficie, & eã fundebat in aqua frigidissima,deinde illã exhibebat in potu ægro, quæ aqua sumpta tum ratione frigiditatis aquę,tũ ratione turbiditatis terræ mouebat uomitum & aluum, adeo quòd omnes euadebant.Et hoc est illud quod dicebat Auicenna.quod terra competit unicuique ueneno.& hoc est à proprietate naturæ terræ ducentis uenenum,quod remedium adhuc est in usu in patria mea. Verum super parte læsa ligabat arctè & dolorosè cum aluta seu fasciola corij ualida,postea locum scarificabat: & hæc prius faciebat,quàm daret aquam illam in potu terrę admixtam.Inter uesparum genera est quoddam,quod crabro appellatur,quod cũ mordet aliquem, propter eius uenenositatem,quandoque prouocat maximũ dolorem, quod contingit propter aculei malignitatem, & eiusdem malã qualitatem. In hoc casu materia est auferenda. quibus modis materia auferatur,superius dictum est.in tali uerò morsu utimur medicamẽto frigido,ut sumẽdo hordeum optime coctum,aut folia maluarũ, aut cretam,quæ in cellis uinarijs sub cado,quæ conterimus,& cum aqua frigidissima imponimus super partem læsam. Dicebam superius medicamenta quandoq; esse à tota substantia,& hæc erant duplicia,quędam partim erant uenenosa,ut bolus orientalis,terra cretensis,smaragdus,& similia,quædam non sunt uenenosa,ut ranæ,aqua noceritensis.alia erant medicamẽta extrinseca, ut euphorbiũ, sulphur & similia,quibus omnibus extrahimus uenenum, quandoque uero extrahimus illud cucurbitulis, illas reiterãdo in eadẽ parte,pręcipue si pars affecta contraxit tumorem cùm dolore præcedẽte:tunc dolor est sedandus,ut superius dictum est:secundo debem⁹ tentare materiæ euacuationem,semper à facilioribus & leuioribus inchoando: inter quæ cucurbitula ex cornu cõuenit,teste Gal. 13. Meth.c.6.& eius positio repeti debet,donec extrahatur uenenum. si dolor cessat,cessat etiam liuor.& tunc opus est cucurbitularum. quod si hæ non sint,quod sæpe contingit, accipiatur rusticus saturus,qui primo abluat os uino,secundo oleo,postea exugat partem. quòd si hoc non habeatur,tunc locus scarificetur profundè.Quòd si uenenum sit in digito,& pertranseat ad totam manum,tunc imponenda sunt medicamenta attrahentia. Notandum, quòd priusquã medicamenta applicentur,pars est abluenda lixiuio acri,& calidissimo,

ſimo,& cum locus rubet,tunc imponatur medicamẽtum ex ſulphure,euphorbio,& nitro,aut ex allio & cepis.ſunt etiam alia ut pix naualis,roſmarinus,& alia huiuſmodi,ſed ſæpe utimur medicamento compoſito,& ego tali utor.R.picis naualis ℥.j.ſalis nitri unc.s.ſeminis ſinapi ʒ.ij.ceparum, alliorũ ſub prunis decoctorum an.unc.iij. aſſæ fœtidæ,ſagapeni,quod ſerapinum dicitur,an.ʒ.iij.ſtercoris columbini (nam uenenum & alia etiam optime extrahit) unc.j.s.ariſtolochiæ rot.dictamni albi an.ʒ.j.ol. liliorum alborum q.s. tritis optime terendis miſce,& fiat emplaſtrũ,& calidum ſuperponatur; quod ſi non tranſeat tertium diem,hoc medicamentum optime medetur. quod ſi ex hoc non habeatur iuuamentum;ſolent medici,aperire gallinas & gallos in duas partes uiuentes,& ſic calida ſuperponimus morbo,& optimum eſt remedium.quòd ſi hoc non ſufficiat,tunc tranſimus ad medicamenta, quæ agunt à tota ſubſtantia, quæ omnia ſuperius ſunt enumerata;quæ ſi non proderint, tũc poſſumus locum candenti ferro exurere,& hoc ſæpe imò ferè ſemper remouet uenenum. Dicebamus ſuperius quòd dolor remouebãt anodinis;quia enim blande leniunt,maxime iuuant ad dolorem remouendum.Horum multiplex eſt genus.Quædam enim ſunt temperata, cum ſimilitudine ſubſtantiæ humanæ, ut quando ſunt calida in primo gradu,& ſunt ſubtilium partium,quæ uerè dicũtur anodina.exẽplum,lac humanum,aut ex brutis,cum perfunditur, ſedat dolorẽ: ratio eſt, quia habet ſimilitudinem cum ſanguine humano præterea humores & uapores acres prouocati à ueneno abſoluuntur & reſoluuntur.ſecundo eſt oleum commune antiquum. tertio butyrum.quarto humida(quod iſopus dicitur) adeps ſuillus,gallinaceus recens,adeps uitellinus, anguillæ,atque humanus, lana ſucida.hæc omnia blandiuntur,& remouent dolorem propter ſimilitudinem: Vltimum eſt oleũ ex uitellis ouorum.ſunt & alia,ut ol.ex ſem.lini,ol.anethi,ol.amigd. ol. lumbricatum.i. quando permiſcemus lumbricos, hoc optime medetur dolori præcipue neruorũ. aut ſi concoquatur uulpis,aut eius pars,aut ericium,quod erinaceũ dicitur.hæc omnia remouent dolorem.adde quòd ſapa dulciſſima, uinum dulciſſimũ,flos caſſiæ mixtus cũ ol.roſ.aut chamæmilla,malã dulciſſima cocta mixta cum croco optime medentur dolori.alia etiam plura ſunt,quæ ualent non remota cauſa,nec corrupto organo. Sed quandoque contingit,ut hæc non præſtent aliquod auxi-

lium,ut in maximis doloribus capitis,ex quibus aliqui caput percutiũt ad murum; ideo tũc ad ſecundum genus recurrimus,quod corrumpit organum (non tamen omnino operatione corrupta,ſed tãtum læſa parte) & hæc ſtupefacientia dicuntur,ut cicuta, mandragora,hyoſciamus,& opium.Hæc quatuor ſunt,quæ remouent ſenſationem :ſed quoniam ſunt craſſæ ſubſtantiæ,quandoque non poſſunt penetrare : & quandoq; multũ ſunt operationum læſiuæ; ideo his admiſcemus, aut caſtoreum,aut euphorbium,aut piper,aut gariophylla,aut cannellam,quandoque ex his unum quandoque plura,quod fit diuerſimode ſecundum exigentiam.nam quandoq; miſcemus æqualiter, quandoque ponimus plus aut minus alicuius, prout nobis uidetur.

Si attractio ob uiarum fiat laxitatem, quid ſit faciendum. Cap. XV.

PRopoſui ſecundam cauſam tumoris, uiarum ſeu canalium laxitatem,quæ niſi obſtruantur citius tumor generabitur.exemplũ. ſi fluat materia aliqua à toto corpore in partem determinatam, tũc niſi alterentur uaſa tranſmittentia,certè facillime generabitur tumor:ut ſi fiat in manu aut pede tumor,tunc curandum eſt,ut partes mediæ obſtruantur; ideo antiqui utebantur defenſiuo medicamento,ne pars multum afficeretur: in quo caſu duæ ſunt uiæ, prima ut uiæ aſtringantur. ſecunda quòd remoueatur intemperies. Notandum,quòd quandoque uiæ ſunt à natura tales, quòd non poſſunt per infrigidantia conſtringi,ut contingit in uaricibus ipſis,quæ nõ poſſunt aſtringi,ut ſemper aliquid non deſcendat ꝑꝑ uaſorũ latitudinẽ.hic ſi uolumus ſiſtere materiam fluẽtẽ, oportet ut reperiamus aliquod organum aſtringens ſeu obſtruens partem, qua tranſeunt humores(relinquo inciſionem,quia ſæpe inciduntur cum ſit tumor præter naturam) & moderni appellant illud ſtuppatam ſeu linteolum. ſi afficiatur ratione caliditatis,tunc utimur medicamentis contrarijs,ſupra deſcriptis. Quòd ſi ſit laxitas meatuum cum intemperie, tunc admiſcemus aſtringentia cum frigidis:putà, ſi uolumus ligare collum,tunc madefacimus faſciam aceto & aqua aut alio refrigerante,ut baccarum myrti, uiolæ,omnia in uino cocta auſtero. aut alia ſimilia in eodem uino cocta : tunc faſciam madefactã applicamus

plicamus: & hoc eſt obſeruandum in fluxibus omnibus: aut ponemus in tumoribus inferiorum partium ſtuppam, aut ſpongiam infuſam in aliqua prædictarum decoctionum, in partibus medijs. moderni utuntur illo commun i defenſiuo. ego uerò addo ualidius medicamentum, quod tale eſt. R. pul.roſar. rub. pul.myrtillorum,pul. gallarum,maſticis, ſanguinis dracon. boli armenæ, ſandalorum omnium,ceruſæ, an. ʒ j. ol. roſac. ol. uiol. an. q. s. ceræ albæ parum, aceti roſa. ℥ s. hæc omnia miſce,& coquantur uſq; ad conſumptionem aceti. hoc medicamentum aut applicatur partibus, aut ſupponitur in petia,& ponitur in media parte fluente. Notãdũ, quòd poſſumus illis pulueribus admixtis aceto uti,ut moderni faciunt, aut miſcere eos pul.cũ uino auſtero uel albumine oui,aut cũ ol. roſac. Ego tamen omnia magis laudo quàm oleum. Aliud optimum defenſiuum. R. ſandalorũ omn.ſanguinis drac.boli arm.picis colophoniæ an. ʒ j. miſce & fiat puluis: hoc dupliciter applicatur,uel cum albo oui,& tunc applicamus fronti, & hoc eſt tenax: ſed quando uolumus magis conſtringere,tunc ſumimus maſtiches eliquatum leui igne, tunc infunduntur prædicti pulueres ſuper corio ad formam temporum, & ſic calidum applicatur fronti, & ſuper tempora:nec poteſt remoueri niſi poſt octo dies. & tali medicamẽto ſemper utor in fluxibus capitis,quia multum aſtringit & comprimit.

Si neque expulſione neque attractione, ſed ſola parte excipiente tumor fiat, quid agendum. *Cap. XVI.*

VLtima cauſa,qua poſſet fluente materia fieri tumor, erat pars excipiẽs.cuius exceptionis tres erant cauſæ:& prima erat debilitas partis. Notandũ quòd Galenus ij. meth.2. & in lib. de differentijs morb.c.5.dicit quòd imbecillitas nihil eſt aliud quàm intẽperies particulæ: vnde in 5.cap. dicit quòd quandoq; intemperies ſunt adeo remiſſæ ut ignorentur; & tunc à medicis dicuntur imbecillitates. aliquando Galenus per imbecillitatem intelligit illam exſiccationem humiditatis innatæ. vnde appellat corpora ſenum imbecillia: & quando aut ex inedia,aut purgatione priuãtur ſpiritibus,& ſanguine:& dicuntur tales imbecilles. tertiò appellat Galenus imbecillitatem uirium,immutationem.exẽplũ,dicimus cor,ce

 rebrum

rebrum, & hepar esse membra robusta; tamen nescimus quoddam sit robur tale. quarto imbecillitas dicitur tardatio actionis, ut patet in lib. de diff. symp. c. 4. q̄nto ĩbecillitas dicitur habitus naturalis receptiuus omnium superfluitatum, ut est cutis quæ à natura facta est, ut recipiat totius corporis superfluitates. ultimo dicitur imbecille membrum multum laxum, & rarum, ut pulmonis substantia. Hinc fit quòd appellantur medicamenta roborãtia illa, quæ astringunt: & ratio est quia roborant partes comprimendo, ut ex Galeno colligit̃. 2. ad Glauc. 14. ubi dicit quòd absinthiũ roborat omnes partes, dummodo ex laxitate proueniant. secunda causa est amplitudo uasorum, quæ & si sint ampla, habent tamen obstructionẽ in orificijs, & tunc fit tumor: quod patet in uenis hæmorrhoidalibus, in quibus, quando detinet̃ sanguis, fit tumor. tertia causa erat situs partis recipientis humores.

Quòd tumoris initio, qui excipiente fluxionem parte fit, repellere oporteat. & quibus etiam casibus repellere non liceat.

Cap. XVII.

SI incipiat tumor in his partibus excipientibus, quid agẽdum? Domini, expulsio & repercussio est indicatio tumoris geniti exceptionis causa. quæ repercussio nihil aliud est, nisi illisio, & impulsio humoris, qui à toto corpore aut ab aliqua parte in partem læsam fluxit: & potest dici quòd est reduplicatio, & reflexio motus in his partibus recipientibus humores, quæ incipit à parte affecta. Tunc patet differentia inter repercussionem, & simplicem excretionem, & simplicem expulsionem; quia simplex expulsio dicitur illa, quæ fit tantum à parte lęsa; in repercussione uerò duplex est motus, & à parte læsa, & à parte mittente ad læsam. quòd si tumor incipiat, & partim sit humor exceptus; tunc illa repercussio improprie dicit̃ repercussio; imò uerè dicitur excretio, quia in repercussione necessum est ut tantum humor fluat, non autem quòd sit fluxus. Quæ sint repercussiua, iam dictum est. aliqui medici uolunt quòd repercussio tantum fiat medicamentis. sed est error manifestus: erroris causa est, quia repercussio medicorum est ualde mediata. pariter & in attractione, quæ fit à qualitate manifesta nõ autẽ à tota substãtia seu proprietate adiuuãt quidẽ, sed calor est, qui agit; quæ senten

tia

tia est Galeni 13. meth. 16. ubi dicit quòd repercussio fit à uirtute ualida partis, quæ est efficiens causa. medicamenta uerò tantum iuuant partes ad operationem. Sed quænam sunt medicamenta adiuuantia? Aduertendum, quòd natura sæpe & partes ualidæ expellunt materiam, ut patet in materia turgente. Domini, dico quòd, quando membra sunt laxa, aut mollia, tunc medicamentis ex qualitatibus contrarijs debemus roborare partes, ut Galenus 5. de simpl. c. 17. declarat optime dicens, quòd medicamenta repercutiẽtia sunt frigida & crassarum partium, ideo densant partes & profundas etiam refrigerant. Guido distinguit hæc medicamenta repercutientia in cõmunia, & propria. Cõmunia ut ol. rosac. chamæmel. malua, unguentum refrigerans Galeni, lac: quæ cum sint temperata, adiuuant partes ad operandum. alia sunt propria repercutientia, quæ aut sunt frigida aut astringentia. hęc decisio quamuis posset stare. tamen exactiorem decisionem habemus à Galeno 14. meth. c. 17. ubi inquit quòd pura frigida absq; astrictione aliqua repellunt. vt exẽpli gratia aqua frigida repellit, quod patet in pueris cadentibus, quibus apponunt chartam madefactam in fronte. addit Galenus quòd quædam sunt, quæ non sunt frigida, sed astringẽtia. quæ & si sint calida, repellentia dicuntur, ut sysimbrium, & mentha. Galenns 4. de comp. pro loca c. 8. meminit de repercussiuis, quæ sunt frigida & astringentia, & talia sunt uerè repercutientia: unde triplex erit genus repercutientium: nam primo quædam tãtũ sunt frigida actu, uel potentia. secundo ea, quæ tantum sunt astringentia, etiam quòd sint calida potentia. alia tertio, quæ sunt frigida & constringentia. aqua sola, acetum, aut utrunque mixtum, uiolæ, aut eius oleum tantum repercutiunt, sed non astringunt: quod ẽt facit lactuca, oleo rosac. & oleum nenupharinum. Notãdũ tñ quòd rosę & nenuphar astringunt. sed si misceanẽ oleo, tunc tantum refrigerant. hæc sunt primi generis. sub secundo genere continetur mástix, thus, uinum potentissimum acerbum, sysimbrium uiride, mentha, absinthium. omnia hæc repercutiunt, & tamen sunt calida. similiter sorba matura & sicca, oleum immaturum, repellunt, & nõ sunt frigida: similiter calcanthum, si diluatur in aqua, & alumen, maxime astringunt, tamen sunt calida. Vltimum genus continet gallam cupressi, nuces, & folia eius, œnanthe. i. racemus uitis cũ floribus, portulaca, semperuiuum maius, plantago, solanum hortense, uel alchechengi.

chengi. addatis roſas ſiccas,& uirides.radix nymphex,oui album, & cortex eius, flores mali granati, & eius cortex, & folia ſimiliter ac grana malorum,pariter & uinum acidum repercutit & aſtringit, mala citonia,caro,folia,eius ſuccus, & ol. myrti, folia & fructus: inter metalla bolus armena, ſanguis draconis cõmunis, & ſanguis draconis in lachrima (quoniam duplex ſanguinem draconis habemus in officinis,utrunque tamen aſtringit) terra ſigillata,ultimo lapis hęmatites optime refrigerat,& aſtringit.Enumeratis medicinis repellentibus trium generum ſingulatim,uidendum eſt an à principio fluente materia, & incipiente tumore,poſſimus & debeamus tuto uti repellentibus ſimplicibus. Et uidetur quòd non, authoritate Hipp. *6*.aph. 25. ubi dicit quòd ſi eryſipelas intro uertatur,malum: contra ſi ab internis uertatur, bonũ. ergo ex ſententia Hipp. non licebit in principio cuiuſque tumoris repellere. Confirmatur ex eodẽ *6*. aph. *37*. vbi hẽt, angina correpto ſi tumor fiat in collo, bonum: foras.n. morbus deducitur. Idem confirmat Galenus in cõmen.Præterea,quando oriuntur puſtulæ aut papulæ peſtilentes, ſi repercutiuntur,tunc materia illa petit cor. ergo experientia confirmaẽ quòd non ſemper in principio in tumorib.eſt repellẽdũ.Cõtra quam ſententiam eſt Galenus 1*3*. meth.c.1*6*. ubi dicit incipiente tumore ſeu inflãmatiõe debemus uti repellẽtibus,& in primo de med. localibus idem dicit.i.quòd incipiente tumore ſemper debemus repellere. idem methodus nobis indicat, quòd incipiente tumore ſemper debemus remouere illum.Notandum quòd apud me dicos duplex eſt tumoris principium: aliud pro illo inſtanti in quo tumor incipit,accipitur. & nondum ſenſui patet, nec læditur actio partis:quod principium appellat Galenus inſultum: & tale principiũ eſt quaſi momentaneum,nec habet illa quatuor tẽpora, de quo non loquimur. ſecundo appellatur principiũ, quando tumoris moles oculis ſubijcitur,& nocet operationibus: qui tumor ſemper manet idem tumor:& tale principiũ habet latitudinẽ tẽporis. i. principiũ,mediũ,& finẽ. exẽplũ fluat humor in manu;ſtatim cũ incipit, dicitur principiũ inſultus: & tale eſt ferè indiuiſibile. quòd ſi tumor ſubijciatur ſenſibus lædens operationes, & ſtet per duos uel tres dies; talem modum procedendi appellãt medici principiũ. de quibus duobus principijs loquitur Galenus primo de criſi. c.4.*6*. & 7. ubi loquitur de pleuritide.Domini dico,quòd in omnibus his prin-

cipijs

cipijs est repercutiendū: tamen Guido decem casus excipit,& male, quia non habebat clarum scopum. primus casus Guidonis est, quando materia est in emunctorijs. ratio,quia talis posset fluere ad partes principales. secundus casus est, quando materia est uenenosa,ut est bubo gallicus,aut uenenosus in inguine. tertius casus est, quando materia est crassa & inepta expulsioni, nam quando est imbibita in porositatibus, tunc dubium est ne transeat in scyrrhum. quartus casus est, quando materia multum infarcta, quæ infarctio à græcis dicit̄ incuneatio,quia parui meatus & magni repleti sunt. quinto quando materia est critica, ut quando in crisi aut post crisim materia mouetur. Domini, ego raro uidi hmői tumores criticos, præcipue in emunctorijs aut in partibus solidis bene terminare: imò ferè omnes morientes: quoniam illa crisis est imperfecta,& natura debilis. in talibus tumoribus non debemus repellere. sextus si tumor sit à causa primitiua,ut si quis percutiatur extrinsecè; ex percussione fit transmissio à natura, & tunc non debemus repellere: idem dicitur de morsu uenenoso seu ictu uenenoso. septimo si corpus fuerit nimis imbecillum, tunc quando materia est debilis,non debemus repellere. octauo quando corpus est aut cacochymnm, aut plethoricum. nono si tumor oriatur iuxta partem principem. vltimo quando incipiente tumore adest maximus dolor; tunc non debemus repellere,quia augeremus dolorem,& per consequens augeretur fluxio humoris. Quos casus seu causas non omnes approbo; sed quando debemus repellere, & quando non,dicam. sed prius notandum, quòd & si in omni principio liceat uti repellentibus; tamen raro medici adsunt in illo primo morbi insultu,nisi incipiat cum intēso dolore impediente operationes. secundo addendum est, quòd medici plerunq; ignorant tale principium. hac ratione fit ut raro medici uideant tales insultus tumorū. Vnde Galenus *6*.de comp.pro loca secundo dicit,quòd raro reperiuntur morbi, qui sola repercussione indigeāt. Sed supponamus quòd medicus cognoscat principium illud morbi, & in illo etiam principio uocetur; sciendum,quòd penitus est repellendū, sex casibus exceptis,& non decem,ut recentiores censent. primo si in illo priore insultu gignatur tumor à materia uenenosa, non est repellendum: quoniam talis materia repulsa cum sit maligna,posset repere ad aliquod membrum principale,uel nobile, ex quo maior læsio sequeretur

queretur. secunda causa est si materia fuerit critica: sed notandum quòd non omnis materia critica hoc indicat, quòd nõ repellamus, nam sæpe contingit, quòd materia criticè transmissa indicet maxime repulsioné, sicut in febre ardenti, in qua accidit ut materia ascẽdat ad membranas cerebri. in hoc casu etiam criticè fluens materia uenit repellenda; aliter inflammaretur cerebrum, & maius periculum immineret: tunc dico quòd fluente materia critice, & si illud non fiat errore naturæ, aut quòd non fluat ad aliquod membrum nobile, tunc non debemus repellere. tertia causa est quãdo tumor incipit in corpore cacochymo, aut plethorico. quarta causa est quãdo fluit materia ad emunctoria, tunc non repellimus, teste Galeno 6. de comp. pro loca cap. 2. quinta causa est, cum pars, in qua incipit tumor, est nimis imbecilla, & habet calidum expansum, tunc dicit Galenus 13. meth. c. 16. & 6. de med. pro loca. c. 7. quòd non egemus repercussione, ne destruatur calor naturalis, & ne particula ipsa patiatur corruptioné. sexta causa quam ponit Galenus 6. de cõp. loca cap. 2. est quando incipiente tumore, adest uehemens dolor, & partis exasperatio; tũc indicãt mitigatoria medicamenta, & nõ repellentia. hæ sunt sex causæ excipiendæ. in alijs omnibus debemus à principio repellere. Quando recentiores dicunt, quòd in tumore proueniente à causa primitiua non debemus repellere, hoc est absurdum, & contra experientiam, ut nobis indicant pueri, qui cum concidunt, & fit tumor, statim apponunt chartam aqua frigida madefactam, & cessat tumor. Et ego in uulneribus carnosis utor posca & aqua frigida, ne fiat tumor aliquis: unde nulla causa primitiua repercussionem impedit, nisi ubi materia est uenenosa. & quod dictum est de illo primo principio, idé dicitur & de alio. Verũ si daretur quòd aliqua materia fluat ad locum, & cum hæc materia est extra uenas, fiat dura & solida; tunc in tali principio, teste Galeno 13. meth. 16. debemus fugere repellentia; aliter tumor tam durus euaderet, ut non posset curari: sed hoc raro euenire solet. Cum recentiores dicebant, quòd quando materia est impacta, non debemus repellere; dico quòd hæc causa iudicio meo uana est: eo quia in principio tumorum materia non potest esse sic impacta. Tertio quando dicunt, quòd existente materia crassa, non debemus repellere; dico etiã quòd hæc causa uana est, quia rarò euenire solet, ut materia in principio tumóris sit ita dura & crassa, quòd non possit

repelli,

repelli, præcipue cum talis materia transeat per uias arctissimas, & per meatus densos ac compactos. Enumeratis casibus in quibus non licet in principio repellere,& quomodo recentiores malè adducebant alios casus superfluos. Notandum quòd Auic. loquens de ijs quę impediunt repercussionem,dicebat, quòd non debemus uti illis medicamentis repellentibus simplicibus: sed debemus cũ his admiscere aliqua calida, ut squinanthum, aut aliquod aliud simile: hoc autem inquit faciendũ esse,quando materia,quæ fluit,est pituitosa & frigida. vnde Auicenna dicit,quòd non debemus uti repellentibus medicamentis puris, sed cum calidis admixtis.quæ limitatio Domini,est inutilis, quoniam in materia frigida semper utimur medicamẽtis calidis repellentibus,& ècõtra in materia calida utimur repellẽtib⁹frigidis,ut dicit Galenus.Ad Hipp.modo qui dicit in 6.aph.ab angina habito &c. dico Hipp. ibi loqui de angina iam facta; in quo casu non debemus uti repellentibus medicamentis.similiter etiam dicatis de alijs morbis factis,in quibus nõ debemus uti repellẽtibus: sed solum quando incipit tumor. pariter & in podagra non utimur repellẽtibus medicamẽtis,præsertim si corpus fuerit plethoricum.quod si non adfuerit totius plenitudo, possumus uti medicamentis repellẽtibus.Enumerabaẽ alia causa exceptionis humorum ab aliqua parte,& erat ipsa latitudo uasorum,unde oportet illa cum astringẽtibus & refrigerãtibus astringere. Erat & alia causa,situs partis namq; inferiores partes facilius recipiũt à partibus superioribus: Vnde in hoc casu in curatione oportet immutare situm.aduertendumq; est quòd in appositione horum medicamentorum repellentium oportet primo incipere à leuioribus: ex quibus aliquando datur, ut tumor incipiens prohibeatur, ita ut non fiat.

Curatio tumoris in augmento. Cap. XVIII.

SVccedit modo humor curandus iam factus.vnde oportet uidere quod sit augmentum eius. Auicen.in prima primi dicit,quòd augmentum tumoris est, quando tumor augetur ita,ut tendaẽ. hãc diffinitionem quodamodo Guido noster exponit dicens,quòd augmentum tumoris est quando cauitas augetur, atque etiam acuitas manifesta est. cognoscitur autem quòd tumor habet cauitatem ex-

tactu ipso,nam primo præsentit duritiem naturalem ipsius cutis.postea uerò si fouea digiti remanserit in illa parte,tunc iudicabitis tumorem esse cum cauitate,uel magna,uel parua secundum proportionem ipsius tumoris.Cognoscemus etiam tumores augeri, à causis eius, nec non à symptomatibus secundum quòd ipsa etiam augebuntur. Ex comparatione etiam temporum cognoscere possumus augmentum ipsorum tumorum, potissimum si affueritis semper in principio ipsius tumoris.His stantibus norma curandi tradēda est. quæ erit, si obseruabimus quæ sunt obseruanda in augmento,in quo materia partim fluxit,partim fluit : Vnde materia est in parte infixa & cōtracta,& adest etiam fluxio humoris.Ex his duobus duo scopi in curatione eliciuntur,primus ut auferatur materia ĩ loco fixa & impacta. secūdus ut simul & semel auferamus causam impediendo humiditatis fluxū. Quomodo fiat repulsio,superius dictum est.notandum quòd differunt repulsio principij à repulsione augmenti; quia in augmento egemus euacuatione materiæ impactæ in parte. Sed uaria erant genera reuulsionis & euacuationis. alia per reuulsionem euacuabantur: & hæc euacuatio non facit ad propositum.ratio quia materia compacta reuulsione non remouet, nisi materia infarcta & compacta sit tenuis,ut Hipp. primo reg.ac. 10.& Gal.in cōm.docent, quòd in pleuritide sanguis est mittēdus usque ad sanguinis mutationem,quod tamen nunquam feci,nec uidi fieri à meis præceptoribus: sed ut dicit Gal.temporibus Hippo. hoc poterat fieri; quoniam tunc uirtus uigebat,& optimos habebant habitus; sed tempore nostro,quoniam sunt multum uoraces, ideo uirtus est debilis.Vnde nec hoc unquam feci,nec uidi ab alio fieri. secunda euacuatio erat per deriuationem; sed neque hoc confert in augmento,quia augeret fluxionem.& errant qui in tumoribus tonsillarum secant uenas in principio sub lingua ,& raro euadunt anginam,qui talem illārum uenarum patiuntur sectionem.tertia euacuatio est per medicamenta repellentia, sed hæc sola non confert.sed debemus partim uti repellētibus,& repulsione,& hoc ratione materiæ fluentis; & partim diuersione ratione materiæ impactæ.Notandum,quòd duplex est euacuatio, alia insensibilis, sensibilis altera.& hæc est triplex quæ fit à loco sensibiliter,prima quādo incidimus tumorem: secunda quando scarificamus: tertia quando imponimus hyrudines,ut contingit in passionibus ani,& hęmorrhoidarum,

rhoidarum, quia in tali caſu non poſſumus per locum euacuare: tamen hæc ultima raro eſt in uſu. Notandum quòd hæc triplex euacuatio non approbatur à Gal. ſecundo ad Glauc. 2. niſi tribus conditionibus ſeruatis. prima, quòd materia tota ſit fluxa. ſecunda, ut hæc materia ſit craſſa, tertia quòd corpus ſit mundum, ſed uideam' an in augmento poſſimus uti tali euacuatione. Certũ eſt quòd non: quia deficient aliquæ illarum conditionum. Notandum, quòd quãdoque materia fluit tanto impetu, & copia, ut periculum ſit de corruptione membri. Tunc debemus euacuare materiam fluxam, & repellere fluentem. Sed Gal. 2. ad Glauc. c. 9. oſtendit, quòd debem' euacuare per locum, quod fit per ſcarificationem. quandoque contingit, quòd materia faciens tumorem ſit adeo craſſa & feruens, ut uideatur locus ardere, ut in materia carbonis, qui carbo fit à ſanguine craſſo. Tunc in tali materia Gal. 14. Meth. 10. docet, quòd propoſita aliqua euacuatione debemus ſcarificando euacuare. Sed dicet aliquis, maior fiet attractio. Concedo, ſed minor eſt lęſio attractionis quàm corruptio partis. Notandum, quòd ſcarificatio eſt leuis ſolutio continui, in cute tantum, quam ſcarificationẽ appellat Gal. κάταγμα ſua lingua. Hæc ſcarificatio multis fit inſtrumentis: quandoque enim ſecamus ungue, aut ſpina, aut arundine acuminata, uitro, oſſe, aut aliquo tali. erant tamen apud antiquos organa deputata, quemadmodum etiam apud nos. primum inſtrumentum dicit̃ nouacula, ſecundum eſt lenticulare, quod phlebotomum dicitur, quo utũtur in ſtupha & balneo. ex hoc duplici genere organi, teſte Oribaſio 7. lib. c. 18. reſultant duo genera ſcarificationis: altera fit per percuſſionem, & hæc fit in balneo: alia ſpecies appellatur tractus, ut quando trahimus nouaculam digitis. Chirurgi utuntur tractione, non autem percuſſione. datur & tertia ſpecies ſcarificationis, alia eſt obliqua, alia recta, alia tranſuerſa ſcarificatio dicitur. aliquando etiam utimur ſcarificatione circulari, ut quando ſcarificamus ungues. Gal. 14. Meth. 10. duas addit ſcarificationes, prima dicitur ſublimis, quæ circulariter incidit: in tali utimur arundinibus, ut tantum gutta ſanguinis extrahatur. ſecunda dicitur ſcarificatio profunda, & talis incidit totam cutim unà cũ panniculo carnoſo: qua utimur quando timemus gangrænam, ut in hydrope anaſarca, & in alijs multis. His euacuationibus utimur in caſibus enumeratis, aliter nunquam utimur his euacuationibus. In alijs uerò

casibus utimur euacuatione insensibili, quæ dicitur resolutio; & fit medicamentis resoluentibus. quibus utimur in augmento, resoluendo materiam fluxam. Duplicem esse euacuationem supra dicebamus. sensibilem, scilicet & insensibilem. de sensibili euacuatione, & quot modis, & in quibus casibus ea utendum sit, dictum est. modo de insensibili est dicendum. Notandum, quòd hæc euacuatio insensibilis à modernis uaria sortitur nomina, quandoque resolutio, aliquando digestio, quandoque discussio uocatur. à Galen. dicitur diaphoresis, quæ actio fit ope medicamentorum quorundam, quæ accipiunt illa nomina euacuationis insensibilis nuper nominata. Sed uidendum, quid sit hæc resolutio. Resolutio nihil est aliud, quã euacuatio humoris uel cuiuscunque corporis tenuis & humidi per insensibilẽ euaporationẽ: quæ euaporatio fit in parte laborante & læsa. Sed unum est obseruãdum, quia cum resolutio sit euacuatio, ideo de nomine aliquid dicendũ. Notãdum quòd apud Galenum & Dioscoridem reperitur digestio, quæ non semper significat resolutionem; sed tunc capitur pro cõcoctione, ut quando dicimus tumores digestos, quæ dicitur concoctio. aliquando sumitur pro quadam distributione alimẽti per totum corpus. Idẽ dicitur de resolutione, quæ & ipsa æquiuoca est, quia apud Galenum quãdoque significat paralysim. i. relaxationem neruorũ, & de hac non loquimur. quandoque Gal. appellat resolutionẽ marasmum, & est exiccatio naturalis. nostra uero resolutio est tantũ exsiccatio superflui. Aliquando apud Gal. resolutio significat decretũ, & deliberationẽ quãdã, quæ fit in curatione ut 13. Meth. Gal. dicit quòd primum in intentione, est ultimum in resolutione. Resolutio etiã dicitur illa, quę fit propositionum in sua principia, quod est munus logici. sed nostra resolutio nihil horum significat; sed tãtum resolutio est exsiccatio humiditatis superfluæ. Notãdum, quòd in resolutione, materia subiecta est corpus humidum & tenue. hoc dico quia incurrendo in materiam crassam, non possumus uti tali resolutione. Causa efficiens resolutionis est calor naturalis acutus supra proprium gradum. Notandum, in corpore duo possunt augeri, aut calor qui tantum est qualitas, aut calidum, quod est corpus calidum. unde sufficit augere calorem ad hanc actionem: quia auctus tunc ualet discutere. Iterum notandum, quòd calor multis modis potest augeri; sed præcipuũ augmẽtum eius est, ꝙ fit per medicamenta quæ discutiẽtia dñr, quæ sunt calida ꝓportionata. hinc colligimus

gimus ꝙ medicaměta resoluentia děnt esse calida, ut augeant calo rem supra propriũ gradũ.primo aucto calore eliquatur materia,secundo eliquata materia fit halitus, tertio fertur de centro ad circunferentiam.Notandum quòd Gal.2.de comp.m.per genera cap. 13.dicit,quòd medicamenta resoluentia,& attrahentia,parum differunt.hoc non est satis.sed quando scimus materiam esse in loco, oportet quòd materia depascatur, quia materia potest eliquari in profundo & adduci ad cutim, tamen non resoluetur; ideo oportet quòd medicamenta sint calida & sicca, quia siccitas depascit materiam.Notandum quòd horum multi sunt gradus. Videndum est in quo gradu administranda sint hæc medicamenta: in quarto gradu sunt superflua; in primo sunt debilia,quia sunt anodina, nec discutiunt; si uero sumamus in gradu inæquali, ut sicca in primo gradu, calida in secundo,tunc hæc actio erit imperfecta,quoniam necessarium est,quòd tantum materiæ absumatur & exsiccetur, quantum eliquatur,& tale dicitur medicamentum discussorium. Gal.in 8.de simp.cap.de parachimia,dicit quòd medicamenta resolutiua & discutientia sunt calida & sicca in tertio gradu.Notandum quòd quãuis Gal.dicat illa esse uere resoluentia quæ sunt calida & sicca in tertio gradu; tamen quandoque ratione mollitiei corporis calida & sicca in secundo resoluent: & uariantur secũdum diuersitatem corporum.i. secundũ maiorem & minorem humiditatem.Notandum, quòd quædam sunt medicamenta calida,& sicca in tertio, & tamẽ non resoluunt.ratio quia illa sunt emplastica & crassarum partium: ideo debět ultra talem gradũ habere partium tenuitatẽ. excẽpli gratia,alumen est calidum & siccum in tertio gradu:resoluit quia est stipticum,& incrassat,nec permittit materiam exire,nec resolui: sed quoniam à secundo gradu usque ad tertium intensum magna est latitudo,ideo Gal.in tres ordines statuũ ponit hæc resoluẽtia in 6.de cõpos.m.p l o. c. 1.primo mitissima enumerat,quę sunt,caricarũ,furfurum,lomentorũ fabarum,aut cicerum decoctum. hæc tamen in forma emplastri composita intense resoluunt, ideo his postea utimur in declinatione.Huius primi ordinis sunt etiã chamæmeli, ammoniaci, lachryma,galbani fumus,farina fabacea, quæ omnia maxime sunt in usu præcipue in augmento phlegmonis testiculorum: fermentum,liliorum radices,altheæ radix,melilotus,trifolium pratense,anseris adeps,adeps gallinaccus uetustissimus,oleũ antiquis-

sinum

ſimum.hæc tamen omnia leniter diſcutiũt,& ſunt mitigatoria,ideo ſemper ab his leuioribus inchoandũ eſt.In ſecundo ordine eſt aqua mulſa,quæ melicratum dicitur.in qua quandoque coquitur horum alterum.ſ.thymus,origanum, calamenthum,hyſſopum, pulegium, mentha; & hæc non mediocria ſunt: quandoque aniſi,cymini,anethi ſemina, quandoque beta,capparum fructus & radices, uel lolij farina,& fabæ,ciceris decoctum,aut lomentum. Notandũ quòd in hoc ſecũdo ordine capitur etiam horum ſubſtantia. addimus ẽt erui farinam, ariſtolochiæ radicem,fœnugræcum,marrubium,radicem peucedani.ultimo leonis adeps,mediocriter & ſatis ualide diſcutit. In tertio ordine ſunt ualidiora,& primo nitrum uſtum,& non uſtum,ſimplex uel compoſitum ualidiſſime diſcutit.hæc tantũ neceſſitate urgente ſunt adminiſtranda,calx ſemel extincta aut ſemel elota,ſulphur uiuum,hæc omnia ſtrenuè diſcutiunt. Notandũ quòd in gũmis gallicis, ſulphur optime diſcutit,& illo utor: & eius loco aqua ſulphuris,quæ ſulphuris oleum dr̃, in quo medicamento multum fido:ſimiliter aſſa fœtida optime diſcutit,quod patet in callis,cardamomum,galanga,piper album optime diſcutit, & his utimur ſimplicibus, aut mixtis. Collegimus ergo quòd in augmento euacuamus inſenſibiliter,ſemper tamen à facilioribus & leuiorib' inchoando,ad ualentiora procedendo per media illa ſecundi ordinis.Notandum,quòd reſoluentia & repercutiẽtia ſunt magis & minus uarianda ſecundum diuerſitatem humoris fluxi & fluentis. v.g. ſi maior ſit quantitas humoris fluxi & impacti,tunc egemus maiori copia diſcutientium:contra uero,ſi minor fuerit copia fluxi & maior fluentis: quæ omnia remittuntur iudicio operantis medici.

Qui ſit tumoris ſtatus, deque duplici eius curatione. Cap. XIX.

POſt augmentum ſtatus ſuccedit,qui uigor appellatur a Gale.& eſt quando morbus deuenit ad quendam gradum, ultra quem nõpoteſt progredi.ſtatum deſcribit Gal. 1.de criſi dicens, quòd eſt uehementiſſima pars morbi,partiendo morbum in quatuor tempora.& ratio eſt, quia omnia ſymptomata ſunt maiora & ualidiora cęteris temporibus.Statum ſecũdũ enumerat Gal.loco allegato, momentaneum & cum latitudine. de primo nulla eſt mentio, quoniã

ſenſum

ſenſum fugit. Notandum quòd ſtatus uenit cognoſcendus propter curationis uarietatem. ſtatum etiam deſcribit Auic. dicēs, quòd ſtatus eſt quando adeſt extremum magnitudinis. cognoſcetur ſtatus primo ab eius natura, quia oportet quòd morbi eſſentia in ſtatu ſit magis exquiſita. cognoſcitur ſecundo à cauſis obſeruando per ſigna, quæ cauſæ ſint ualidiſſimæ in agendo: nam ſi cauſæ deſinunt, ut expulſio, fluxio, & attractio; tunc ſtatum adeſſe dicimus. Cognoſcitur tertio à ſymptomatibus, ut putà à calore tumoris per manus impoſitionem. hoc tantum cognoſcitur ubi materia eſt calida. ſecūdo cognoſcitur à dolore, quia cum dolor adęquatur, ſignum eſt ſtatus. tertio cognoſcitur mordicatione, ut in pleuritide, & inflammationibus thoracis, in quibus ſemper ſentitur mordicatio: quæ cum ſit æqualis, ſtatum adeſſe portendit. quarto à calore, ſi perduret per multum temporis, ſignum eſt ſtatus. quinto cognoſcitur ex tenſione, ſimiliter quando permanet. ſexto à uenis circunſtantibus, quæ cum eodem modo perſeuerant, ſignificāt ſtatum adeſſe. In ſtatu ergo curatio eſt adhibenda, quæ ab Auicenna uera dicitur, quæ competit apoſtemati quaten' apoſtema. Auic. 4. primi c. 25. dicit quòd apoſtematum curatio quatenus apoſtemata ſunt, hoc eſt quatenus ſunt in facto eſſe. i. quæ nec declinant nec augentur, debet fieri reſolutione aut digeſtione; & materia fluida debet reddi. cui authoritati conſentit ratio, quia in ſtatu non fit fluxio: ergo tunc talis materia requirit ſui euacuationem inſenſibilem cum fieri poteſt, aut ſenſibilem. Notandum quòd in ſtatu tria ſunt tempora, principiū, medium, & finis: & quoniam principium ſapit quoquomodo naturā augmenti; ideo in ſtatus principio reſoluentibus admiſcemus neſcio quid repellentis: in medio, ſolo reſoluenti mediocri: in fine uerò reſoluente fortiori, & ualidiſſimo etiam; ſemper tamen à leuioribus inchoando in principio, & ſic ſenſim augendo uſque ad tertiū ordinem. Medici nos monent, ut ſemper fugiamus acria reſoluentia, quoniam talia ſtimulant partem, adaugent dolorem, & fluxionē innouant. Notandum quòd, cum natura digerit, debemus uſque in finem curationis uti reſoluentibus. Contingit quandoque, ut notat Gal. 13. Meth. cap. 5. & Auic. 2. primi doct. prima, quòd morbi, & ſi quandoque habent quatuor tempora, trāſeunt in aliud genus morbi: quod declarat Gale. de inflammatione, quæ in ſtatu quandoque trāſit in gangrænam, quandoque in ſinum, quandoq; in abſceſſum, imò

imò possem dicere, quòd talis trãsmutatio sępissime cõtingat, quia ferè semper transmutatur in aliud genus morbi, præcipue in abscessibus. & quando fiunt tales transmutationes, non debemus perseuerare cum resoluentibus. abscessum cum latinis appello, quando reperitur humor collectus in aliqua cauitate separatus à partibus cõtinentibus; quamuis humorum migrationem, malè tamen, etiam abscessum appellent: quod tamen non facit Celsus, Plinius, & alij boni latini authores.

Vbi tumor in aliud morbi genus transeat, quid agendum. Cap. XX.

SEd quid agendum in tali statu, ubi tumor seu inflammatio transit in aliud genus morbi? primo considerandum est, an pulsatio sit ualde diuturna: quia colligimus naturam pus colligere materiamq;, & tunc non egemus amplius resoluentibus. secundo quando calor diutius durat; tunc transitio seu transitus expectatur. tertio, si dolor non diminuitur, tunc signum est quòd aliqua pars solida (quod semper in puris generatione fit) corrumpitur. quarto, quãdo dolor, aut calor, aut tensio magis in una parte sentitur quàm in alia, tunc signum est clarum & demonstratiuũ, quòd ibi (s. ubi dolor sentitur) fit pus. quinto, quando apparet aliqua pars magis prominens solito: & ratio est, quia materia corrumpit partem, cauitatem generando. sexto & ultimo, si in statu adsit febris adaucta simul, cũ tumor augetur, & per tres dies stet febris (in eodem. s. gradu) postea augeatur; tunc certum est quòd fit pus: quia ut ratio dictat, cũ natura tentet expulsionem, & non possit expellere; tunc necessario ex calore putredinali corrumpitur pars, ex cuius corruptione augetur febris. Tunc talem statum curabimus ut abscessus est, non autẽ ut status. Cognito abscessu, pro eius curatione duplex oritur indicatio: prima ut succurramus symptomatibus. s. dolori, tensioni partis, duritiei, calori: nam hæc omnia ægrum infestant. secunda indicatio est naturam adiuuare. dolorem remouebimus (nõ auferendo causam nec sensum partis, quoniam talia sunt fugienda) anodinis, ut camomilla, lacte, & alijs superius enumeratis: aut conficiemus balneum olei, in quo pars imponitur: aut applicabimus spongiam in illo immersam: sed lõgè melius est uti infrascripto. R. ol. rosa. completi, ol. camomillæ an. ℥ iij. farinæ hordei, pul. florum

rum chamomil.an. ℥ ij. s. hyſſopi humid. ℥ ij. ſapæ dulciſſimæ ℥ 10. Hæc ſimul miſceantur in ſartagine ad ignem,& ſenſim inſper gimus furfur,ut acquirat cõſiſtentiam, & calida apponuntur parti. Succedit extenſio,quæ & ipſa eſt remittenda,quia quandoque extẽ ſione fiunt maximi dolores,ut patet in hydrope, ubi fiunt multi & magni dolores propter extenſionem.idem contingit in inflãmatio nibus,quod etiam fit quandoq; ratione uiſcoſitatis materiæ, ut humores ualeant per campum apertum extolli, quæ relaxatio tenſioni opponitur, teſte Galeno 7. de comp.m.per loca *9*. Animaduer tendum,quòd quandoque tumor durus uidet̃ tenſus: ſed differunt, quia tenſio nihil aliud eſt niſi quando tranſponens & tranſpoſitum æqualiter agunt, quæ ſenſu tactus percipitur: nam ſi ponatur digitus ſuper tenſionem, digitus impellet tranſponendo: tranſpoſitum poſtea tranſponens tranſponit,& ſic ſucceſſiue : durities uerò nihil cædit tactui, ut patet in ſcyrrho,in quo nulla fit impreſſio digiti, quia nihil penitus cædit, quia adeſt uera durities. Volunt aliqui, ſed falluntur, quòd tenſio ſit quando ex digitorum impreſſione fit dolor. ſed quid dicemus de cancro ulcerato, in quo adeſt & durities & dolor? pariter et in ganglijs (quod eſt apoſtema neruorum) quæ ſunt dura,tamen maxime dolent? erit ergo opinio hæc nulla; cum curatio fiat per contraria,relaxatione.ſ. quæ fit tenuitate, dila tatione,& apertione. Notandum, quòd relaxatio differt ab hume ctatione,quia & ſi humectantia uideantur relaxare; id tamẽ impro prie relaxant,quoniam corpus,quod relaxatur, redditur ſiccius & tenuius; in humectatione uerò ſemper membrum relinquitur humidius :differunt etiam relaxatio ab emollitione,quoniam emollitio opponitur ſicco, relaxatio tenſioni: fiet ergo relaxatio per me dicamenta, quæ à Galeno chalaſtica dicunt̃, quæ attenuant, & ape riunt illam tenſionem,quæ ſicca & non humida erunt,Galeno teſte 7.de comp.per genera 7. & *3*.meth.7.Notandum,quòd talia medi camenta debent minus exſiccare quàm reſoluere; ut putà quòd ex ſiccetur in primo gradu, aut ad ſummum in ſecundo incipiente;calefaciant uerò eo modo,quo emollientia,quæ ſecũdũ Galenum in 5.de ſimpl.ſunt calida in primo aut ſecundo incipiente; & talia calida & ſicca in primo gradu & non multum intenſo dicunt̃. nanque ſi ſint in primo intenſo,aut in ſecundo incipiente,dicunt̃ & ſunt relaxantia: emollientia etiam ſunt illa,quæ ſunt calida in primo,& ſe

P cundo

cundo gradu, quandoque etiam in tertio, ſicca uero in primo. quæ uero ſunt calida, & ſicca in ſecundo gradu intenſo, ſunt reſolutiua mediocria: ſi uero calida & ſicca in tertio, ſunt reſolutiua ualida. Relaxantia erunt ut butyrum, oleum uetuſtiſſimum, adeps ſuillus antiquiſſimus, adeps gallinaceus antiquiſſimus, pix coloſonia, thus: hęc omnia relaxant, quæ cum cera componendo fiunt medicamēta. In officinis duo ſunt præſtantiſſima, primum eſt dialthêa Nicolai, quæ optime relaxat, quo utuntur medici, quando membrana thoracis multum tenditur & cauſat dolorem. ſecundum eſt diachyilon ſimplex, quo utimur in lapide urinario, ubi dolores ſunt intenſi, admiſcēdo ol. camomel. uel amigd. Verè emollientia ſunt ammoniacū, galbanum, myrrha beotica, ſagapenum, quod optime confert emolliendo, paſſionibus oculorum. Compoſita medicamenta officinarum ſunt primum diachyilon magnū Meſ. nam optime emollit, ſecūdo diachyilon cum gummis, quod fit ex diachyilone ſimul additis gummis nuper enumeratis. Calor eſſet remittendus non ſicut in parte humida, quia ex frigidis poſſet pars corrūpi, ſecundo cum natura tentat abſceſſum, & materiam colligit ne impediatur (quia auxiliatur à medicamentis) relinquimus frigida, quòd ex illis nedum refrangitur calor extraneus, ſed etiam imminuitur naturalis calor, à quo dependet omnis actio.

Digreſſio de concoctione. & concoquentium medicamentorum ſylua. *Cap. XXI.*

SEd quoniam pus ſeu abſceſſus fit à natura, quam actionem concoctionē uocant; iō de coctione eſt agendū. Concoctio eſt perfectio in humido & ſicco adducta à calore naturali, quā pepſim uocant græci. in qua alteratione efficiens cauſa eſt calor naturalis. finis qui ſit, infra audietis. Vt poſſimus adiuuare cauſam efficientē, calor naturalis eſt cognoſcendus, de quo hæc ſunt cognoſcenda: primo quid ſit calor naturalis. ſecundo quod nam ſit ſubiectum caloris. tertio an humiditas alteranda ſit ſubiectum caloris, an eius contrarium. Notandum quòd in animalibus & plantis triplex eſt calor, de quo faciunt mentionem medici, ac philoſophi; primus eſt elemētaris, qui nil aliud eſt niſi qualitas calida in elemētis, quæ ueniunt in mixtionem aīalium. Dicitur elementalis, quia ſequitur elementa

menta ipſa: & hic calor in ſimilaribus eſt refractus & caſtigatus, quemadmodum ſubiectum caloris elementalis, qui calor habet facultatẽ ut tales partes componantur: ut ſi dicatur, quòd ignis uel aer eſt cauſa temperamenti, & temperamentum nil aliud eſt quam proportio elemẽtorũ debita, & menſurata, imò in mixto æquata: & ſic talis calor cauſat per ſe complexionem, per accidens.i. contrario compoſitionem, quatenus cõſtituit partes, ex quibus componũtur corpora. Animaduertendum quòd hic calor elemẽtalis eſt ita in parte ſimilari mortua ut in uiua: ſed in mortua deficit calor naturalis. ſecundus calor eſt, qui tactu & in tactu percipitur, & talis eſt in omnibus animalibus: ſed diuerſimode, quia in aliquibus optime perſentitur ut in aĩali perfecto; in aliquibus uero adeò eſt remiſſus, ut uix ſentiatur; ut patet in aĩalibus degẽtibus in aquis. dicitur remiſſiue, quia à ſenſu noſtro difficile percipitur, in quibuſdam uero aĩantibus reperitur adeo obſcurè ut ſenſum noſtrum effugiat, ut in plantis patet. & licet uideatur paradoxum, tamen neceſſario oportet talem calorem conſtituere; quoniam ſi actiones ſunt eiuſdem generis, ergò ab efficiente eiuſdem generis generabuntur, de quo phyſicis relinquo diſputationem. hic calor inſitus à Theophraſto dicitu,rab Ariſto.4.methcor.cap.1.& 2. genuinus calor, & à Galeno caliditas innata multis in locis appellatur. hic calor cauſa eſt concoctionis, qui à multis partibus elicitur, ab utero partim, partim à ſanguine menſtruo, & partim à ſemine. aĩalia quæ ab ouis ortum trahunt, calorem aĩalis cubantis accipiunt. in tẽporibus uero fit generatio ex terræ caliditate motu, & lumine. in plantis uerò tãtum in terra generantur. Notandum quòd licet hic calor ſit in actu, dicitur tamen temperies quędam, quia non deſtruit ſubiectum in quo eſt, & ſi diuerſificetur ſecundũ diuerſitatem ſpecierũ. Et quoniam calor innatus habet multa contraria, primũ ambiens frigidũ, ſecundum ambiens humidum, tertium humidũ ſuperfluum in corpore exiſtens, à quo eo modo calor extinguitur, quemadmodum accenſum lychnium ab oleo redundante. Ideo ut calor iſte foueretur, natura in plantis dedit terram ut foueretur, præcipue in centro: in alijs animantibus loco terræ natura conſtituit cor, quod eſt tanquam culina & cuſtodia huius innati caloris. Animaduertẽdũ quòd cum calor ẽt quandoque afficiatur, aut ab humido ſuperfluo aut à frigido ambiente; ideo natura duas ad ipſum fouendum cau

ſas conſtituit cõmunes: quarum altera eſt motus localis, altera lu men: nec aliam reperire poſſum. & cum hic calor lumen habere non poſſit, relinquitur ut motu perficiatur ac foueatur: ideo ſemper mouetur ut conſeruetur & augeatur, ſi opus eſt, caliditas iſta. Notandum, quòd cauſa pręcipua, qua mouetur cor, non eſt ut refrigeretur, & expellat fuliginem: quoniam cum calor cordis eſt intẽſior, tunc cor uelocius mouetur, ut patet in febrientibus, ſed mouetur ut conſeruet calorem natiuum. duæ ſunt cauſæ quòd cor moueatur uelociter, dummodo cordis uirtus conſiſtat; quia aliter, motus tunc fiunt languidi: prima eſt intenſa caliditas: ſecunda quando calor incipit langueſcere. hac de cauſa etiam ultra alias cauſas natura admiſit cordi pulmones, ut eſſent pabulum cordis, & per cõſequens caloris naturalis: & ſi opinio paradoxa uideatur, & medici, & phyſici aliter teneant. Supereſt ut ſubiectum iſtius caloris perquiramus. quòd ſi dicamus partes ſimilares ſubiectum eſſe, tũc habemus magnam dubitationem, quia uidetur quòd hæc qualitas in inſtanti moueretur de loco ad locum, quia timemus, gaudemus, ſyncopizamus, & reliqua ſimilia patimur. Domini, poſſumus de hoc calore dicere id quod de flamma dicitur: in qua flamma primo eſt feruor, ſecundo eſt fumus, qui eſt ſubiectum feruoris: & quemadmodum fumus mouetur, eodem modo & feruor. pariter in calore noſtro eſt ſubiectum, ſpiritus appellati, qui ſunt ueluti fumus calidus & humidus. vnde fiunt motus illi ferè momentanei. ſed quoniam ſubiectum huius caloris eſt reſolubile; ideo natura fecit membra ſolida, quibus tale ſubiectum refocilatur, quemadmodum in lucerna eſt lychnium cum oleo fouens lumen: Talis humiditas in corpore animato eſt oleaginoſa, pinguis, & humida, (audio non pinguedinem concretam, quia illa augetur & abſumitur; ſed de innata, quæ radicalis caliditas appellatur) ſecundum cuius quãtitatẽ ẽt calor diuerſificat. de qua meminit Galenus primo aph. 14. dicẽs quòd talis humiditas ſapit aliquid aquei: quæ humiditas innata & humor radicalis à phyſicis dicitur; quæ humiditas ortũ habet à ſemine: & unuſquiſque recipit ſuam proportionem in ortu. unde uerificatur dictũ illud phyſicorum, quòd partus ſenum ut plurimũ ſunt debiles, quoniam ſenes carent humido illo radicali, ſeu calido innato. Animaduertendum, differre calidum & calorem, ut optime notat Galenus loco præallegato: nã caliditas eſt pura qualitas, ca-

lidum uero qualitas in ſubiecto, etiam quòd quandoque Galenus hęc confundat, ut primo aph. 14. notat. ex his patet quòd materia quæ concoquitur, non eſt ſubiectum adæquatum caloris innati, quia ex calore & materia concoquenda non reſultat unum tertiū. Tertius calor eſt præter naturalis & in actu, differt autem à natura li ſecundum intenſum & remiſſum, ſeu ſecundum magis & minus, ex quibus reſultat contrarietas: nam calor naturalis & innaturalis non ſunt uerè contraria, ſed tantum per accidens; quia illa intenſio præter naturalis corrumpit ſubiectum caloris naturalis, & ſic per accidens ſunt contraria. Notandum, quòd ſubiectum caloris ĩnatu ralis quandoque eſt idem cum ſubiecto caloris naturalis, quandoque ſunt humiditates putreſcentes, quandoque partes ſolidæ: ſed quia calor in ſolidis eſt mobilis; ideo nec ſolida uerè habet pro ſubiecto. hinc eſt quòd caliditatis præter naturalis ſubiectū eſt uariū. Cauſæ uero huius caliditatis innaturalis, quædā ſunt internę, ut putredo, à qua depēdet illa intēſior caliditatis cordis calefactio, ad q̃ calefactionem concurrunt multi ſpiritus: & alia extrinſeca ut ira, labor, motus &c. Cauſę externæ ſunt ſol, motus ĩmoderatus, ebrietas, medicamenta multum calida, & ſimilia à quibus dependet talis calor: qui & ſi quandoque adiuuet corpus noſtrum, tamen ſemper eſt pręter naturam: unde omnes calores ſunt non naturales ſeu præter naturam illo excepto, qui inſitus eſt cordi. Quòd aūt præter naturalis adiuuet naturalem, teſtatur Ariſt. 4. metheor. 3. qui experimēto hoc cōprobat. Nam exiſtente humiditate ſuperflua in corpe, tunc exercemus corpus, & illud balneamus. ex quibus actionibus introducit̃ calor præter naturalis, qui cum naturali caliditate agens (nam humiditas naturalis tunc utrique reſiſtit) abſumit humiditatē illam ſuperfluam, nec naturalis humiditas corrumpitur p̱ gradum unum introductum à calore præter naturali, ut teſtatur Galenus 5. de ſimpl. c. 6. Vnde colligimus hos duos calores eſſe eiuſdē ſpeciei, & tamen differre in gradu. Vnde ſi negaremus omnes has actiones huius caloris. ſ. quòd quandoque iuuet naturalem calidum, & quandoque lædat; tunc euerteremus totam medicinā: quia actiones medicinales, ut qñ adminiſtramus calida in tertio gradu, ut reſoluamus tumorem, fruſtrarentur ſine calore iſto præternaturali, quia reſolutio fit ex utriuſque caloris concurſu, naturalis uidelicet & præternaturalis. Aduertendum, quòd quādo materialis

calor

calor adiuuat naturalem in operando (imitãdo dogmata medicorum) tunc tales actiones depẽdent à naturali calore aucto; quãuis re uera calor introductus intensus sit præter naturalis; quæ caliditatis intensio, si corrumpit subiectum caliditatis naturalis, scilicet spiritus, tunc malè operatur; si uerò nõ corrumpit spiritus, tunc adiuuat calidum naturalem, ex quo resultat actio, s. resolutio, quæ à solo naturali non poterat perfici. Finis coctionis uarius est & multiplex. & cum omnis concoctio fiat à caliditate naturali agẽte in humiditatem, talis humiditas quando perficitur ab aliquo calore existente in aliqua parte, ut similari, quæ conuertit in propriam formam alterantis. Gal. in. 5. de simpl. c. 6. dicit tres esse alterationes: quædam est naturalis, quædam præter naturalis, qnædam media. inter has alteratio præternaturalis est illa, quæ fit à putredinali caliditate, ex qua sequitur destructio partium: media alteratio est, quãdo materia non est apta nutritioni, sed à caliditate naturali partim disponitur ad nutritionem. naturalis alteratio est, quãdo calor naturalis agit in materiam aptam ad assimilationem partiũ & formarum resolutarum, ut quando ex chylo fit sanguis, ex sanguine caro. Notandum, quòd quando dicimus sanguinem coctum, panem coctum, & similia, tunc alterationes duplices considerãtur. nam quædam desinunt in propriam formam, & talis est uera concoctio, ultima, & perfecta. aliæ uero, quæ hanc præcedunt, dicuntur alterationes. primus igitur finis ratione agentis & materiæ, constituetur cõcoctio: de qua Gal. in 3. de fac. nat. 7. alius est finis coctionis, ut quãdo unus & idem tumor crudus est, qui quandoque putridus dicĩ duobus modis; uel quòd inclinat ad putredinem, uel quòd iam incipit putrere. Tunc dicunt medici, quòd primus tumor potest concoqui, cuius concoctionis finis erit conseruare formam propriam, & remouere aptitudinem ad corruptionem: & talis concoctio est analogica cum illa perfecta; quoniam illa ex materia obediente & ex caliditate mere naturali fit; hæc autem materia parum rebellis, & calor naturalis intẽsus est: de qua meminit Gal. 2. epid. 2. & 42. alia est concoctio quæ fit, ut natura reddat minus noxium id, quod non potest corpus alere; de qua etiam meminit Aristo. 4. Meteor. & hæc alteratio, aut concoctio, est illa, qua disponuntur materię ad expulsionem: de qua loquitur Gal. 2. apho. 17. cuius agens est calor naturalis, sed adiutus à calore aucto: nec calor naturalis purus

unquam

unquam posset facere pus; nec hoc unquam inuenietis: ratio est, quia calor facilius cõseruaret formam naturalem, puta sanguinem quàm illam in pus conuerteret. hoc patet, quia si relinquimus operationem calori naturali, tunc in longum nos producet. quarta species coctionis nihil est quàm purum & simplex dominium caliditatis naturalis in materia, siue cõseruet factum, siue disponat materiã ad exitũ, aut quomodocunque: quæ concoctio est analogica, quẽadmodum secũda & tertia. Hac de causa dicimus chylum coctum, uinum coctum, sanguinem coctum, urinam coctam, sputum coctũ, quia calor naturalis agens in illa, alterando superat: de qua coctionis significatione loquitur Gal. 1. epid. sect. 2. tex. 44. 45. 46. & in 2. reg. ac. 47. Inter quas coctiones notandum, quòd tantum prima dicitur uerè concoctio; aliæ uero dicuntur concoctiones analogicæ. Sed dubitatur, quia medici dicunt, quòd humores subtiles concoquimus incrassando, crassos subtiliando: unde dicitur quòd talis, humoris dicitur præparatio ad expulsionem, quæ quandoque fit à caliditate naturali, & colligitur sub quarta specie coctiõis. Sed nec pparatio quæ fit à medicamẽtis est uere concoctio; sed quãdo Gal. eam concoctionem appellauit, aduertendum quòd incrassatio & & extenuatio fiunt à medicamentis sic alterantibus; & quoniã humores naturæ rebelles dicuntur crudi; ideo, quando reddunt obedientes à medicamentis sic agentibus, tũc talis actio dicitur coctio: sed non sunt ueræ coctiones, quia calor naturalis non agit illam coctionem: quia talia medicamenta cum sint potentia calida, & à caliditate naturali ad actũ reducantur, talia tunc agunt merito caloris actuati in materiam illam rebellem, & faciunt coctionem illam mẽdosam ratione gradus illius introducti & actuati. Ex his patet quid concoctio sit, & quot eius species, & quomodo cæteræ analogicæ dicantur ad ueram coctionẽ. Vnde colligitur, quod quãdo natura tendit de tumore in abscessum, nil aliud agit quàm quod aggregat humiditatem in aliquo loco, quæ aggregata concoctio dicitur, & naturali caliditate perficitur. Dicebam naturam debere adiuuari, quod fiet si causam efficientem augebimus, si debilis sit; aut eandem, si ualida, conseruabimus. & quoniam calor hic naturalis est substantia quædam tenuis & uaporosa, (spiritus, s. & uapores à spiritibus eleuati) & facile exhalabiles; ideo egemus eorum astrictione, uaporum. s. & spirituum. ideo duo supersunt nobis capita obseruanda

ſeruanda, primum eſt calorem augere, ſecundum illum conſeruare. Conſeruatur calor primo euitando caloris effluxum, quoniam corpus noſtrum, cum ſit perſpirabile, ut teſtatur Hipp. debemus impedire cōſtringendo poros, & hoc dupliciter fiet, unomodo frigidis, ſecundo mō ſiccis & terreis, quæ applicata parti illam aſtringũt. ſed in hac conſtipatione unum eſt obſeruandum: quòd talis conſtipatio non eſt utilis; quia quandoque ex tali conſtipatione reſultant quidam uapores acres, feruentes & putres, qui ſunt cauſa maioris putrefactionis: ideo aſtringentibus debemus uti moderatè, ne pars læſa multum ſtricta reddatur, ex ſententia Galeni 13. Meth. Alter modus eſt impediendi halitus trāſpirationem, obturando, illinendoque, debemus inquam uacuum implere, diſcoopertũ operire, & hoc mediocriter, ut uapores acres ualeant egredi, & tantum craſſiuſculi retineantur, qui ſunt cauſa coctionis: ideo ad aliud eundum erit remedium, quod eſt Hippo. 6. epid. ſect. 2. t. 30. ubi ſic inquit. quæcunque concoqui opus eſt &c. conſeruabitur ergo calor ratione dicta. Conſeruabimus etiam alia ratione communi omniũ medicorũ ac phyſicorum, quæ à ſubſtantia fit ſimili: cuius ſimilitudo duplex eſt, altera interna, ut alimentum quo calor naturalis fouetur: ſecunda per medicamenta extra appoſita, quibus etiam fouetur calor naturalis, & hæc eſt optima & maxime idonea, quoniam illa uirtus eſt multum longa & tarda: vnde ſi calor naturalis in parte ſit temperate calidus; temperate calidum debet eſſe medicamentum. ſi uerò calor diſtemperatus; & medicamentum tale (ſi à ſimili debet conſeruari) eſſe debet: quia medicamentum debet proportione & gradu reſpondere calori naturali partis affectæ. idem de frigido humido & ſicco dicendum. Vnde colligitur, quòd medicamenta, quæ debent adiuuare naturam, debent eſſe primo, ut obſtruant meatus, ſecũdo quòd correſpondeant in qualitate parti læſæ ſeu affectæ. Quæ nam erunt hæc medicamenta? Galenus appellat medicamenta iſta infarcientia, quoniam ſubſtantia eorum ingreditur in poros cutis: ideo oportet, quòd ſit æquabilitas maxima in tali medicamēto, ut patet in oleo & butyro, in quibus leniendo uidemus maximam æquabilitatem, quam æqualitatē debet habere tale medicamentum illinitum. præter æqualitatem oportet ut intercedat aliquod uiſcoſum, ut illa materia & eius uirtus conſiſtat, & remaneat in parte affecta & cuti: erunt ergo hæc

medicamenta

medicamenta uiſcida & lenta,ut mucilaginea, olea, & ſimilia quæ emplaſtica Galenus appellat: de quibus loquitur Galenus 5. de ſimpl.9.12.& 26. & alijs etiam in locis, ſed ibi opportune: quæ cō coquentia & pus generantia appellantur,quoniam adiuuant naturam ad illud agendum; ideo debent eſſe calida & humida temperate. Notandum quòd ſæpe accidit ut calor naturalis adauctus non ſufficiat ad illud agendum, ut in tumoribus frigidis: in calidis uerò ualent medicamenta à me nuper recitata; ſed in materia frigida oportet augere medicamenta alia,quæ ſint in gradu aucto caliditatis,habeant tamen uiſcoſitatē & lentorem. Aduerto,ꝙ quædā ſunt obſeruanda, ut pars affecta, materia frigida uel calida,ætatis ratio: ſecūdum quorum diuerſitatem debent etiam medicamenta diuerſificari: nam ut notat Galenus,aliquod medicamentum in aliquibus generat carnem,in aliò uerò pus.vnde colligitur quòd medicamenta pus facientia ſunt duplicia:quædam temperate calida, alia uerò aucta ſuper gradum caloris naturalis. quæ nam ſint hæc medicamē ta, nunc enumero. ſed prius notandum, quòd quando humores ſunt calidi tantum; competunt medicamenta pus facientia in primo ordine: quæ uerò ſunt in ſecundo ordine,ſunt fugienda. contra quando materia eſt frigida, tunc utimur medicamentis in ſecundo ordine,ſemper tamen miſcendo ſimul medicamenta primi ordinis. ratio eſt,quia medicamenta ſecundi ordinis pollent ſiccitate, ideo egemus medicamentis primi ordinis in quibus eſt multa humiditas,quę eſt neceſſaria ad concoctionē & pus faciendum.Cum ergo medicamenta pus gignentia ſint duplicia.i.in duplici genere, quorum quædam ſunt calida temperate, ut calor naturalis, humida, & uiſcoſa; alia calidiora calore natiuo, ſubſtantia pariter uiſcoſa;ideo hæc ueniunt enumeranda: & primo illa quæ ſunt in primo genere. Inter ea primum locum obtinet hydrelæum,quod melius aquælæū eſſet dicere,quod conſtat aqua & oleo: ſecundo oleum dulce calidum ſolet coquere materiam: tertio farina tritici.ſ. ſimilago, quæ eſt flos farinæ,non autem puluiſculus farinæ,qui farina molendini dicitur. farina etiam molendini cōuenit. quarto ſunt furfures,quinto mica ſeu mollicies panis optime conuenit, quæ omnia ex tritico eliciuntur. Ex pinguedinibus, pinguedo humida quæ propter ſimilitudinem,& maximam temperantiam optime iuuat,pinguedo ſuilla,quę & ipſa propter conuenientiam maximam quam habet cum

humana pinguedine, ut testatur Galenus in temperie, nam si qua est differentia, illa est ratione similitudinis substantiæ, quia in qualitatibus conueniunt; pinguedo agnina, pinguedo pullorum, lac humanum optime concoquit: & ultra, coctum mitigat dolorem calorem conseruando. oleum amig.dulc.ualde probatur, butyrum recens uaccinum, dulce, optimum est: cera citrina conseruat calidum innatum miscēdo cum ol.dulci, & dicitur medicamentum cerelæū, & est emplasticum. ol. ex uitellis ouorum concoquit, sed non est ita emplasticum: manus inuncta in ol. communi optime conuenit, maxime in furunculo, tenendo.s.manus supra per tres aut quatuor horas. folia lapathi, & maluarum, cocta cum ol. aut hydrę læo, mucilago ex fœnugreco, ex althea, ex malua. hæc omnia conueniunt ratione lentoris, & caloris temperati, ex quibus possumus medicamēta cōponere in tumore calido, ut R. fol. maluarum, fol. lapathi, fol. caulium, fol. uiolarum, omnium coctorum an. ℥ ij. (animaduertendo semper ut in tumoribus ex materia feruenti semper sit aliquid quod retundat feruorem partis, ideo addimus aut fol. uiolarum aut ol. rosac. alterum.s.) pingued. porcinæ ol. rosac. an. ℥ ij. farinæ tritici cribrati lib. j. s. croci ʒ j. lactis mulieris, decoctionis caricarum an. q. s. prius folia terantur cum farina, postea misceantur ol. & pinguedines, demum reliqua, & fiat emplastrum, & calidū applicetur. hæc sunt primi ordinis. Secundi ordinis concoquentia sunt resina terebinthina, quæ terebinthum dicitur, optima est resina abietina quæ ol. abiettis dicitur. resina larycina quæ terebinthina dicitur. alia resina ex pino quæ picea dicitur, officinis lachrima, bdellium, galbanum, ammoniacum, caricæ, passulæ, (& si horum decoctum passularum.s. & caricarum sit primi ordinis, substantia uero est secundi ordinis) thuris lachrima indurioribus corporibus, thus in mollioribus, crocum, fermentum est optimū, rad. altheæ, semē fœnugræci, sem. lini, cepæ sub prunis coctæ optime concoquunt, quoniam ex coctione amittunt acrimoniam, unde redduntur proportionatæ concoctioni, crudæ uero sunt pessimę. ol. chamomel. optime conuenit, pinguedo gallinarum uetusta (etiam quòd recens sit in primo ordine) est in secundo ordine, butyrum uetustum eodē modo, ut gallinæ pinguedo est. Ex compositis hæc sunt. R. rad. althee in aqua decoctarum (quod semper intelligendū est dum coctum aliquid dicimus sine additione) lib. s. caricarū pas-

ſularum coctarum an. ℥ ij. far. triticeæ, hordeaceæ an. ℥ v s. (addo farinam tu conſeruet humidum medicamentorum) fermenti ℥ j. croci ʒ 5. butyri, pinguedinis gallinæ an. q. s. terenda optime terantur & ad ignem reliqua imponantur, & fiat emplaſtrum, ut ſupra. ſ. ſecundum artem, & calidum applicetur. Aliud ualidius. R. rad. altheæ, ceparum, liliorum alborum coctarũ an. ℥ iiij. fermenti ℥ ij. far. ſem. lini ℥ j. terebinthinæ unc. s. croci ℈ ij. ol. chamæmel. pingued. gallinæ an. q. s. terenda terantur optime, poſtea miſceantur pinguedines. quòd ſi ſit multum durum, poteſt augeri doſis olei, aut addi butyrum, & f. emplaſtrum ut ſupra. Ego tamen in rebellibus, præcipue ſtrumis ſæpe utor hoc infraſcripto. R. diachylon magni, diachylon cum gummis an. ℥ s. aſſungiæ gall. aſſung. porc. an. unc. ij. m. & in farina emplaſtri ponatur ſuper parte læſa: ſed quandoque adeo ſunt rebelles tumores, ut bubones ex morbo gallico, ut oporteat me uti prædicto emplaſtro. imò oportet plerunque immaturos incidere. Ruſtici uero (à quo tamen ſemper medicus debet abſtinere) utuntur ſtercore humano calido eo modo quo excernitur, & optime medentur etiã tumoribus rebellibus. hæc ergo ſunt medicamenta primi, & ſecundi ordinis quibus utimur.

Quid concocta iam materia, ſit faciendum. *Cap.* XXII.

FActa concoctione debemus aut materiam reſoluere aut inciſione euacuare. Sed prius ſciendum, an materia ſit cocta necne: nam aliter non poſſemus curare. ideo ſigna ſunt tradenda. primũ ſignum eſt, quando tumor eſt remiſſus & aliquo modo uidetur breuior ac minor, tunc erit coctionis ſignum. & ratio eſt, quia dum materia putret, & alteratur à calore; tunc caleſcit, & caleſcendo eleuantur uapores qui extendunt cutim. quòd ſi concoquatur, tunc ceſſant uapores extendere, unde diminuitur tumor. ſecundum ſignum eſt quando tumor tendit in mucronem & prominentiam, ſignum eſt coctionis: & ratio eſt, quia cum natura cõcoquit materiã, & illam uincit, tunc materiam cogit in unum, & ſemper ad extimũ cutis. tertium ſignum eſt, cum tumoris tenſio & durities recedunt, aut ſaltem multum remittuntur, quod percipitur ex minori reſiſtẽtia primæ. ratio eſt quia concoctione facta aliqui uapores ſunt re-

 ſoluti,

soluti, qui prius cutim extendebant. quartum signum est, & ferè demonstrans, quòd ex digiti compressione sentimus materię undatione. aduerto tñ quòd hoc signũ ẽt quãdoq; fallere põt, nisi medicus sit solers in hmôi signis, primo quãdo apparet unda in aliquo loco ubi nõ est materia, qm̃ qñ loca illa sunt sana, percipitur etiam unda, & hæc loca sunt circa articulos, i. circa genua in partibus lateralibus, & in reliquis crassis articulis humani corporis tantũmodo fallit hoc signum, quando materia est in intima aliqua parte, ut sub cute & sub musculis, tunc enim talis unda difficile percipitur, quod etiam contingit, quando materia est ualde crassa: quam fallaciam notauit Hipp. 6. aph. 41. [Vbi dicit, quibuscunque suppuratio in corpore existens non innotescit &c.] est etiam aduertendum q quandoque adest tumor durus, in quo eliquatur materia, & tamen non est cocta, nam differt concoctio ab eliquatione. quintum signũ est cum in ipsa particula sentit æger aliquam alleuiationem: cuius signi duplex assignatur ratio, prima quia iam aliqua pars humorũ est resolutiua: secunda quia humores cocti & sanies cocta leuiores sunt redditi & laxiores. sextum signum est cum calor partis est remissus, præcipue in tumoribus calidis. septimum signum est quando pars lęsa mutat colorem, ut pars acuminata illa, in qua sanies colligitur, ut si prius erat rubea, euadat alba. addatis quòd cuticula separatur, & optimum est signum, nam significat cuticulam priuari calore illo extraneo. octauum signum est, quando cessant dolores, qui fiebant (aut remittuntur) quando pus generabatur: post cuius generationem aut sunt remissi, aut cessant: ratio est, quia sibi aderat mala temperies, aut aderant uapores acres stimulantes partem, aut calor intensus superans. nonum & ultimum signum est, quòd uapores putridi quiescunt: & indicatur naturam uincere materiam illam, unde cessat febris. Aduertatis me multa signa tradidisse, quoniam non omnia coeunt, sed quandoque quatuor, quandoque plurima, quæ signa continentur his uersibus. Durities longa, & pulsus, dolor, & calor aucti, Carnem pus fieri, sed factum dicta remissa, Sub digitis undans abscissus, pars & acuta Significant. Visa concoctionis signa duo nobis indicant, aut quòd materia resoluatur per insensibilem transpirationem, aut sensibiliter. Notandum, quòd si possumus insensibiliter euacuare, illud est longè melius: qua euacuatione sæpe utor, præcipue in strumis. & ratio est, quia

quia huiuſmodi ſubſtantia, cum ſit glandulosa, eſt rara: & quandoq; talis ſubſtantia aperitur, maximè ab ambiente alteratur; unde illa ulcera ſunt difficilis curationis, & durant per annos: quòd ſi ſanies ſit multa, & mala, erodens; ex qua timeatur aliquod malum; tunc debemus illa euacuare & prouocare. Euacuatio non uno fit modo, apertio.ſ.abſceſſus, ſed duplici. Aut enim aperimus medicamento, aut inſtrumento; nec indifferenter debemus illis uti, imo nunquam deberemus uti medicamento, propter tria. primo quia prolongat morbum; ſecundo quia inducit calidam extraneã; tertio quia ſunt medicamenta uenenoſa, ex quibus multa quandoque & mala ſuccedunt ſymptomata, ultra quod malam temperiem introducunt: ſed illo utimur propter mulies, & timidos patientes, Vtimur quandoque capitello, quod conſtat ex lixiuio & uitriolo, ſecundo utimur oleo uitrioli. tertio utimur tali. R. ſaporis nigri portiunculam, calcis non extinctæ q.ſ.quando uidetur exigentia, miſceantur & applicentur parti aperiendæ. Secundus modus aperiendi eſt cum ferro, qui fit dupliciter: aut ferro candenti ſeu ignito, aut ferro incidente. primo modo utimur ſemper in brutis, quod patet in ijs qui ueterinariam exercent. In hominibus uero non eſt frequens uſus propter ſubiecti nobilitatem, & quoniam homo multũ afficitur ex tali aſpectu. ſed nonnulli ſunt caſus, in quibus utimur tali inciſione ex ferro ignito uel candenti, primus eſt quando materia eſt frigida, & tumor frigidus; ſecundus quando abſceſſus ſunt in partibus neruoſis; tertio & ultimo, quando ſunt in partibus uenoſis & arterioſis; ut quando accidit tumor in dorſo; tunc maxime conuenit. In uenis & arterijs ultra illarum inciſionem, utimur etiã ad earum orificium claudendum (aliter nunquam utimur) candenti ferro.

In ſecando abſceſſu quæ ſpectanda ſint. *Cap. XXIII.*

EXiſtente abſceſſu maturo, cum illum uolumus incidere, duo ſunt inſpiciẽda: primum ut prouideamus ſymptomatibus, quæ poſſunt accidere; & hoc ut illa debiliora fiant; aut ſi non debiliora, ut adſint medicamenta quibus poſſimus ſuccurrere. ſecundum eſt quòd in ſectione medicus ſit idoneus; quæ idoneitas conſiſtit in operatione. Quando aperimus ſinum, hæc ſymptomata ſolent ſequi

qui: primum quòd deficit animus; secundo quòd sequitur magnus fluxus sanguinis; tertio sequitur magnus dolor, ut quando secamus musculum, & membranam, & alias partes neruosas: quæ omnia debet medicus prouidere, & medicamenta parare; ut si talia symptomata contigant, illis possit succurrere, nam incidendo mulieres aut pueros ut plurimum accidit animi deliquiũ, partim ratione timiditatis. nam timiditas robur dissoluit, teste Gal. 2. de sympt. cau. 2. partim ratione absumptionis multorum spirituum; ideo sunt præparanda quædam roborantia os uentriculi, ut offa parata in uino maluatico, aut aqua frigida qua inspergimus faciem, aut acetum acre, cuius odore spiritus refocilantur: quandoque exhibemus parum ante sectionem uuam immaturam in ore, ut succus paulatim descendendo spiritus recreare ualeat: quandoque mala punica acida, & in hoc casu omne acidum conuenit. quòd si timeamus magnum sanguinis fluxum, tunc præparamus pulueres constrictiuos, quòd constat ex gallis immaturis, bolo armena, sanguine draconis drachmis quinque. utimur calcantho usto ad sanguinis fluxum, quandoque eius oleo ut crustam inducat. aut utimur medicamento Gal. 5. meth. 4. quod constat albo oui & alijs, quæ ibi uideri poterunt. Auic. 4. primi cap. 26. facile nobis tradit medicamentum, constans ex telis araneis, pilis leporum, & oui albo. at si hæc non conferunt, ad ualidiora transeundũ est. nam quandoque sistimus sanguinem ignito ferro inducendo crustam. Hæc omnia prauidenda sunt à perito chirurgo, aliter non poterit his symptomatibus occurrere, ut contigit cuidam chirurgo, qui dum secaret abscessum in inguine, secuit & uenam illam subiacentem, ex qua secuta est magna fluxio sanguinis, ex qua chirurgus deliquit: unde magnum aderat ægroto periculũ, nisi adfuisset stalarius. i. maniscalcus præsens, qui cum hoc uideret, statim imposuit manum supra ulcus, & illi postea medicatus est cum astringentibus approprietatis: & sic bonus ille uir tremore correptus, fuit ferè causa mortis illius. tertio est dolori præuidendũ: & debet esse primum caput obseruandum. Secundum caput principale est actio. in qua sex sunt obseruanda, primo est particula incidenda, sit in quauis parte. secundo locus tumoris secandi. s. an superius an inferius, an in medio. tertio est sectio quieta, & conueniens respectu apostematis secandi. quarto instrumentum, quo sectio est complenda, nam non quolibet instrumento

secamus

secamus abscessus omnes;sed uariatur ratione situs & materię.quin to materia extrahenda,nam quandoque totam, quandoq; partem tantum euacuamus. ultimo tractatio ipsa,quæ consistit in tarditate & celeritate chirurgi,in hilaritate & rigiditate: semper.n.debet esse medicus hilaris.Circa primũ caput est considerandũ,an particula sit magni momenti an minimi, nam hoc multum refert, an abscessus sint in thorace, an in brachio, an in testibus: nam ratione uarietatis membrorum habent uarij respectus. Vnde Auic. nos monet quòd debemus in anatome obseruare arterias, uenas, musculos neruosque; quia hæc omnia conferunt, imò sunt necessaria ad cognitionem partis secandę. secundo debemus obseruare, an abscessus occupet partem carnosam & neruosam simul,aut alteram partem tantum: ut in hydrope, quando euacuatur aqua illa, uidendũ quomodo sit secanda: & semper debemus fugere partes neruosas;ratio est quia tales difficulter sanantur, & causant maximos dolores. tertio quòd semper in incisione debemus insequi fibrarum cutis rectitudinem,secundum rugas.s.cutis, licet ut plurimum fiat sectio secundum longitudinem, quandoque tamen ut in inguinibus, in subascellis, & in abdomine secamus obliquè & transuersè. Vnde semel uidi in subascellis transuersam incisionem,quæ pessima erat. & omnes istæ conditiones a Gal. 13. meth. 5. traduntur.obseruatur qualitas rugarum, quia ægri post incisionem quiescunt. in incisione adhuc duo sunt notanda, primum quòd quando tantum cutis est secanda, tunc semper eius rectitudinem seruamus. quòd si contingat ut musculus subiectus secando habeat fibras contrarias cuti; semper obseruamus rectitudinem fibrarum musculi, ut patet in musculis superciliorum,quorũ rectitudo si non obseruaretur,caderet in illorum incisione supercilium.idem in alijs locis obseruandũ secundum caput obseruandũ est circa locum tumoris abscindendi, quia si tumor sit magnus ut putà in thorace;nõ omnis locus est idoneus ad incisionem: sed in tali duo sunt de mente Gal. 13. meth. 5. obseruanda: primum ut cutis sit tenuior;& ratio est,quia minor excitatur dolor ratione tenuitatis,& citius deuenimus ad materiam ipsam. secundo obseruandum est ut secemus partem,quo facilius possit materia contenta educi. Erat tertium caput, qualis esse debeat sectio, cum uariæ sint sectiones: nam multum refert facere illam magnam aut paruam,minorem aut maiorẽ

 quam

quam par ſit: ratio eſt quia ſi ſit minor, tunc ſanies non exit propter craſſitiem materiæ, aut grummos ibi exiſtentes; unde oportet comprimere partem, ut talis materia exeat, ex qua compreſſione generatur calloſitas, quæ poſtea eſt cauſa fiſtulæ contra, ſi os tumoris ſit latum nulla aderit cauſa generationis fiſtulæ, & facile poſſit os anguſtari. contra uero ſi maiorem ſectionem faciemus, tunc tria ſecundum Gal. 13. meth. 5. ſuccedunt incommoda, primum eſt partis turpitudo, ut ſi fiat ſectio in facie, cicatrix quæ relinquitur magna, turpis eſt cum ſit præternaturam: ſecundum commodum eſt, quòd partes ſubiectæ propter magnam inciſionem alterantur ab ambiente, ut Gal. dicit 8. de uſu part. nam quamuis cerebrum ſit frigidum, eſt tamen calidius aere ambiente, quantumuis calido, a quo ſemper cerebrũ alteratur: tertium incommodum eſt quòd ex maiori inciſione ſequitur deſtructio partis inciſæ, quoniam multa muſculi ſubſtantia inciditur: ex qua quandoque impeditur motus uoluntarius. ſunt & aliæ ſpecies inciſionis, ut quando circulariter, aut obliquè ſecamus, aut quando remouemus tumoris totam partem acuminatam: quæ ſectio peſſima eſt, quoniam generantur poſtea ulcera circularia difficillimæ curationis. Antiqui, ut Paulus *lib.* 6. cap. 34. aliam habuerunt ſectionem factam ad ſimilitudinem folij myrtini, quam multum laudat Galenus multis in locis: ratio eſt primo, quia ex tali inciſione nihil saniei retinetur, ſecundo quia labia circumducta non inflammantur: tertio quòd totum putridũ ſectum eſt, ex qua inciſione tunc ſtatim labra circunſtantia præcipue corrupta incidebantur. Sed Domini, tali non utimur ſectione: ratio eſt, quia non poſſumus formare talem inciſionem myrtinam unica inciſione ſecundum antiquos: ſed nos unica inciſione & non trina conſtituemus inciſionem habentem formam myrti. ut primo ſecando, ſecundo extrahendo pus, tertio imponendo lintea, ex quibus omnibus introducetur figura myrti, pręcipue ex labrorum dilatione. Notandum quòd in duobus caſibus utor myrtina antiquorũ ſectione: primus eſt in ægylope, eſt autem tumor in angulo oculi: & hoc ne ſuccedat fiſtula lachrymalis, nam inciſio communis & uſitata; quæ eſt in prima die incidere, in ſecunda poſtea abluere, periculoſa eſt, ne ad fiſtulam tranſeat, quoniam materia illa non expurgatur. ſecundus caſus eſt in bubonibus gallicis, ubi non adeſt multus ſenſus; quia ubi adeſt ſenſus exquiſitus, talis non eſt adminiſtranda,

ſed

sed tantum ubi labia sunt corrupta & parui sensus. aliam habebant antiqui speciem incisionis, quę triangularis appellatur, quæ non est in usu non in tumore capitis talpa appellatur, de qua meminit Paulus 4. antiqui aliā habebant incisionis speciem habentem quatuor angulos aut plures, qua etiam nos utimur in magnis talpis capitis, & in atheromatis. ratio est, quia cū materia detineatur in folliculo, nisi materia cum folliculo eradicaretur, talis tumor faceret recidiuā. ideo in his aut cruciali aut quadrangulari incisione agendum; cauendo semper ne folliculum incidamus: extirpandus. n. est. Antiqui post talem incisionem imponebant linamenta, quæ liminiscus appellantur, & nihil aliud est nisi uitta constās ex lana molli; uulgo benda dicitur; chirurgi capiebant has uittas, & terebant; postea imponebant in tumoribus incisis, ut labia separata detinerent; de quibus infra latius explicabo. quartum succedit caput, quod est de instrumento, quale nām esse debeat instrumentum in aperiendo abscessu, quoniam non omnia instrumenta sunt in usu, nec approbantur. Inter instrumenta primū approbatum est nouacula, (smyrnion à Paulo uocatur) quo paruos abscessus incidimus. secundum instrumentum est secundum Gal. 14. meth. 17. gladiolus myrtaceus, qui utrinque incidebat, desinebat in acutum, ut folium myrti, & phlebotomus dicitur, uulgo lanceta; cuius duplex est species: altera quidem desinit in acutiem angustam & magnam; alia uerò est formæ oliuaris, quæ conuenientissima est, & maxime in usu, quia nō faciet os multum strictum sed mediocre. de quo meminit Paulus lib. 6. ca. 32. & utimur in abscessibus oris & similibus. tertium instrumentū est appellatum scolopion Paulo, & est species gladij incurui & retorti, quo utebantur Arabes: & tale instrumentum habet incisionē, parte interna & curua, quod gamautum uulgo dicitur: cuius usus apud nos est frequentissimus, imò continuè illum nobiscum ferimus: In quo organo unum est obseruandum. primo ut optime secet, quia aliter dolorem inferret; secundo ut manubriolum sit solidum & ualidum, ut resistat corpori incidendo; tertio quòd in acumine capitis, siue. s. utrinq; habeat partem incisoriam, ut facilius ingrediatur. Aduertendum, quòd multa est differentia instrumentorum ratione eorum temperaturæ, quia ut fiat instrumētum talis formæ, fit ex molli substantia; ut uero incidat, temperatur aqua frigida. Sed quoniam ex aqua frigida multum crudescit, ideo moderni iubēt, ut

extinguatur in oleo aut pinguedine uituli, suis, uel alterius animalis similis: ratio est, quia cum incrudescit, periculum est ne disrumpatur, quod sæpe contingit. & tale instrumentum debet seruari inunctum, quia rubigo posset causare inflammationem aut aliquod aliud symptoma. Hæc de quarto capite, in quo prætermitto quasdam falculas quibus utimur in aperiendo faucium abscessus. Quintum caput respicit saniem, in qua duo sunt obseruanda, aut enim est pauca; & digitis tunc exprimendo educimus: aut est multa; & tunc paulatim est extrahenda, quod patet in hydrope & abscessibus multæ materiæ: & ratio est, quia cum materia multi spiritus exhalant, & eius euacuatione absumuntur: & hoc nedum contingit in hydrope, sed etiam in abscessibus lumborum & articulorum, in quibus oportet animaduertere præcipue in mulieribus, & humidæ complexionis corporibus. ut contingit cuidam chirurgo in sectione cuiusdam apostematis in muliere, quæ ex fluxu malæ materiæ cecidit in syncopim. ideo in tali casu incisio debet fieri parua, ut possimus necessitate urgente digitis claudere orificium, si multa materia exeat, quod Hippoc. confirmat 6. aph. 26. ubi dicit [Quicunque suppurati aut aqua intercutem &c.] quandoque etiam in aliquibus abscessibus ut in furunculis, in quibus est sanies crassa; tunc non debemus illam uiolenter euacuare, quoniam prouocaremus inflammationem. Vltimum caput est de tractatione chirurgi, qui primo debet blandè, hylariter quicquid agendum est agere, ac tuto: quod fiet, si in operatione erit attentus & uigilans. ultimo debet citò operationem suam perficere, & in hoc tantum præstantissimus chirurgus id faciet, quia rudis nunquàm illud faciet: in quo opere differt rudis seu nouus ab experto. Facta incisione debemus succurrere sympromatibus sanguinem sistendo (sanie tamen prius expressa) cum lineamentis ex stuppa lini cum albumine oui: nec est ponẽdum sal ut faciunt nonnulli, præcipue germani; quoniam dolorem prouocat, ex quo fiunt inflammationes, præcipue in uulneribus. illa lineamenta relinquimus per 24. horas. Quòd si adsit dolor, nos supra ponemus oleũ rosaceũ aut purum, aut cum uino, aut cũ oleo, camomillæ; animaduertendo, ne oleũ tangat ulcus; primo quoniã reddit ulcus putridum, secundo quòd non sistitur sanguis. Et obseruandum est illud Gal. 13. meth. 7. ubi iubet imponi mannã & thus: sed non est in usu. ratio quia incisiones debent fieri occultè, quando sit

do sit possibile; ne ex præparatione ad illā alterenť ægri, & reddantur timidi: Quod si ad nobiles accedas, illud medicamentum Galeni optimum est. In secundo die soleo ponere emplastrum prius maturatiuum super petias existnes. ratio, quoniam adiuuat residuum coctionis, quarundam partium: secundo ne albumen oui multum exficcetur, in cuius remotione sequuntur dolores: tertia die utor digestiuo. ratio, primo ut remoueantur inflammationes, secundo ut digeratur materia, & ibi reperiūtur omnia requisita. Nec est agendum, ut nonnulli faciunt, qui cum uelint uideri magni uiri, alia medicamenta imponunt, & malè. constat digestiuum ex luteo oui, quod est frigidum secundum Galenum (uult .n. Galenus totum ouum esse frigidum) ratione cuius repellit: adest secundo quædā lenitas in eius substātia, ratione cuius remouetur dolor, qđ superius explicaui, dum recenserē, medicamenta doloris sedatiua; ubi oleum de uitellis ouorum comendabam, cui admiscetur terebinthina quæ partim detergit, & partim digerit. Quòd si uolumus maiorem concoctionē, addimus parum croci. hoc digestiuo utimur per quatuor dies, hoc fit ratione sensibilitatis perspicuæ quorundā. hæc erit forma. R. terebinthinæ unc. j. uitellum unius oui, croci scrup. s. misce. Notandum, quòd quandoque fit quædam sordes hærens, quæ impedit ortum carnis, ideo necessario debet remouere, in cuius remotione natura nihil operatur, sed tantum medicus & ars: quæ duplici medio mouetur, uel medicamento, uel manu: manu cum aliquo instrumētó radēte. sed quoniam in tali actione fit fluxus sanguinis; ideo potius utimur medicamentis detergentibus, quorum tantum quædam enumerabo, ut hoc. R. terebinthinæ unc. j. mell. rosac. unc. s. farinæ hordei parum, misce, hoc optime detergit. Quòd si non prosit, tunc ad ualidiora recurrimus. quòd si multum repugnet abscessus; utimur unguento apostolorum, uel unguento isidis, quod à Galeno docetur. præparatur aūt aut in farina cerati, aut in farina unguenti, quo modo nos in hoc casu utimur. Hic actis utimur sarcoticis, quibus repleatur ulcus carne. Vbi est carne repletum, tunc utimur cicatrizantibus, ut unguento diapalma, unguento de tucia, de minio. omnia hæc superinducunt cicatricem. quandoque utimur cerato de bolo armena, sed quoniā plerunque tumores et abscessus transeunt in gangrænam, phyge-

thlon & similia, ideo de his esset agendum. agemus autem inferius. nunc succedit inflammatio.

De inflammatione. Cap. XXIIII.

MEdici antiqui & recẽtiores, præcipue Guido, per classes quatuor instituerunt curationem tumorum, quemadmodũ sunt quatuor humores, ita quatuor genera tumorum appellantes. Nos eundem ordinem sequẽtes in quatuor genera distinguemus, eosq; per classes recensebimus. Ex sanguine primo oritur phlegmon. secundo carbunculus qui fit ex sanguine feruido. tertio est gãgręna, & est quando multum sanguinis colligitur, & suffocando calidum naturalem corrumpit. quarto est sphacelus qui fit ex quantitate sanguinis corrumpẽtis partem, qui sideratio dicitur. quinto χίμετλον græcis, latine pernio dicitur, qui fit tempore hyemis in digitis manus & pedis. sexto est φύγεθλον quem Celsus lib. 5. cap. 28. panum appellat. septimo est φῦμα eodem nomine à Celso eodem lib. cap. 27. appellatum. octauo est τέρμινθον secundum Aetium & Oribas. nono tumor qui δοθιῆνες dicitur, apud Celsum furunculi. Hi tumores omnes ortum habẽt à materia sanguinea. Secundum caput humoris est biliosi, & primus tumor est erysipelas, ignis sacer dictus. secundus est herpes miliaris dictus. tertius est herpes esthiomenos & exedens, appellant barbari formicam miliarem, nunc formicam ambulatiuam, quandoq; pustulas appellant, Celsus lib. 5. cap. 35. partic. 8. omnia illa nomina appellat ignem sacrum. quarto sunt pustulæ de quibus Auic. 4. primi cap. de uesicis. Tertium tumoris caput est pituitæ, sub quo locatur uerus, purus, & simplex œdema, qui est tumor mollis. secundo est stheathoma, sic dictus, quia materia contenta uidetur forma laridi, à qua forma sortitus est hanc appellationem. tertio est atheroma, sic dictus quia materia habet formam polentę seu pultis. quarto est meliceris sic dictus, quia continet materiam habentem formã mellis. quinto est talpa oboriens pueris, & est species atheromatis. sexto est testudo oriẽs in capitibus puerorum, & est species meliceridis. septimo est nata seu nodus secundum modernos, qui ut plurimũ apparet in iuncturis. octauo est ganglion, quam Auic. glandulam appellat. nono sunt schrophulę uel strumæ, & est uerè tumor pituitosus. decimo est quædam

dam quæ leucophlegmatias dicitur.i.phlegma album, aut anasarca, aut hyposarca. In quarto capite melancholia continetur, cuius primus tumor est uerus scyrrhus. secundo est cancer ulceratus & non ulceratus. tertio est elephantiasis, græcorum.s.lepra, à nostris uel morbus S.Lazari uel S.Iob, dicta. quarto sunt uerrucæ quæ porri uulgo dicuntur, quia sunt ueluti radices porri. quinto sunt myrmeciæ, quę similitudinem habent cum formicis. sexto sunt achrochordones, quæ porra pensilia dicuntur, quia duo sunt genera porrorum. septimo sunt claui, thymia, cornua, dracũculi, lepra & psora. lepra secundum græcos est morbus cutaneus, similiter & psora. possemus quinto recensere tumores, qui nullum quatuor humorũ continent, ut sunt tumores flatuosi, aquosi, lapidei, & qui constant ex multiplici materia, quæ nulla erit materia humorum quatuor. Authores omnes pertractando de tumoribus, prius tractant de tumoribus ex sanguine ortis, idem ego seruabo, & prius agam de inflammatione quæ phlegmon dicitur, quamuis phlegmon quãdoq; aliud ab inflammatione significet. Auic.3.quarti tr. p. cap. 2. declarat, quòd phlegmon tria significat, primo exarsionem, in qua tantũ est intemperies sine humore, quæ exarsio dicitur ad differentiam inflammationis ut habetur à Gal.12.meth.c.1.&2.ad Glauc. primo. significat secundo phlegmon cõmuniter sumptum, continens sub se quãcunque inflammationẽ aut tumores ex materia calida, ut patet secundo ad Glauc.primo. significat tertio phlegmon, inflãmationis speciem istam, quæ est à sanguine cum materia. Notandum, quòd quandoque nos dicimus corpus inflammatum aut oculum inflammatum, cum tamen non adsit tumor in illis partibus. unde patet quòd fuerunt opiniones diuersæ de generatione inflammationis. nam Erasistratus uolebat, quòd cũ sanguis exit à uenis, tunc fiat inflammatio. sed Galenus in lib. de uenæ sect. aduersus Eras. cap.3.dicit quòd opinatus est Erasistratus quòd sanguis non contineatur in corde: addebat, quòd non solum existente plenitudine hoc modo fit inflammatio, sed etiam in uulnere, cum incidantur arteriæ, tunc sanguis concomitans spiritus necessario transmittebatur à natura ad illas partes disiunctas per incisionem: quæ opinio cum sit falsa, multis in locis à Galeno confutatur. Prima ratio est, si sanguis præternaturam contineretur in arterijs, semper esset inflammatio: consequens est falsum: ergo & antecedens. quòd uero

ſanguis ſit in arterijs, patet ex inciſione corporis humani. Secunda ratio eſt, ſi talis inflammatio oriretur ex tranſmiſſione ſanguinis arteriarum in partem, ſequeretur, quòd inflammatio non generaretur niſi exiſtente plenitudine: quod tamen eſt falſum, quia in corporibus emaciatis fit inflammatio. Tertia ratio eſt, ſi inflammatio tantum ex plenitudine fieret; ſequeretur quòd in uulneribus intrinſecis ex confuſione ſeu attritione aut morſu factis, non fieret inflammatio, quia in illis nulla aut parua fit arteriarum apertio ſenſualis. Confirmatur tamen oppoſitum ex uſu, quia ex morſu apis uel ueſpæ paruo, concitatur inflãmatio. Vltimo, ſi tantum ex plenitudine aut fluxione ſanguinis arteriarum fieret inflãmatio, ſequeretũ quòd ſemper in magnis uulneribus fieret inflammatio. conſequẽs eſt falſum, ergo & antecedens: quia non ſemper fit inflammatio. falſa ergo eſt opinio methodorum, ut patet ex Galeno in lib. de ſectis nono, qui uolebant quòd inflammatio fieret ex dilatatione & raritate, quæ omnia tantum ratione percipiebantur, & non ſenſu: quæ opinio cum ſit falſa, à Galeno confutatur; quia ponebant morbos contrarios & cauſas contrarias in eodem loco. nam ponunt iſti quòd lippitudo oculorum ut omnes conſentiunt, ſit inflammatio. cum uerò materia inflammationis euacuatur, ſi ab iſtis quæratur cauſa; uolunt ſecundum ſua principia, quòd raritas meatuũ ſit cauſa euacuationis materiæ, conſtipatio uero cauſa inflammationis: & ſic duo contraria ſunt in eodem ſubiecto. Alij uolunt quòd inflammatio ſit, quando humor incuneatur in aliqua parte: quæ opinio non eſt omnino uera. opinio uero Galeni eſt quòd inflammatio eſt tumoris ſpecies calida, cum dolore & pulſatione: & hæc eſt deſcriptio inflammationis. Notandum inflammationẽ non eſſe morbum ſimpliciũ, ſed compoſitarũ, quia primo eſt intemperies, quę eſt paſſio ſimilarium: ſecundo adeſt paſſio conformationis, & ſolutio continui, quæ reſpiciunt organica membra. fit enim inflammatio ut 10. Meth. 6. declarat Galenus, quando abundans humor & copioſus primo implet magnas uenas, ſecundo deſcendit ad paruas, demũ de paruis deſcendit ad partes concauas, ab illis deſcendit ad alias, imbuens cum tumore malam temperiem, & alia ſuperius enumerata. Humor uerò faciens inflammationes ſecundum Galenum 13. meth. & pluribus alijs in locis non eſt niſi ſanguis benignus, quod confirmat Paulus lib. 7. & Auic. 2. primi doct. 3. Moderni uerò dũ

loquuntur

loquuntur de cauſa materiali inflammationis,diſtinguunt,quia ſanguis fluens aut eſt naturalis,aut non naturalis.ſ.non ratione ſui, ſed ratione alterius,& ſic dicunt duplicem eſſe ſanguinem facientem inflammationẽ. Naturalis eſt qui habet infraſcriptas conditiones, primo quòd talis ſanguis fluit à tota maſſa ſanguinea,quæ continet quatuor humores, quæ habet has conditiones:primo eſt calida actu,& humida actu,conſiſtentia mediocris,colore ualde rubra,guſtu redolet dulcedinem. ſecundus ſanguis non naturaliseſt, quando recedit ab illa perfectione,non tamen quòd tranſeat in aliã naturam,quia cõtinetur in latitudine ſanitatis. & hic eſt duplex:alter non naturalis ex ſui natura, ut quando maſſa ſanguinis ab hepate uel alia cauſa redditur craſſior, & diminute concocta, unde deficit ab illa perfectione: alter dicitur non naturalis, nõ quòd ſit talis ſua natura,ſed propter admixtionẽ alterius humoris, erat tamen prius naturalis: tunc dicunt,quòd omnis inflammatio generatur ex alterutro ſanguine.ſi fiat ex ſanguine naturali, talis erit uera inflammatio,quam Græci appellant ſub hac uoce phlegmon, uel phlegmone. quòd ſi fiat ex ſanguine præternaturali, tunc reſultant quatuor ſpecies inflammationis.prima ſpecies dicta eſt. ſecunda eſt quãdo admiſcetur bilis,tunc dicitur phlegmon eryſipelatodes. tertia eſt quando admiſcẽt pituita,& talis dicitur phlegmon œdematoſum. quarta eſt quando admiſcetur atra bilis, & dicitur phlegmon ſcyrrhoſum. Harum denominationum ratio eſt,quia cum humores illi puri faciant ſpecies morborum diuerſas; ideo ratione admixtionis ſortiuntur tales denominationes. Notandum ex Auicẽna 2. primi prima, uox ſemper denotat ſpeciem morbi ut phlegmon eryſipelatodes,& eryſipelas phlegmonodes. idem de alijs combinationibus dicẽdum eſt. Supereſt modo ut uideamus quaſdam opiniones uolentes inflammationem non fieri ſemper à ſanguine.uult prima opinio,quòd phlegmon fiat à ſuperabundantia carnis. mouetur que ratione, quia in uulneribus & ulceribus ſupercreſcit caro, quæ parit phlegmonem.ſecunda opinio uult quòd inflammatio fiat à ſpiritibus hac ratione, quia in omni inflammatione fit pulſatio, etiam ubi non ſunt arteriç,ſecundo eſt tenſio,hæc non erit niſi ratione ſpirituum:tertio eſt reſiſtentia illa,de qua ſuperius locuti ſumus. tertia opinio uult inflammationem fieri ex ſanguine eliquato & extenſo ut pix; unde extendit partes, quia ex eliquatione omnia red

duntur

duntur crassiora. hæ sunt rationes illarum opinionum, quæ malæ sunt, imò falsæ. Vnde ad primam rationem respondendo, dico ꝙ in illa carne aucta fit augmentatio, non autem alteratio. quod si ita non esset, tunc multa nix esset albior pauca. idem dico de alijs coloribus; quia augescente carne illa, non deberent adesse symptomata, quæ phlegmonem insequuntur; quia secundum istos tantum fieret appositio. Ad rationem secundæ opinionis respondeo, quòd si inflammatio fieret à flatibus; tunc in eius incisione, quandoque uideremus flatum exire. Sed consequens est falsum, ergo & antecedens. Dices, pôt flatus esse adeo subtilis ut sensum aufugiat. respõdetur ꝙ ex illa incisione deficeret, desineret tumor. præterea in magnis uulneribus nunquam fieret inflammatio. probatur, quia in illis uulneribus semper destillat humiditas, quæ nullam proportionem habet cum flatibus, qui cum sint subtiliores, facilius exirẽt quàm sanguis. Ad tertiam opinionem respõdeo, quòd si esset uerum, quòd omnia per calefactionem reddantur crassiora, & per consequens sanguis; sequeretur quòd in causonide totum corpus redderetur inflatum maxime, qui ibi est maxima calefactio. Sed consequens est falsum, ergo & antecedens. Concedo quidẽ, quòd cum sanguis feruet, *eliquatur* aliquo modo; sed illa eliquatio est pauca, quoniam ex sui natura est calidus & fluuidus. Et quando augetur liquefactione, ut pix cera & similia, dico ꝙ si sanguinis liquefactio talis esset, ut ceræ & similium, sequeretur quòd ex frigidis condensarẽt, & statim cessaret tumor; tamen oppositum uidemus, quia qui inordinate utuntur frigidis medicamentis, phlegmone transit in alia consequentia morbi longè peiora. quòd uero mea ratio adducta ualeat, patet exẽplo de olla feruẽti, quę ex frigiditate remittitur. Ad secundam rationẽ, respondeo quòd ratio eliquationis sanguinis, ut etiam superius dictum est, non est ut picis & ceræ, quoniam hæc & similia à calido augentur, à frigido condensantur, quod non contingit in sanguine, ob rationes, in præcedenti lectione adductas: Dicebamus supra quatuor esse inflammationis species, non tamen credatis tantum esse quatuor species, quoniam quædã sortiunẽ nomina ratione locorũ ubi sunt, ut quando inflammatio corripit membranas cerebri, tunc dicitẽ phrenitis: quandoque corripit membranam oculorum coniunctinam uocatam, tunc lippitudo uocatur & ophthalmia. quòd si corripiat musculos faucium, dicitur angina. Si membranam succingentem

gentem coſtas,pleuritis. ſi pulmones,peripneumonia. ſi emunctoria, bubones nominantur,quodcunque emũctorium corripiat. Notandum quòd Gal. 13.meth. 5. & ſecundo ad Glauc. primo,uult ꝙ bubo ſit inflammatio partium glandoſarum: ſed quoniam maior pars inflammationũ glandoſarum fiunt in emunctorijs; ideo bubones dicuntur inflammationes emũctoriorum. Aduertendum quòd quædam inflammationes emunctoriorum citò reſoluuntur & ſaneſcunt; & tales appellat Galenus phymata; quædam tardè reſoluuntur, & ſaneſcunt: tales appellat bubones, phigethla. Notandum eſt quòd inflammationes quandoque tantum cutim,quandoq; muſculos uſque ad oſſa impediunt,quæ paruæ & magnæ dicuntur:paruæ, mites à Quinto Sereno & papulæ acutæ, à Galeno dothienes appellantur.Quãdo uerò inflammatio tantũ fit ad partes ſubiectas corrumpendo; tunc à Celſo furunculus nominatur. paruæ inflammationes (bognoni & chiauelli uulgo dicuntur) quando deſcendunt ad partes ſubiectas uulgo dicĩ il mal del ficho, aut il mal del pino,& hoc propter carnem creſcentem habentem illam ſimilitudinem & formam. Hæ ſunt omnes ſpecies inflammationis Cauſæ autem inflammationis quædam internæ ſunt, ut copia boni ſanguinis, quæ cum aggrauet totum corpus, tranſmittĩ ad partes inflammatas.ſecundo calor inflammatus in maſſa ſanguinea propter agitationem tranſmittitur ad partes. tertio pars calida & dolens trahit ad ſe ſanguinem.ultimo enumeratur ſitus,quia capacitas etiam cõcurrit ad recipiendum. quædã cauſæ extraneæ, & ut plurimum eſt aer ambiẽs,quod patet ex pleuritide orta ex agitatione,dato quòd agitatio ſit cauſa ſinerna, ambiens tamẽ eſt quod materiam conculcat,& claudit materiam in loco.ſecunda eſt attritio. tertia attractio per cucurbitulas. quarta ſolutio continui: ultimo eſt luxatio cauſans inflammationem. Hæ ſunt cauſæ inflammationis. Quo ad curationem horum tumorum eſt ſciendum, quòd cum uidetis tumorem cito fieri & citò creſcere, ſciatis quòd ille tumor eſt inflammatio: nec eſt tumor qui ualidius creſcat quam inflammatio & œdema: ratio eſt quia multa reperitur materia pro horũ generatione.ſecundo æger percipit maximam exarſionem & calorem. tertio (quia ſigna hæc non ſufficiunt)eſt calor partis qui eſt rubicundus & floridiſſimus,non tendens ad alios colores.qui color eſt ſimilis colori faciei,cũm eximus e balneo. quarto quoniã adeſt magnus do-

S lor,

lor,(si non sit inflãmatio parui momenti) quinto qñ adest pulsus cũ dolore , quoniam plerunque adest pulsus in aliqua parte sine dolore , quemadmodum contingit irato & similiter affectis : uerum dolor ille aut est magnus aut paruus,ut Gal. in lib.de tum. præter naturam 6. & 2. de loc. aff. 3. ubi loquitur de tali pulsatione , dicit ꝙ ab antiquis appellatur pulsus seu pulsatio, & hoc erit signum inseparabile in inflammatione.sextum signum est quando adest extensio loci, quæ uidetur ut in aliquo contineatur.septimum signum est renixus, cũ superponendo digitum statim pars remittitur , ac ad locum reuertitur,ut patet in magna pila qua ludere soletis . ratio est quia ex sanguine illo fluente gignuntur spiritus , qui agunt illum renixum . ultimum signum est quando uenæ quæ prius erant occultæ, incipiunt tumescere,& fiunt rubicundiores aut nigriores , dum modo sanguis non sit multum niger . hæc sunt signa inflammationis . In curatione inflammationis uiam modernorum sequar, & præcipue Guid.nostri . Et primo si sit causa,est remouenda. secundo ad inflammationem occurrimus & humorem remouemus,Quidam quinque capita proponunt. Guido uerò quatuor tantum proponit, & mihi magis placet . primum est uictum ordinare , audiendo simul res omnes non naturales,ut habetur à Gal. in ar. med. ca. 85. secundum caput materiam antecedentem adæquare (per materiam antecedentem audio materiam adhuc fluentem) tertium caput euacuat id quod in tumore continetur. (circa secundum autẽ caput audiendum est non tantum repercussiua, sed quancunq; euacuationem arte molitam.)quartum caput est succurrere symptomatibus & illa remouere.Primum caput consistit in moderatione illarum sex rerum non naturalium : & primo quo ad aerem ambientẽ, audiendo non solum aerem,sed quodcunque corpus nos ambiens, (animaduertendum hoc caput pertinere ad magnam inflammationem.) Vnde si inflammatio fit a tempore æstiuo, debemus collocare ægrũ in loco frigidiori,& aerẽ rectificare folijs & frondibus frigidis,in hyeme uerò aer tẽperatus non aũt calidus est eligẽdus.Vnde Gal.2.ad Glauc.2.Paul.lib.4.& Auic.3.quarti,dicunt ꝙ in æstate actu frigida sunt applicãda;hyeme uero tepida. Secũdũ est motus & quies. aĩaduertendũ ꝙ ex motu ualido corpus incalescit,& hinc eliquãtur humores,qui saltẽ sunt causa augmenti inflãmationis ; ideo in principio inflãmationis semper debemus uti quiete . Notat Gal. 13.meth.

13.meth. 6. quòd existente inflãmatione in partibus superioribus motus partium inferiorum conuenit,& è conuerso. Aduertendum tamen,quòd illi motus debent esse moderati. & considerare oportet an totum corpus calefiat,quia talis motus obesset: tertium caput est somnus & uigila. Domini in hoc casu debemus facere omni ingenio ut dormiat in nocte,in die autem uigilet. ratio est,quia si continue dormirent,tunc calor sopiretur;nec haberemus resolutionem materiæ,quæ à calore fit naturali, quod habetur ab Hipp. primo præsagiorum tex. 2.poterit dormire in die quando non dormierit in nocte,aut propter dolorem, aut propter lassitudines. Aduertendum tamen quòd somni non debent esse profundi. quartum caput est circa cibum & potum. Moderni dicunt quòd debemus uti uictu frigido & humido,& quòd non debent ægri cœnare: & ratio est quia calor multum concentratur in coctione circa uetriculum. Verum,& si hæc constitutio sit rationalis, tamen non indiscriminatim in omnibus est seruanda: imò secundum uarietatem ægrorum & secundum maiorem & minorem illorum repletionem est uarianda. Soleo ego dare ubi adest magna repletio,panem lotum in aqua asperso succo aranciorum cum modico zuccari: & hoc parum in mane,& parum in cœna: & talis uictus tenuis est,cui semper adiũgimus aquam pro potu,ut ex Galeno 8. de compositione med. per loca. septimo,qui iubet in inflammationibus uinum non esse exhibendum, exceptis illis qui habent uentriculum debilem,ut ex Galeno 1. ad Glauc. 14. patet, vbi loquens de fluxionibus sanguinis, concedit uinum sed debile,(dato quòd Guido in omnibus concedat uinum) & tale uinum non petit caput,præcipue sumptũ in pauca quantitate. uerum esset melius dare aquam coctam paratam cũ cinnamomo, & seminibus coriandri: aut miscere syrupum acetosum simplicem. quòd si non esset magna fluxio,non uterer uictu ita tenui, sed paulo pleniori. Quintum caput est excrementorum retẽtio & inanitio. pro quo aduertendum, quòd excrementa dura & sicca multum obsunt; quia ex fæcibus duris in intestinis generantur uapores acres & maligni, qui per totum corpus diffunduntur, unde multum nocent inflammationi; ideo quotidie sunt excernẽda, aut per os, & tunc cassia optima est; uel per clysteria, & tunc utimur communibus. quibus fæcibus excretis cessant pro maiori parte illæ fuligines. Vltimum caput est accidentia aĩ. Quantum ob

sint aī accidentia possum ego testari. quidam dum esset in declinatione, dum esset ira correptus, denuo generata est fluxio. Fugiat venerem & uenereas cognitiones, quia accendunt calorem naturalē. Secundum caput principale erat materię adæquatio, quæ adæquatio est remouere materiam fluentem. & primo uidendum, an materia sit copiosa, & tunc secundum Galenum 1. aph. cōmen. 23. debemus uenam secare usque ad aī deliquium, existentibus conditionibus ibi enumeratis. Obseruandum est, quòd nedum ubi est plethoria, uenam secamus; sed etiam sine illa, ubi adest feruor, secamus uenam, teste Galeno 13. meth. cum adest maximus dolor, & alia similia symptomata, quæ indicant magnum esse morbum, qui eget cita & uehementi curatione, & morbi ablatione. sed sectio uenæ est remedium cito agens, ualidum ac uehemens. debemus tamen semper seruare tres illos scopos, de quibus Hipp. 4. reg. ac. 19. & Galenus in lib. de cur. per sang. miss. s. morbi magnitudo, uires, & ætas. sectione ergo remouebimus inflammationem, euacuando materiam sanguini admixtā: quod notauit Rasis lib. 2. tract. 2. cap. 1. Auicēna in magnis inflāmationibus tertia quarti tr. primo. cap. nono, concedit purgationem; quod declarauit etiā Hipp. primo reg. acutorum tex. ij. Notandum ex authore quarti reg. ac. quòd quando dantur duæ indicationes secandi uenam, & exhibendi pharmacum, primo debemus materiam sectione uenæ remouere, secundo pharmaco. possumus tertio materiam adæquare in magna inflammatione, quando tota massa sanguinis dissoluitur, refrigerando per intrinseca, & extrinseca, æstiuo tempore; in hyeme uerò debent esse temperata intrinseca, sicut syrupi secūdum hanc formā. R. syr. rosac. recentis, uiolati, an. ℥ s. decoctionis hordei, lactucæ, boraginis, cicorij ℥ iiij. f. syr. ex quo omni hora, cum sitit, potest assumere. Accidit quandoque ut sanguis sit mobilis propter tenuitatem non autem caliditatem; tūc sanguinem densamus seu massam, hoc potu. R. syr. de papauere, syr. diamoron an. ℥ s. syr. uiolati unc. j. decoctionis hordei, iuiubarum, graminis, acetosæ, boraginis, sem. sumach, unc. iiij. Ex hoc potu incrassatur materia. Adæquatur quarto materia, quando prædicta non iuuant, distrahendo materiā ad alium locum: quod fiet aut sectione uenæ in parte opposita, aut frictionibus, aut ligamētis dolorosis, aut cucurbitulis, aut sanguisugis, aut rubificantibus medicamentis. Tertium caput principale

cipale

cipale erat materiam coniunctam euacuare, quæ in loco conculcata & compacta reperitur: quod exequitur remedijs supra enumeratis, ut primo reuulsione, quæ quandoque fit partem etiam euacuando, ut in angina ex uenæ sectione in cubito, quæ aliquando fit per interualla, ut magis reuellat. secunda deriuatio est, quando secamus aliquam uenam propinquam, aut partem propinquam; ut, stando in exẽplo proposito, in angina non fluente materia, secamus uenas sub lingua. tertia ratio est repulsio materiæ per superius enumerata: quod etiam patet in pueris cadentibus, quibus fit repulsio ad partem per applicationem chartæ madefactæ in frigida aqua, ex qua repellitur materia fluxa. quarta ratio est incisio & scarificatio: ut quando materia est facta. quinta & ultima est, quando resoluimus insensibiliter augendo calorem naturalem. In inflammationibus ergo, si remanserit materia, tunc est euacuanda, ex tertio modo procedendi, repercussione. s. sed animaduertendum, quia, cum superius loquerer de repercussione; dixi decem capita esse obseruanda, quę etiam in inflammatione sunt obseruanda. Antiqui tamen capita quædam obseruanda proponebant, quæ in inflammatione non habent locum, ut quando materia est uenenosa. secũdo quando materia est in emunctorijs. tertio si materia fuerit critica. quarto quando materia est crassa. quæ capita nullum habent locũ stantibus nostris principijs & constitutis & determinatis. primo quia inflammationes fiunt à sanguine naturali. secundo, etiã quòd sanguis bonus sit in emunctorijs, si retrocedat, nullum patietur incommodum. tertio nunquam sanguis criticè expellitur, quia sanguis qui per nares expellitur, euacuatur propter humores alios cõmixtos. quarto nunquam sanguis inflãmationis fiet crassus, quòd non possit repelli. Ergo dicet aliquis semper possumus in principio inflammationis repellere? Non domini, sed hę sunt notæ: primo, quando cum inflammatione partes sunt imbecillę, quemadmodũ in glandulis, quæ cum sint relaxatę & imbecilles, non repellimus in principio. secundo, quando maximus est dolor, quoniam ex repulsione augeretur dolor, vnde posset cadere in aĩ deliquium. tertio quando contingit inflammatio à causa procatartica. i. primitiua, seu extrinseca, ut in morsu canis rabidi, tunc non repercutimus, ne rabies petat membrum principale. quarto, quando adest maxima copia sanguinis fluens; quia etiam quòd imponamus medicamenta

menta repellentia, quibus membrum roboraretur; tamen propter magnam fluxionem particula non poteſt reſiſtere. & hæc quatuor ſunt obſeruanda, in quibus non conuenit repercuſſio in principio inflammationis. in alijs uerò omnibus repercuſſio conuenit. Repercuſſiua erunt ſecundum hanc formã. R. ol. roſac. completi, albuginis ouium, aquæ roſæ, lactis mulieris, an. q. s. m. ſuperponẽdo madidis linteis. hoc medicamentum eſt ualde in uſu, & optimũ eſt in principio. Secũdũ R. oua num. tria integra, ol. roſac. ol. uiolatũ lactis mulieris an. quantum. ſ. concutiantur omnia ſimul, & fiat medicamentum, & eſt præſtans. Auic. 3. quarti tr. primo. c. 3. meminit herbæ apoſtematum (quæ ſcrophularia maior dicitur) quę ſuperpoſita mediocribus inflammationibus optime medetur: & noſtri ruſtici illa utuntur, aut folio expilato aut eius ſucco. ſi uerò hæc non proderint, poſſumus uti medicamento Galeni 2. ad Glauc. quod tale eſt. R. farinæ hordei, cort. granati coctorum in uino, foliorũ ſem peruiui maioris, ſem. ſumach q. s. m. cum modico lacte & fiat emplaſtrum. Errat Guido aſcribens hoc medicamentum Anicénæ cum ſit Gal. Tertio poſſunt in principio poni alia medicamenta, ut R. ſandalorum alb. & rub. an. ℥ iij. boli arm. terræ ſigil. an. ℥ 1 s. (pro terra ſigillata intelligimus eam qua cõmuniter utuntur ſeplaſiarij) ol. roſac. unc. ij. fol. portulacæ, plantaginis, lactucæ, ſemperuiui magni, ſolatri, an. q. s. pul. ſumach unc. s. tritis terendis miſce, & fiat emplaſtrum ſecundum artem. Notãdum, quòd quandoque contingunt inflammationes in locis, in quibus nõ poſſumus applicare prædicta medicamenta; ut ſi ſit in faucibus. tunc ſi ad extra applicentur, repercutient materiã intro: tunc aliud remedium eſt apponendum. R. decoct. hordei, lactucæ ſolani, & plantaginis optime colatæ, cui adde ſyr. uiol. diamoron & lac mulieris, aut ex ſemine melonum, quia cum illæ partes ſint molles, & delicatæ, egent tali mixtione. His lactibus deficientibus utamini lacte uaccino, ouino, aut alio conſimili. Cum uerò augetur inflammatio, tunc debemus uti repellentibus & reſoluentibus admixtis; & primo utimur ol. chamomil. ſecundo, conſimili. R. abſinthiũ, malua, roſas, farinã hord. flores chamæmeli. Coquãtur roſæ & reliqua in aqua, poſtea aſperge farinã, demum pone oleũ chamæmelinũ. Notandum quòd decoctio cymini, betonicæ, abſinthij & ſimilium admiſcẽdo lac, aliquid conuenit. Quòd ſi in ſtatu ueniat inflammatio;

tunc

tunc resoluentia sunt augenda: cum in augmēto; repercutientia debent præpollere. Aduerto tamen, quòd quemadmodum in inflammatione faucium in principio repulsio est mala, quia repellit materiam ad intra ad partem læsam; tamen in statu conuenit resolutio per interna & per externa, ut sumendo decoctum fabarum, lupinorum, & huiuscemodi in partibus internis: extrinsece uerò emplastrum de hyrundinibus sic dictum, quia fit ex nido hyrundinum, infundendo illud in ol. rosac. ut licet uidere apud Virginium. Si inflāmatio sit in alia parte, utamini isto. R. parietariȩ, rad. altheæ, furfuris an. unc. j. anethi, fœniculi, an. unc. s. ol. chamæmel. q. s. m. prius coque radices, & in mortario fiat emplastrum. Quòd si hoc non profit, tunc utimur diachylone cum gummis, & quandoque diapalma dissoluto cum ol. rosac. In declinatione uerò cum ol. chamæmel. ut Galenus 2. ad Glauc. Quòd si inflammatio transeat in abscessum, tunc uenit curāda curatione abscessus. debemus autem nos semper symptomatibus succurrere. Quòd si transeat in aliud genus morbi, tunc diuersificatur curatio secundum diuersitatem morbi, in quem transiuit.

De carbunculo. Cap. XXV.

Ex malignitate insita, & uehementia morbi, carbunculus magnum negocium facit medico. ex quo morbo moderni duos, imò tres morbos cōstituerūt, decepti authoritate Auic. & Serapionis, qui legebant ignem persicum, ignem sacrum, & prunam. Addatis quòd Rasis auxit causam errandi, qui in lib. 22. tr. 7. cap. 1. tractat de pruna & igne persico. In quinto uero capite tractat de carbunculo. Hinc Io. de Vigo & alij recentiores fecerunt capita illa distincta, & male. Alij, ut Guido, opinati sunt quòd ignis sacer, pruna, & ignis persicus, & carbunculus idem esset. i. una species morbi: uerùm uult anthracem ab his differre. Sed decipitur: quoniam omnes illæ uoces superius enumeratæ una cum anthrace constituunt unam speciem seu unum genus morbi: quod etiam patet ex Græcorū lectione. nā qđ Galenus & alij græci appellant anthracē, (latinè ut ex Celso colligitur, carbunculus sonat) quod idem obseruant omnes interpretes Galeni Oribasij, Pauli & Aetij. qui semper per anthracem exponunt carbunculum. & Paulus declarat quòd anthrax

anthrax carbunculus appellaт̃.præterea ex Auic.3. quarti tr. primo c.3.& 4.colligimus,imò hoc ipſe apte aſſerit,quòd ignis perſicus, pruna,& carbo eſt idem genus morbi,& carbunculi: quod etiã colligitur ex Auic.in ca.de igne ſacro,nam ibi idem ſtatuit, quod Galenus in deſcriptione carbunculi,& in 14.meth.c.10. vbi mittit ſanguinem uſque ad animi deliquium, & iubet loci ſcarificationem, & alia quæ Auicēna agit loco allegato. Male ergo fecerunt iſti,qui ob uocum uarietatem conſtituerũt morbos diuerſos,& ſeparatos. cauſa erroris fuere uerba Auic. dicentis, quòd carbunculus fit à materia ſanguinea aduſta: & quòd ignis perſicus fit ex materia colerica. Hinc putarunt iſti hos eſſe morbos diſtinctos & ſpecies differre. Sed aduertendum quòd Auicenę opinio eſt nunquam in affectionibus ex cholera mittere ſanguinem: quæ fundatur ſuper hac ratione,quòd ſanguis eſt frenum choleræ: & tamen Auic. in igne perſico iubet mitti ſanguinem uſque ad animi deliquium, quod tamen eſt contra eius principia & fundamēta.Notandum quòd errãt moderni afferendo cauſam,cur appelletur anthrax: ſed uera cauſa eſt,quia cum in medio habeat cruſtam ad inſtar carbonis; ideo anthrax & carbunculus appellatur. dicitur etiam ignis quia eodē modo ut ignis urit partes circunſtantes,quod colligitur ex Galeno 6. aph.45. vbi etiam habetur,quid ſit carbunculus. Colligimus ergo quòd eſt ulcus & ſolutio continui. Colligimus ſecũdo, quòd eſt tumor,quia adeſt inflammatio;ergo erit morbus compoſitus.Colligitur etiam quòd eſt morbus ſimilarium & compoſitarum partium: quia ut ulcus & tumor, eſt compoſitarum.i.organicarũ, ut intemperies eſt ſimilarium. Vnde anthrax ſeu carbunculus erit tumor calidiſſimus & feruens cum aliqua cruſta,quæ ulcus eſt. Aduertendũ quòd Galenus ſemper carbunculum enumerat in numero tumorũ, ut 14.meth.10.& 2.ad Glauc.& in lib.de tum.præter naturam. In 6.aph.appellauit ulcus,per illud cernens differentiam,qua differũt ab inflammatione. In ſuperioribus uerò locis appellauit tumores: cuius tamen aliquæ ſunt ſpecies. nam quandoque appellatur mitior,quia ſymptomata ſunt mitia: dicitur quandoq; malignus,quia ſymptomata ſunt maligna,& ſcæuiſſima. ſunt ēt qñq; carbũculi epidemici & peſtiferi,q̃ ſunt diuerſi ab enumeratis.Sumunт̃ ēt dr̃iæ rō ne partiũ ſubſtantiarũ,a quibus ſumũtur indicationes diuerſę. Cauſæ aliæ ſunt remotæ,aliæ proximæ. ex remotis una eſt mala uictus

ratio; de qua Gal. in lib. de bon. & mali ſucci cibis, cap. primo, ubi facit mentionem de quadam peſte orta Romæ ob malum uictum. ſecunda cauſa habetur à Gal. 3. de temper. 3. & 3. de cauſis ſympt. primo, & eſt cacochymia, ideſt malus ſuccus in toto corpore. tertia cauſa, quæ coniũcta dicit̃, eſt materia bilioſa, ſecũdum Auic. 3. quarti, melancholiæ admixta, fluens ad partem affectam, quam Auic. ſententiam ſuperius impugnaui; quia ex melancholia, non generantur tales morbi ſpecies, ſed tantum ex ſanguine craſſo. Verum Gal. primo de diff. feb. cap. 4. & in lib. de atra bile cap. 4. & 5. & in lib. de tum. præter naturam uidetur aſtipulari ſententiæ Auicennæ. uult enim quòd carbunculus generetur ex atra bile: Vnde potius Galenus quam Auic. eſſet accuſandus: & hæc ſententia ſatis eſt difficilis, quia Galenus 2. ad Glauc. primo dicit quòd carbunculus fit ex ſanguine feruido, & etiam in 2. de præſagio ex pulſu cap. 1. dicit quòd carbunculus fit ex ſanguine putrido, feruido. idem habetur 14. meth. 10. ergo contradictio. in Galeno. Pro ſolutione notandum, quòd Galenus per atram bilem tria audit, primo ueram atram bilem, ut 3. de loc. af. & in lib. de atra bile, quæ ex ſanguine aduſto generatur, quæ cum cadit in terrã, fermentat illam, & ampullas facit. ſecũdo appellat, atram bilem genus quoddam excremẽti, quod generatur in hepate, & eſt pars chyli magis terreſtris, & impropriè dicit̃ melancholia, ſeu atra bilis. tertio cum in ſanguine dicitur, eſt latitudo: & quemadmodum datur maſſa temperata, datur & maſſa quandoque craſſior, quandoque tenuior, quæ omnes ſunt in ſanguinis latitudine. Cum uerò maſſa ſanguinis ſit craſſior quàm par ſit, & talis ut faciliter uergeret aut ad bilem aut ad atram bilem; tamen non uerè dicitur melancholia: & hoc modo appellat Galenus melancholiam maſſam ſanguinis craſſam, ut patet ex Galeno in primo de diff. feb. cap. 9. ubi habet hæc uerba [ita autem hoc loco uolo ſumi &c.] His ſtantibus facilè tollitur contradictio. quia Gal. quando dicit carbunculum fieri ex atra bile, intelligit ex maſſa ſanguinis craſſa uergente ad naturam atræ bilis; qui tamen ut ſupra dictum, eſt in ſanguinis latitudine. Ex his ergo patent carbunculi cauſæ tres ſuperius enumeratæ. Vera tamen cauſa coniuncta eſt humor in loco contentus. Signa uerò carbunculi ſecundum Galenũ ſunt, primo quãdo oritur maximus tumor, & in medio tumoris eſt quoddam ueluti cruſtoſum ulcus ad magnitudinem unguis, tamen

ille tumor totam afficit partem, quam obſidet. ſecundum ſignum eſt, ut habetur in ſecũdo ad Glauc. 1. in 14. meth. 10. & à Paulo lib. 4. cap. 25. & eſt quòd æger percipit in media parte tumoris pruritum maximum, & adeo intenſum, quòd niſi ligentur manus, fricãt partem; ex qua fricatione oriuntur plures puſtulæ occupantes tantum loci, ut eſt latus unguis; atq; ueſicæ, ſub quibus adeſt caro aduſta & purpurei coloris. Veſicarum & puſtularum cauſæ ſecundum Galenum ſunt uapores ibi exhalantes. Aduertendum etiam erit tertium ſignum, quòd color non ſemper eſt idem in cruſta, quæ cruſta eſt duriſſima, dato quòd colores ſint uarij & diuerſi, ut optime Paulus & Auic. declarat, & quandoq; adeſt color cruſtis luteus, qui cum ex nigro colore ad luteum mutatur, optimum eſt ſignum. quartum ſignum eſt ex loci inflammatione, nam locus inflammationis non eſt ut uera inflammatio: ſed color eſt niger cum quodam ſplendore, ut ait Paulus, & habet colorem ſaltem quo ad luciditatem, piceum. quintum ſignum ſumitur à qualitate doloris: & dato quòd in inflammatione & eryſipelate adſit dolor magnus; tamen dolor carbunculi eſt dolor grauis ualde, adeò aggrauans ægrum, ut uideatur uinculis aſtringi. ſextum ſignum eſt quòd ſemper adeſt febris, ut primo de diff. feb. 9. & 14. meth. 10. ſeptimum ſignum eſt, & eſt ueri carbunculi, quòd æger corripitur nauſea, & uomitu quandoq; præcipue ſi carbunculus ſit acris & malignus. octauum ſignum eſt tremor cordis, & talis contingit, ubi materia eſt uenenoſa, ex qua animi deliquium etiam cõtingit. ultimum ſignum colligit̃ ex Gale. in primo commentario prorrhet. commento. 8. & eſt delirium. Sed hoc eſt tantum ſignum quando carbunculus oritur in partibus ſuperioribus; tunc. n. inflãmantur membranæ cerebri, & ſequitur delirium. Aduertendum, quòd ſi carbunculus ſit circa partes neruoſas, & ſenſibiles; tunc eſt difficilis curationis. cum uerò carnoſas partes occupat, tunc facilius curatur. Si uerò occupet pectus, ut plurimum eſt mortale, ut recitat Celſus. Addit Auicenna quod ſi ſymptomata ſuperius enumerata augeantur, mors eſt prædicenda. quòd ſi reddantur mitiora; tunc ſperandum eſt de ſalute. Vltimo notandum, quòd ſi oriatur carbunculus, & ſtatim deliteſcat, & non ceſſent ſymptomata; tunc mors eſt prædicenda. & ego in duobus, in quibus delituit carbunculus, uidi mortem. Pro curatione carbunculi, primo conſtituemus, ut totius ſanguineæ maſſæ feruorem extingua-

tinguamus, quod fiet, si res non naturales immutabimus, ut non afficiāt corpus. & primo aerem refrigerabimus frondibus, aceto, & aquis appropriatis. secundo quies est eligenda, quia multum facit ad refrigerationem. tertio somni ratio est habenda, quod & si multum probetur, tamen quandoque nocet; quia ex somno contrahuntur calor & spiritus, qui augent postea fluxionem: Vnde iubent chirurgi, ut aut clamoribus, aut blandis sermonibus remoueamus longos & profundos somnos. & ego in tali casu, uidi ex somno tumores & fluxiones augeri. quarto sit totus uictus refrigerans, relinquatur omnino uinum tanquam pessimum, imò exhibeatur (ut placet Celso) aqua copiosa, cui possumus admiscere syrupum aut uiolac. aut de agresta, aut de acetositate citri, aut limonū, quia maxime iuuant astringendo; & aqua non est multum timenda. exhibeantur ex herbis lactuca cocta, endiuia, borrago decoctæ, panis lotus, panatella, ptisana aut eius cremor. Quòd si uires sint debiles, tunc possumus exhibere ius pulli, in quo sint cocta acetosa. Imagines Venereæ sunt fugiendæ. Et quotidie aut saltem alternis diebus sunt fęces educendæ. & hæc de primo scopo, de rebus. s. nō naturalibus. Ad secundum scopum accedendo, quod pertinet ad euacuationem materiæ; omnes, Galenus, Paulus, Auic. & recentiores iubent aluum leniri & uenam secari, etiam quòd non sit plenitudo. In sectione duo sunt obseruanda, primo quantitas sanguinis; & Galenus, & Paulus uolunt quòd usque ad animi deliquium euacuetur, quoniam magni morbi magna remedia requirunt. Et ratio est, quia ferè semper cum carbunculo est plenitudo. & hoc in carbunculo non pestifero. Secundo obseruandum est, quæ nam uena sit secanda: in qua re diuersæ sunt opiniones. Argilata uult, quòd in primo statu morbi uenam oppositam secemus: cui opinioni fauet Gulielmus, Placentinus, quia ex illa fit reuulsio, quæ sententia confirmatur authoritate Guid. nostri, quam multi facio. Vult Guido, quòd ultra reuulsionem factam à principio, fiat etiam deriuatio à parte proxima. Oppositum uult Theodorus Episcopus, quem imitatur Lafrancus Bertapalia, & Io. de Vigo, quos etiam magni facio: qui uolunt, quòd à principio fiat deriuatio: & pro utraque parte sunt rationes. Pro prima opinione. vbi adest fluxio, talis est remouenda. sed fluxio remouetur ex phlebotomia opposita ergo magis conuenit. Secundo. si secemus uenam in eadem parte, tunc au-

gebitur fluxio: quia illa sectio trahit ad partẽ affectam: nam sectio uenæ in opposita parte fit, ut remoueatur fluxio, & refrigeretur locus, cuius tamen oppositum sequitur si ab eadem parte secetur uena. Pro secunda opinione dicunt isti, quòd dato quòd fluxio augeatur; tamen inter duo mala, minus est eligendum. nam, si adest corruptio in parte affecta; illam remouemus, ut reliquum euadat tutum. Pariter dicunt, quòd melius est, ut pars affecta corrumpatur, quam quòd materia illa concentretur ad partes principes, & totũ corpus corrumpat. Pro determinatione est supponendum, quòd duæ sunt species carbunculi magni momenti: prima est carbunculi pestiferi: secunda est carbunculi maligni, non tamen pestiferi. hic loquimur de maligno, non autem de pestifero. secundo suppono, quòd carbunculus fiat ex sanguine crasso, & calefacto, qui sanguis ex sui natura non est pessimus, dato quòd non sit bonus: & hoc patet ex inflammatione ipsa, in qua est crusta exusta, & eius humor differt ab inflammatione circunstante, quia humor crustæ est malignissimus, circunstans uerò & si sit crassus, non est tamen ita malus ut ille crustam faciens. tertio supponendum, quòd portiuncula humoris facientis crustam, quamuis aliquando sit talis in uenis; ut plurimum tamen fit talis in loco læso, postquam fluxerit tota massa. & ratio est, quia si esset omnino talis in uenis, uenas in quibus continetur, eroderet. quarto supponendum est, quòd nisi talis materia penitus adhæreret parti, non exureret. & est sententia Gal. His modo sic stantibus, cum dicũt quòd debemus uti deriuatione secando uenas proximas, sciatis quòd tanta fluxio cõtingeret, ut partes corrumpetentur. Quòd si intelligant, quòd deriuatio fiat à uenis remotioribus, tunc possunt accommodari. Ego tamẽ dico, quòd sicut duplex est humor in carbunculo, fluens & fluxus; ita duplex debet esse euacuatio. humor fluens euacuabitur reuulsione; fluxus uerò deriuatione. Sed cum duplex sit deriuatio, alia quæ fit seruata rectitudine, ut quando inflammatio est in brachio, incidimus uenam in manu. alia est deriuatio, quæ fit seruato situ eiusdem lateris; dato quòd non sit eadem uena. Hoc stante dico, quòd fluens materia est euacuãda reuulsione, fluxa uerò deriuatione: exẽpli causa, sit inflammatio in oculo, si deriuamus secando uenam in brachio; tũc non imminet periculum ut sanguis ille pertranseat per hepar, quia talis sanguis non permeat nec per hepar nec per cor: pariter si sit inflam-

inflãmatio in inguine dextro,ſecando uenã poplitis ſiniſtri,tunc nõ eſt periculum quòd talis materia accedat ad cor; etiam quòd pertranſeat per partes uicinas cordi. nam ſuppoſui materiam illam nõ eſſe tantæ malignitatis,ut poſſit cor afficere,aut hepar:quia ſanguis ille eſt tantum craſſus,nõ autem malignus. ſi quis uerò dicat,quòd ſanguis cruſtæ, ſi non inflammetur, is poteſt afficere cor, aut hepar: aduertendum quòd reuulſio aut rariſſime aut nunquam in materia craſſa euacuat; quia materia illa non remouetur à loco. Vnde Gal. 14.meth. 10.dicit quòd non debemus uti repellentibus, quia materia illa infarcta nõ poterit extrudi, ut Gal. 13.meth.6.d.quòd cum humor nõ eſt impactus nec infixus,debemus uti repercuſſiuis: modo cum ambo illa ſint in carbunculo.ſ.humor impactus & affixus,(quia niſi materia eſſet affixa, non extenderet cutim)ſi non poteſt medicamẽto repellẽte extrudi & remoueri, quod eſt auxiliũ ualidius;minus uenę ſectione, per regulã topicã, ſi de quo magis &c. Vnde concludendo dico,quòd melius eſt uti reuulſione & deriuatione à parte longinqua: habita tamen rectitudine fibrarum & loci: non autem deriuatione,quæ fit in parte læſa. Sed quoniam ut plurimum accidit,quòd cum maſſa ſanguinis fluat, fluat etiam aliqua portio melancholiæ; tunc ultra uenæ ſectionem egemus pharmaco purgante. Nec omnibus medicamentis à modernis uſitatis debemus uti; ut diaphenicone, manna, caſſia & ſimilibus, ſed potius confect. hamech, electuario roſ. Meſ. electuario de ſucco roſ. diacatholicon ſecundum hanc formam. R. diacatholicon, diaprunis non ſol. an. ℥. v. confection. hamech. electuarii de pſyllio an. ʒ. j. s. uel ſi uires ſint ualidæ ʒ. ij. decoctionis florum & fruct.cordialium cum rad.tormentillæ q.ſ. fiat potio addendo ſyr. violarum ℥ j. Syrupi pro remouẽda aduſtione etiam exhibendi ſunt,vt ſyr.de acetoſa,ſeu de eius ſucco,de ſoncho,de cicoreo;acetoſus ſimpl. cum decoctione prædictarum herbarum.ſ. ſonchi,cicorei,acetoſæ,endiuiæ: Sed nunquam eſt omittenda ſcabioſa; quia inter reliquas herbas optime medetur:adeò q.ſi eius decoctio aut aqua ſola ſumuntur, in hoc caſu optime conuenit. His factis ad locum affectum eſt ueniendum. Circa locum affectũ tria ſunt inſpicienda. primum eſt cruſta, quæ eſt in medio. ſecundo eſt inflammatio ad nigredinem decliuis. tertio ſunt ſymptomata circa cruſtam. Celſus lib. 5.cap. 28.dicit,quòd nil melius eſt,quam par-

tem

tem adurere: neque id erit graue, quoniam pars corrupta & mortua est, & debet aduri ferro candente: sed quoniam ferrum candens solet terrere ęgros; nisi morbus sit magnus, non debemus ad illud confugere; sed ad alia deueniendo debemus metiri morbi mẽsuram cum remediorum mensura. Paulus unum notat quod habet Galenus 14. meth. cap. 10. quòd statim debemus crustam scarificare usque ad profundum: & ratio est, ut materia illa melancholica facilius exeat. Post scarificationem debemus partem fricare cũ spongia illita unguento ægyptiaco, aut nitro, aut sale. Iubent moderni sanguisugas applicari, quod non probo: quoniam ob qualitatem sanguinis sanguisugæ non facile hærerent; nec sanguis cum sit crassus, potest facile fluere: scarificatio igitur melior est. Iubet Paulus, ut apponantur post scarificationem pastilli Andronis, aut Polydæ, aut Pasionis diluti cũ sapa & mollificati, de quibus loquitur Galenus 5. de comp. m. per genera. cap. 2. & 14. & licet compositio Gal. uideatur differre à compositione Pauli lib. 7. cap. 4. non differt tamen nisi in pondere. Aduertendum quòd Galenus uariè admiscet pastillos illos; quia quandoque diluit illos (ut 14. meth. 10.) uino dulci, aut eius loco, sapa, quæ hepsema ibi à Galeno uocatur. In secũdo aũt ad Glauc. diluit pastillos succo arnoglossæ aut sapa; si uero morbus sit magnus, diluit pastillos aceto, aut uino acerbo. Aduertẽdum, quòd Galenus ibi per inflammationẽ intelligit magnũ ardorem, in quo ut plurimũ associatur dolor: pro quo sedando admiscet sapam, dato quòd non refrigeret. quandoque uerò admiscet acetum, quod refrigerat; dolorem uero non mitigat: uerùm causam diuersitatis ignoro: pariter quando uult, quòd utamur uino acerbo. ego tñ non laudo aceti mixtionem. nec ob id Galenum uitupero. Enumerat Galenus alia medicamenta Andronis, Diodori, & aliorum, quibus non utimur propter carentiam ingrediẽtium; ideo ad faciliora transeundũ est, quæ sunt in usu. Post scarificationem, si carbunculus non sit magni momenti, capio duo oua, & coquo sub cineribus, donec album sit durum: tunc extraho luteum oui & misceo salem, & sic feruens superimpono; ex quo, dummodo non sit ualde magnus carbunculus, separatur bonum à malo. & hoc debet fieri quater in die. Quòd si morbus sit ualidior, tunc utimur ægyptiaco Mesue. Quandoque transimus ad ægyptiacum Auicennæ scriptum, cui moderni admiscent calcanthum, quod

medica-

medicamentum ualidum est,& conuenit etiam gangrænis inchoantibus. Quòd si morbus adhuc sit ualidior,ego utor ægyptiaco Ioannis de Vigo, & tale medicamentum conueniens est,& in carbunculo pestifero, & gangræna pestifera. Quòd si contingat, ut non possint uinci ab istis medicamentis, tunc ad ferrum candens ueniendũ est. Quis nam sit scopus seu terminus exurendi,declarat Celsus ponens duos scopos. primus usque quo in unaquaque parte sentiat̃ dolor. hoc dicit quia quandoque,nec ex primo, nec ex secundo, quandoque nec ex tertio ictu percipitur dolor. secũdus scopus est, ut materia quæ debet exuri sit exsiccata, & sit ueluti crusta. Facta ustione tunc ad crustæ maturationem transeundũ est,quæ fiet ex butyro,aut axungia porcina, ponendo folia maluarum, uiolarum, & rad.altheæ in æquali portione. coquantur oĩa,& more emplastri supponant̃. Aliqui supponunt farinã hordei uel triticeam una cum butyro aut axungia. Ego uerò tale emplastrum relinquo,& recurro ad tetrapharmacum græcorum constans ex quatuor simplicibus, & optime in principio conuenit, & si defecerit, utamini basilicone minori Mesue, quia est ferè idem cum tetrapharmaco. detergetur uerò melle rosato terebinthina,addẽdo succum apij, nam optimus est succus, quo quandoq; aut solo, aut cum melle utimur admixto farinæ hordei & terebinthinæ,ut dictũ est. Addit Rogeri⁹, quòd est quædam herba uenti appellata,quæ consolida minor dicitur,quæ trita superimposita integra die crustam curat; uerum litera est corrigenda, & ubi dicit maior, legatur minor; quòd confirmat Guido & Tagaultius. Hanc herbam appellat Fuchsius prunellam, quæ uenit conterenda duobus lapidibus uiuis,aut in mortario marmoreo. Pro inflammatione curanda sumit̃ indicatio à morbi tempore,quia si sit in principio,utimur repellentibus. Verùm Galenus dicit quòd non possumus uti solis repellentibus ob humoris crassitiẽ & eius malignitatem,ideo debet esse medicamentum mixtũ ex repellentibus & detergentibus : & in hoc differt uera inflammatio ab inflammatione carbunculi. Auicenna pro inflammatione iubet esset sumenda duo mala granata acerba,quæ cocta cum aceto, debemus cõfundere,& superponere carbunculo:& appellatur emplastrum ex duobus granatis,quòd probant moderni : uerum mihi non placet; quoniam non satisfacit scopis per Galenum adductis, idest repulsioni & digestioni,aut apertioni seu discussioni. Imponũt

moderni

moderni aliud medicamentum ex Auicenna factum aceto, ol. rosac.& bolo armena. sed neque hoc conuenit ob rationem prædictã. Habent tertium medicamentum, quod est Pauli,& est ol. antiquũ ex nuce iuglande rancida. sed neque hoc ualet, quia tantum discutit. Verùm posset quispiam obijcere ex Galeno 7. simpl. med. cap. de iuglande, vbi habet quòd ol. nucis conuenit carbunculis. Respõdet, quòd Galenus ibi loquitur indeterminate de morbi temporibus, nam hoc ol. non conuenit in omni tempore, sed tantum in fine status & declinatione. Est igitur recurrendum ad emplastrum de granatis dulcibus, quod est tale. R. punicum malum dulcissimũ, & punicum malum acidum, sed maturum: coquantur hæc mala in aqua hordei, cum folijs scabiosæ, & sem. lenticulæ, & parum aceti, & parum plantaginis: post perfecta coctione colentur, & optime terantur, postea sumantur carnes pomorum appij & punica, & omnia semel misceantur; demum extendantur super panno, & apponantur. Alio possumus uti medicamento, ut ol. iuglandis recentis & uiridis. aut uirentes nucleos iuglandis tritos superimponimus. Verùm nunquam recedam ab emplastro de arnoglossa Gal. in 2. ad Glauc. & Pauli, dato quòd illud Auicennæ attribuant. R. foliorum plantaginis, lentes coctas in aqua, panis clybanitis triturati q. s. Notandum hic quòd antiqui coquebant panem quatuor modis, nam panis quidam erat clybanitis, quia in clybano coquebat̃, quem panem furnaceum appellant qui cõmentant̃ Galenum, & errant, quia clybanus & furnus differunt inter se, quamuis ambo essent instrumẽta pro pane coquendo: clybanus enim erat ueluti paruus furnus, ut est ille, in quo nos coquimus tortas, ut habetur à Galeno 1. de alim. fac. primo, & in secundo de simpl. med. & panis clybanites erat apud antiquos, qualis est apud nos panis monachalis, uulgo, bozolati di monache. Alter est panis, qui furnaceus dicit̃, qui eo modo, ut noster coquitur, coquebatur. & errat interpres libri de alim. fac. ubi loquit̃ de clybanite & ipnite. Tertius panis est, quando coquitur sub craticula aut super aliquo testaceo. Quartus panis est ille qui coquitur sub cineribus. Ex his quatuor generibus, approbant Galenus & Paulus clybanitem, quoniam melius est coctus, quod etiam patet in nostro pane, qui habet mollem & crustã. debet autem habere unum aliud hic panis (dato quòd Auicẽna uelit quòd fieret tantum ex furfure) secundum Galenum, & est quòd

conste

naturr modes oquibas panis

constet ex tota farina & furfure, quia sic magis est mitigatorius, quàm si esset ex solo furfure, dato quòd differentia panis non sit multi momenti, quoniam uirtus medicinæ consistit in lenticula. Miscantur ergo hæc, & fiat emplastrũ. In statu possumus uti infrascripto. R. fol. cypressi uiridium, passularũ enucleatarũ, caricarum an. ℥ iij. fol. rutæ m. j. far. hord. ℥ iiij. assæ fœtidæ ʒ j. sem. papaueris nigri ℥ s. mell. ℥ iij. adipis suilli ℥ iiij. nucleorum iuglandis recent. ℥ ij. picis naual. ℥ j. uini opt. q. s. Coquantur omnia usque ad consumptionem uini, & tali utimur in statu usque in finem: & hoc medicamentum est modernorum. Paulus uerò utitur in declinatione auripigmento, & lithargiro, cum ol. ueteri mixtis usque in finem, & optimum est medicamentum: Superiori uerò utimur in principio usq; ad statum exclusiue. Varia sequũtur symptomata & hoc morbo, inter quæ sæpe accidit febris ardens. secundo nausea & uomitus. tertio inappetentia maxima. quarto cordis palpitatio & tremor. quinto quandoque delirium. Pro horum remotione, debemus prius conseruare cor, hepar, & uentriculum. pro quorum conseruatione primo aerem refrigerabimus cum folijs frigidis in solo positis. secundo habeat sæpe sub naribus aquam rosac. uiolaceam, acetum rosac. aquam nenufaris cum uino maluatico, ex quibus omnibus conseruantur membra & cerebrũ. Pro corde epithema. R. aquarũ, melissæ, rosarũ, buglossæ an. unc. iiij. uini maluatici unc. ij. pul. rosarũ, melissæ, corallorum alb. an. ʒ ij. specierum cordialium temperatarum ʒ iiij. misce, & in pãno serico, aut laneo reponantur, & superponantur cordi. Ceratum ad idem pro corde. R. ol. rosac. omphac. unguenti rosac. Mes. an. unc. iiij. cerati albi unc. 1 s. aceti rosac. unc. ij. s. aquę rosac. ʒ ij. coquantur omnia usque ad aceti consumptionem & aquæ, deinde adde sandal. omnium ʒ ij. corall. alborum & rub. an. ʒ 1 s. croci ʒ v. misce hos pul. cum cerato, & optime cõuenit. Moderni exhibent hoc electuarium ne succedant illa symptomata. R. zucchari rosac. uel conseruæ rosac. conseruæ buglossæ, conseruæ florum citri, quæ etiam conserua citri dicitur, quamuis alia sit, quæ constat ex substantia citri, conseruæ borraginis an. ℥ j. specierum triasandal. diarhod. abbatis an. unc. s. theriacæ ʒ ij. coral. alb. & rub. an. ʒ v. fragmentorum, margaritarũ an. ℈ v. foliorum auri quo pilulæ inaurantur ʒ j. cum deco-

cto buglossi, aut pentaphylli, aut, si non adsit febris, cum uino mal uatico, & est medicamentum præstantissimum non solum in malignis carbunculis, sed etiam in alijs morbis epidimialibus. Alij uerò exhibent theriacam cum maluatico uino mixtam, si sit sine febre: si uerò cum febre, miscent cum aqua scabiosę: & hoc per horas sex ante cibum, & sex post cibum. Aduertendum quòd Galenus in lib. de theriaca ad Pis. dicit quòd theriaca est exhibenda uétre uacuo. quòd si multam exhibemus, debemus multum morari ad assumendum cibum; si uerò paucam, parum, quia in hoc non est hora determinata: est tamen feruor considerandus, & corporis habitus. ego uero magis laudo mithridatum, quoniam non habetur theriaca optime confecta, nec ut decet. ego tamen utor medicamento illo in principio harum lectionum descripto. Existentibus symptomatibus præsentibus, quid agendum? si adsit febris, curãda ut febris putrida: si uerò delirium est; curandum ut phrenitis. Corpore prius purgato debemus postea ad caput recurrere, ubi applicamus ol. rosac. uiolatũ, aut nenufarinum: semper tamen miscendo parum croci, quia facit ad penetrationem. vtimur etiam frictionib. ligaturis, clysterib. & huiusmodi diuertentibus. Si uerò adest nausea, cum sit præparatio ad uomitum, quæ fit, quia transmittitur bilis ad uentriculum; tunc uomitus est procurandus, si æger facile uomiti: sin minus, educatur per aluum exhibendo ʒ I aloes lotæ in aqua endiuiæ, in qua prius fuerit rhabarbarum infusum. uel ʒ I. rhabarbari exhibebimus, qui potest comedi cum uua passula. Vomitus uerò hoc modo prouocatur. R. aquæ anethi lib. I. oximel. s. unc. ij. aut q. s. misce, & tepidum sumatur. Vomitorium ualidũ & tutum. R. corticum exteriorum uiridis nucis iuglãdis lib. 10. terantur & admisceatur acetum q. s. macerẽtur per quatuor dies aut sex; postea fiat aqua ad elambicum, cuius exhibemus unc. iij. aut iiij. & hoc maxime conuenit. Quòd si materia sit uiscosa, debemus illam concoquere: postea cum hiera euacuare. Quòd si adsit uomitus, tunc secũdũ Hipp. I. aph. 2. considerandum an talia purgẽtur qualia conuenit, & bene conferat. quòd si lædatur ex uomitu; tunc illum debemus arcere, & primo conuenienti decubitu, eligendo situm cõuenientem, ut uentriculus iaceat quietus; & hoc multum refert: secundo exhibemus quæ uentriculum confortant per intus assumpta, & extra applicata: extrinsecus utimur ol. ex

masticbe

maſtiche, abſinthio, citonijs. ſecundo eſt emplaſtrum de cruſta panis, & emplaſtrum de dactyl. odoramenta etiam in hoc caſu conueniunt. Ad intra uerò conueniunt ſucci ex meſpilis, ex cotoneis malis, ex malis punicis. conuenit etiam cōmanducare & deuorare pyra. Quòd ſi ſuccedat inappetentia, tunc utimur ijſdem remedijs, quibus uſi ſumus in uomitu & nauſea. Quòd ſi contingat cordis tremor aut palpitatio; ſolent recentiores illis ſuccurrere infraſcripto electuario. R. coaguli hędini, coaguli ceruini an. unc. ij. s. & uocatur electuarium de coagulis, uini maluatici odorati unc. ij. teſticulorum coctorum in poſca facta ex aceto temperato cum aqua bugloſſi unc. j. s. electuariū triaſandalon electuariū diarhodon abbatis an. unc. j. (talia autem ſeruantur in rotulis aut ēt in pulueribus) zuccari roſac. unc. 6. pul. unionum ſmaragdi, an. ſcrup. j. miſce cum s. q. ſyr. roſac. aut de cort. citri. Fiat electuariū molle de quo exhibeatur in mane, & hora competenti coclear unum. & hoc electuarium conuenit etiā ſyncopi & delirio.

De gangræna. *Cap.* XXVI.

HIc morbus peſſimus eſt quia corrumpit partem in qua eſt, præcipue cum eſt factus. nec recipit curam niſi amputando partem. Aduertendum quòd apud Arabes reperiuntur hæ uoces, primo gangræna, aſchaſchilos, & eſthiomenos, et ignis S. Antonij, q̄ uoces quatuor idem genus morbi ſignificant: quibus uocibus correſpondent ſecundum græcos, gangræna, phagedena, ſphacelos, & cancer: quibus correſpondent ſecundum latinos ſyderatio, putrefactio, corruptiò, & mortificatio, quæ uoces omnes unum genus morbi indicant. hinc patet morbum iſtum eſſe peſſimum cum tot habeat nomina. Notandum quòd aſchachilos Arabum eſt ſphacelos græcorum, qui eſt morbus intenſiſſimus. eadem eſt gangræna Arabum, & græcorum. Eſthiomenon Arab. eſt gangręna rodens, & ambiens. Phagedena ſecundum Celſum eſt eadem natura morbi: differt tantum ratione loci. Celſus lib. 5. cap. 6. capit cancrum pro gangræna, in 6. uerò lib. ſignificat tumorem ſcyrrhoſum in oculo. Aduertendum quòd gangræna apud græcos oritur ſine ulcere: apud Celſum uerò aliud nomen ſortitur. quæ tamen nomina omnia, ut ſuperius dictum eſt, unum genus morbi ſignificant. differūt

tantum ratione maioris & minoris corruptionis, & secundum ulcerationem, & secundum quòd ulcere carent. Dicitur gangræna teste Galeno 2.meth.2.morbus consequens ad effectum, non autem ad causam, nec ad particulam, morbus.s.exedens. dicitur sphacelos apud græcos, quia est ueluti compressio, & coarctatio partiũ. Verum est aduertendum, quòd sphacelos apud antiquos erat nomen æquiuocum, ut habetur à Galeno 2.de loc.af. 7. vbi per sphacelon intelligit uerè partis corruptionem. differt sphacelos à gangræna quòd sphacelos corrũpit molles simul & duras partes, gangræna uerò tm̃ partes molles, & hic morbus uulgo dr̃, el mal della lupa, quem dũ uolũt palliare, apponunt carnes, ut Ant. à Leua Cæsareus Capitaneus generalis in Italia. Dr̃ etiã his morbus epheriomа, quasi sęuus, nam epherioma est animal ferum apud Græcos. Notandũ ex 6.epid.sect. prima, tex. 24.quòd epherioma significat phtisim: Vnde apud Hippoc. non semper significat unum genus morbi; Galenus tamen in commento dicit esse ulcus malignum & exedens. appellatur etiam à Galeno necrosis, quod latine significat syderatio seu corruptio. Notandum tamen quòd syderatio propriè est passio plantarum, ut quando ex æstu amittunt humorũ radicale. dicitur uulgo syderato, quasi à sydere percussus. Vnde colligitur ꝙ Gangręna est tumor pręter naturam cum maxima inflammatione & ardore: neque ita intensus reperitur alter in corpore nostro. Cuius causæ sunt tres immediatæ. prima est intemperies partis. secũdá quando prohibetur transmissio spirituum. tertia quãdo calor & spiritus in parte existentes suffocantur. In quibus causis est aduertendum, an fiat ex intemperie. Multos remiges uidi ego Pisis affectos gangręna ob frigiditatem, quibus iussi apponi calida: & gangręna, quæ erat in principio, & in fieri, cessabat. Fit etiam gangręna in uulnere sclopetorum propter intemperiem calidam, qua partes illę eliquantur, & calor naturalis destruitur. Contingit etiam ex magna frigiditate, ut quando quis iter agit per niues, & loca frigida & gelida, hoc enim modo affecti erant remiges illi, de quibus dixi. Solet tertio fieri (& hoc modo fit sæpe) ex errore medicorum, qui in principio dum curant erysipelata applicando frigidissima actu & potentiora, destruunt calorem naturalem. Causatur quarto gangræna quando in inflammatione aut erysipelate tantus est feruor ut destruat calorem naturalem, & absumat humiditatem natiuam. Fit

quinto

quinto gangręna, cum medicamentū erodens parti applicatur, ut risagallum & similia, cum sine ratione applicantur, tunc introducitur intēperies calida destruens caliditatē naturalem partis: & hoc sæpe in mentula contingit, dum barbitonsores pro enecandis tarolis utuntur aqua erodente, uulgo aqua de partir. idem propter eandem causam cōtingit in ore, gingiuis, & faucibus. Sexto destruitur pars cum oritur aliqua pustula uenenosa, quę cum non perfecte curatur, transit in gangręnam: & hoc præcipue contingit in morbis epidemicis, quia gāgræna & sphacelos solent enumerari inter morbos grassantes. Solet septimo fieri gangręna ex ictu uenenoso, aut ex incisione facta cum uenenoso instrumento: Tunc nisi statim succurratur, succedit partis corruptio, seu gāgræna. Octauo accidit ex immoderata siccitate. Vidi ego semel in quodam, qui laborauit febre hectica per 9. menses marasmode, qui correptus est gangræna in pedibus & pedum digitis, manibus, brachijs, tibijs, & alijs etiam membris. & hic nulla alia aderat causa, nisi superflua siccitas. Vltimo ut Gal. in lib. de tum. pręter nat. cap. secundo, in aneurismate, qui fit ex dilatatione arteriæ fluit sanguis quandoque ad uacua, qui dum corrumpitur, facit gangrænam ob feruorem sanguinis illius corrupti. uenit Auicenna admirandus dicens quòd gangręna fit quando spiritus cordis & animę impeditur à suo solito transitu, quasi uelit Auicenna quòd ad generationem huius morbi uterque spiritus requiratur. Nos tamen uidemus quòd ex interceptione spiritus uitalis fit gangræna. Et fit gangræna ex interceptione spiritus animalis, quòd sæpe contingit ex uinculis extremarū partium. secundo quādo aliqua arteria in parte superiore patitur tumorem, aut contusionem aut alia simili de causa. ultimo contingit & sæpe ex obstructione in principijs neruorum, quod patet in magna paralysi, in qua priuatur transitus spirituum animalium, dato, quòd uitales permeent, & hoc sæpe contingit ex neruis tantum obstructis, cum hoc quòd uenæ & arteriæ sint apertę; ut mihi semel contigit in muliere quādam, in qua aderat hæc oppilatio neruorum, & paralysis. tertio quādo calor naturalis suffocatur, quod cōtigit in magnis inflammationibus & erysipelatibus, in quibus natura trāsmittit magnam copiā sanguinis & spirituum; qui cum non possint exhalare & eccentrari propter medicamentum astringens; tunc sequitur gangręna. Causa materialis uerò est humor seu sanguis biliosus in loco existens. Succedunt

cedunt ſigna.primum ſignum eſt ex Gal. lib. de tum.præter.quando uidemus in inflammatione calorem illum florentem tranſire ad colorem pallidum; ſignum eſt quòd tendit in gangrænam. ſecundum ſignum eſt,quando præceſſit inflammatio eryſipelas, aut tumor,in quo non perſentitur pulſus arteriarum, nec dolor; ſignum eſt futuræ & proximæ gangrænæ.tertio quãdo membrum redditur molle & laxum, quibus aſſociatur aliquis malus odor cum nigredine; tunc iam incepit gangrena.quartum ſignum certum eſt, dum digito comprimitur, ſi cędit tactui; tunc uidendum eſt an caro recurrat: quòd ſi non recurrat (quia in œdemate recurrit) tunc ſignũ eſt gangrænæ,imò profundæ. præterea cũ apprehẽdimus cutim manu, illa uidetur ſeparata,quia deficit calor.Vltimũ ſignũ,& certiſſimum eſt,cum incidimus cutim & æger non perſentit, tunc res acta eſt: & hæc duo ſigna ſunt certiſſima.Aduertẽdum,quòd non ſat eſt cognoſcere morbum,ſed oportet etiam cognoſcere magnitudinẽ morbi: quia cum hic ſemper ſit magnus morbus, & quandoque oporteat amputare aliquam partem integram;oportet aliquid prædicere; quemadmodum quando cutis & partes ſubiectæ non ſentiunt,nec mouentur,tunc neceſſario eſt tota pars amputanda.quòd ſi cutis & muſculi non ſint omnino ſenſu deſtituti, adhuc ſupereſt aliqua ſpes ſalutis,præcipue ſi ſit in corpore iuuenili: debemus tamen ſemper potius totius quàm partis curare ſalutem. Notandum quòd quandoque tanta eſt alicuius membri corruptio,quòd etiam quòd pars ſecetur, non curabitur, nec ſanabitur: ut quando corruptio eſt circa thoracem aut uerſus inguina.& debent tunc potius à morbo interfici quàm à medico: præcipue ubi adeſt magna copia carnis, quia opus fruſtratur. Quòd ſi corruptio ſit intra genu, in brachio,& infra fœmur ſaltem per quatuor digitos, tunc ſperatur de ſalute. Quo ad curationem debemus primo uictum conſtituere eo modo,ut in cura carbunculi, uergentem non parum ad ſiccitatẽ. Vnde uſus acetoſorum optime conuenit, quia reprimunt & aſtringunt leuiter, ut teſtatur Celſus. Victus ſit talis,ut in cura carbunculi. Vnum tantum addo,quòd poſt cibum ſemper aliquid eſt exhibendum uentriculum corroborans una cũ cerebro. ego ſoleo exhibere cydoniorum conſeruam, (uulgo codognato)cui admiſceo diarhodon Abbatis pulueres ſeu ſpecies,& conſeruæ ſmaragdi an. parum. Somnus paucus & opportunus conuenit,multus & profun

dus

dus pessimus. Excernantur excrementa quottidie aut saltē alternis diebus clysterijs aut lenie͠tibus. Animus alleuietur quātum est possibile. Aer sit frigidus ut in cura carbunculi. Euacuatio debet fieri uenæ sectione aut pharmaco. Notandum, quòd si adsit plenitudo, & copia sanguinis faciat gangrenam, tunc debemus secare uenam: quod confirmat Celsus: de qua re nihil antiqui nos monent. sed uolunt ut eadem curatione utamur qua usi sumus in carbunculo. Vnde liceret nobis mittere sanguinem usque ad animi deliquium. Debemus etiam mittere sanguinem ubi gangræna oritur ex aliquo feruore. Quòd si oriatur ex frigiditate aut ex applicatione alicuius caustici, aut ex ictu ueneno so; tunc phlebotomia non conuenit: nec ubi accidit ob exsiccationem, ut diximus de laborante febre hectica: nisi aliquod urgeat (quod in omnibus semper est intelligendum). Vnde in curatione causæ sunt optime considerandæ, ut secundum illarum uarietatem possimus curationem diuersificare. Est autem aduertendum, quòd ubi non conuenit phlebotomia, nec ibi purgans medicamentum, & econuerso. est tamen exhibendum medicamentum, quod remoueat materiam illam fluentem exustam crassam & melancholicam, & præcipue, cum gangræna succedit inflāmationi aut erysipelati, secundum hanc formā. R. foliorum sennæ. ℥ j. rad. polypodij. ℥ s. tamarindorum ʒ vj. cinnamomi ℈ j. zingiberis ℈ s. tritis terendis cum s. q. aquæ decoctionis lupulorum & fumoterræ infundantur per horas x. aut buliant parum, postea colentur; in qua decoctione dissoluantur Confect. hamech ʒ iij. flor. Cass. ʒ vj. syr. ros. sol. aut uiolarum sol. ℥ iij. fiat potio, & sumatur in aurora. Multa alia possem in mediū afferre, sed sufficiat istud. Addenda est hæc regula, quòd si gangræna non sit ualde acutus morbus, tunc possumus attenuare materiā & illam concoquere, quoniam morbus dat inducias. Sin minus, exhibeatur medicamentum maiori pondere. Super loco affecto si proueniat ex frigiditate, ego utor hoc medicamento optimo & diuino, quo plures sanaui. R. rapum unum domesticum, unam satis crassam radicem raphani. hæc optime deradimus: cum uerò sunt derasa. R. pul. sem. synapi ℥ j. gariophyllorum ʒ iij. ol. semin. lini, ol. nucū Iugland. uetustiss. an. q. s. misce in mortario, & fiat emplastrum, & calidum supponatur aut tepidum, & optimū est. Si uerò oriatur grangræna ex obstructione aut ex incisione arteriæ

teriæ magnæ, aut uenæ magnæ, aut nerui magni, aut ex ſiccitate; tunc emplaſtrũ prædictũ multũ confert iuuamentum, nec aliud melius eſt medicamentum. Vnde patet totum ſecandũ locum affectũ. Quòd ſi fiat ab ictu uenenoſo; tunc curandus eſt hic morbus eo modo, quo ictus uenenoſus. Si uerò gangręna ſuccedat (quod ut plurimum ſolet euenire) inflammationi. aut eryſipelati, quid agẽdum? nos docet Gal. 2. ad Glauc. cap. 9. dicens, quòd ſanguis compactus eſt euacuandus. Vnde ſolet Galenus ſecare cutim & partem ſubſtãtiæ carnoſę: quòd ſi non; ſaltem ſcarificationibus profundis eſt cutis incidenda. Vt uerò ſanguis fluat, ſolemus apponere multas ſanguiſugas, & hoc modo dum gangręna fit, poteſt ſanitas reſtitui. Verum cùm ſanguis fluit, & materia illa uiridis & putrida eſt, debemus habere ſpongiam infuſam in lixiuio acerrimo, in quo ſit diſſolutum ſal, aut oximel ſimp. aut unguẽtum ægyptiacũ, cum qua detergendus eſt locus. Paulus lib. 4. cap. 29. monet quòd exiſtente uena turgente in parte, in qua debet fieri ſcarificatio, debemus uenam ſecare: & ceſſante fluxu poſtea adminiſtrare medicamentum. Eſt tamen aduertendum, quia ex uenæ ſectione multa incommoda poſſunt oriri, & inſequi: & ego ſemel uidi Bononiæ gangrenam, in qua fuit ſecta uena, & priuſquam uas obduceretur, amiſit uitam. Docuit Paulus, quòd quando incidimus uenam, debemus illam uincire, quia aliter cõtinget fluxus ſanguinis & per conſequens mors. Ideo debemus uenam uincire, & munire, ne fluxus contingat. Poſt ſcarificationem iubet Galenus, quòd imponamus emplaſtrum ex farina hordei, orobi, & fabarum, quoniã ibi adeſt putrefactio, & eget pars exſiccatione; ſed ita, quòd emplaſtrum nullam faciat oppilationem; quia aliter augeret putredinem. ideo debemus uti his medicamentis exſiccantibus. Sed aduertendum eſt. quòd nos non habemus uerum orobum, ſed reperitur in agro Spoletano. habemus lolium, ſed eius farina non utor. Ego uero hoc modo conficio emplaſtrum. Accipio farinam lupinorum coct. in lixiuio ualido, & infundo oximel ſimp. & optimum eſt medicamentũ in principio gangręnæ. Paulus utitur decocto lupinorum: idem teſtatur Dioſc. idẽ Gal. in lib. 6. de ſimpl. med. Vnde puro potes uti, ſed prius in partes ſcarificatas infundo parum ſimplicis ægyptiaci: poſtea impono emplaſtrum prædictum. Quòd ſi unguenta non ualeant, tunc utor cauterio actuali. Aduertendum, quòd quandoque Gangręna occupat

magnas partes, ut contigit cuidam Mutinensi, qui laborauit gāgræna ex fluxu hæmorrhoidarum, & ex mala cura fuit urina suppressa. ex inflammatione postea transiuit in gangrænam, & ille tantùm erat crassus, quòd exhibui 75. ictus cauterij, ut remouerem circa sex libras. Vnde dico, quòd, ubi multa est caro; debemus tētare nouacula remouere carnem illam, ne ex cauterio fiat multa assatio fœtida: nam in casu illo, nedum domus erat repleta illo malo odore; sed etiam tota illa uia. quòd si totum membrum corrumpatur amissa uita membri, est incidendum, ut testatur Celsus lib. 7. cap. 36. Verum est, quòd imminet maximum periculum, primo propter fluxum sanguinis, secundo quia in artuum sectione contingunt animi deliquia ualida, adeo quòd difficulter remouentur. tertium periculum est secundum Guid. quòd medicus debet uereri totum membrum secare. quartum periculum est, quòd maximus insequitur dolor ob incisionem partium neruosarum & musculorum. Hac de causa Guido, ut euitaret quatuor illa pericula, nos monet, ut primo scarificemus partem rectis ac obliquis scarificationibus & profundis usque ad os. secundo nos monet, ut opponamus in parte sana tale defensiuum. ℞. ol. ros. omph. ol. myrt. ol. uiol. ana. ℥ j. aceti acerrimi ℥ ij. succi plantag. solani, succi absinthij, scabiosę, consolidæ minoris, quæ prunella à Fuchsio uocatur, ana ℥ s. buliant hæc simul ad consumptionem succorum, deinde adde boli armeni, sanguinis draconis, sandalorū oīum, macis, cinnamomi, squināthi, cyperi ana ʒ j. hæc simul misce & cum cera q. s. fiat unguentum, quod ponitur super parte sana. Hoc facto habeātur arsenicum & sublimatū pari pondere: pulverizenī: quo puluere explendæ sunt scissuræ prius factæ, & permittimus hoc medicamentū operari. Quòd si medicamentum firmatur, optimum est: sin minus, debemus denuo innouare illud, & cooperire hoc sparadrapo: & hoc medicamento separat natura bonum à malo. Sparadrapum uerò est ceratum factum cum panno lineo. i. quòd infundimus telam in medicamento illo liquefacto secundum hanc formā. ℞. aloes, myrrhæ, acatiæ, galliæ muscatæ, aliptæ muscatæ, cott. granatorum, nucum cypressi, nucis muscatæ, sandalorum omnium, ligni aloes, cymini, aluminis rochæ ana ʒ j. m. simul & optime terantur. ℞. huius pul. ℥ j. picis naualis seu nigræ, resin. pini, colophoniæ, an. ℥ ij. thuris, mastiches, styracis liquid. an. vnc. ij. gūmi arab.

dragacanthæ ana vnc. s. Hæc ſimul m. & optime liquantur: poſtea ter imponimus linteolum, & illud ſiccamus in umbra. Quòd ſi uideamus medicamentum multum durum, poteſt addi porciuncula ſepi hircini: ſed ſciendum eſt quòd talis modus curationis, tãtùm poteſt operari, quando corruptio peruenit ad articulũ, ut quòd manus corrupta deueniat uſque ad brachium, aut brachium ad cubitum, aut tibia ad genu. Quòd ſi tantum perueniat uſque ad dimidium brachij, tibiæ aut femoris, hæc curatio non poteſt adminiſtrari. tunc ad aliam curationẽ eſt tranſeundũ, & talis erit ſectio partis, dato, quòd multa ſymptomata ſoleant, ut dictum eſt, inſequi: tamen oportet illam adminiſtrari: & ubi eſt unum tantum remedium, oportet (teſte Celſo lib. 7. cap. 33.) ut ad illud etiã inuiti accedamus. Monet nos Celſus loco allegato, quòd in inciſione potius debemus aliquid bonæ carnis ſecare quam malam relinquere; ne mala bonam corrumpat. uerum debemus pro poſſe in recto & uero confinio incidere, & debemus uſque ad os incidere. demum debemus carnem retromittere, ut ualeamus parum ſupra os ſecare; ut poſſit poſtea os carne cooperiri. Vult etiam quòd poſt oſſis ſectionem abradamus oſſis ſcabroſitatem & aſperitatẽ quæ relinquitur à ſerra. tunc permittimus carnẽ recurrere. & ſi os non tegitur carne, debet tegi pannis. Vnum etiam nos docet, quòd nunquã ſecemus in articulo; imò debemus ſemper per ſpacium quatuor digitorũ infra articulum ſecare. & potius ex ſana parte aliquid excidatur, quam ex ægra relinquatur. Quæ ſententia Celſi non eſt approbanda; quia non conuenit cum curatione Gal. in 2. ad Glauc, cap. de gangræna. ubi potius uult quòd in ſectione relinquamus partem corruptam, quàm ſanam incidamus. Quod etiam rationibus confirmatur, primo ne fiat conuulſio. ſecundo ne fiat fluxio ſanguinis. tertio ne fiat dolor intenſus, quod contingeret ſi partem ſanam ſecaremus. imò cum articulus & uena corrupta ſecantur, raro faciunt magnum profluuium ſanguinis, nec nerui pariunt dolorem: vnde facilius pars tolerat cauſtica, quę poſt inciſionem ſolent applicari. Vnde damnanda eſt opinio Celſi, & illum ſequentium, qui uolunt ut potius aliquid ſani ſecetur, quàm aliquid corrupti relinquatur. Verùm moderni, pro remotione doloris ſolent applicare ſtupefacientia quædam ſenſus & ſpiritus animales, adeo quòd multum dormiunt. Sed Domini, nec ualet hæc ratio; quoniam cum dolor ſit adeo intenſus, oporteret ut eſſet ſomnus mortis: quia ſi

ſopo-

ſoporifera ſunt leuia,non iuuabunt: ſi ualida, ſunt ualde periculoſa. Ego uero hoc modo procedo .primo cōſidero an uirtus ſit ualida,quia non in omnibus eſt artus ſecandus. nunquam enim ubi uires ſunt debiles,ſecandus eſt artus. ſecundo nunquam illud debetis facere,niſi æger conſentiat,ſemper proteſtando quòd res eſt magni momenti: imò niſi ab ægro rogati non debetis adire curam ob multa incōmoda, quæ poſſunt ſuccedere: quia plerunque ſuccedit mors ob cōmunicationem putredinis cum corde. Ante ſectionem debet prius æger ſumere duo oua ſorbilia: poſt quæ ſumat parum uini maluatici, ut ſpiritus refocillentur, quia plerunque delinquūt animo,maxime propter membrum inciſum. debent poſtea inſtrumenta & medicamenta neceſſaria præparari. hoc facto habeatis funiculum,& incidatis phlobotomo aut nouacula partem læſam,donec reperiatur confinium. tunc funiculo ligate mediocriter partem infra terminos ſanæ,& corruptæ partis: poſtea ſenſim aſcendatis uſque ad partem ſanam per quatuor digitos: demum imponatur nouacula in igne cum manubrio ferreo & alio ligneo, ne comburatur manus: tunc nouacula illa eſt incidenda caro uſque ad os relinquendo per digitum carnis apud ſanam. Vtimur tali nouacula accenſa,quia duplex habemus auxilium,cauterij.ſ.& inciſionis, & ſtatim facta inciſione ſecabis ſerra: ſtatim etiam tegenda eſt pars ſecta, deinde habeant ferramenta ignita; & ubi adſunt uaſa illa magna, applicentur.& caro adeo exurenda eſt,donec exſiccata permā ſerit. Terminus uſtionis eſt,quando æger dolorem perſentit: ſecundo quando ceſſat ſanguis: tertio quando adeſt cruſta. hoc facto ſtatim incidemus funiculum: poſtea accipimus ferreum inſtrumē-tum latum,& cauterizamus os urendo in ſupercilio. cauendum tamen eſt ne medullam exuramus,quoniam quandoque ex tali uſtione oſſa inflammantur. Galenus poſt hæc facta iubet ut imponamus lintea madefacta in ſucco porri. tamen ſoleo aliud adminiſtrare, quod optime ſiſtit ſanguinem.quandoq; etiam uſus ſum ſucco porri. nunc aliud ſoleo adminiſtrare. Capio linamēta ſtuppea in albo oui madefacta, poſtea utor chalcantho rubefacto,& impono cum linteis ſupra cruſtam. demum capio ol. roſac. aquæ roſac. aceti roſac. partes æquales, & linteum ex his madefactum impono ſuper partem læſam & ſanam. verum ſuper ſanam impono bolum armenum,& relinquo per horas 24. poſtea impono ea quæ remouēt

eſcharam,pro qua remouenda tantū utor tetrapharmaco,& abluo partes illas ſucco apij, quod oreoſelinon à Dioſcoride uocat:dein de ſarcoticon medicamentum eſt apponendum. ſ. quod prouocet os ad emittendum ſquammas.& tale faciet deſquammare. R.terebinthinæ, picis colophoniæ an. ℥ 5. ol. de ſpica ℥ j. pul. iridis, dictamni albi, peucedani,orobi,opopanacis, euphorbij, an. ſcrup. 5. ceræ albæ q. s. terantur optime,& fiat ceratum. Ad uertendum quòd ſemper in oſſis foramine imponantur linamenta ſicca,pura,& ſine aliquo medicamento. ſuper os ponitur ceratum nunc dictum. ſuper parte ſana medicamentum ſarcoticon. ratio quare in oſſis foramine imponatur linamentum,eſt quia cum conti nuè fluat per partem illam humiditas, tunc linamenta illam exſiccant,quæ ſi non abſumeretur, impediret partis ſanationem. Cum reliquis uerò ulcus conſolidandum eſt. Vnum eſt notandum, cum aliquid membrum amputatur, & cor, hepar, & reliqua membra fungantur ſolito munere circa ſanguinis generationem & alias actiones, quòd plerunque ob defectū membri abſumentis materiā ipſi ſuggeſtam à natura; ipſa natura tranſmittit ſanguinem per nares,per mēſtrua,hæmorrhoidas,& alia loca, adeo quòd quandoq; ſuccedunt ſymptomata mala, ut ruptio uenæ in pectore, aut in uētriculo. hac de cauſa iſti debent in principio ueris euacuari ſangui nis miſſione,aut pharmaco, aut utroque. & hoc per multos annos, ut fugiamus periculum prędictorum ſymptomatum.

De bubone peſtifero. *Capt* XXVII.

Dicebamus ſuperius chirugicos decipi circa uoces illas ſignificantes carbunculum tantum,non autem uarios morbos ſpecie. Errant etiam putantes quòd althoim ſit idem cum carbūculo, quod non eſt; imò althoin eſt bubo peſtifero, de quo tradit Auicēna.& eſt genus tumoris, quod à græcis bubo dicitur. & quoniam bubo apud græcos multa ſignificat; ita althoim apud Arabes multa ſignificat, ut patet apud Auicēnā, qui tamen Auicēna deceptus multa & diuerſa nomina adducit,& malè. Inquit Auic. quòd Arabes antiqui per althoim intelligebant quodcunque genus tumoris. ſecundo intellexere eſſe genus tumoris exiſtens in corpore glādoſo. tertio intellexere tumorem peſtiferum in glandoſo corpore, quod

quod genus morbi est idem cum bubone pestifero græcorum: quã do dicimus bubonem pestiferum, audimus inflammationẽ pestiferam. quòd autem hęc sint idem, patet ex Auic. declarãte, quid sit althoim. quòd Galenus 2. ad Glauc. 1. & 13. meth. 11. dicit bubonẽ esse affectionem corporis glandosi, & quòd quandoque associatur febri pestiferæ. De hoc sumus tractaturi: & primo agã de causis, quæ duæ sunt coniunctæ. efficiens coniuncta est robur & uiuacitas expultricis facultatis ipsarum partium principalium, quæ expulsio semper ab illis fit ad sua emunctoria. Causa materialis est sanguis quidã corruptus & omnino priuatus propria natura: & adeo est alteratus & immutatus, ut à tota substãtia sit naturæ inimicus, adeo quòd carbunculus & gangræna cõmunicant in parte affecta. Causa uerò huius corruptionis est inquirẽda. Notandum, quòd in inflãmatione & erysipilate sanguis fluens est bonum, quia nõ expellitur, nisi quãtitate grauet. hæc uerò expellitur ratione malæ qualitatis. Galenus in lib. de cibis boni & mali succi cap. 1. reddit causam huius corruptionis, & est quando cibaria quæ assumunt sunt mali, imò pessimi nutrimenti. secunda causa prouenit ex aeris corruptione qui attractus inficit spiritus, & corrumpit massam sanguineam, quod fit quando in aere adsunt partes quædam uenenosæ, ut halitus ille malus in aere mixtus. Huius causam uidit Galenus 1. de diff. feb. quarto, & Auic. 1. quarti in cap. de feb. pestil. Addatis ex Theophrasto quòd Salamandra mortua adeo aquas corrumpit, quòd fructus qui ex aqua illa gignuntur, aut nutriuntut, aut fouentur, interimunt homines. Vnde non est mirum, si ex his uaporibus in aere existentibus afficiantur homines. & ego uidi, cum aliqui discooperirent puteum qui per aliquot annos fuerat clausus, omnes ferè peste esse correptos. & hoc nõ alia de causa nisi propter putrefactionem aeris ex uaporibus putei delatis. maximus etiam ardor in aere, teste Galeno loco allegato ex sententia Thucydidis potest esse causa. Galenus in præfatione epidemiorum librorum primi, dicit quòd antiqui cum ignorarent causam huius corrupti sanguinis, dicebant deos esse in causa propter delicta nostra, quam opinionẽ confirmat Homerus primo Illiados. Astrologi uerò uolunt, quòd sanguis corrumpatur, quando fiunt quidam astrorum coitus & cõcursus. Rasis in lib. de peste, & Alex. Trall. dubitant si ex ambiente hoc humores corrumpuntur, cur non omnes homines æqualiter

corripiantur

corripiantur? Respondēt, & respōsio est Gal. in primo de diff. feb. quarto, quòd hominum habitus sunt diuersi, & per consequens uariè afficiuntur. Colligimus ergo bubonem esse inflammationē pestiferam glandosarum partium: vnde eget medico exercitato & experto discernente & cognoscente, ubi constitutio temporis minatur, & maximum est dubium. Bubonis pestiferi signum ponitur à Rasi confirmatum à Galeno in primo de simpl. c. ij. & est febris cōtinua intensa, quæ non appareat multum calida, fauces uerò sint exustæ, & lingua denigrata, in quo casu teste Galeno *6*. epidem. sectione prima com. 2*9*. medicus non percipit calorem nec æger sentit calorem, tamen nunquam quiescit in lecto, nec reperit locū stabilem. secundum signum est color totius corporis: & tunc debetis petere an totius color sit fuscus aut erysipelatosus. quòd si adsit bubo, tunc clarum est quòd adsit bubo pestifer. Anno 1528. dum grassaretur illa pestis, quibus aderat bubo ille in inguine; semper in facie aderat color citrinus: & tunc erant certi talem esse peste correptum. tertium signum est lingua nimis arida & nigra, & æger non percipit caliditatem. quartum est, quòd urina est tenuis & aquosa, aut turbida & subiugalis, ut habetur tertio de præsag. ex puls. quarto. quintum signum est, quando egestiones sunt admodum fœtidæ: ratio est, quia calor ille putredinalis corrumpit fęces imminuēdo coctionē. Addatis, quòd ut plurimū in bubone pestifero fluxus uentris biliosus & eliquatiuus, & egestiones uarios habent colores, quod testatur Galenus *3*. epid. sect. *3*. com. 58. egestionis primo color est ruffus, secūdo est intensus, tertio niger, ut quarto aph. 21. declarat Galenus. Addatis sexto, quòd ut plurimū adest nausea & uomitus, qui uomitus correspondet egestioni uarietate materierū. septimum signum est sudor fœtidus, & tale signum est immediatum. Agebam ego tempore pestis anni 1528. annum quintum aut sextum, quando. s. incœpit, & dum essem in aula prætoris, aderāt famuli, qui erant correpti bubonibus, & me præsente sudarunt sudorem maxime fœtentē: & ratio huius est, quia ob putridum calidum generantur excrementa tenuia: & fœtor consequitur putredinē. octauū signum proponitur à Galeno (quod uidi in febribus pestilentibus, non tamen uidi in bubone pestilenti) tertio de præsag. ex pulsu. cap. 4. & est halitus fœtidus. nonum signum est quòd difficulter respirant, & ultra hoc percipiunt maximū dolorē circa

thoracem,quod ſignum contigit anno 1528. & talis dolor aſcendit uſque ad clauiculam. Addatis,quòd, quando uolunt loqui,uox redditur rauca. decimum ſignum eſt quòd hi ferè ſemper oſcitant. Addit Raſis,quòd patiuntur pandiculationem,hoc uel illud membrũ extendẽdo.undecimũ ſignũ eſt totius corporis maximus pruritus,& præcipue narium: & ratio eſt, quia halitus qui deſcendit ad thoracem cum recepit illam malignitatem aſcendit ad ſuperficiem totius, & ad caput duodecimum ſignũ eſt maxima grauitas capitis, quæ ſolet febrem præcedere.decimũtertiũ ſignũ eſt bubo. Addatis quòd percipitur caput ualde calidum cum magna tenſione: adeſt magnus dolor, qui uidetur tranſire per dorſum: unde totum dorſum dolet.decimũquartũ ſignũ ſunt uigiliæ intenſiſſimæ,quas ſequitur delirium,aut ſuum oppoſitum.i.coma uigil,qui eſt ſopor quidam,dato quòd nõ ſit ualde intenſus.decimũquintũ ſignũ eſt inappetẽtia maxima ciborũ, adeo quòd aliqui ſteterũt per tres aut quatuor dies ſine cibo. Addatis quòd in uẽtriculo adeſt mordicatio,& magnus dolor,quod fit propter uapores tranſmiſſos.ſextũ & decimum ſignum eſt quòd quandoque adeſt ſyncope adeo magna ut mortem pariat. Aduertendum quòd in bubone uarij colores cernuntur,citrini,liuidi,& nigreſcentes; & talia ſignificant bubonem eſſe peſtiferum: & quando color eſt niger in bubone, tunc rari euadunt. & illud eſt, quod dicit Auicenna: & anno 1528. accidit, quòd in bubone uidebatur tumor ſubflauus, & cum ueſica, & uidebatur color ille pellucidus.Vltimum ſignum eſt analogia; in qua obſeruandum eſt, ut caueatis à tactu pulſus ægri: & quando auditis ꝙ in aliquo loco ſit peſtis, tunc nolite adeſſe. Et hæc de ſignis. In hoc morbo ſemper eſt mors prædicenda: ratio eſt, quia talia ſymptomata ſunt ſcęua,magis in euaſuris quàm in morituris. & cum morbus ſit ualidiſſimus,ideo mors ſemper eſt prædicẽda. uerum eſt quòd ut plurimum ſymptomata ſunt æquæ ſcæua. In curatione oportet eſſe animi conſtantis. & primo maxima eſt aeris habenda cura,quia aer potiſſima cauſa fuit bubonis:Sed qua ratione? Domini hæc corruptela nõ poteſt deſcribi, an ſit in caliditate aut humiditate,dato quòd aliqui medici dicant,quod aer ut plurimum eſt calidus & humidus:tamen in peſte à Thucydide relata,aderat aeris maximum incendium.unde debet aer meliori, modo refrigerari,& exſiccari. Gal. primo de diff. febr.cap. 4. dicit quòd cauſa extrinſeca

est remouenda,aer.s.corruptus:Vnde Hipp. in magna illa peste Atheniensium pro præseruatione iussit incendi arbores & ligna odorata ut aer exsiccaretur & rectificaretur,ut testatur Galen. in lib.de Theriaca ad Pis. cap.17. Ita debemus & nos aerem rectificare cum incendio mixturarum (quando non habentur ligna) odoratarum, ex quo odore etiam spiritus rectificantur & recreantur. In cubiculo ergo inspergātur aqua ros. acet. ros.& cōsimilia.Cōponunt quædam medici, quæ conueniunt in temporibus calidis, secundum hanc formam. R. corticum malorum communium, corticum cydoniorum, cort. citri. ana vnc. s. sandal. omnium, ros. rub. ana vnc. j. camphoræ, carabæ, ana vnc. j. fol. myrti, fructuū myrti,ana vnc. s. maceris,ladani ana ʒ j. s. florū uiol. vnc. j. nucum cupressi vnc. ij. tritis terendis,misce optime.postea cum suff. q. picis colophoniæ,masticis ana parum.His eliquatis inspergimus pulueres, & facimus postea pastam, de qua imponimus supra prunas in cubiculo & tota domo.ex illo odore rectificatur aer, & spiritus corroborantur. Aduertendum unum quod est in usu,& est,quòd quando corpus affectū est bubone,solent abluere corpus uino maluatico aut aqua ros. Verùm hæc ablutio mala est, & tantū conuenit in sanis: quoniam in ægris non conuenit ob constipationem,quia augeretur putredo. Docent recentiores pro præseruatione,& ut æger constet animo, ut conficiamus pilam cum foraminibus ex cupresso,constantem ex duabus partibus; in cuius medio imponatur spongia madida aliquo liquore præseruante:& cum fuerit exsiccata,denuo est madefacienda.Liquores seu liquorum materia uaria est.æstiuo tempore hoc medicamentum erit præstantissimum. R. specierum cordial.temperatarum vnc. s. musci, ambræ,ana gr. ij. camphoræ gr. j. sandal. omn. ana ʒ s. ligni aloes ℈ j. ladani ʒ ij. uini maluatici, aquæ ros. aquæ ex flor. myrti, aquæ,uulgo lamphæ, aquæ ex floribus aranciorū ana q. s. aceti parum,superiora terantur & misceantur cum aquis, in quibus spongia est madefacienda. Tempore hyemis utimur calidioribus cum prædictis aquis. debet etiam,cum quis correptus est bubone, statim mutare locum ubi est suspitio, & eat ubi non est suspicio. Victus sit boni nutrimenti. Vtatur iure auicularum montanarum, phasianorum,perdicum & aliorum consimilium. & dato quòd morbus sit acutus,tamen non conuenit uictus tenuis: ratio,quia ut plurimū

in principio concidũt uires. & tunc tenuis exquisitissime uictus nõ conuenit, nisi adesset minima portio uirtutis. secunda ratio quia cũ tota massa sanguinea sit corrupta, egemus restauratione nouorum spirituum, quo ualeamus uires conseruare, & fouere. Notandum, quòd usus herbarum acetosarum optime conuenit in quocunque condimento, cum carnibus & ferculis: & hoc quia resistunt putredini, & putridos humores faciunt descendere ad partes remotas, ut acetosa, calendula, betonica. possumus etiam miscere succum limonum, & aranciorum, & præcipue cum pestis prouenit ex aeris corruptela: quia & si cutem astringant prædicta, cum morbus fiat ob latitudinem uiarum & pororum, conueniunt, quia magis resistunt ambienti. Conueniunt cortices citri cum zuccaro conditi, & flores aranciorum, & mali citri: quæ omnia faciunt ad pestem: & ita suaue est conditum, ut præter cinnamomũ non detur aliquid suauius. debet substantia citri adeo macerari, ut amittat saporem uini: sed flores conseruant suum odorem quia uirides conficiuntur. Panis sit optimus: qui si sit bis coctus, dummodo digeratur, erit melior. Potus sit aquæ coctæ electæ cum syrupo acetoso simp. cũ diamoron & similibus. Rasis iubet ut exhibeamus aquam fontis frigidissimam, quam tamen non laudo, quoniam cum calor sit exiguus, extinguetur, ab illa. secundo uentriculus relaxatur, & augetur inappetentia, quòd superius dictum est esse maximum symptoma. nec laudo calidam aquam, sed frigidam prius tamen coctam; coquendo simul parum cinnamomi, aut coriandrorum. Verum non esset inconueniẽs uinũ impotẽs, quia penetrat & roborat spiritus & partes, per quas transit: quia si in febribus pestiferis quandoque uinum conceditur, ergo magis in bubone. Verum est quod conceditur uinum secundũ Fracancianum in febribus pestiferis; sed tantum, quando apparent signa digestionis. Monent aliqui ut calix in quo potant, si possibile est, sit aureum, & quòd habeat quartam uel quintam partem argenti admixtam à natura: Verum hæ superstitiones mihi non placent, quia satis imò optime miscẽt aurifices: nec uideo causam cur uelint argentum admisceri auro, nisi esset, ut color mixtus ille esset magis delectabilis animo & oculis. Addunt quòd lamina candida aurea est infundenda in uino, & hoc optimum est, quoniam aurum resistit putredini, dato quòd sit difficilis concoctionis: dum uero cõcoquitur, optimum est. Conuenit etiam in hoc casu aurum potabi

le,quo ſæpe utuntur principes. Debet ergo tota ratio uictus exſiccare,roborare,refrigerare,ut ualeat putredini reſiſtere. Dictum eſt uictum tenuem non conuenire,ſed craſſum. Imò uidetur oppoſitũ, ſ. quòd uictus tenuis conueniat: & prima ratio eſt, quòd non conueniat uictus craſſus. Vbi humor eſt craſſus, ibi requiritur uictus attenuans: ſed in peſtilenti morbo humores ſunt craſſi: ergo egemus uictu attenuante. Secunda ratio. In tali bubone ut plurimum uires ſunt debiles: ſed his uiribus conuenit uictus qui facile nutriat: ergo uictus attenuans conuenit, quia facile nutrit & facile diſtribuitur, quod non facit uictus craſſus. Dixi ſuperius, quòd uictus debet eſſe incraſſans cũ aliqua ſiccitate,& frigiditate, ut tales qualitates alterent maſſam ſanguinis: & hoc quando medicamentis non poſſumus id præſtare;quia illo prædicto uictu auxiliamur naturæ & materiæ putrefactæ. erat altera ratio, quòd ne uapores petant cor,incraſſabamus & infrigidabamus maſſam ſanguineã uictu illo.tertia ratio,quia talis uictus conſtituitur ob partium principalium roborationem,ut hepatis & uenarum: quod non fiet à uictu attenuante. Ad duas illas rationes in oppoſitum adductas,reſpondetur. Ad primã,negať quòd ſanguis ſit craſſus,imò bubo ille peccat ut plurimum in tenuitate,quàm in craſſitie,ut à Galeno habetur in libr. de cib. boni & mali ſucci, cap. 1. qđ denotat color ille rufus bilem, niger uero atram bilem, indicans, adeſt & quandoq; humor ſeroſus,& aliquando acris. Ad ſecundam reſpondetur quòd iam cóſtitutum eſt,ut uictus ſit optimæ concoctionis, & quòd facile cóco quatur,uti iuſcula ſuperius poſita. Verum eſt quòd addebam quædam aſtringentia,& refrigerantia,ut partes roborarenť,& reſiſterét putredini. Somnus & uigilia. hæc duo capita multum agitant medicos: quia ſunt uariæ opiniones. Quod ſomnus conueniat, probant, quia reſiſtit ſymptomatibus: inter quæ ſymptomata enumerabantur uigiliæ: ergo ſomnus confert. Secunda ratio, uigiliæ calefaciunt & abſumunt corpus: ergo non conueniunt ſed ſomnus ſic. Tertia ratio, Auic. 3. tertij dicit,quòd uigiliæ debilitãt cerebrũ: oppoſiti tũ egemus in hoc caſu. Quarta ratio, in ſomno materiæ peccantes concoquuntur: ergo ſomnus conuenit. Sunt etiam ad partem oppoſitã rationes ualidæ. prima ratio eſt: in bubone peſtifero ſolet accidere coma uigil, cui cõtrariæ ſunt uigiliæ: ergo uigiliæ conueniunt. Secũda ratio, in materia uenenoſa nunquam eſſet dormiendum ſi poſſibile eſſet,

Somnus & uigilia.

bile esset, cum materia illa in somno petat cor: sed in hoc bubone materia est uenenosa, ergo. Probatur assumptum ex Auic. in curatione illius qui assumpserat uenenum; ubi ait, somnum esse pestiferum. Tertia ratio. In tali morbo pestifero ut plurimum accidit syncope: sed in syncope requiruntur uigiliæ, ut declarat Auicenna tertia primi, & undecima tertij. quod confirmatur ex Gal. 4. Aph. 67. ubi uult, quòd somnus concentrat caliditatẽ, quod etiã habetur ab Hipp. 6. epid. sect. 5. vbi dicit, quòd somnus concentrat sanguinem ad partes internas. Quarta ratio est, in somno attollũtur uapores copiosi ab humoribus qui petũt caput, ut Gal. 4. aph. 67. q possunt gignere uarias species morbi in capite secundum illorum uaporum diuersitatem. Quinta ratio. Galenus loco allegat dicit, q in morbis exitialibus somnus facit labores, tremores, & conuulsiones: sed bubo est morbus exitialis: ergo somnus non conuenit. Vltima ratio est, quòd usus omnium medicorum est, ut iubeant uigilias: ergo uigiliæ instituendæ, non autem somnus. Domini, neutra harum opinionum absolute est tenenda, sed potius media. quoniã cum caput afficitur aut repletione aut torpore, tunc somnus non cõuenit. uerum cũ adsunt uigiliæ, deliria, & alia similia, tunc somnus conuenit. Vnde modo unum, modo alterum conuenit iuxta diuersitatem dispositionum: quod cognoscetur, si somni uires sint nobis cognitæ. Sed quid agit somnus? ex Galeno colligitur, primo, q ex somno animalis facultas quiescit. secundo facultas naturalis magis uiget, & concoquit. tertio uiscera magis exercitãtur ex somno, sicut in uigilijs magis partes exteriores. quarto calor naturalis augetur. quinto sanguis & calor intima petit. sexto corpus humectatur. vltimo somnus sitim reprimit & extinguit. Ex his colligit quòd nõ possumus loqui de somno & uigilia nisi in respectu symptomatum insequentium: quæ cum sint uaria; modo somnus, modo uigiliæ conuenient. Aduertendum, quòd, si quis est morbus, qui non admittat errorem, hic unus est; in quo ex quolibet errore æger moritur. Succedit motus & quies. & clarum est, cum motus calefaciat spiritus, quòd non conuenit: sed quiescere debet. Est etiam excrementorum habenda ratio: & debent quotidie, si uires ferant, excrementa uacuari, aut saltem alternis diebus clysteribus ex decoctione maluarum, uiol. furfuris, & similibus, addẽdo mel rosI. aut uiol. Passiones animi quantum possibile est, fugiendæ. Venus tanquam

inimicissima est fugienda. Cum bubo sit morbus insequens materiam,talis materia eget euacuatione, quæ fiet aut pharmaco aut uenæ sectione,aut digerentibus aut repellentibus. Inter quos modos numeratur phlebotomia, quæ à quibusdam nō conceditur tanquā læsiua:ab alijs uerò conceditur, præcipue in principio:cuius opinionis est Gal.in lib.de cur.rat.ꝑ sang.miss.cap.9. & Hipp.quarto reg.ac.tex.19.ubi habet quòd in omni morbo magno est mittēdus sanguis:Bubo est morbus magnus: ergo conuenit uenæ sectio. Secunda ratio habetur à Gal.in 11.meth.cap.14.ubi inquit, quòd in omni febre putrida, ut putrida,cōuenit venę sectio.sed in bubone semper est febris putrida:ergo necessario uena secanda est. tertia ratio est,quòd ex ambiente corrupto non solū communicatur corruptio sanguinis,sed causat obstructionem labes ista,qua fouetur talis corruptio. Et Gal.8.meth.4.habet,quòd febris ex obstructione pro eius remotione eget phlebotomia,ut minoretur quantitas: sed talis obstructio datur in bubone:ergo uena secāda est.quarto phlebotomia saltē conuenit,cū apparent signa sanguinis prædominantis; qđ cognoscitur ex urina, cum est crassa,opaca,& rubea; aut ex uictu præcedente. Confirmatur ex Auic.prima quarti,ubi in febre pestifera mandat ut secernus uenam.& Rasis in lib.de peste cap.6. Paul. lib.2.cap.36.& Auenzoar in lib.3.Theysir tr.3. hanc opinionem confirmant. Ex quibus omnibus colligitur uenam secandam esse. Verum Domini in hac materia caute est ambulandum: imò contra prædictam sententiam teneo,quòd nūquam conueniat uenæ sectio apparentibus uariolis, bubone,& similibus,dato ꝙ in febre pestif. sine his conueniat phlebotomia: & qui illis apparentibus secant uenam, ægros interficiunt. Et hæ duæ opiniones ferè in omnibus ciuitatibus sunt diuisæ, ut quidam concedant, alij uero non. Ego uerò ex successione morbi iudicandum esse credo;quænam opinio melior sit. Anno 1528. quo apparuit pestis illa,locutus sum cum medico, qui fassus est, ꝙ ex illis qui phlebotomati sunt, nullus sanatus est;ex illis uerò qui non fuerunt phlebotomati,aliqui euaserunt,quamuis etiam multi perierint. Cuius dubij & instantiæ solutionē uide in tract. de feb.pest.excellentissimi Fracāciani. Ex his ergo concludimus,quòd in bubone non est secāda uena: & ratio est, quia ubi adest bubo,non adsunt uires:& ubi uires non constant, nō debemus secare uenam: ergo sectio uenæ omittitur causa bubonis

per accidens; per se uero ratione uirium,quod etiam pars opposita concedit,quamuis quidam sint adeo pertinaces mori authoritate Hipp.2.aph.29. ubi ait [Cum morbi inchoant &c.] Et tamen non uident Galenũ in cõmẽ. dicentem,quòd in mortiferis morbis non est uena secanda. Verum aliqui dicent uirtutem esse debilem, aut uideri propter grauitatem,& copiam humorum: ergo materia est euacuanda. Ad quos respondeo, quòd incipiente bubone adest debilitas uirtutis, quæ prouenit tribus de causis, alia ex grauitate, & multitudine humorum, quod contingit in lucerna, ubi adest copia olei, ex qua lychnium accensum suffocatur. secũda est propter resolutionẽ,quæ fit, quando deficit humiditas,qua partes aluntur: aut si adsit talis humiditas,est corrupta & mala,ut contingit in hydrope, in qua humiditas naturalis seu radicalis absumitur, humiditas uerò excrementosa redundat. Aduertendum est, quòd dato ꝙ in corpore etiam adsit sanguis, nisi ille sit analogicus pro attractione partium, quòd fit resolutio uirium. tertia causa est,quãdo in corpore est uenenosus affectus, qui afficit uirtutem & corpus corrumpit: & talis affectio petens cor interficit. His stantibus, modo dico quòd inchoante bubone adest debilitas uirium, quæ potest contingere ex omnibus tribus illis causis; quoniam sanguine per contagium affecto ratione contagij afficitur et cor: vnde necessario cadent uires. sed deficientibus uiribus non conuenit phlobotomia. ratio, quia illa grauitas est ob cacochymiã,& tunc nõ conuenit phlebotomia. quòd si quis dicat,quòd optimus sanguis præcessit: ergo plenitudo,ergo uena secãda. Dato quòd præcesserit plenitudo ex copia bonorum humorum, non conuenit phlebotomia. ratio est, quia ex contagio corrumpitur bona pars sanguinis:at phlobotomãdo iugulamus calorẽ naturalẽ. Dices,si totus sanguis eẽt corrupt⁹, nõne esset uena secãda? Rñdeo quòd sic:sed hoc difficile accidit, ꝙ totus sanguis putreat, & stet uita. dato quòd corpus possit nutriri secundis humiditatibus. Paulus lib. 5. cap. 2. in curatione ictus uenenati docet quomodo conueniat phlebotomia. in cura tamẽ canis rabidi nemo uenam secat, Auicẽna excepto, qui in hoc casu errauit. Tunc dico quòd in corruptione illa totius sanguinis competit phlebotomia (uerũ credo quòd cum tali habitu non stet uita) ratio quia euacuata illa materia natura alleuiata critice operatur, & expellit. Cum uerò natura transmittit ad inguina materiam; tũc

inchoãte bubone non debemus phlebotomare, quia tũc natura critice operatur: sed debemus medicamento & antidotis euacuare, ut docet Galenus 9. de simpl. cap. de terra. ubi loquitur de gleba armenica. Modo superest ut respõdeamus ad rationes oppositũ probantes. Ad primam, quando dicunt, morbus est magnus, ergo uena incidenda, negatur quòd simpliciter à magnitudine morbi eliciatur de uene sectione. ratio est, quia si in aliquo morbo extrahatur parum sanguinis, tunc illa sectio non indicat morbum magnũ: quia si magnus morbus indicat magnum auxilium, tũc phlobotomia debet esse cum magna multitudine sanguinis, & hoc modo audiebat Galenus loco allegato. Si quis dicat, quòd in bubone pestifero adest materia mala, quæ corrumpit residuum humorum: ergo uena secãda. Ad hoc respondeo, quòd Galeni authoritas uera est: sed Galenus in lib. de cur. rat. per s. missionem. c. 9. & 2. aph. 29. intelligi, si uires cõstãt. Primũ, falsum supponũt, quòd s. febris pestilens sit semper ex obstructione: imò quandoque generatur ex dilatatione pororum. Notandum, quòd quandoque aliqui corripiuntur bubone pestifero sine febre, ut testatur Galenus 3. epid. sect. 3. cõmen. 59. & 9. de simpl. cap. de terra samia: ergo ratio illa nulla est. Ad authoritatem Pauli & aliorum respondeo, quòd Paulus, Ruffus, & Aetius loquuntur de præseruatione, quæ multum differt à curatione. Quòd uerò Ruffus loquatur de præseruatione, testatur Rasis in 3. lib. continentis, ubi adducit uerba Ruffi: imò Rasis in curatione feb. pestilentis cum uariolis, dicit quòd sanguis non est mittendus. Ad Rasim uerò in lib. de peste, dicitur, ꝙ dubium est an sit idẽ Rasis, qui scripsit libros continentis: sed potius credo quòd fuerit alter Rasis qui scripsit librũ ad Almansorem. Pro cuius salute possumus dicere, quòd à translatore aliquid est additum. Ad Auicennã dico, quòd eius sententia est mihi suspecta. ideo phlobotomia non conuenit, nisi, ut superius dictum est. Dubitatur ẽt utrum cõueniat euacuatio per pharmacũ, quia aliqui sunt qui dicunt quòd non. & primo, quia ut plurimũ adsunt egestiones illæ colliquatiuæ; & ubi natura euacuat in febribus (teste Galeno primo ad Glauc. c. 14.) illi opus est relinquendum. Secundo, quia medicamẽta purgatiua sunt calida ualde, unde addũt caliditati, caliditatẽ. Additur tertia rõ, quæ debet esse prima, & est quòd uires sunt debiles: ergo non conuenit euacuatio. Verùm hæ rationes nullæ sunt, quia etiam quòd uires

res sint debiles, illud contingit ratione humoris peccantis, mala qualitate affecti; quo euacuato remouetur cor ab illa affectione, quia corpus alleuiatur. Ad secundam, adest fluxus uētris: ergo nulla conuenit euacuatio. Verum experientia compertum est, quòd talis fluxus euenit ratione putredinis: & sæpe illa remota cessat fluxus. Ad tertiam respondet Galenus in cōmen. aph. allegati, ubi habet, quòd maius est iuuamētū nocumēto. Præterea, nōne exhibent medicamenta frigida? & Auenzoar in lib. 3. tr. 3. cap. 4. exhibet euphorbium. quid plura? nonne omnes exhibent antidota, theriacā mithridatum, & similia, quæ omnia sunt calida? Ideo hæc medicamenta non sunt fugienda. Aliqui fugiunt scammoneata, & confugiunt ad medicamenta benedicta; ut ad aloē, mannam, mirobalanos, thamarindos, diaprun. non sol. diasenē, diacatholicon, rhabarbarum, cassiam. quæ sententia est comprobanda, dummodo ēt aliquando concedant scammonium; quoniā & ipsum optime euacuat. Dices, calefacit. uerū est. sed maius est iuuamētū nocumēto. Præterea Iacobus Carpus anno 1528. exhibebat in illa peste medicamenta soluentia, & liberabantur: quod ēt fatetur Gentilis Fulginas approbans sententiam quorundam sic facientium. Verum circa euacuationem est aduertendum, quis nam humor putrescat, & secundum diuersitatem humoris utimur diuersis medicamētis. Est etiam aduertendum, quòd licèt abūdet pituita in his febribus, quæ ęgeret agarico pro eius euacuatione, tunc tū humor proportionalis est respiciendus, qui exustus est. Aliud est aduertendum, quòd quando exhibetis aliquod medicamentum purgans, semper aliquid antidoti est admiscendum, ut partes corroborentur. Notandum, quòd theriaca non est admiscenda, quia impedit operationē medicamenti purgantis, & nihil euacuat tale medicamentum, siue theriaca exhibeatur ante, uel post illud. & ego expertus sum in superfluis euacuationibus, exhibēdo mithridatum cum zuccaro rosac. & cessarunt superpurgationes. & hoc expertus sum in quadā muliere. Notandum, quòd in Ethruria paratur electuarium diasene in officinis, Patauij uerò dicit̄ electuarium lenitiuū. est tamen aduertendum quòd paratur aliud diasene, quod recipit lapidem lazuli, & lapidem armenum, & tale à me probatur. uel eius loco utamini infrascripto. R. confect. Hamech, electuarij rosac. Mesan. ʒ ij. s. diacatholicon, pulpæ cassiæ an. ʒ s. antidoti de sanguinibus

nibus ℥ j. s. m. cum decoctione florum & fructũ cordialiũ,& exhibeant hora competenti. Antidoti de sanguinibus descriptio habetur à Democrito in 2. de antidotis in carminibus. Verùm quoniam multa ingredientia non reperiuntur, ideo aliam descriptionem paratu faciliorem uobis tradam, quæ talis est. R. sanguinis siccati, anatis masculi, anatis fœminæ, sangu. anseris, sangu. hœdi, rutæ syluestris, sem. fœniculi, cymini, anethi, sem. naporũ (uulgo nauoni) sem. raporum an. ℥ iij. rad. gentianæ, trifolij, squinanthi, thuris, rosarum rub. an. ℥ iiij. piperis albi, piperis longi, costi, phu, cinnamomi, anisorum, an. ℥ ij. myrrhæ electæ spicæ nardi, an. ℥ vj. belzuini, assari, ammoniaci, ana. ℥ iij. amaraci, agarici, an. ℥ ij. carpobalsami officinarum gr. xx. ireos, croci, rhabarbari, gingiberis, masticis, an. ℥ j. stœcadis ℥ v. hæc oĩa misce, & paretur puluis subtilissimus, & cũ quatuor lib. mell. despumati optimi misceantur, & fiat electuariũ,& seruetur in uase argenteo, aut uitreo: & hoc utimur cum medicamento purgante. Conuenit etiam electuariũ in primis lectionibus uobis traditum: aliqui etiam exhibebãt præcipitatum ut superius diximus. Quidam utuntur hoc medicamento purgante. R. cepas albas magnas num. ij. Fiant foueæ in dictis cœpis singulæ in singulis, & in qualibet imponunt ℥ ij. antidoti de sanguinibus, illas coquunt in furno, postea terunt: ex quibus exit succus quidam, quem miscent cum confectione hamech: elect. rosac. Mes. syr. rosac. sol. an. ℥ j. flo. cassiæ, mannæ elect. an. ℥ v. cum aqua scabiosæ conficiunt potum: quod medicamentum dicunt moderni esse optimum. Est notandum, quòd cum habemus uulnus uenenatum, tunc utimur cepis cum medicamentis, quia optime educunt uenenum. Facta purgatione, si optime succedit, tunc deuenimus ad optimum antidotum, inter quæ smaragdus principatum obtinet, cum est bonus: debet teri in mortario primo, postea super lapide marmoreo pictoris leuigetur, cuius exhibentur gr. v. aut vj. aut viij. cum uino maluatico, quod medicamentum optimum est, quod confirmant medici Florentini senes, qui anno illo 1528. usi sunt optimo cum successu. Quòd si deficiat smaragdus, est alia magna antidotus, quæ & ipsa magni est precij, & tantum apud magnificos Venetos, & Ducem Ferrariæ reperitur. In Anatholia adest quædam lacuna, quæ cum adest solstitium, incipit ebullire, & emittit spumã,

zuoin qu æ

quæ lutus dicitur. qui ſi colligitur in die feſti D. Ioannis aut uigiliæ, optime conuenit in prædictis caſibus, ex quo luto cum alijs quibuſdam conficiuntur uaſa omnia pertinentia ad uſum ipſius Imperatoris Turcarum, & terra ſigillata dicitur, quæ ab Imperatore datˉ Magnificis Venetis non tamen pura, ſed admixta aliquantulum cũ illo luto. & quoniam hoc ẽt medicamẽto caremus, ideo poſſumus uti creta melitenſi, (uulgo dicitur terra de malta) aut bolo oriẽtali, aut terra cretæ ſecundum hanc formam. R. terræ melitenſis, boli oriental. an. gr. v. mithridati ℥ j. cum decoctione ſcabioſæ, tormentillæ, ſcordij, rad. angelicæ. fol. gallegæ (quæ ruta capraria ab aliquibus dicitur) hæc enim herba in peſte optime ualet, imò eius ſuccus ſumptus, ſi quis non habeat bubones, tranſmittit materiam ad inguina. Fiat decoctio, ex qua diluantur ſuperiora, & exhibeantur. Germani ſecta uena (ſecãt enim quandoque) exhibent nucem uomicam, ſeu medicamentum nucis uomicę. Notandum, quòd nux uomica officinarum eſt nux methel. nux uero officinarũ methel eſt nux uomica Arabum, qua nuce utimur ad interficiendũ canes, & hac utuntur Germani in peſtiferis bubonibus, & loquutus ſum cum ſcolaribus Germanis qui aſſumpſerunt huius nucis ℈ j. aut ℈ ij. & quandoque uſque ad ℥ j. Symptoma quod ſuccedit, eſt ſudor magnus. quibus uerò hic ſudor accidit, euadunt. Verùm ego hanc nucem non exhiberem, quoniam eſt medicamentum uenenoſum & mortiferum. eſt ergò ſemper purgato corpore aliqua antidotus exhibenda ex ſuperius enumeratis. & hoc ſæpe exhibendum eſt. ſed eſt aduertendum ne impediat cibum. ſ. ut cadat debitum tempus inter antidoti aſſumptionẽ & cibi. Facimus ẽt ſacculos per corde hoc modo. R. roſar. rub. m. j. s. coriandorũ præparat. ℥ ij. ſpodij de ebore, corallorum alb. & rub. ſandalorum rub. & alb. an. ℥ j. margaritarum ſcrup. j. oſſis de corde ceruí ℥ j. corticũ citri ℥ j. s. camphoræ gr. iiij. miſce, tere & fiat ſacculus, qui madefit in aqua roſac. & uino maluatico. poſt infocamus laterem, & illum inſpergimus aceto, & calfacimus ſacculum, & cordi applicamus. Et quoniam ſymptomata & magna & mala ſunt; ideo ſæpe eſt remouendus ſacculus. Pro remotione aliorum ſymptomatum recurrendum eſt ad curationem carbunculi ſuperius traditam. ſi adſit ſitis ardens, & uehemens; exhibent medici pilulas detinendas in ore ſub lingua, ſecundum hanc formam. R. le-

minum citruli, gūmi dragacanthi, an. q. s. dissoluantur gūmi cum albo oui, cui admiscentur semina, & fiant pastilli ad umbram,& ex illis aliquis detineatur in ore. Quòd si hæc non sufficiunt, exhibeatur talis aqua. R. aquæ buglossæ, aquę borraginis, aquæ melissæ, aquæ gallegæ, aquæ capil. uen. & scabiosæ, an. ℥ iij. syr. de succo aut de acetosit. citri. syr. rosac. simpl. an. ℥ ij. hæc clarificentur eo modo quo utuntur officinæ, & exhibeantur ægro, quo seu quibus colluatur os: quod tepidum quandoque etiam bibere potest. Est semper aduertendum,ne æger iaceat supinus, nec ore aperto, quia talis arsio euadet pessima, & difficilis curationis; nec ea quæ sunt superius enumerata, satisfacient. Pro siti extinguenda addatis quòd patiens detineat in ore offulas melopeponis,quæ anguria appellatur, qui fructus longe præstantiores sunt in regno Neapolitano,quàm in hac nostra regione: & caro illa media sub lingua detenta optime prodest. Adest uerò etiam dolor uehemens spinæ descēdens usque ad sedem. pro quo sedando utimur ol. rosac. completo ol. uiol. completo omnium an. ℥ j. sandalorum omniū ʒ v. ceræ albæ q. s. fiat linimentum,quo ungatur spina. Aduertendū,hūc dolorem prouenire ob feruorē sanguinis uenæ cauæ. Quòd si hoc medicamentum non conuenit, ad ualidiora transeundum est ut R. unguenti populeonis,rosac. Mes. an. ℥ j. lapidis alabastri candidissimi pulúerizati vnc. v. ol. nimpheæ.i.nenuphar.uiolati an. unc. j. s. camphoræ scrup. j. camphoram addo, non quòd sit frigida (ut tenet aliqui) sed ut faciat ad penetrationem.hæc misce, & fiat linimentum. Succedit dolor thoracis occupans usque ad iugulum, & talis contingit ob feruorem intensum partium contentarum. pro quo sedando utimur tali medicamento. R. ol. amig.dul.& ro.completum pari pondere: inungatur thorax,aut madefiant petiæ in illo, & applicentur thoraci. Sed quoniam contingit quandoq;,quòd uires sunt debiles, ut non possint medicamenta per intrinseca exhiberi; aut quia nolunt illa assumere,aut quia non possunt; ideo applicantur medicamenta extrinsecus. Leo Pont. Max. habebat medicamentum, quod pro succurrendo uenenis & uermibus uenenosis in pueris optimum est. cuius descriptio hæc est. R.ol. antiqui cētum annorum aut ducentnm (quo deficiente,utimur oleo multum cocto, quia per coctionē acquirit acredinē & subtilitatē partium) R. inquam ol. antiqui lib. v. terebinthinę optimę ℥ vj. euphor

bij, castorei an. ℥ j. lumbricorum præparatorum in uino maluatico (dicuntur præparati quando sunt bis uel ter loti in uino) m. ij. hæc simul m. & ponantur in uase uitreo, & buliant in balneo mariæ per quatuor aut quinq; horas. postea coletur ista materia; in illaq; imponantur scorpiones, nu. 100. quod medicamentũ debet fieri mense Iulij, quia tunc scorpiones sunt magis uenenosi. quo facto imponantur uiperæ nu. duę aut tres, incisæ ad minimas partes, quarum ponitur sanguis cauda & tota uipera. His factis ponatur hoc medicamentum in balneo marię per quinque horas. deinde apponimus ad solem per decem dies continuos, demum addimus zedoarię, tormentillæ, gentianæ, dictamni albi, aristolochiæ longæ nostratis, (dato quòd non sit uera aristolochia) quæ est aristolochia tenuis Democriti & Galeni, rhabarbari an. ℥ j. florum altheæ, perforatæ, florum ebuli, rorismarini, an. m. j. theriacæ comunis, mithridaticę compositionis an. ℥ j. m. optime in uase uitreo, & terenda optime terantur. Tunc id uas optime clausum ponitur in fimo equino calido, & in isto cooperitur: & debet in eo fimo permanere per spatium trium mensium, ut omnia bene fermententur. demum extrahitur, & sacco colatur. & id quod exprimitur, in uase stanneo uel uitreo seruatur: quod medicamentum frigidũ impõitur, & primo ad pulsatiles partes, & ad partes cordi uicinas, & ad spinam dorsi. & debet corpus inungi ter spatio sex horarum. experiamini hoc medicamentum in aliquo animali cui sit exhibitũ medicamẽtũ aliquod uenenosum. quod seruãdũ est, ut superius dictum est. Conuenit etiam maxime in uermibus uenenosis, ut etiam supra dictum est. Hoc medicamento utebatur etiam super bubone. debemus primo buboni apponere uentosam ut attrahat materiam propinquam uenenosam ad partem: demum inungere oportet bubonem prædicto medicamento. vel possumus accipere gallũ unũ iuuenem & tenuẽ, & post appositionem uentosæ debemus anũ optime depilare. i. partes circunstantes ano; tunc debemus foramen ani galli apponere buboni per horam, quia in tali tempore moritur gallus, quia per anum attrahit ad se uenenum. post mortem galli utimur aut linimento infrascripto, aut scarificatione. Linimentum tale est. R. succi apij palustris, quod in officinis est in usu (est enim elæoselinum Dioscoridis) succi scabiosæ, consolidæ minoris, acetosæ, uincetossichi (quòd Dioscoridis est ascle-

pias, dato quòd Mathiolus Fuchsium impugnet hoc dicentem.) succi ruthæ, succi granatorum, ana vnc. ij. miscehos succos. dein de accipe duo uitella oui assata, quæ trita in succis, & inunge bubonem. Post hanc linitionem secamus bubonem: aut etiam sine applicatione linimenti aliqui exurunt bubonem instrumento aureo ignito, quidam chalibeo ignito, nonnulli ægyptiaco, quæ omnia approbantur. uulgares uero utuntur hoc caustico. R. cineres inuolutas in panno lineo, & fiat fasciculus. deinde. R. ol. oliuæ & imponatur in paropside donec serueat, in quo oleo immergatur prædictus fasciculus, & imbuatur oleo illo feruēti, tunc fasciculo feruenti inungunt bubonem, & hoc per horam. Verum interpositæ sint inunctiones. Vnde hoc modo cauterizant bubonem. Cum uerò est exustum, tunc utimur medicamentis enumeratis in curatione carbunculi. Aduertendum, quòd locus est tenendus apertus, quantū est possibile: quia aliter, esset dubium de recidiua ob transmissioné membrorum principalium. Cessante fluxu materiæ, tunc illum consolidamus. Et hæc de bubone.

De erysipelate. *Cap.* XXVIII.

POst sermonem de tumoribus à sanguine prouenientibus Galenus in lib. de tum. prætern. 2. explicat tumores à bile ortum trahentes. Huius ordinis causam reddit Gal. 14. meth. 1. quia erysipelas maximam similitudinem cum tumoribus a sanguine habet; de quibus omnibus Galenus agit in secūdo ad Glauc. illos omnes in uno capite complectens. nec obstat quòd maior sit copia phlegmatis in corpore & magis nutriat, quàm bilis & reliqui humores; quoniam cū in symptomatibus non assimiletur tumoribus sanguineis; ideo de biliosis tumoribus non autem de pituitosis tractauit. Cum bilis (quam choleram moderni appellat, dato quòd longe differat à cholera græcorum) sit humor calidus & siccus, amarus, hic erit causa materialis horum tumorum, quæ duas habet partes in generatione: altera pars generatur ex parte illa chylosa amara; quia in animali reperit dissimilitudo illa propter uaria quæ ad chyli generationem concurrunt, sunt enim omnia quæ comedimus, mixta ex quatuor elementis. unde necessario aderit in chylo, aliquid proportione respondens elementis constituentibus talia mixta, ut

est,amarum,dulce,acre,frigidum, crassum, tenue, secundum quorum diuersitatem fiũt humores diuersi in corpore nostro. præterea cum in hepate adsit pars quædam tenuis calidissima; hæc à natura agitata transmittitur ad partem quandam, & talis bilis dicitur. Notant moderni, quòd bilis aut est naturalis aut nonnaturalis,ut etiã dicebant de sanguine. Bilis naturalis est humor calidus & siccus, potentia declinans ad flauum aut citrinum aut subrubrum colorẽ, gustu ualde amara,substãtia tenuis,& sui natura detergit, & ob subtilitatem penetrat,nec lædit partes,à quibus transit, quoniam non est ualde acris: non nutrit,quia non habet partes quibus possit nutrire. quæ uero oppositum facit,dicitur non naturalis: quod patetq́. quia morbus regius fit ex oppilatione meatuum, quibus defertur bilis ad chistim fellis;& tamen illa bilis non alterat partes per quas transit,quoniam talis naturalis est. Secunda non naturalis est illa, quæ ut plurimm fit ex sanguine attenuato & feruente: & sicut sanguis non erat naturalis duabus de causis, aut ratione sui, aut ratione permixtionis alterius humoris;idem de bile dicitur: quia altera natura sui non est naturalis, & talis est, quando exuritur, & adeo exuritur,ut quodammodo destruatur: & talis exustio causatur a calore putredinali & extraneo. Alia species bilis non naturalis est ex se,quando bilis uitellina exuritur à calore non putredinali, & fit bilis porracea,aut æruginosa. (sic enim uocatur propter similitudinem coloris). Alia species fit nonnaturalis ex mixtione, quando admiscetur aliqua portio pituitæ cum bile,ut patebit in formica miliari; & talis bilis,citrina uel crocea dicitur; quia tenuis pituita est admixta. Si uerò admiscetur phlegma crassum cum bile (cum prædominio tamen bilis) tunc fit bilis uocata uitellina ob similitudinẽ quam habet cum uitello oui: si uero admisceatur cum bile aliquis humor melancholicus,tunc resultat alia species bilis adusta uocata per admixtionem,quia moderni distinguunt in tres species bilis adustæ,prima per adustionẽ.secũda sine adustione.tertia adusta ẽ per admixtionem.Verum & si moderni constituant sex species bilis nõ naturalis (ut licet uidere ex dictis)tamen Galenus in 2.de fac. nat. uult quòd tantum uitellina reperiatur extra uasa,& uult quòd porracea & æruginosa generetur in uentriculo,nõ autem ex uitellina, ut uolunt moderni. quod patet ex Gal.in lib.de temperam. cũ quo omnino standum est. Colligitur ergo quòd hi tumores generãtur

à bile

à bile non naturali. Inter quos tumores eryſipelas primum obtinet locum, ergo de illo primo eſt tractãdum. Guido & ſequaces uolunt, quòd dicatur eryſipelas, quaſi quòd hæreat cuti. Verum Gal. 2. meth. cap. 2. loquens de uarietate nominum morborum, dicit quod quidam ſunt morbi, qui nec locum affectum nec efficientem cauſam ſignificant, ut eryſipelas & inflammatio. & ſic modernorum opinio eſt falſa, & contra Galenum. Apud Græcos reperitur ἐρυσίβη, quòd ſignificat latinè, rubiginem ſeu æruginẽ, πέλας, ſignificat propè, ideo dicit eryſipelas, quaſi coloris propinqui æruginis. & quoniam eryſipelas quandoque tranſit in ſphacelum, aut gangrænam, qui morbi corrumpunt artus; ideo illo nomine eſt uocatũ. Antiqui latini appellarunt ignem ſacrum, hac ratione quaſi ſit ignis execrandus; unde Virg. Auri ſacra fames, quaſi execranda, quia comburit partes, uel dixerunt ſacrum, quia à Dijs eſt condonatum propter uitia. Celſus lib. 5. cap. 26. appellat eryſipelas & eryſipelam, eodem lib. ca. 28. loquitur de igne ſacro, ut ſit morbus ab eryſipelate diſtinctus, & deſcribit duo genera ignis ſacri, quorum aliud eſt quaſi ſerpẽs, ab antiquis tantum ignis, non autem ignis ſacer appellatus. ut Quintus Sere. cap. 40. Eſt etiã morbi ſpecies quæ dicitur ignis Languidus, hoc multo torrentur membra calore. (uulgo dicitur foco ſaluatico) Erit ergo eryſipelas tumor præternaturam non admodum eleuatus, nec magnus, imò enumeratur inter tumores humiles, qui externam partem cutis & corium cuiuſcunque partis ſubiectæ occupat, (quandoque tamen etiam occupat cum corio partes ſubiectas ſuperficiales muſculorum, à bile proueniens. quæ omnia colliguntur a Gal. partim. 14. meth. 2. & 2. ad Glauc. 2. & in 9. cap. lib. de tum. præter naturam & in 7. de ſimp. cap. de coriandro. Notandum, quòd multi ex recentioribus decipiuntur, qui putant eryſipelas tantum cutim & corium occupare, quia plerunque internarum partium occupat ſuperficiem, ut teſtatur Gal. 4. de loc. aff. 8. & 5. de loc. aff. 7. ubi facit mentionem de eryſipelate hepatis, & in li. de marcore, facit mentionẽ de eryſipelate uẽtriculi, & Hip. 4. aph. 43. facit mentionem de eryſipelate uteri, & 3. aph. 16. Gal. facit mentionem de eryſipelate ueſicæ. ergo quandoque poteſt occupare partes internas. Differt ab inflammatione, quæ ferè ſemper occupat partes ſubiectas. Fuchſius in 2. paradox. cap. 19. loquens de eryſipila, dicit quòd eſt diſtinctus morbus ab herpete & carbun-

culo

culo ſeu igne perſico:& nos monet ut caute legamus Auicennam, quia confundit illa nomina inter ſe; quia in deſcriptione eryſipelatis tradit nobis ſigna herpetis, ubi ait, quòd eſt uirulentia, quæ exurit cutim, & tale eſt proprium herpetis ſecundum Galenum ſecundo ad Glau. ſecũdo, & ſecundũ Paulum Aeg. Et ſecundo (inquit Fuchſius) confundit eryſipelas cum carbunculo. quod tamen de tanto uiro non eſt dicendum. Nam Auicenna in tertia quarti cap. primo, dicit quòd a ſanguine malo & corrupto generantur malæ exituræ. Addit 3. Fuchſius, quòd Auicenna in curatione eryſipelatis adhibet medicamẽtum ex ſcoria plumbi, beta, & uino aſtringente, quo medicamento utitur Paulus in herpete. Quarto in curatione eryſipelatis Auicenna inquit, [& curatur cum eo in quo eſt reſolutio &c.] quæ curatio eſt Gal. in ſecundo ad Glauc. de herpete. Addatis. quinto quòd Auicenna proponit aliud medicamentum de lana combuſta, quo utitur Paulus in herpete. Vltimo loquens Auicẽna de curatione herpetis, dicit ꝙ debemus uti medicamentis ex ſiccantibus, non autem infrigidantibus & humectantibus, ut in eryſipelate, enumerat poſtea hæc medicamenta, quæ omnia ſunt refrigerantia & humectantia: ergo Auicenna cõfundit illos morbos ad inuicem. Domini, cum probem curationem Auicennæ eryſipelæ (ut eius more loquar) quoniam optima eſt: nõ poſſum non admirari de Fuchſio, qui uolens redarguere, errat dupliciter. primo quia imponit Auicennę, id quod non reperitur in eius codice. ſecundo ꝙ non obſeruauit naturam aut materiam eryſipelatis, non diſtinguendo ſpecies huius. Aduertendum, quòd Galenus 14. meth. 2. loquẽs de eryſipelate proponit duo genera eryſipelatis. Vnum genus eſt integrum, & eſt illud quod deſcriptum eſt. Secũdum uerò genus eſt ulceratum. Notandum, quòd duplex eſt genus eryſipelatis cum ulcere: aliud quando ulceri ſuccedit eryſipelas, ſecundum quando ulcus ſequitur eryſipelas. & eryſipelas ulcus inſequẽs dicitur ſymptoma de quo non intelligit Galenus. 14. meth. ſed de primo quod eſt uere morbus, & ut ulcus eſt ſymptoma eryſipelatis. meminit etiã Galenus eodem in loco de quodam ſuccedente ad malam curationẽ eryſipelatis quorũdã qui cũ multũ refrigerẽt, cauſant tumorẽ liuidum & durum, & in 7. de ſimpl. cap. de coriandro inquit, quòd tale eryſipelas infrigidatum ſeu refrigeratum non erit uerè eryſipelas. & ſic apud Galenum tres ſpecies eryſipelatis requiruntur, quæ

confir-

Ad ſextam rationem reſpondeo quòd Fuchſius non intellexit illũ locum Auicennæ, imò Auicen. negat, quòd illa medicamenta ſint exhibenda, ut patet per eius uerba in cap. de formica. [Via autem ſecundum quam curatur formica, eſt ut, quæ ex ipſa eſt corrodens, alienetur ab humectatione, quam iam adminiſtraſti in eryſipila.] Colligitur ergo, quod Fuchſius, nõ autem Auicenna errauit. Cauſæ eryſipelatis efficientes ſunt duplices, internæ & externæ: internæ ſunt, ut fluxio humoris biliosi, quæ prouenit aut à qualitate humoris mordicantis, aut à quantitate moleſtantis: quandoq; accenſio ſanguinis ad irã cauſat eryſipelas, quod uidi in nobili quadam muliere, quæ patiebãt eryſipelas in naſo, quotieſcunque ira ſcebatur, ſemper generabatur eryſipelas: ſed quoniã materia erat tenuis, facile etiam diluebatur. Hoc enim contingebat quia erat ualde iracunda. Externæ cauſæ, ut plurimum, eſt uulnus aliquod ſu percalefactum, quod fit cauſa erroris medici multum calefacientis uulnus: ex qua calefactione generatur eryſipelas. Contingit etiã eryſipelas ex durioribus frictionibus: attrahitur. n. materia ad locũ. Oritur ultimò eryſipelas ratione medicamentorum calidorum attrahentium bilem ad partem. Cauſa naturalis eſt ipſa bilis nonnaturalis: quia bilis naturalis, & ſi inficiat cutim, non tamen parit eryſipelas, quod patet in arquato morbo. Aduertendum, quòd ut bilis nonnaturalis eſt multiplex; ita poteſt fieri eryſipelas multarum ſpecierum: imo quandoque fluit hæc bilis nonnaturalis cum modico aut nihil ſanguinis; quãdoque fluit ſanguis bilioſus: & ex tali fit uerum eryſipelas, teſte Gal. 2. ad Glauc. qui ſanguis eſt ualde calidus, qui morbus à Guidone & alijs recẽtioribus dicitur ſpina. Mouet autẽ authoritate Auic. qui uult quòd ſpina fiat à bile mixta cum portiũcula ſanguinis tenuis. Accidit quandoque ut æqualis ſit portio ſanguinis & bilis, qui morbus a Galc. dicitur ſpecies in medio poſita, & ratio eſt quia apparent ſigna & inflammationis & eryſipelatis. Si uero fluat bilis cum mediocri copia ſanguinis; tunc dicitur eryſipelas phlegmonodes. i. inflammatorium, quia apparent ſigna aliqua inflammationis. quarto quandoq; fluit bilis cum portiuncula pituitæ aquoſæ, & dicitur eryſipelas œdematoſum. quinto fluit bilis aut cum parum phlegmatis craſſi, aut cum parum humoris melãcholici, & tale dicitur eryſipelas ſcyrrhoſum. Vltimo quandoq; fluit materia bilioſa pura & per ſe, quæ exurit cutim, &

tale dicitur eryſipelas ulceroſum. De ſignis: Gal. 14.meth.1.& 2. ad Glauc.primo,loquens de eryſipelate exquiſito, dicit quòd cognoſcitur per collationem ad puram inflammationem. Dat rationem Galenus,quoniam tãtum uidẽtur inter ſe ſe differre,quatenus contradiſtinctæ, & contrapoſitæ, quamuis ſint ſub eodem genere. & quemadmodum inflammatio habet calorem rubicundiſſimum, ita eryſipelas habet colorem ad flauum declinans: qui color conſtat ex pallido aut flauo declinans in rubedinem. Addit Galenus ſecundo ad Glauc.quòd appoſito digito ſupra eryſipelas leuiter fricando,ſtatim color ille deliteſcit. non autẽ comprimimus; quoniam etiam in inflammatione ex compreſſione digiti deliteſcit ſanguis: ratio eſt,quia cum humor ſit tenuis,ex quacunque leui cõpreſſione facile deliteſcit, ſtatim etiam recurrit, & principio color liuidus aut flauus eſt,poſtea(propter frictionẽ leuem)rubeſcit. Secundum ſignum eſt,quòd tumor eſt paruus & tantum cutim occupans. cognoſcitur,quòd tantum cutim occupet, quia impoſita manu ſuper eryſipelas ex exũdatione digitorum percipitur exundatio humoris ſubiecti:& hoc etiam optimum eſt ſignum. Tertium ſignũ eſt uehemẽs calor,qui eſt cõe ſignũ oĩbus tumoribus caloris in eryſipelate,tñ calidior eſt cęteris,ut teſtaturGal.4.regim.ac.ubi loquitᷓ de caliditate inflammationum.hac de cauſa Gal.2.ad Glauc.deſcribit nobis eryſipelas ſub inflãmatione. ex quo calore fiũt febres diuerſæ ratione etiã diuerſitatis caloris,ut teſtatur Gal.in lib. de cauſis morb.cap.2.quæ febris inflammationis optime eſt obſeruanda, ut poſſit diſtingui à febribus eryſipelatis. Quartum ſignum eſt pulſatio quædam leuis, & parua,quia pulſus eſt parum doloroſus teſte Galeno 2.de loc. aff. tertio. Et quamuis in 14. meth. primo ſtatuerit inflãmationem habere pulſationem doloroſam; ob id tamẽ non eſt ſibi contrarius, quia in 14. meth.loquebatur de intenſa pulſatione,quę eſt propria inflammationis: leuis uerò pulſatio eſt proprium eryſipelatis ut ſecundo ad Glauc. 2. ubi dicit quòd pulſatio & intenſio non ſunt ualida. Sed dubitatur,quia ſi in inflammatione eſt pulſatio, quæ fit ratione intenſionis arteriarum,quæ arteriæ feriunt partes circunſtantes. cauſa uero cur arteriæ ſic feriunt, eſt, quia adeſt calor & feruor in parte,quo caleſiunt arteriæ, & ſic uelociter mouentur: ſecundo præter arterias externæ partes dum tenduntur,contunduntur; & ideo dolent: tertio,quia uapores eleuati

à bile, feriunt & alterant illas; Videtur quòd stantibus his, in erysipelate esset pulsatio magis intensa; quoniam omnes illæ causæ sunt ualidiores quàm in inflammatione. Ad quod dubium respondetur, côcedendo quòd maior sit calefactio & intemperies in erysipelate, quàm in inflammatione: tamen non fit pulsatio ęque intēsa, sicut in inflammatione, quoniam partes in erysipilate non sunt ita compressæ & coarctatę: quia erysipelas est morbus cutaneus: inflãmatio uerò occupat maiora: ideo maiores fiunt motus. secundo quia humor in inflammatione magis aggregatur & conculcatur; vnde arteriæ magis comprimuntur: ideo etiam magis reluctatur, & fiunt ualidiores pulsationes. tertio in erysipelate non adest tanta obstructio meatuum ut in inflammatione; quia humor est tenuis qui facile resoluitur, & euaporat: cuius tamen oppositum in inflammatione contingit, ob humorum crassitiē: & per consequens pulsationes fiunt ualidiores. prætterea aditus sunt apertiores; ideo facilius difflantur humores. Quintum signum est dolor, qui non tensiuus ut in inflammatione; sed pungens est, & mordens. Vnum est aduertendum, quòd hic tumor secũdum partium diuersitatem est magis periculosus, ut in facie: ratio est, quia partes illæ sunt laxæ, & panniculi habent cômunionem cum cerebro. Vnde ceruice aut capite ab erysipelate correpto periculosum est, secundũ Celsum. Paulus in 4. lib. c. 23. reddit causam, cur in prędictis locis sit erysipelas periculosum. Notandum quòd raro erysipelas euenit, nisi in tibijs & circa caput. Verum circa caput succedunt symptomata mala, & adeo uehementia, quemadmodum si adesset inflammatio. secundo est periculosum imò periculosissimum erysipelas, quando succedit uulneribus aut ulceribus: quod declarat Hipp. 7. aph. 19. quod ēt uerum est in dislocationibus & fracturis, in quibus casibus semper est lethale. Hipp. 7. aph. 2. addit ꝙ in erysipelate suppuratio mala. & ratio est, quia erysipelas fit à tenuissimo humore, & parua obstructione: cum uerò contingit multa obstructio, & calor detinetur, tunc absumit & destruit partes solidas, quod non contingit in paruis obstructionibus. Addebat Hipp. 6. aph. 25. quòd erysipelas ab exterioribus ad interiora uerti, malum: ab internis ad externa, bonum. hoc mihi bis successit, secuta enim est mors cum erysipelas delitesceret; quoniam, cum materia biliosa euanescit, sine resolutione aut ab alia causa coadiuuante; tunc petens interna destruit

partes,in quas repit. Addit Hipp. 5. in loco eodē quòd si mulier aut utero gerēs patiatur erysipelas, mortale est. sexto, cum aliquis medicus multum refrigerarit erysipelas, semper est timendum: quia erysipelas est curandum eo modo, ut morbus in quem transit. contra uerò si recte curatur; cum morbus sit acutus, est breuis terminationis. In curatione erysipelatis, quia morbus calidus est: eo mō est agendum, ut in inflammationis curatione dictum est. ijdem syrupi, eadem refrigerantia conueniunt. Vnum est obseruandum, quòd, quando erysipelas occupat faciem, tunc uigiliæ conueniunt. in reliquis uerò partibus, mediocris somnus conuenit. ratio est, quia in longo somno repletur, & oppilatur cerebrum. unde afficitur facies, pars propinqua. Eodem modo aliæ sex res non naturales se habent, ut in curatione inflammationis dictū est. Hic morbus potest medicamentis & uenæ etiam sectione curari. Celsus lib. 5. c. 26. iubet uenæ sectionem, dummodo uires ferant: quam sententiam approbat Paulus lib. 4. c. 21. præcipue, quando occupat partes faciei; dato quòd etiā existente erysipelate in alijs partibus, conueniat. Verùm & si isti sint graues medici, aduersantur tamen Galeno in 14. meth. 3. & 2. ad Glauc. 2. ubi negat uenæ sectionem. Tamen pro priori opinione sunt rationes. prima, morbus est acutus & celer: ergo eget auxilio cito operante. Tale est phlebotomia, quia euacuat bilem facientem erysipelas, præcipue quando occupat faciem. secundo, Galenus in principio capitis supponit erysipelas ortum trahere à bile, cum sit sanguis admixtus; & tunc tanto magis conuenit sectio uenæ. Addatis, quòd Paulus uult uenæ sectionem præcipue cum erysipelas occupat caput aut partes circunstantes, & tunc talis morbus urget. hoc. n. dicunt aliqui, ut concilient Paulum cum Gal. Sed hæc concordia nulla est, quia si essent concordes Paulus & Galenus, sequeretur quòd Paulus nō tractaret de erysipelate puro. quia si ibi tractat de erysipelate mixto: ubi tractat de erysipelate puro? Certè nullibi. Paulus ergo de simplici erysipelate, non autē de mixto tractat. Quod confirmatur ex modo procedendi in eius curatione. Nam præter phlebotomiam omnia exhibet, quæ Galenus administrat. Quādo uero isti dicunt, quòd Paulus loquitur de erysipelate capitis, quod ut plurimum est admixtū sanguini: Domini hoc est falsum, imò puriora erysipelata sunt illa capitis, quàm cætera aliarum partium. Ego uerò non teneo

Pauli opinionem, quoniam quicquid agitur, methodo est agendum. Videamus indicationes requisitas. Cum erysipelas fiat à bile; quid nobis indicat? Indicat ut humor retrahatur, ille.s.qui est in fluxu: &, ut qui iam est in loco fluxus, euacuetur. quomodo euacuabitur materia fluxa? aut cõmuni euacuatione, aut propria: exẽpli gratia, quando euacuamus bilem rhabarbaro, illa propria dicitur euacuatio, quia à proprio medicamento euacuatur. Item dicimus propriè euacuari, quando diureticis, petroselino, & similibus ducimus lotium aut materias existentes in renibus & uesica. pariter phlebotomia est propria euacuatio, cum sanguinẽ euacuamus. Cõmunes euacuationes sunt sudor, frictiones, balnea, euacuatio humorum per urinas. Phlebotomia ẽt est cõmunis euacuatio, dum omnes humores euacuare uolumus. Hoc stante, si quæratur qua nã euacuatione debemus uti, cõmuni aut propria? Certum est, quòd propria euacuatione: sic enim operatur Galenus; nec est secanda uena, quia ex sanguine hausto, sanguis remanens redditur subtilior. secundo remouetur frenum bilis, ut inquit Auicenna. tertio euacuamus & bonum, & malum; unde uirtus debilitatur. Quòd si erysipelas sit sanguini admixtum; tunc bene possumus uenam secare. Est tamen unum notandũ, quòd si contingat in curatione erysipelatis, ut erysipilas retrocedat, tunc uena cephalica (si uires ferant) est secanda; aut applicabimus uentosas scarificatas: & hoc debet fieri necessitate urgente. sin minus, nunquam debemus uenam secare: imò debemus uti medicamento purgante, ut aiunt Galenus & Paulus. reddunt rationem, quia, cum quantitate bilis adest qualitas intensa. Post euacuationem egemus refrigerantibus ualidis, quia ex ualidis refrigerantibus ante euacuationem fieret maxima repercussio, ex qua posset aliquod membrũ nobile corripi: ante tamen euacuationem possumus uti refrigerantibus mediocribus. Est tamẽ aduertendum ante euacuationem, an tumor sit magnus, an debilis: si sit magnus, tunc egemus medicamento purgante: si uerò sit leuis, tunc satisfacient clysteria acria. Oportet etiam aduertere, quia ut plurimũ cũ erysipelate adest febris; ideo fugienda sunt medicamẽta scammoneata, & ualde calida; sed erimus contenti diacatholicone, cassia, manna, & similibus leuioribus. Vnde, cum Paulus & Celsus errent, cum Galeno debemus curare. Tradam nobis unam aut alteram formam purgantiũ medicamentorũ. R. rhabarbari ele

cti scrup. iiij. florum uiolarum, borraginis ana ʒ j. decoctionis tamarindorum q. s. infundantur flores & rhabarbarum per horas decem. coletur, & in colatura dissolue diacatholiconis ʒ iij. aut ʒ iiij. syr. rosac. sol. ℥ ij. fiat potio breuis. Quòd si malueris bolum. R. floris cassiæ, diaprunis non sol. an. ℥ s. cófect. hamech ʒ j. rhabarb. elect. scrup. ij. misce & fiat bolus. Quòd si morbus sit mitis, & sufficiat euacuatio per clystere; cóficiatur hoc modo. R. fol. mercurialis, betarum, cauliũ an. q. s. sem. carthami, fol. centaureæ minoris, florum uiolarum an. ℥ j. misce, & fiat decoctio secundum artem. R. prædictæ decoctionis lib. j. s. aut tm̃ lib. vnã, ut tibi melius uidebitur, hieræ simpl. cassiæ extractæ an. ℥ j. mell. rosa. col. ℥ iiij. salis cochleare unum olei uiol. vnc. iij. misce per clysteri. Possunt & multa alia ad huius similitudinem parari. Notandum, quòd quotidie aliquid est exhibendum, ut remoueatur caliditas illa. syrupi sint, ut syr. rosac. ex multiplici infusione rosar. acetosæ, syr. de cicorea. His peractis ad locum affectum est deueniendum: quæ curatio parum differt à curatione inflammationis in modo procedendi. quia primo debemus (peractis uniuersalibus) secũdũ Galenũ repercutere. Verũ quoniam erysipelas peccat in quantitate & qualitate (ut ex Galeno superius dictum est 14. meth. 3.) potius dicitur exarsio quàm inflammatio; ideo infrigidantia debent esse ualidiora quam in inflammatione. Vnde in principio ualde frigidis utendum est. Est tamen aduertendum, quòd medicamenta ualde frigida introducere solent aliud genus morbi, ut scyrrhum, gangrænam, & aliquid simile. iõ terminus refrigerationis secundum Galenũ loco præallegato & Paulum lib. 4. c. 21. est quando feruor desidet. quod tribus rationibus cognoscitur. prima est sensatio ægri, qui sentit partem magis temperatam. secunda ratio est, cum calor partis est penè totus remotus, & extinctus. tertia, quando color erysipelatis mutatur in colorem liuidum & nigrum. Vtimur his medicamentis frigidis donec feruor desideat. Sed est aduertendum, quòd hæc medicaméta non debent astringere. & ratio est, quia cum uapores sint acres, si detinerentur, corrũperent partem; ut habetur à Galeno primo de comp. m. per genera. c. 4. hæc medicamenta sunt trium generũ: primo sunt succi & decoctiones: secũdo sunt quædam narcotica, quæ stupefaciunt. tertio est medicamentum ex ol. & cera. Primi generis

ris sunt lactuca, semperuiuum, umbilicus uen. qui à Græcis cotyledon. Vide Mathiol. lib. 4. c. 88. lenticula paluſtris, portulaca, trifolium paluſtre, ſeris, cucurbita, & eius ſuccus, aut ſeminis mucilago, mucilago ſem. cydonei, polygonon, uulgo coriggiola. his ego utor. Capio paleam hordei & macero in aqua, cui immiſceo portulacã, aut lactucam. Vtimur quandoque ſucco iuſquiami, aut mandragora; quandoque opio. ſ. quando adeſt maximus ardor. Tertio loco ſunt quædam unctuoſa: nam Paulus utitur cerato ex aqua hoc modo, R. ol. roſac. ceræ q. s. ad conficiendum ceratum. abluantur ambo ter aut quater; & fiat ceratum: demum hoc ceratum coquatur in aceto; cui poteſt addi parum opij aut mandragoræ, Galenus primo de comp. med. per genera. loquens de diacalcite dicit, quòd diſſolutum cum ol. roſac. ſine ſale (quia quandoq; ol. roſac. fit cum ſale) addendo parum ſucci ſolani, aut agreſtæ, cõfert. Hic dicet aliquis, non conuenit agreſta, cum aſtringat. Reſpondet Galenus eo in loco dicens, quòd agreſtæ ſuccus conuenit pro extractione ſucci portulacæ, lactucæ, & ſimilium: vnde ſuccus ille poteſt dilui cum ſucco aut portulacæ, aut lactucæ: ſuccus uerò agreſtæ conuenit ad extrahendum ſuccum prædictarum herbarum, quia attenuat partes illas, & facile exit ſuccus, aut eius loco poſſumus immiſcere parum aceti; & hoc quidam habent pro ſecreto. Poteſt etiam huic medicamento admiſceri opium, aut mandragora, ut ſuperius dictum eſt. Vnum eſt notandum, quòd licet poſſimus uti narcoticis & liquidis medicamentis; hæc tamen ſemper ſunt euitãda, & præcipue narcotica; quoniam frigiditate ſua quandoque interimunt partem. Idem dicẽdum de medicamentis unctuoſis: quia ſua unctuoſitate emplaſtrant partem, & halitus non poteſt egredi. ſecũdo quia oleum facile inflammatur. Eſt aduertendum, quòd eſt applicanda ſpongia frigida mixta cum frigidis illis ſuccis; quæ tamen ſæpe eſt innouanda, ut ferè ſemper ſit actu frigida. Deſinente feruore, quid agendum? monet Galenus ſi tantum remanet tumor eryſipelatoſus; ut ſumamus farinam hordei ex hordeo toſto, & cum aqua faciamus pultem ſine aliqua coctione: ex quo medicamento refrigerante tota pars eſt cooperienda. At eius loco utamini hoc meo familiari. R. ol. roſac. compl. ol. chamomel. an. vnc. ij. lythagiri argentei ℥ ij. ſuccorum mentæ, rutæ, an. vnc. ſ. coquantur omnia ſimul uſque ad ſuccorum conſumptionem, cauẽdo

ne

ne medicamentum euadat solidum. sulphur. uiui pulcrizati. ℈ ij. m̄. & inungatur pars affecta. loco huius possumus etiam uti solo diapalma, diluto aut cum ol. rosac. uel ol. camom. Quòd si erysipelatis color reddatur liuidus; tunc scarificandus est locus leuiter, & locus aqua calidissima cum spongia est abluendus: hoc enim materia illa compacta resoluitur. Iubent quidam, út loco aquæ utamur muria uel aqua maris, & ambo conueniunt: hoc facto capimus farinam hordei, farinā fabarum crudā. dissoluantur in muria, aut aqua maris: (nam alterum per altero capi potest) & fiat pultis, & supponatur: & hoc medicamentum est optimum. Vel possumus apponere medicamentum ex sulphure pro obducenda cute cum diapalma. Si uerò erysipelas sit ulceratum, tunc utimur diapalma diluto cum ol. ros. aut utimur unguento de Tutia, aut aliquo consimili officinarum.

De Oedemate. Cap. XXIX.

OEdema Arabibus dicitur undimia uel apostema molle. Verum est aduertendum circa hanc uocem, quia Galenus in lib. de offic. med. commento 3. & 33. & 4. aph. commento 14. declarat quid uelit hæc uox œdema, dicēs quòd, & si apud antiquiores uox hæc significaret omne genus tumorum (ut apud Hippocratē semper significat omne tumorum genus) apud tamen recentiores & contemporaneos Galeni unam tātum tumoris speciem significat, qui tumor nihil est aliud nisi affectio organica ut 3. de causis symptomatū, & exactius secundo ad Glauc. 3. declarat Galenus & 14. meth. cap. 4. Vbi dicit, quòd œdema est tumor mollis laxus sine dolore (quia in substantia laxa est tumor) Auicenna notat unum non prætermittendum in tertia quarti tr. 2. cap. 2. vbi loquens de vndimia addit, quòd est tumor sine calore: qua nota distinguitur ab inflāmatione. Ex descriptiōe uerò Galeni distinguuntur a scyrrhosis & duris tumoribus ac melancholicis. talis enim est eius natura. Causæ aliæ sunt efficiētes, aliæ materiales. Materiales uariæ sunt. efficiens, causa, quæ nam sit, declaratur a Galeno secundo pro gnost. com. 46. dicente, quòd communis causa efficiens tumorum est fluxio humoris (ut in hoc casu) pituitosi de loco ad locum, qu e

causa

causa habet uel qualitatem uel quantitatem humorum grauantiũ. Aduertendum, quòd hic tumor non est malignus aliquo modo, nec peccans qualitate; ideo tantum quantitate stimulat partem. Notandum, quòd non in omni parte generatur œdema, & ratio est, quia non semper reperitur substantia illa laxa; quod colligitur ex Gal. 4. de præsagatione ex pulsi. cap. 4. ubi habet, quòd nisi pars sit laxa, materia illa tenuis non potest per partem diffundi. Secũda causa efficiens est frigiditas & debilitas partiũ, quod ex prærallegato loco à Gal. colligitur. ubi quærebat, cur est quòd non generabatur œdema in hepate quemadmodum aliæ species tumorum. unde pedes sunt partes quodammodo destinatæ ad œdemata; quia illæ partes sunt ualdæ laxæ. idem dicit de scroto, in quo, quoniam membranæ sunt laxæ; ideo sæpe generatur hernia. & quod dicitur de substantia partis, idem dicitur de temperiebus, quæ cum sunt frigidæ, facile admittunt hunc humorem. Tertia causa efficiens est, ut, quando magni morbi interim sunt causa œdematis, quemadmodum est hydrops, & alij similes affectus interni, in quibus quandoque transmittitur materia ad extimas partes. Addatis, quòd quies longa quandoque, imò sæpe causat œdema: quòd sæpissime in praxi uidebitis, ut quando aliquis uulneratur, maneatque in lecto per multos dies: ex illo ocio fluunt multi humores: qui cum non possint concoqui, in tumorem eleuantur. Addatis etiam, quòd sæpe ex causa externa efficiunt hi tumores, ut à dolore, & à calore alterante partem: ex ictu uesparum sæpe contingunt œdemata mixta, non autem inflammatio. Hæ sunt causæ efficientes: Materiales causæ à recentioribus ponitur humor pituitosus & naturalis: nam eo modo distinguunt pituitam, ut distinguebāt sanguinem & bilem. Gal. uero non enumerat tot species pituitæ, nam in primo de diff. feb. cap. 6, enumerans species pituitæ, dicebat. pituita alia naturalis & tenuis, alia uitrea. uitream diuidit in dulcem, acidam, & salsam Gal. 14. meth. 4. & secundo ad Glauc. 4. dicit quòd quandoque œdema fit à tenui; quandoque ex flatuosa pituita: tamen idem in lib. de tumor. præter naturam connumerando uerum œdema, facit mētionē de quibusdam pituitæ speciebus: & cũ Galeno stādum est, quia naturalis pituita semper dicitur uitrea, & talis est tanquam genus aliarum specierum pituitæ: & hoc modo dicitur, quòd omne œde-

ma est ex pituita, tenui aquosa & insipida. Quòd si pituita esset acida, aut salsa; tunc aliam tumoris speciem faceret. & hoc modo secunda erit œdematis species. Vnde notandum ex Gal. 14. meth. 7. quòd tumor ex flatibus differt ab œdemate, quia signa sunt diuersa, cum ex digiti compressione non reddatur fouea. Tamen dico, quòd œdema quòd tanquam accidens insequitur ad alios morbos, fit ex flatuoso humore. Ergo Galenus inconstans? Ad hoc respondetur, quòd Galenus 14. meth. 7. loquebatur de tumore uero ex flatu; non autem ex materia flatuosa: quod explicat Aetius lib. 15. cap. primo: uult enim, quòd materia flatuosa participet utraque natura, idest materiæ pituitosæ & flatus. & dat exemplum de cadaueribus, quæ cum incipiunt putrescere, incipiunt tumescere. & dicit Galenus quòd œdemata, quę insequuntur morbos, eo modo generantur, ut in cadaueribus: & hoc rationabiliter, quia in cadaueribus dum incipiũt putrescere fluit aqua quædam, quæ mixta postea fit in parte quadã aerea. & sic Galenus non est sibi contrarius, quia in 14. meth. 7. loquebatur de uero flatu; illic uerò de materia flatuosa. Quinque species œdematis resultant, prima est ueri œdematis. secunda est symptoma sequens morbum. tertia fit cum inflammatione. quarta cum erysipelate. quinta cum scyrrho. De signis primum est aduertendum circa colorem, quia pars affecta parum immutat colorem: tantum uergens ad albedinem. secundum signum est, quòd si comprimatur, nullus percipitur dolor in compressione. tertium signum est, quòd nullus calor percipitur apposita manu; cuius oppositum contingit in alijs tumoribus. quartum signum certum & proprium œdematis est, quòd tumor cædit digito prementi, & admittit foueam, nec uestigium resilit. quintum signum est, quòd nullus adest pulsationis sensus, cum in alijs tumoribus omnibus aut pulsatio percipiatur, aut aliquid simile. Aduertendum, quòd tumores qui fiunt ex flatu, in pluribus comunicant cum œdemate: differũt uerò, quia ex flatuoso percipitur pulsatio, ut in alijs; & non admittit uestigium digiti imprimentis. Circa præsagium est aduertendum, quòd Galenus 2. progn. commento 46. inquit, quòd ex fluxionibus humorum, quædam sunt scæuę, ut fluxiones materiæ sanguineę bullientis, melãcholiæ adustæ, & biliosæ. Contra benignæ sunt, quæ à sanguinitate benignæ fiunt, &

ex pituita. Erit ergo oedema tumor benignus. Vnde præſagien-
dũ eſt,quòd hic tumor, benignus cum ſit, ſalubris & lõgus erit. Cũ
curatio per indicationẽ ſit eligẽda, ſemper tria capitula præ oculos
habere debemus, primo ſex rerum nonnaturalium uſus & admi-
niſtratio. ſecundo totius euacuatio & cuſtodia. tertio partis affe-
ctæ conſeruatio,& morbi remotio. Quo ad primum,quoniam mor
bus eſt ex materia frigida, quæ fluit de loco ad locum, inſurgit in
dicatio retractionis, ſeu reuulſionis materiæ,& euacuationis & mi-
norationis. ſecundo quia materia eſt frigida, inſurgit indicatio,
ut cauſa auferatur,& pars generans alteretur calefaciendo illam,
quæ alteratio perficitur uſu ſex rerum non naturalium. Vnde aer
debet ſemper exſiccari in hoc morbo. ſecundo cibus & potus de-
bet eſſe attenuans, & exſiccans; erit ergo calidus; ideo uinum con
uenit quia digerit & concoquit. Aduertendum,quòd uictus debet
eſſe tenuis & attenuans. debet uinum in parua quantitate exhibe-
ri eodem modo, & cætera edulia erunt exhibenda in parua quanti
tate,ut calor ualeat abſumere illas humiditates ſuperfluas. Con-
uenit caro pullorum & auicularum in arboribus degentium, & po-
tius aſſa quam elixa; quibus ſemper eſt addendum parum piperis,
aut cinnamomi. aluus debet ſemper eſſe aperta,ſi poſſibile eſt:quod
fit clyſteribus,alternis diebus ſaltem. Quidam uolunt,ut capiantur
ſex caricæ cum carthamo per horam ante prandium. mihi uero ma
gis placet,ut capiant aloen aut lotam,aut non lotam: quia ultra le-
nitionem abſumit humiditates,& illas exſiccat. Conuenit motus,
ſi fieri poteſt ſine partis labore. Sit ſomnus moderatus. Paſſiones
animi ſunt peſſimæ. Venus tanquam peſſima fugienda. Secundum
caput principale reſpicit totius corporis habitum: in quo eſt ob-
ſeruandum (quia hæc materia fluit ad partem) utrum tantum ab
una parte fluat,an à multis. Eſt notandum,quòd qui dormiunt ſub
luna aut eius radijs, in mane ſemper ſuccedit tumor alicuius par-
tis. & talis tumor fit ab una parte determinata. Eodem modo in
œdemate quandoque materia ab una parte tantum, quandoque à
toto corpore fluit. Vnde oritur indicatio materiæ euacuationis,
& partis tranſmittentis aut partium roboratio; ne materia amplius
generetur. Euacuabitur materia aut per partem,aut per totum cor
pus,ſi opus erit. Sed cum duplex ſit euacuatio,alia,quæ fit per phar

 macum

macum, alia per uenæ sectionem, est aduertendum quòd nunquam in puro œdemate conuenit uenæ sectio, duabus de causis: prima quia raro cum œdemate est plenitudo. secundò quia cum œdema sit morbus ex materia benigna, non habet mala symptomata, nec est morbus magnus, ergo non competit sectio uenæ. Addatis, quòd in morbo humido, & corpore humido nunquam secamus uenam. Verum, si œdema coniungatur inflammationi, tunc, cum mixtus sit morbus; curatio etiam debet esse mixta, utrique scopo satisfaciendo. Restat ergo, ut cum in œdemate ut plurimum sit cacochymia, per medicamentum purgans euacuemus materiam peccantem. & Auicenna inquit, quòd semper debemus illam euacuare, nisi aliquod symptoma succedat, & tamen Galenus nullam facit metionē de euacuatione. & miror certe cum sit in omnibus ualde diligens. Euacuandus ergo est humor, qui non eget multa præparatione, quia tenuis, aquosus, & in motu est: unde facile educit. Ego soleo dare oximell. simpl. & mell. ros. ana ℥ j. ß. cum decoctione de iua. postea exhiberem pilulas cochias, quæ optimæ sunt: & illis utor, quia euacuant omne genus phlegmatis sine corporis alteratione. Euacuato corpore, tunc debemus calidis & roborantibus alterare. His peractis debemus ad locum affectum accedere. Sed prius aduertendum, an œdema sit per se morbus, an symptoma consequēs ad morbum. Si secundum, tunc non curatur nisi remoueatur morbus, à quo dependet; quia aliter nunquam curabitur, ut ego obseruaui in mulieribus à puerperio, quæ ob refrigerationem matricis patiebantur œdema in manibus, quæ nunquā curabantur nisi uterus calidis corroboraretur: & quandoque tale symptoma durat in eis per aliquot annos. Verum est, quòd etiam ad locum læsum aliquid semper agendum est, ne locus ulceretur. quia hydrops secundum Hippocratem ulcera mala parit. Sed quid agendum, cum adest materia in loco? Dico quòd talis est discutiēda; & cum aliquo modo fluat, est repercutienda: & cum adsit parū doloris, ille est sedandus. Ideo tres erunt scopi, primus respicit fluxionem. secundus partem affectam. tertius dolorem. quibus omnibus satisfecit Galenus 14. meth. 4. & 2. ad Glauc. 3. Ideo debemus locū fricare cum oxyrhodino & sale, & hoc cum œdema est symptoma. Quòd si uerus sit morbus; tunc tantum duplex est

ſcopus: reuellere primo ſeu remouere fluxionem partim repellendo, & partim diſcutiendo uſque ad ſtatum. ſecundus ſcopus eſt diſcuſſio materiæ fluxæ ad partem. Galenus. Auic. & alij med. nos monent ut fricemus partem panno, poſtea infundatur ſpongia noua in poſca, quæ ſit ex aceto & aqua infecta potabili; & tale eſt medicamentum repellens leue. Sumitur ſpongia noua, quia habet parum ſalis admixtum, quo mediante exſiccat. quòd ſi noua ſpongia deſit, monet Galenus ut accipiamus ſpongiam antiquam, & illam inficiamus aut nitro, aut ſale, aut muria, aut aqua maris. hac deficiente uult Galenus ut utamur lychnio Tarſio, qua etiam materia caremus. Auicenna uult, quòd utamur panno duplicato, quòd mihi non placet. Ego uerò uterer ſtuppa cannabis, aut lini. Verùm talis ſtuppa prius eſt præparanda cum lixiuio acerrimo, & parum aceti acris, ex quibus duobus fit poſcha. demum parti eſt applicanda. Quòd ſi talis medela non iuuaret; tunc acetum eſt augendum, illi admiſcendo parum aluminis. Quod ſi hæc non conferant, monet Galenus, ut utamur medicamento ex Glaucio, quo cum careamus, cum prædicta non con conferunt, utor hoc medicamento.

R. fol. chamęmeli, roſarum, myrtorum, abſinthij, ſtœcados an. m̄. ſ. balauſtiorū, nucū cupreſſi ana m̄. j. ſaluiæ, roſmarini, ſquinãthi, ana parum, aluminis rochæ, ſalis communis ana vnc. j. ſ. capiatur poſca facta ex aceto aut lixiuio, & coquantur hæc omnia uſque ad tertiam conſumptam. In quo decocto madefaciamus ſpongiam. & illa madefacta utimur uſq; ad ſtatum. In ſtatu Galenus ungebat tumorē oleo cōi. & ratio eſt, quia dolor genitus ex cōpreſſione remouetur. ſecūdo ne locus alteraretur ex ualido medicamēto. Vtebatur poſtea Galenus ſpongia madefacta in lixiuio capitali tonſorum. & illam ſupra partem ligabat eo modo ut ligantur fracturæ; quod medicamentum & ſi conferat, tamen Paulus notat, quòd omnis terra conuenit in œdemate, præcipue terra gypſea. Aetius uerò notat, quòd terra creta figularis conuenit: & ego uſus ſum, in ea coquendo betonicam, aut aliquid ſimile, miſcendo poſtea ſal & acetum. Quòd ſi relinquatur betonica, & addatur parū ſalis: tunc eſt medicamentum equorum, cum corripiūtur œdemate, quo poſſemus etiam uti in principio. Addit Paulus, quòd glaſtū uulgo il gualdo, mixtum cum ſale & aceto optime conuenit: quod

apud Paulum poteſt uideri. Aduertendum, quòd terra illa fictilis hoc modo præparatur. Capimus roſmarini, ſaluiæ, betonicæ, an. m. j. ſalis cochlear unum, aceti parum. buliant omnia uſque ad conſumptionem medietatis. colata decoctione fiat paſta ex illa decoctione & terra, & permittatur parum ad ſolem. Quòd ſi uolumus magis repercutere, poſſumus augere acetum. quo medicamẽto poſſumus etiam in principio uti augendo repercutientia, & diminuendo diſcutientia ſecundum exigentiam.

De ſcyrrho. *Cap.* XXX.

SCyrrhum moderni duritiem appellarunt, quem Auic. 3. quarti tr. 2. c. 12. appellat ſephiros, quam ſpeciem Græci ſcyrrhon appellant. Et cõnumeratur inter illos morbos, qui ſymptomata morbi explicant, & ſi non partis. Cum uerò hæc nomina reperiuntur, durities, ſcyrrhus, & ſephiros; eandem morbi ſpeciem ſignificant. Auicẽna 2. primi d. prima, cap. primo ſic deſcribit, durities eſt apoſtema quietum, ſedatum, deſtruens ſenſum, & permanens in membro in eodem ſtatu. in quo non eſt dolor. Hæc eſt deſcriptio, quæ aliquo modo eſt bona; ſed ſecundum aliquas partes reddit deſcriptionẽ multũ particularem; quia in nõ exquiſito ſcyrrho nõ eſt deſtrictus ſenſus, eſt tñ ſcyrrhi ſpecies. Gal. in lib. de tum. prætern. ſic nobis ſcyrrhum deſcribit, ſcyrrhus eſt tumor duriſſimus ſine dolore. Eſt aduertendum, quòd inter tumores à materia nullus eſt æque durus, ut ſcyrrhus: ſed tumores oſſium ſunt duriores ſcyrrho. Cauſæ huius ſunt, ut etiã aliorum tumorum: ut fluxio in humoribus craſſis et uiſcoſis, quib⁹ humoribus excitatur fluxio. Addatis quòd mala uictus ratio multum addit ad hanc fluxionem, quòd ſæpe contingit in pauperibus propter malam uiuendi rationem, quòd teſtatur Gal. de regione illa pauperrima. Addatis, quòd tales humores craſſi & uiſcidi generantur ex lienis & hepatis affectione, aut ratione intemperiei, aut obſtructionis. Hinc eſt quòd quandoque deſinente quartana contingunt tumores ſcyrrhoſi, aut intrinſece aut extrinſece. Addatis quarto, quòd hemorrhoidarum aut menſtruorum ſuppreſſio ſunt cauſæ generationis horum malorum humorũ: quòd contingit præcipue mulieribus monachalibus, quæ cum ſæ-

pe pa-

pe patiant mẽſtruorum ſuppreſſiones; tunc illa materia aſcendit ad mammas,& facit ſcyrrhũ. hoc & mala curatio medici alicuius tumores ſuperfluè refrigerando parit ſcyrrhum: qui dicuntur ſcyrrhi per tranſmutationem. Materialis cauſa ſecundum recentiores eſt ſuccus melancholicus: qui & ipſe diuidit̃ in naturalẽ & non naturalem:naturalis eſt ille,qui tranſmittitur ab hepate ad lienem, & ex tali ſucco melancholico generatur exquiſitus, uerus, & ſyncerus ſcyrrhus.ſecũdo dicunt quòd ex melancholia non naturali fiũt ſcyrrhi,qui ſunt in quatuor differẽtijs ſecũdũ quod quatuor dicunt eſſe ſpecies non naturalis melãcholiæ.Prima ſpecies, eſt quãdo fęx ſanguinis aduritur,ex qua fit ſcyrrhus non legitimus. Secunda ſpecies eſt quando melancholia exuſta fit ab alijs humoribus, præter quàm à melancholia. Tertia ſpecies eſt quando per refrigerationẽ aut propter nimiam exſiccationem redduntur tumores craſſi; putà ex medicamentis: quæ ſpecies coincidit cum prima ſpecie naturalis melancholiæ. Quarta ſpecies nonnaturalis melancholiæ eſt, quando melancholia admiſcetur aut ſanguini, aut bili,aut pituitæ. Ex quibus eliciunt diuerſas ſcyrrhi ſpecies ſecundum diuerſitatem ſpecierum melancholię nuper enumeratarum. Verùm Galenus nõ ita diſponit materiam huius tumoris: ſed tantum dicit quòd ſcyrrhus habet materiam craſſam uiſcidam,& lentam; quæ in partibus collecta; ita illas partes reddit, ut ſi eſſent in lapide. poſtea illam tripliciter diuidit: alia fit ex pituita, alia ex ſola melancholia pura. tertia ex melancholia admixta alij humori. Ex quo colligimus duplicem eſſe ſcyrrhum: aut ſcyrrhus eſt ſyncerus; aut nõ ſyncerus. & talis diſtinctio non fit ratione materiæ ſubiectæ, quia ex materiebus enumeratis omnibus poteſt fieri ſcyrrhus uerus,& non uerus: ſed diſtinguuntur per ſuas proprietates.ſ. ut habent & carent ſymptomatibus,ut adeſt & caret uehemens durities, & ut eſt particeps & expers ſenſus aut doloris. Additur tertia ſpecies, & eſt quando aliquis alius humor admiſcetur melancholiæ: & tunc eſt affectus mixtus, ut de alijs ſupra eſt dictum. qui affectus uaria nomina ſortiuntur ſecũdum uarietatem humoris admixti. Sed dubitatur,quo modo mixta pituita cum melãcholia faciat ſcyrrhum, cum inter ſe ſe ſint contraria, quia proprietas œdematis eſt mollities, ſcyrrhi uero durities: Ideo dicendum,quòd quando Galenus dicit quòd pituita

pituita admiſcetur; eſt audiendum quòd illa pituita eſt tenax & craſſa, quæ tertia ſpecies ſecundum placita Gal. non eſt admittenda, ut ſupra eſt dictum. quia cum ſcyrrhus ſemper ſit durus; non poteſt dici œdemoſus, cum non poſſint adinuicem admiſceri. Omiſſis recentioribus, qui unam tantum ſpeciem ſignorum enumerant, eſt aduertendum, quòd duo tantum ſunt ſigna, durities.ſ. & priuatio doloris, & hæc ſunt uerè & inſeparabilia ſigna ſcyrrhi. Adde quòd ſi in compreſſione ſcyrrhi cum digitis careat ſenſus; tunc eſt confirmatus, & tunc non recipit curationem, & præcipue cum accidit circa articulos, ut circa genua, & tales, & alias iuncturas. talium uerò curatio eſt relinquenda. ſecundo ſi ſcyrrhus non ſit exquiſitus, nec declinet ad cancrum; tunc talis non eſt curandus, niſi dolor urgeat. quia ſunt cancri occulti, quos melius eſt non curare, teſte Hipp. in aphor. præcipue circa partem affectam, in reliquis uerò aliqua poſſumus exhibere. In ſcyrrhis uero qui habeãt ſenſum, non eſt deſperandum, quia quandoque curantur. & tales duplici modo curantur: uel per reſolutionem, uel per maturationem, aut concoctionẽ, uel abſceſſum. Aduertendum, quòd ſemper debemus prius tentare reſolutionem quàm maturationem. & ratio eſt, quia ſcyrrhi qui tranſeunt in abſceſſus, raro euadunt, quin tranſeant in fiſtulam. Eoſdem tres ſcopos ſeruamus in ſcyrrhi curatione, quos in alijs ſeruauimus. & primo debent omnia attenuare & ſubtiliare, nam aer eſt ſubtiliandus & attenuandus pro poſſe, quia multum confert: quod poſſunt teſtari ij qui Piſis degunt, nam plurimi illorum corripiuntur ſcyrrhis internis; & id propter aerem & aquam. Omne genus olerum fugiendum, præcipue braſſica, legumina omnia, carnes bubulę. Eligendæ ſunt carnes auicularum montanarũ, uituli, & ſimilium. conuenit etiam uinum purum & bonum, niſi ſcyrrhus fiat ex aduſtione, & tunc uinum eſt diluendũ aqua. Exercitiorum habenda eſt ratio, & conueniunt niſi pars læſa afficiatur: ſint tamen moderata. Excrementorum quoque habenda eſt cura aluum leniendo aut clyſteri, aut aliquo conſimili, alternis ſaltẽ diebus. Idem dicitur de alijs rebus non naturalibus, ſicut ſupra dictum eſt. Secundum caput uerſatur circa habitum totius corporis. Conſiderandum eſt, cum peccet tumor craſſus, an ſit exuſtus, an non exuſtus. Auicenna uult quòd quando uenæ extuberant, mittatur ſanguis.

guis. cui est consentiendum, quia optime succedit, & hoc rationabiliter; quia cum humor non possit nisi difficulter præparari, debemus humores minuere uenæ sectione, dummodo scopi necessarij s. ætas & uirtus consentiant. Præparamus postea humorem cum syrupo de betonica, regis Sabor, de fumoterræ, cũ decoctione melissæ, borraginis, sumach, & fumiterræ. Præparatis humoribus, sunt euacuandi cum cortice ellebori nigri infuso in sero, aut mirabolanis nigris cũ electuario Indo maiori, cum sena, lapidibus lazuli, & armeno, & ego utor istis lapidibus lotis, ut iubet Trallianus, nouies; attamen adhuc soluunt, ut elleborus niger. conuenit etiam cõfectio hamech. Euacuato corpore deuenimus ad partem affectã, quæ eget euacuatione propter tumorem: & euacuatio debet esse insensibilis: & talis fit medicamentis calidis & siccis. Verùm dubium est, ne augeatur siccitas, & tunc reddatur incurabilis, ut inquit Galenus. nec humectantia conueniunt; quoniam talia augent fluxionem augendo humorem peccantem. Quid ergo agendum? Galenus nos docet, ut agamus eo modo, quo agit sol ĩ rebus liquabilibus. nam cera apposita soli, sensim liquefit. Vnde medicamenta debent esse calida, in passiuis temperata, quæ à Galeno malactica dicuntur, & emollientia; de quibus Galenus in 7. de comp. per genera in principio. & in 5. de simpl. Horum medicamentorũ triplex est genus. primum sunt medullæ, pinguedines, & mucilagines. inter medullas principatum obtinet ceruina, secundo uitulina, quæ calida est, & humida. inter adipes principatum obtinet adeps leoninus, eius loco utimur anserino, aut ursino. utimur etiam adipe gallinaceo, bouino, hyrcino, caprino. & isti sunt gradus caliditatis in modo procedendi. Mucilagines sunt istæ, primo ex rad. altheæ. secundo ex fœnugræco. tertio ex sem. lini. quarto cum diachylone. Quartum genus medicamentorum peregrinorum, ut est bdellium, galbanũ, ammoniacum, gummi. s. mastix ægyptia. & hæc solemus miscere cum superioribus. Nos monet Galenus, ut primo utamur medicamento tenuium partium, ut ĩi infundamus partem affectam in oleo anodino, imò potius in ol. antiquo & rãcido, postea inungamus partem pinguedinibus. postea addimus gummi illa, donec locus reddatur mollior. cum uerò nobis indicatur, quòd materia est digesta; tunc debemus uti exsiccantibus. Galenus

lenus dissoluebat ammoniacum cum aceto, & super imponebat scyrrho: quo etiam nos possumus uti. Sin minus; utamini diachylone cum gummis, & optime couuenit. Quòd si hoc succedat; debemus denuo ad emollientia recurrere, & illis per interualla uti; ne materia, cum sit rebellis, indurescat: nam talis materia non potest unica uice euacuari & resolui. Ego uerò utor medicamento Galeni optimo cum successu, quod tale est. R. marchesitã, à græcis pyrites dicitur: & igniatur ter & quater: & ignita imponatur in aceto, & suffumigetur locus læsus: postea superponatur ammonia cum infusum in eodem aceto. Est etiam ceratum de marchesita, quo utor etiam in scrophulis optimo cum successu: non apertis. s, in 7. de comp. per genera Galenus multa ad hanc materiam confe rentia recitat. cerato illo & usu illius lapidis marchesitæ mihi succedit quandoque ultra concoctionẽ resolutio in maximis tumoribus; non dicam durissimis, sed ualde duris. Notandum, quòd semper in scrophulis apertio est fugienda; imò resolutio tentanda: quod mihi sæpe succedit à principio cum mollitiuis supra enarratis, postea cum suffumigijs marchesitæ, & cum emplastro eiusdẽ lapidis. uel eius loco admiscemus lapidem puluerizatum cum diachylone cum gummis. Sed unnm est aduertendum, ut supra est dictum, quòd resolutio & mollificatio per interna est administranda, ne alterutrum extremorum contingat.

FINIS.